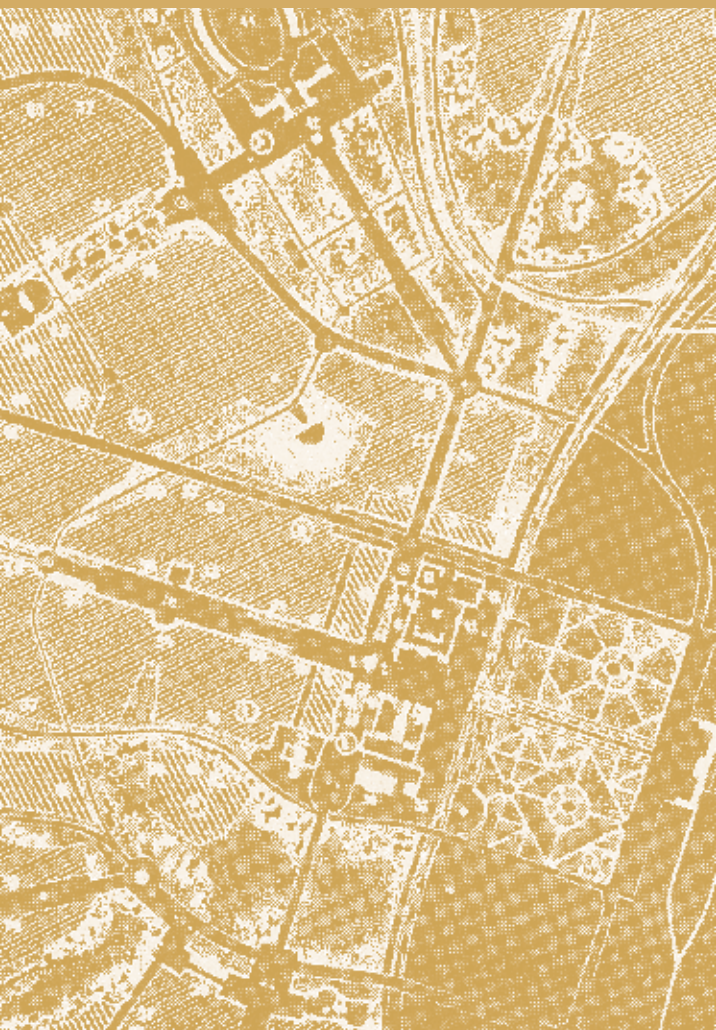

ES

PRÁCE PRO MĚSTO

Soubor prací

Výzkum, texty, projekty, realizace,
komunitní a pedagogická práce

Ing. arch. Eva Špačková, Ph.D.

Habilitační práce

Fakulta architektury

Vysoké učení technické v Brně

2018

2018

PRÁCE PRO MĚSTO

Soubor prací
Výzkum, texty, projekty, realizace, komunitní
a pedagogická práce

Ing. arch. Eva Špačková, Ph.D.

Habilitační práce
Fakulta architektury
Vysoké učení technické v Brně
2018

Věnováno Aničce a Honzovi

PRÁCE PRO MĚSTO

Soubor prací
Výzkum, texty, projekty, realizace, komunitní
a pedagogická práce

Habilitační práce předkládá soubor soubor výzkumných teoretických textů, projektů, architektonických realizací a příkladů pedagogické a komunitní práce. Všechny části souboru se vztahují k Ostravsku, zejména k Ostravě-Porubě a Karviné. Tématem všech jednotlivých částí je architektonická práce pro město věnovaná výzkumu, poznání a řešení problémů moderních měst regionu. Práce představují využití poznatků z architektonické praxe v akademické sféře i komunitní práci. Ve čtyřech částech se práce podrobněji zabývá poválečným konceptem moderního města v kontextu socialistické bytové výstavby. Výsledkem jsou řešení, která přinášejí podněty pro rehabilitaci tohoto prostředí a jeho adaptaci pro současné potřeby. Vytvoření tohoto souboru ilustruje i zavedený systém spolupráce s městy v nejbližším okolí školy architektury, který umožňuje oboustranně výhodné přímé propojení výuky a praxe a příležitost k experimentálnímu ověřování různých metod poznání včetně využití prvků hry a participace.

Klíčová slova:

Moderní město, socialistické město, socialistický realismus, panelák, městské bydlení, regenerace sídliště, workshop, participace, architektonická hra, komunitní práce

WORK FOR THE CITY

Collection of works
Research, texts, projects, implementations,
community and pedagogical work

The habilitation thesis presents a collection of research and theoretical texts, projects, implementations, and examples of pedagogical and community work. All sections are connected to the Ostrava region, in particular to Ostrava-Poruba and Karviná. The connecting theme of the individual sections is the architectural work for the city devoted to the research, knowledge of and seeking solutions to the problems of modern cities in the region. The thesis presents the use of knowledge gained from academic practice both in the academic sphere and community work. The thesis in its four sections deals in detail with the post-war concept of a modern city in the context of socialist housing construction. The results are solutions that provide incentives for the rehabilitation of this environment and its adaptation to current needs. The creation of this collection is also illustrated by the established system of co-operation with cities in the vicinity of the school of architecture, which allows for mutually beneficial direct interconnection of teaching and practice, as well as the opportunity for experimental verification of different methods of learning, including the use of elements of play and participation.

Keywords:

Modern city, socialist city, Socialist realism, prefabricated block of flats, urban housing, housing estate regeneration, workshop, participation, architectural game, community work

OBSAH

Abstrakt	7
Předmluva	13
Úvod	15
A_Od sorely k současnosti	
A_01 Vize socialistického města_Nová Ostrava / dnešní Ostrava-Poruba /_výzkum.....	21
A_02 Bydlení v sorele_projekty a realizace	
Sorela a současné bydlení	37
Byt s terasou / Bohuslava Martinů	37
Dva byty_blízké spojení / Urxova	47
A_03 Škola a město_studenti pro Porubu	
workshop 2011_bydlení Poruba	53
workshop 2013_udržitelné sídliště	59
workshop 2014_vozovna Poruba	60
workshop 2018_Koruna pro Porubu	69
B_Panelové dědictví	
B_01 Současnost českého sídliště_výzkum	79
B_02 Obraz města Karviná	85
B_03 Sídliště jako město_historie jedné soutěže_výzkum.....	89
B_04 Sídliště na přání	
Studie Karviná-Hranice 2008	99
B_05 Barevná sídliště_studie Karviná 2001, 2002	111
Projekty pro jednotlivá sídliště	
Karviná-Hranice	113
Karviná-Ráj	120
Karviná-Mizerov	128
Závěr - Město a jeho sídliště	135
C_Komunální aktivismus	
C_01 Alternativní návrh na umístění VTP v Ostravě	139
Návrh – vybrané lokality v Ostravě pro podporu fungování VTP	145
D_Architektura pro společnost	
D_01 Tři kroky pro kolonii Válcoven	159
Informace o lokalitě a historie území	162
Kolonie Válcoven jako příjemné místo pro život	166
Osm hrdinů pro kolonii Válcoven	183
Závěr_Město a naděje jako stav ducha	187
Soupis bibliografických citací.....	191
Prameny a zdroje	193
Profil autorky.....	195
Seznam publikací	197
Profesní činnost.....	199

MOTTO

„... naději... chápu především... jako stav ducha, nikoliv jako stav světa. Naději v sobě prostě máme nebo nemáme, je rozměrem naší duše a není ve své podstatě závislá na nějakých pozorováních světa či odhadech situace... Mírou naděje v tomto hlubokém a silném smyslu není míra našeho rozveselení z dobrého běhu věcí a naší vůle investovat se do podniků, viditelně mířících k brzkému úspěchu, ale spíš míra naší schopnosti usilovat o něco proto, že to je dobré, a nikoli pouze proto, že to má zajištěn úspěch. Čím nepříznivější je situace, v níž svou naději osvědčujeme, tím hlubší tato naděje je. Naděje prostě není optimismus. Není to přesvědčení, že něco dobře dopadne, ale jistota, že má něco smysl – bez ohledu na to, jak to dopadne.“

Václav Havel

Dálkový výslech¹

¹ Havel, Václav a Hvizďala, Karel. Dálkový výslech: rozhovor s Karlem Hvizďalou. Praha: Melantrich, 1990, s. 156-157

Když jsem po absolvování Fakulty architektury v Brně odcházela v roce 1988 za manželem do Ostravy, představovala jsem si, že to bude tak maximálně na rok a vrátím se domů do Brna. V roce 2018 už žiju v Ostravě třicet let. Když jsem pochopila, že zůstanu v Ostravě dlouhodobě, postupně jsem se smířila s tímto specifickým městem a krajem a město i místo, kde žiju, jsem si nakonec oblíbila. Počítala jsem i s tím, že se pravděpodobně už nikdy nevrátím do prostředí architektonické školy.

V roce 1989 přišla sametová revoluce. V roce 1997 byla při VŠB – TU v Ostravě založena Fakulta stavební. V roce 2003 vzniklo při katedře pozemního stavitelství oddělení architektury a v roce 2006 byla ustavena samostatná katedra architektury na FAST. Někdy v tom čase mi zavěsila telefonem profesor Mojmír Kyselka jako první vedoucí katedry s tím, že o mě slyšel na fakultě v Brně. Vyzval mě, abych přišla na novou katedru externě učit ateliérovou tvorbu. Málodky v životě jsem byla víc překvapená. Architektura přišla za mnou do Ostravy.

Od roku 2008 učím na katedře architektury jako odborná asistentka. Dostala jsem se zpátky do školy až po letech praxe a v současnosti spojuji roli praktikující architektky s výukou architektury v akademickém prostředí. S tím přirozeně souvisí i PRÁCE PRO MĚSTO v různých rovinách. Přítomnost architektonické školy ve městě, kde chyběla předchozí tradice, je specifická úsilím veřejnost postupně seznamovat s možnostmi architektury nejen v rovině projekční, ale i koncepční, teoretické, výzkumné, pedagogické a experimentální.

Souborem prací pro město dokládám různorodost práce architekta v rozličných profesionálních rolích. Předložené příklady reprezentují pestrý svět architektury v praxi i ve škole a řeší většinou témata, která nejsou elitní a výjimečná. Jde o soubor běžné drobné práce na obyčejných věcech, zabývá se všední architekturou. Práce, u které ne vždy je jistota, že dobře dopadne, ale vždycky má smysl. Na vybraných příkladech své práce představuji zkušenost, kterou jsem měla příležitost získat v roli architektky, akademičky, pedagožky a ne úplně vlastním přičiněním i architektonické komunální aktivistky v místě, kde žiju.

Je nutno připomenout, že vybrané příklady nepředstavují ani zdaleka veškerý můj pracovní i teoretický zájem, jehož některých oblastí se předkládaná práce vůbec nedotýká. Další projekty, realizace i texty jsou vyjmenovány pouze v seznamu prací a publikací. Využití metod participativního plánování a principů hry ve výuce, při zprostředkování architektonických témat široké veřejnosti i v projekční praxi je v této práci rovněž zmíněno pouze okrajově, stejně jako můj dlouhodobý zájem o historii, organizaci a hodnocení architektonických soutěží, zejména ve spolupráci se Společností Petra Parléře. Další oblastí, kterou se v současnosti intenzivně zabývám, jsou výtvarná díla v architektuře v univerzitním areálu VŠB-TUO a příprava univerzitního muzea.

Eva Špačková
Ostrava
srpen 2018

Habilitační práci tvoří soubor vybraných projektů, realizací, vědeckých textů a příkladů pedagogické a komunitní práce. Půdorysem pro tento soubor je nejbližší okolí bydliště a profesního působiště autorky práce, takže všechny představené části souboru jsou situovány ve městech v regionu Ostravska (Ostrava-Poruba, Karviná, Frýdek-Místek). Tématem, které všechny tyto části spojuje, je architektonická PRÁCE PRO MĚSTO, jeho poznání, zachování, rozvoj a plánování založené na možnosti společné dohody a spolupráce městské komunity. V souboru jsou propojeny vědecké práce, projekty z architektonické praxe i pedagogického působení autorky zejména jako vyučující na katedře architektury Fakulty stavební VŠB-TUO v Ostravě včetně koncepční a vzdělávací architektonické práce pro místní komunity.

Všechny čtyři části ukazují na jednotlivých příkladech různé možnosti architektonického vyjádření ke společnému tématu (architektura Ostravy-Poruby, sídlištní architektura, urbanistická studie jako občanské vyjádření alternativního názoru, vzdělávací plánovací workshop). Tyto příklady ilustrují profesní i pedagogickou práci autorky a habilitační práce je příležitostí, jak tyto jednotlivé části uspořádat do celku a zhodnotit získané zkušenosti.

Cílem habilitační práce je na konkrétních příkladech představit možnosti propojení architektonické praxe, pedagogické a vědecké aktivity a společenské angažovanosti. Za důležité považují rozvíjet spolupráci školy architektury a měst v blízkém okolí. Efekt této spolupráce je mnohostranný. Studenti se již během studia mají možnost setkat s reálnými situacemi nejen při navrhování v ateliérové tvorbě, ale i při prezentaci a obhajobě svých návrhů před zástupci obcí i veřejnosti. Zároveň mají možnost poznávat různorodé alternativy svého uplatnění, ověřovat si možnosti svého profesního zaměření a připravovat si prostředí pro svoji vlastní budoucí pracovní dráhu. Pro obce je spolupráce se studenty na vybraných konkrétních problémech inspirací a ověřením různých cest a postupů řešení. Naše spolupráce je vždy založena na vzájemné dohodě, studenti řeší problémy odpovídající jejich schopnostem a možnostem a pedagogickým cílům podle studijního plánu. Práce tohoto typu

vyžadují pečlivou přípravu a striktní pedagogické vedení, kdy výukový proces je vždy na prvním místě. Pro další možné využití předáváme pouze kvalitní výsledky. Důrazně upozorňujeme na rozdíl mezi studentským školním návrhem a profesionálním výstupem. Předání studentských prací je provázáno uzavřením smlouvy o poskytnutí studentské práce a licenční smlouvy, kterou společně podepisuje obec, fakulta a jednotliví studenti. Dlouhodobě spolupracuji zejména s městem Hlučín a s městským obvodem Poruba. Hlučín jako menší historické městečko představuje samostatný a poněkud odlišný typ a přestože zrovna v tomto městě je v pozici architekta města absolvent katedry architektury a můj bývalý student, hlučínské projekty nebyly do tohoto souboru zařazeny. Vzhledem k zaměření této práce jsou představeny některé příklady spolupráce z Ostravy-Poruby, která je zároveň lokalitou, kde se nachází vysokoškolský kampus VŠB-TUO i Stavební fakulta.

Ostrava-Poruba i Karviná jsou příkladem měst, která jsou dodnes výrazně ovlivněna socialistickými politickými představami o žádoucím rozvoji, kterým optimističtí architekti po 2. světové válce dali urbanistickou a architektonickou podobu. Válečná destrukce vytvořila potřebu rychle a efektivně naplánovat obnovu a idealistické plány předválečné avantgardy přetvořit tradiční město a vytvořit město nové a moderní zde dostaly konečně prostor. Na Ostravsku bylo toto úsilí akcelerováno rozvojem těžkého průmyslu a hornictví, který vyžadoval příliv pracovních sil a naplnění rostoucích požadavků na bydlení. Plánovalo a stavělo se bez ohledu na vlastnické vztahy i historickou kontinuitu.

V prvních pěti letech po válce vznikala ještě sídliště s architekturou ovlivněnou předválečným funkcionalismem, který skončil po roce 1950 se zaváděním socialisticko-realistické metody stavění. Po relativně krátkém období ovlivněném socialistickým realismem mezi lety 1950-1956 se výstavba znovu rozběhla v obnoveném moderním duchu s využitím prefabrikované panelové technologie a typizace. Bohužel v kontextu Československa jako socialistické země nebylo možné reagovat odpovídajícím způsobem na zkušenosti a omyly, které masová výstavba hromadného bydlení přinášela. Tento systém

se zhroutil až s porážkou komunismu v listopadu 1989. Až do současnosti se tato moderní města vyrovnávají se svojí naplánovanou podobou a hledají cesty, jak přizpůsobit představu poválečného socialistického budování dnešním požadavkům.

S odstupem let se projevily pozitivní i negativní stránky moderních měst a dnešní architektura má před sebou úlohu najít způsob, jak toto prostředí rehabilitovat. Už proto, že panelová města jsou stále domovem tisíců lidí, kterým je jejich prostředí bezprostřední scénou všedních i svátečních dní. Je nerozumné považovat podobu těchto měst za něco, co zaslouží jen kritiku, a překlápět představy o správném řešení do opačného extrému. Jako příklad tohoto úsilí, které s odstupem let vyznívá až nechtěně komicky, jsou v práci uvedeny příklady soutěžních návrhů nového centra sídliště Karviná-Hranice (1992, 1993). Možná stejně nepatříčně působí i prosazující se divoká barevnost nanášená na neutrální fasády panelových domů od počátků jejich zateplování. I tady málokdo vnímá a oceňuje kvalitu původního řešení některých fasád, přestože i panelové domy jsou dílem předchozích generací architektů.

Direktivnost a nespolupráce při plánování nových záměrů neodezněla se sametovou revolucí. Naštěstí v demokratické zemi existují možnosti opravných prostředků a přesvědčila jsem se, že znalosti architektury a urbanismu mohou být v občanské společnosti nápomocné. Záměr zastavět lesopark Myslivna, kam se celá Poruba chodí rekreovat, bohulibým, avšak zcela pochybně umístěným vědecko-technologickým parkem,

se podařilo zastavit právě těmito prostředky. Doložená alternativní řešení dokázala přesvědčit, že záměr lze ve městě plném prázdných míst postavit i jinde, než na poslední „zelené louce“ v porubském lese.

Vzhledem k tomu, že znalosti veřejnosti o možnostech a postupech městského plánování nejsou zdaleka ještě na úrovni, jaká by byla žádoucí, je důležité věnovat čas i vzdělávacím a popularizačním projektům. V malém sídlišti Válcovny ve Frýdku-Místku se situace díky nevhodným legislativním pravidlům a neprozřetelnému přispění města v minulosti změnila od spokojeného zaměstnaneckého sídliště v minulosti k označení „vyloučená lokalita“. V tomto složitém místě jsme připravili ve spolupráci se sociálními pracovníky workshop pro místní komunitu, kterou tvoří jak romští obyvatelé, tak vlastníci a obyvatelé některých domů z řad majority. Díky spolupráci a otevřenosti se toto společenství dokázalo dohodnout na základních principech úpravy prostředí sídliště, které si přejí všichni. Závěrečná prezentace a diskuse s nejvyššími představiteli města v zasedací síni radnice byla završením tohoto společného úsilí. Zástupci obyvatel Válcoven se stali partnery a jejich hlas už nemůže být ignorován, i když k ideální situaci jsme ještě daleko.

Dnešní město víc než destruktivní zásahy potřebuje pochopení a empatii. Změny jsou možné, žádoucí a důležité. Současná architektura musí hledat cesty, jak i s dědictvím nedávné minulosti zacházet s přiměřeným respektem.

A

OSTRAVA-PORUBA OD SORELY K SOUČASNOSTI

A_01_Vize socialistického města_výzkum

A_02_Bydlení v sorele_projekty a realizace

Byt s terasou / Bohuslava Martinů

Dva byty_blízké spojení / Urxova

A_03_Škola a město_studentsi pro Porubu

Workshop 2011_Bydlení Poruba

Workshop 2013_Udržitelné sídliště

Workshop 2014_Vozovna Poruba

Workshop 2018_Koruna pro Porubu

VIZE SOCIALISTICKÉHO MĚSTA_NOVÁ OSTRAVA /DNEŠNÍ OSTRAVA-PORUBA/ výzkum

„Když jdu po Lenince, tak se mi to líbí. Je to pěkné, krásné.“²

Nová Ostrava, později nazývaná jednoduše Poruba podle jména obce, na jejímž katastru vznikla, je charakteristickým příkladem dobových představ o ideálním bydlení pracujících v novém průmyslovém městě z období budování socialismu v Československu po 2. světové válce. Podoba architektury, kterou vidíme na prvních plánech nového města a která výrazně ovlivnila jeho část postavenou v letech 1951–1956, byla již v době svého vzniku nazývána socialistický realismus.³

Architektura první poloviny padesátých let na území České republiky i Slovenska dodnes není odbornou veřejností jednoznačně hodnocena a přijímána, přestože se již stala v některých případech předmětem památkové ochrany. Rozporuplnost pohledu provází hodnocení socialistického realismu a jeho zařazení do vývoje československé i evropské architektury od začátků této diskuse po roce 1989. Martin Strakoš tuto situaci velmi trefně nazval „svobodné rozpaky nad socialistickými městy a socialistickým realismem“.⁴

V roce 1994 v Národní galerii uvedla Radomíra Sedláková výstavu *Sorela, česká architektura padesátých let*, doprovázenou stejnojmenným katalogem.⁵ Výstava představila architekturu socialistického realismu poprvé po sametové revoluci v období, kdy ještě trval zájem o postmodernismus a socialistický realismus byl přiřazen ke klasicizujícím trendům v moderní architektuře.

Ve sborníku *Obce architektů* z roku 1995 Česká architektura 1945-1995 v kapitole *Česká urbanistická tvorba po 2. světové válce*⁶ Pavel Halík k tématu nových měst budovaných po Únoru 1948 konstatoval, že ideologický, českým architektům vnucený sloh socialistického realismu měl v architektuře domácí

2 Citace z nepublikovaného antropologického výzkumu v Porubě, autorka Kristina Alda, University of Toronto.

3 Termín socialistický realismus se často zkracuje výrazem *sorela*. Původ slova není zcela jasný a v minulosti mělo pejorativní podtón, dnes je většinou vnímáno neutrálně. Podrobně původ pojmenování rozvádí Zarecorová Elman, Kimberly: *Utváření socialistické modernity. Bydlení v Československu v letech 1945-1960*. Praha, Academia, 2015, s. 154, pozn. 369.

4 Strakoš, Martin: *Nová Ostrava a její satelity. Kapitoly z dějin architektury 30. - 50. let 20. století*. Ostrava, NPÚ, 2010, s. 32

5 Sedláková, Radomíra: *Sorela, česká architektura padesátých let*. Praha, Národní galerie, 1994.

6 Halík, Pavel: *Česká urbanistická tvorba po druhé světové válce*. In: *Česká architektura 1945-1995*. Praha, Obec architektů, 1995, s. 101-102.

vzory v české renesanci a lidové architektuře a v urbanismu vzory sovětské. Přes okolnosti vzniku této architektury jí přiznal inspirativní kvalitu městského prostředí, které se v pozdějších letech již nepodařilo dosáhnout. Rovněž v článku *Ideologická architektura* v časopise *Umění* z roku 1996 tentýž autor v oblasti architektury socialistického realismu shledal „určité pozitivní kvality“ právě v urbanismu. Životnost uzavřené, jasně definované a ohraničené prostorové formy *urbanistických ansámbľů* lépe odpovídá potřebám sociálního života než pozdější sídliště budovaná na principech *volné zástavby*.

Architektuře 50. let se v roce 2002 věnoval mezinárodní seminář Státního památkového ústavu v Ostravě,⁷ který reflektoval architekturu tohoto období zejména pohledem památkové ochrany. Ostravu-Porubu ve sborníku ze semináře podrobněji zmiňují dva příspěvky. Jaroslav Sedlecký, v tom čase hlavní architekt Ostravy, vyjádřil obavy z konfliktu zájmu vlastníků domů a „klatby památkové ochrany“, která se v té době připravovala pro Městskou památkovou zónu Poruba (vyhlášena 1. 4. 2003).

Na stejném semináři Martin Strakoš poprvé publikoval text *Nová Ostrava a její satelity*, v němž přišel s myšlenkou, že nová socialistická města na Ostravsku přímo vycházejí z funkcionalistického přístupu k plánování bydlení v racionálně komponovaných sídlištních situovaných v zeleni odděleně od průmyslových ploch. Strakoš konstatoval, že architekti v Československu projektující města socialismu byli velmi dobře obeznámeni s teoriemi funkcionalistů i konstruktivistů. Příklon ke změně vnější formy architektury u nich považuje za zastírací manévry, který vysvětluje potřebou uplatnění a udržení v mocenských strukturách nového komunistického režimu. V navazujících stejnojmenných textech v časopise *Stavba* z roku 2003⁸ a zejména v knize *Nová Ostrava a její satelity. Kapitoly z dějin architektury 30. – 50. let 20. století*⁹ Strakoš podal podrobný výklad o třech desetiletích historie architektury nejen Ostravska, které studované období časově vymezují. Tento výklad je východiskem a zdrojem i pro pohled na plánování a budování Poruby v následujícím textu.

Jako doprovodná akce výstavy na podzim roku 2002 v pražském Rudolfinu nazvané *Československý so-*

7 Goryczková, Nad'a – Vymětalová, Martina: *Poválečná totalitní architektura a otázky její památkové ochrany*. Ostrava, SPÚ, 2002.

8 Strakoš, Martin: *Nová Ostrava a její satelity. Stavba 10, 2003, č. 3 s. 58-62 a č. 4 s. 59-64*.

9 Strakoš, Martin: *Nová Ostrava a její satelity. Kapitoly z dějin architektury 30. - 50. let 20. století*. Ostrava, NPÚ, 2010.

cialistický realismus 1948-1958 proběhla konference na Vysoké škole uměleckoprůmyslové O socialistické architektuře. Na protest proti konání této konference na akademické půdě profesor Martin Kubelík podal výpověď a další pedagog této školy Josef Šanda vyjádřil nesouhlas textem v časopise Architekt.¹⁰ Konceptci výstavy a její interpretaci věnoval celé lednové číslo roku 2003 časopis Ateliér.¹¹ Oba časopisy přinesly soubor názorů a hodnocení obsahu výstavy i obou konferencí (ostravské i pražské). Posuzována byla tehdejší autorská morálka a spolupráce architektů se zločinným komunistickým režimem.

Hledáme-li detailní informace přímo o stavbách bydlení ve zkoumaném období, nejpodrobněji se zaměřila na situaci v Československu po druhé světové válce americká architektka a teoretička Kimberly Zarecor.¹² Popsala, jak představitelé předválečné levicové architektonické avantgardy svoje teoretické představy o bydlení pro všechny a masové produkci ve stavebnictví (a současně v architektonické tvorbě) v příhodném období po skončení 2. světové války uvedli v život. Přejít od funkcionalistické architektury k historizujícím formám ovlivněným „sovětským modelem“ vysvětluje Zarecor příchodem nové generace architektů, kteří se chtěli prosadit po ukončení studia, a sebezáchovnou motivací jejich starších kolegů.

Vrátíme-li se přímo do současnosti, obyvatelé dnešní Poruby a zejména její nejstarší části postavené na začátku padesátých let, považují svoji čtvrť za jedno z nejlepších míst k bydlení v celé Ostravě a potvrzují tak teoretické závěry o životaschopnosti tradičního urbanistického přístupu, který zachovává řád hlavních a vedlejších ulic a srozumitelnost prostředí od celku po detail. Politické okolnosti vzniku architektury socialistického realismu, která je dodnes prostředím běžné každodennosti, se do dnešního všedního života nepromítají. Radovan Lipus¹³ v knize Scénologie Ostravy ale připomíná, že radostné budování nového města probíhalo souběžně a jen pár kilometrů od míst, kde ve stejném čase byli v politických procesech odsuzováni nepřátelé vládnoucího komunistického režimu.

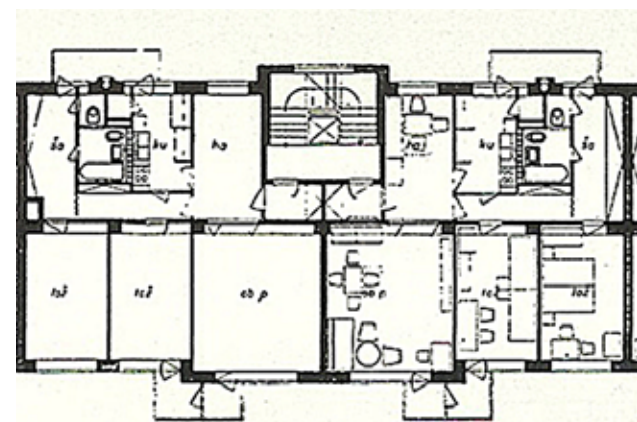
OSTRAVSKO – MAJÁK SOCIALISTICKÉHO ZÍTŘKU

Město Ostrava jako významné průmyslové centrum Československa bylo boji na konci 2. světové války výrazně poškozeno. Stejně byly postiženy samostatné obce nacházející se v nejbližším okolí Ostravy. Podle vzpomínek architekta Vlastimila Bichlera¹⁴ se

v Ostravě nedostávalo ještě v roce 1951 až 12 500 bytů. Stávající bytový fond (celkem asi 57 000 bytů) byl v nevyhovujícím stavu, koupelnu mělo 25% bytů, splachovací záchod 43% bytů a ústřední topení jen 6,5% bytů. Po válce bylo nutné rychle opravit a doplnit chybějící byty a nahradit rovněž nevyhovující bydlení v dělnických koloniích mnoha průmyslových závodů. Těsně po roce 1945 ještě probíhaly opravy i výstavba bytů na různých místech na celém území města, hlavně ve vazbě na průmyslové závody. V Ostravě postupně výstavbu obytných domů v blízkosti továren nahradil plán stavby satelitních sídlišť umístěných mimo znečištěné průmyslové prostředí a mimo zásoby uhlí. Tento trend, založený na funkcionalistických základech vycházejících z Athénské charty, nakonec převážil a ustanovil požadavek na jasné oddělení bydlení od těžkého průmyslu. Tím na desítky let změnil podobu města, vyřešil část jeho tehdejších problémů a založil nové, kterým čelí dnešní generace.

První realizovanou výstavbu nových bytů umístěných plánovaně na vybraných vhodných územích města představovalo od roku 1946 Vzorné sídliště u Bělského lesa pro 7600 obyvatel (v letech 1950–1961 přejmenováno na Stalingrad). Sídliště mělo být postaveno během dvouletého plánu jako vzor pro další bytové projekty. Konceptce vzorného sídliště navazovala na předválečnou tradici funkcionalistického urbanistického řešení i architektonického pojetí jednotlivých domů. Autory urbanistického plánu byli Jiří Štursa, Otakar Slabý, Vladimír Meduna, Anna Friedlová a Jaroslav Turek, studie jednotlivých domů vypracovali Štursa, Friedlová a Turek.¹⁵ Stavba sídliště začala v roce 1948, stavěly se bytové domy podle návrhů Anny Friedlové a Jaroslava Turka.

První domy byly dokončeny v roce 1950. Výstavba se po roce 1950 omezila a projekty dalších budov již byly

Jiří Štursa, půdorys obytného domu pro vzorné sídliště Bělský les v Ostravě, typická řadová sekce. Zdroj: Architektura ČSR VII, č. 6-7, 1948, s. 205

na FAST VŠB-TUO dne 25. 9. 2014.

15 Pilát, Karel: Výstavba vzorných sídlišť a jejich poslání. Architektura ČSR VII, č. 6-7, 1948, s. 201-205.

Jiří Štursa, obytné domy vzorného sídliště Bělský les v Ostravě. Zdroj: Architektura ČSR VII, č. 6-7, 1948, s. 205

pod vlivem socialistického historismu. Od roku 1951 pokračoval v návrhu urbanistického plánu a městského centra Jiří Kroha. Sídliště podle původního záměru nebylo nikdy zcela dokončeno.

„Bezplánovitost poválečného stavění“ v Ostravě komentovali v roce 1962 Čeněk Vorel a Otakar Nový, architekti, kteří se sami podíleli na plánech Nové Ostravy. V článku v časopise Architektura ČSSR hodnotícím desetiletí výstavby v Porubě¹⁶ připomněli, jak vznikla první idea nového města („myšlenka se zrodila z nočních diskusí, její prvé obrysy dali na papír jen dva lidé – Vladimír Meduna a Stanislav Rys bez zakázky na plánovací referátu MNV Ostrava“). Jako jediný zdroj poučení pro socialistickou výstavbu měst měl být příklad Sovětského Svazu. Pro novou výstavbu existovaly podle autorů článku tři varianty – pásomové osídlení od Poruby přes Ostravu po Havířov, výstavba Ostravy a menších satelitů kolem ní a varianta, která situovala osídlení do čtyř hlavních středisek – Poruby, Havířova, Karviné a Frýdku-Místku. Tuto variantu v podobě tzv. *sametového plánu* („plán krásně barevný na náramném černém matném podkladu“) architekti popisují jako soustředěnou výstavbu na ostrovech v nejuvhodnějších hygienických polohách a se snadnou dostupností pracovišť. Hledal se způsob, jak výrazně odlišit socialistickou výstavbu od kapitalistické. Stará Ostrava byla určena k zániku a uhlí pod centrem města mělo být vytěženo. Vorel a Nový zmiňují „masovou diskusi s pracujícími na Ostravsku, které se zúčastnilo na stovkách schůzí přes 100 000 občanů“.

VIZE NOVÉ OSTRAVY

Úvahy o záměru přesunout obytnou část města Ostravy do nové polohy mimo prostor zasažený těžbou černého uhlí lze zaznamenat již od roku 1946.¹⁷ Ko-

16 Nový, Otakar – Vorel, Čeněk: Poruba po deseti letech. Architektura ČSSR XXI, č. 10, 1962, s. 646-656.

17 Strakoš, Martin: Nová Ostrava a její satelity. Kapitoly z dějin architektury 30. - 50. let 20. století. Ostrava: NPÚ 2010, s. 151.

munistický režim, který se naplno ujal vlády po roce 1948, podpořil myšlenku vybudování nového socialistického města, které se mělo stát viditelným symbolem úspěchu a výkladní skříní socialistického režimu. V roce 1949 začaly práce na novém územním plánu, který jako budoucí místa pro stavbu obytných celků určil Novou Ostravu, Havířov, Karvinou a Frýdek-Místek.¹⁸

V Porubě, tehdy ještě samostatné obci osm kilometrů západně od Ostravy, se od roku 1948 začalo stavět Hornické sídliště – řadková zástavba typizovaných bytových domů řady T12 s prostými fasádami a sedlovými střechami, v té době ještě osamoceně umístěná v polích na okraji obce. Parcelu 50 ha v obci Poruba pro Hornické sídliště získaly Ostravské kamenouhelné doly v roce 1947 po poválečné konfiskaci a parcelaci velkostatku hraběte Ferdinanda Wilczka, který Porubu opustil v lednu 1945 po obsazení zámku ustupujícím německým vojskem.¹⁹ V roce 1950 mělo hornické sídliště 144 osídlených bytů.

Obyvatelé původní obce Poruba²⁰ zaznamenali v obecní kronice plány na nové město na katastru své obce v roce 1951. Již na jaře probíhaly zeměměřičské práce a příprava stavenišť. Během dvanácti let mělo vyrůst v místě jejich obce moderní socialistické město s reprezentativní hlavní třídou vedoucí od svinovského nádraží a ukončenou univerzitní budovou. Jeho architektura je spojována s vizí nové sociálně spravedlivé společnosti, ve které dělníci, rolníci a pracující inteligence kolektivně pracují a společně užívají plodů své práce. Kolektivizace a podřízení jednotlivce vidině šťastné budoucnosti byly předpokladem

18 Autory územního plánu byli Vladimír Meduna, Rudolf Spáčil, Miroslav Čtvrtníček ze Stavoprojektu Ostrava (1950-1951).

19 Lexa, Jiří: Odkazy porubských kronik. Ostrava: Montanex 2007, s. 115 a 124.

20 Samostatná obec Poruba měla v roce 1951 stále vesnický charakter a 3905 obyvatel. V roce 1949 to bylo jen 1546 obyvatel, počet se navýšil o obyvatele Hornického sídliště, stavěného od roku 1948.

V. Meduna, R. Spáčil, M. Čtvrtníček, Nová Ostrava – pohled od budovy KNV na hlavní třídu. Zdroj: Architektura ČSR X, č. 7-9, 1951, s. 259

budování nového společenského řádu. Pro občany Poruby byl 30. června 1951 vydán příkaz k zastavení výstavby rodinných domků na celém katastru Poruby. Počátky výstavby nového města spadají do období socializace vesnice a nuceného vstupu samostatně hospodařících rolníků do zemědělských družstev. Porubský obecní kronikář zaznamenal v září 1951 setkání s občany na téma vybudování nové Poruby, na kterém jim hlavní projektant Vladimír Meduna přednesl referát o budoucím velkoměstě.²¹

Ve stejném čase zveřejnil časopis Architektura ČSR²² článek Vladimíra Meduny Nová Ostrava. Můžeme předpokládat, že obyvatelé Poruby si vyslechli přednášku s obdobným obsahem. Meduna zdůraznil potřebu plánování, a to v v první řadě průmyslu (na 15–20 let) a sdružování bytové výstavby do velkých měst, stavěných již „pro komunismus“. Jediné vzory a zkušenosti jsou v SSSR. „Jen tam jsou budována a přestavována celá města sloužící krásnému mírovému životu socialistického člověka, zatímco na západě návrhy architektů zůstávají utopickými papírovými sny.“ Pro socialistické budování nebyl žádný cíl nepřekonatelný, takže Meduna představil vizi města na řece: „Nedostatek velké řeky bude nahrazen v Ostravě kanálem Dunaj-Odra, 40m širokým, přimykajícím se těsně ku městu a rozšířeným ve vodní zrcadlo šířky 120m před středem města.“ Veškerý ruch města se měl odehrávat na hlavních třídách se slavnostními bránami při vstupech. Hovořilo se o diskusi a spolupráci široké ostravské veřejnosti.

Dnes můžeme konstatovat, že plány na nové město pro 150 000 obyvatel (někdy se uvádí až 195 000 obyvatel) po sedmdesáti letech budování byly naplněny jen částečně. Nová Ostrava začala na začátku

21 Lexa, Jiří: Odkazy porubských kronik. Ostrava: Montanex 2007, s. 139-140.

22 Meduna, Vladimír: Nová Ostrava. Architektura ČSR X, 1951, s. 259-265.

50. let 20. století růst na místě s příhodnými přírodními podmínkami na severozápad od centra historické Ostravy na území tehdejší samostatné obce Poruba. V současnosti je toto místo (dnešní Ostrava-Poruba) jedním z městských obvodů Ostravy. Počet obyvatel nepřesahuje 70 000 osob a podle statistických údajů mírně klesá.²³ Historické centrum Ostravy, které mělo být nahrazeno novým městem, se ve své poloze a významu zachovalo dodnes. I v současnosti je jeho podoba a fungování stále předmětem diskusí mezi ostravskou veřejností a vedením města.²⁴ Současná Poruba na svém území dokládá vývoj urbanisticko-architektonických koncepcí obytného prostředí minulých sedmdesáti let. První stavby v lokalitě provizorního Hornického sídliště ještě reprezentují doznívání předválečného funkcionalismu, na tomto příkladě v utilitární podobě urbanistického řešení. Jednoduché třípodlažní bytové domy typové řady T12 dodnes tvoří řádkovou zástavbu podél ulice Porubské. Typ T12 (označený jako nájemný dům pro průměrné rodiny)²⁵ má dvoupokojové byty s obytnou kuchyní a koupelnou s WC.

Po roce 1948 se výraz architektury postupně mění pod tlakem komunisticky orientovaných architektů, sovětského vzoru a komunistické rétoriky. „Cesta socialistického realismu v architektuře je vývojovým pokračováním a vyšším stupněm dosavadního úsilí,“ prohlásil úvodník časopisu Architektura ČSR z roku 1948.²⁶ Hned v dalším čísle časopisu Ústřední akční

23 Počet obyvatel s trvalým pobytem v Porubě byl v roce 2014 celkem 67 365 osob. Viz <https://poruba.ostrava.cz/cs/o-porube/zakladni-udaje/demograficke-udaje>

24 Centrum Ostravy je po sedmdesáti letech znovu ohroženo - v současnosti prochází krizí způsobenou výstavbou nákupních center v různých částech města a zejména výstavbou velkého obchodního centra v bezprostřední blízkosti historického jádra, kde původně měla vyrůst nová městská čtvrť.

25 Tryzna, Miroslav: Typ a architektura. Architektura ČSR IX, č. 5-6, 1950, s. 116-123.

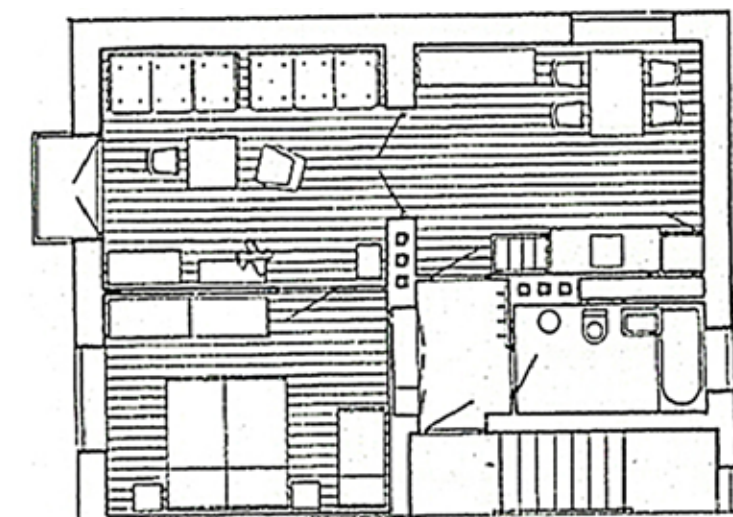
26 Úvodník. Architektura ČSR VII, č. 2, 1948, s. 43.

Hornické sídliště, dobová pohlednice. Zdroj: archiv autorky

Pohled do obývací místnosti typu 12/50
Zdroj: Architektura ČSR IX, č. 5-6, 1950, s. 118

Půdorys bytu v typovém domě 12/50
Zdroj: Architektura ČSR IX, č. 5-6, 1950, s. 120

výbor architektů ČSR oznámil, že nahrazuje „přežitou a roztržitěnou spolkovou činnost“ celostátní ideovou a odborovou organizací – Unii architektů ČSR – a síly rozptýlené v soukromých projekčních kancelářích budou kolektivně spolupracovat v národních architektonických atelierech.²⁷ Architektura se měla stát srozumitelnou pro široké publikum, reprezentovat heslo „obsahem socialistická, formou národní“ a odkazovat se k vybraným „pokrokovým“ obdobím z historie, v českém kontextu zejména k renesanci a prvkům lidové architektury. O tom, jak by tato nová architektura měla vypadat, se popsal mnoho stran. Oldřich Starý charakterizoval bytovou výstavbu v Sovětském Svazu v roce 1950: „Veliký důraz, který se tu klade na bohatost výrazu a jeho uměleckou formu,

27 Prohlášení akčního výboru architektů ČSR o nové organizaci architektonické práce, úvodník. Architektura ČSR VII, 1948, č. 3, s. 81.

je především projevem sebevědomí a radosti nad nesmírnými, nepřekonatelnými výsledky socialistického budování; je to pathos, který odpovídá vznešenosti humanistického pojetí života. Je to však i výtvarné zvýraznění důrazu, s jakým se vyzdvihuje v socialismu péče o člověka.“²⁸

Ambiciózní architekt Vladimír Meduna²⁹ vedl skupinu architektů, kteří se podíleli na projektu urbanistického řešení nového města. Na architektonických návrzích pro Porubu postupně pracovalo velké množství archi-

28 Starý, Oldřich: Poznámky k zahraniční tvorbě obytných domů. Architektura ČSR IX, č. 7-8, 1950, s. 211.

29 Vladimír Meduna (1909-1990), původem brněnský architekt a urbanista, v době plánování Nové Ostravy mu bylo 40 let. Na brněnské technice vyučoval urbanismus a po druhé světové válce pracoval jako referent Jednotného národního výboru v Ostravě, člen KSČ od roku 1945. Později prorežimní funkcionář, dlouholetý rektor VUT v Brně.

Pavel Bareš, Karel Prager, Nová socialistická Ostrava, ulice mezi bloky K1 a K2. Zdroj: Architektura ČSR XI, č. 3-4, 1952, s. 125

Jiří Pilař, Zdeněk Stupka, Karel Prager, Václav Hilský, Nová socialistická Ostrava, průhled od jihu blokem K1 na K2. Zdroj: Architektura ČSR XI, č. 3-4, 1952, s. 127

tektů zaměstnaných ve sjednocené projekční organizaci Stavoprojekt. Jednotlivé domy navrhovali architekti ze střediska v Ostravě (Vincenc Vorel, Otakar Nový, Rudolf Spáčil, Boris Jelčaninov, Bronislav Firla, Zdeněk Špaček a další), s úkolem vypomáhali autoři ze Stavoprojektů mimo Ostravu (Pavel Bareš, Jaroslav Kándl, Jiří Kadeřábek, Jiří Pilař, Josef Havlíček, Karel Filsak, Václav Hilský, Karel Prager ze Stavoprojektu Praha; Evžen Šteflíček ze Stavoprojektu Brno). V tvorbě některých architektů, kteří se na projektech pro Porubu v období socialistického realismu podíleli, dochází k paradoxní situaci při vnímání jejich díla přijímaného velmi odlišně veřejností a odbornými kruhy. Výrazným příkladem je Karel Prager, autor bloku domů na Budovatelské ulici v Porubě s neorenesanční výzdobou a dekorativními sgrafity podle autorova návrhu.³⁰ Místo dnes patří k jedné z nejoblíbenějších a nejvyhledávanějších adres pro bydlení v Porubě. V době práce na tomto návrhu byl Prager čerstvým absolventem architektury na ČVUT v Praze. V dalších letech postavil mnoho moderních, experimentálních staveb. Veřejnost ale jeho výjimečnou moderní architekturu často neocenila, zatímco mladická Pragerova porubská neorenesance je přijímána bez výhrad.

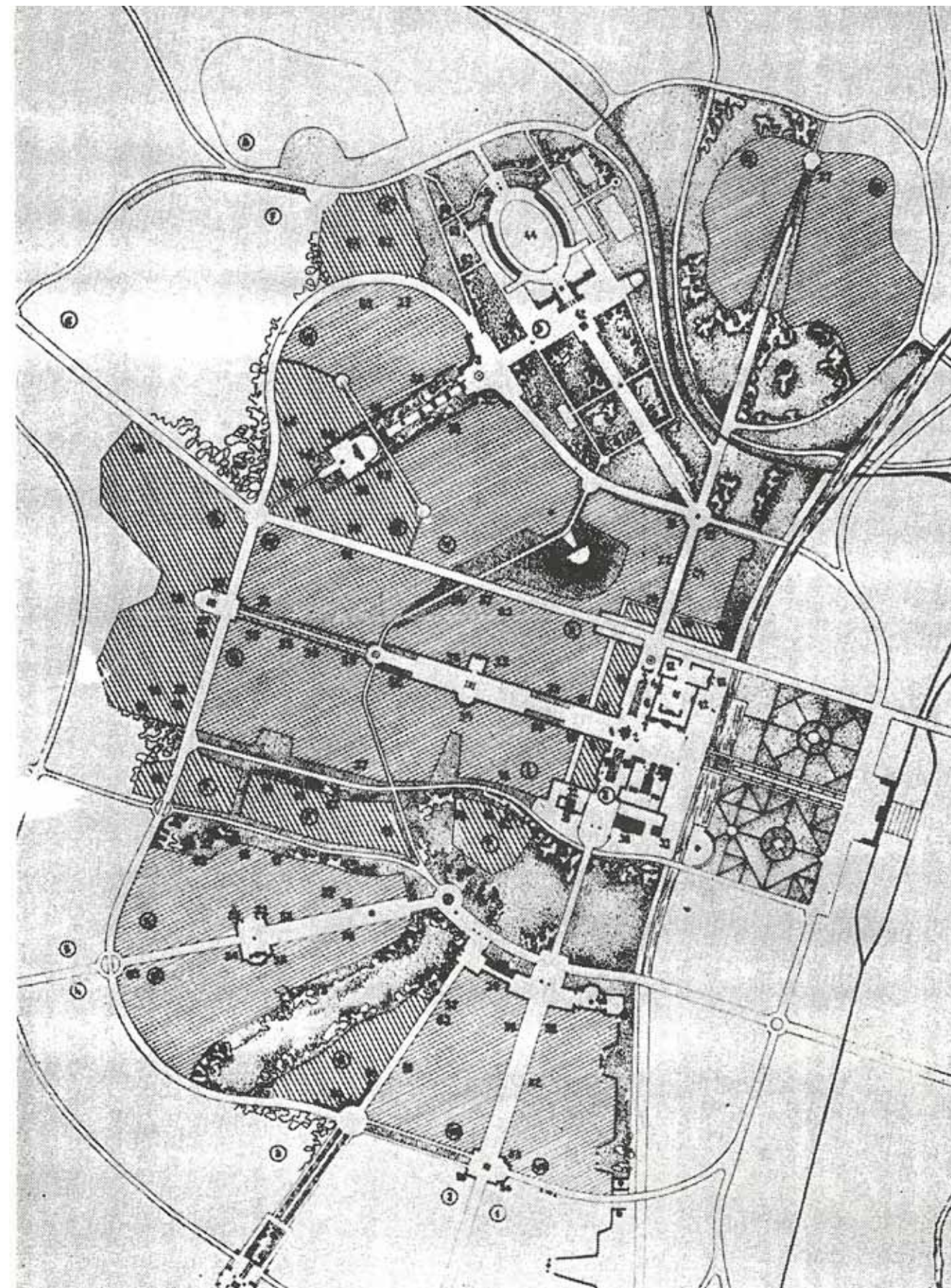
Od roku 1952 se začíná stavět první, architektonicky charakteristická část Poruby budovaná v urbanistickém schématu dominantních tříd s monumentálními obytnými budovami s obchodním paterem. Hlavní třídy měly dělit město na části, jejichž strukturu tvoří polootevřené bloky obytných domů vytvářející intimnější prostory vnitřních ulic a dvorů. Důležité pro celkové vyznění byly koridorové ulice a třídy. Pro celek byla mnohem důležitější představa koridorové promenádní ulice jako místa usměrněného pohybu oproti náměstím, pro která socialistická společnost neměla funkci. Tradiční uzavřená náměstí fungující ve městě jako místa veřejného prostoru, který spojuje obvyklé městské aktivity (obchod, neformální společenské kontakty), se nehodila k představě organizovaného socialistického člověka, který prožívá svůj život mezi funkčně oddělenými složkami bydlení, práce a rekreace spo-

jenými dopravou. Náměstí sice existují hlavně v místních názvech, ale jejich úloha center života ve městě není výrazná. Ve skutečnosti to jsou jen místa křížení ulic s dominantní hlavní třídou a konečnou zastávkou autobusu (Alšovo náměstí), prostor u slavnostní brány do města (Nám. U Oblouku, dodnes nedokončené), parky (Havlíčkovo náměstí) a parkově upravené vnitrobloky (Nám. Jana Nerudy, Nám. V. Nováka na I. obvodu a podobně utvářené prostory III. obvodu, kde jsou podle názvu hned čtyři náměstí). Pečlivě naplánované bylo obchodní a kulturní vybavení. Prodejny byly umístěny výhradně v parteru obytných domů orientovaných do hlavní ulice (v plánech jsou zaneseny včetně prodávaného sortimentu) a vytvářejí z Hlavní třídy výstavné obchodní korzo. Hlavní (původně Leninova) třída byla ideálním místem pro slavnostní průvody, na kterých obyvatelé města demonstrovali oddanost socialistickému režimu. V porubské kronice je první záznam o oslavách 1. máje v místě dnešní Hlavní třídy z roku 1959, kdy kronikář zaznamenal účast 19 500 občanů a školních dětí v průvodu a tribunu v místě Alšova náměstí (plocha přibližně v polovině tehdejší délky Hlavní třídy). V roce 1961 již kronika připomíná dva prvomájové průvody, které se na Leninově třídě setkaly před tribunou s čestnými hosty. Slavnosti organizované komunistickou stranou se tehdy zúčastnilo 26 000 občanů. Od druhé poloviny 60. let se celoměstské májové průvody konaly v centru Ostravy.

Hlavní třída se ve vzpomínkách obyvatel Poruby objevuje jako místo procházek a nákupů. Pamětníci vzpomínají, jak obchodní promenáda fungovala:

„My jsme tam chodili pravidelně [na dnešní Hlavní třídu]. Protože tady to bylo jakési centrum Poruby. A taky to bylo plné obchodů. Tehdy se dělaly takové ty sobotní nákupy. To znamená – vlastně se to moc nelišilo, že jo. Vyráželo se vždycky ráno, protože obchody měly otevřeno vždycky jenom do dvanácti a v neděli neexistovalo, aby bylo něco otevřené, jo. A my jsme vyráželi na nákupy tady, jak jsme říkali na Leninku.“³¹

31 Citace z antropologického výzkumu Kristiny Aldy.

Jeden z návrhů urbanistického řešení Nové Ostravy se zřejmou kostrou dominantních veřejných prostorů. Zdroj: Archiv Vlastimila Bichlera

Leninova (Hlavní) třída koncem 50. let
Zdroj: Archiv Evy Špačkové

Původní plány nového města měly čtyři obytné čtvrti s centrálním bulvárem Hlavní třídy oddělené zelení. Dominantami se měly stát veřejné stavby správních a politických budov s výraznou věžovitou architekturou. Žádná z těchto plánovaných monumentálních staveb však nakonec vybudována nebyla. Architektura města socialistického realismu, v českém prostředí nazývaná *sorela*,³² vycházela ze standardizovaných jednotek (typových dispozic a konstrukcí bytových domů), které byly umísťovány do tradiční klasicizující urbanistické městské kompozice ansámblového charakteru s důrazem na osovost a symetrii. Významnou roli hrály dekorace fasád. Dekorativní prvky byly vytvářeny osazováním prefabrikovaných dílců na hladké fasády typizovaných domů. Přes žádoucí jednotu

výrazu architektury nalzáme u jednotlivých staveb z prvního období výstavby rukopis jejich autorů inspirovaný z různých zdrojů historické a lidové architektury.

Stavby mají množství detailů a architektonických článků, které působí dekorativním, srozumitelným a známým dojmem. Celek doplňují výtvarná díla s tematikou práce, hojnosti a šťastného života. Výtvarná díla se objevují na fasádách domů a rovněž volně doplňují veřejný prostor. Motivy oslavují práci a rodinu a mají viditelně edukativní charakter. Mnohé můžeme považovat za vzory správného pracovního úsilí, mateřství a péče o děti. Mnoho výtvarných prvků má čistě dekorativní charakter, motivy vycházejí z lidového umění a některé scény připomínají ilustrace dětských knih. Výtvarná výzdoba monumentální Hlavní třídy je zaměřena na oficiální témata. Sochy Průmysl, Kultura a Zemědělství Vladislava Gajdy a Jiřího Myszaka (z let 1956–1957) se nacházejí ve výšce na atice nárožního domu u centrálního kruhového objezdu. Reliéf Kosmický věk (Mírové využití atomové síly) Vladimíra Navrátila (1959-1963) je umístěn nad vstupem do budovy s kavárnou Centrum na parapetu balkonu na Alšově náměstí. Na protější straně náměstí stojí Hutník Antonína Ivanského (1962).³³ Na obytných domech mimo centrální osu nalezneme sgrafita s náměty hrajících si dětí nebo domovní znamení s realistickými motivy z rostlinné a živočišné říše. Na různých místech ve veřejném prostoru se objevují plastiky s tématy hojnosti, oslavy práce a dětského světa. Ve výzdobě figurují i povinné motivy komunistických hvězd a symbolů srpu a kladiva, ale v karnevalové rozvernosti a dekorativním pojetí

Leninova (Hlavní) třída v Porubě během prvomájového průvodu v 60. letech
Zdroj: Fotografie z archivu Vladislava Gajdy

32 Šťastná, Marie: Socha ve městě. Vztah architektury a plastiky v Ostravě ve 20. století. Ostrava, Ostravská univerzita 2008, s. 106-115; Šťastná, Marie: Porubské sochy a plastiky. Statutární město Ostrava – městský obvod Poruba, 2014.

32 Viz pozn. 3.

Soudobá náhrada poškozených hlavic dekorativních sloupů novodobými prefabrikáty (Hlavní třída v Porubě, podzim 2015). Zdroj: Fotografie Eva Špačková

Sousoší Kultura, Vladislav Gajda, Jiří Myszak 1956–1957, umělý kámen. Fotografie díla v ateliéru, umístěno na atice nárožního domu u kruhového objezdu na Hlavní třídě. Zdroj: Archiv Vladislava Gajdy

Sgrafitová výzdoba. Zdroj: Fotografie Eva Špačková

Památník socialismu pro závěr Leninovy (Hlavní) třídy, soutěž 1966, model, autoři Vladislav Gajda a Ivo Klimeš 3. cena. Zdroj: Archiv Vladislava Gajdy

téměř ztrácejí výhrůžný charakter a působí více jako realistické zobrazení pracovního nářadí.

Skutečně politická socha – pomník V. I. Lenina – se na Hlavní třídě (v té době Leninova třída) objevila až v roce 1976, když základní kámen byl položen na podzim roku 1970. Autorem sochy v nadživotní velikosti s neproporčně velkou hlavou byl sochař Antonín Ivanský. Socha byla odstraněna z veřejného prostoru na jaře roku 1990 a v roce 2002 prodána soukromému sběrateli.

Některé záměry na umístění pomníku či památníku nebyly realizovány. Za připomenutí stojí výtvarná krajská soutěž na monumentální pomník s tématem Vítězství socialismu pro umístění v zakončení osy Hlavní třídy z roku 1966. V těchto místech stojí v současnosti budova Ústřední knihovny (1991) a aula VŠB (2006), jejichž umístění a architektonické ztvárnění pozici v závěru významné městské osy nezohledňuje.

Architektura *sorely* využívá historizujícího slovníku na fasádách, ale přitom základ dispozice bytových domů tvoří opakující se typizované sekce. Přesto v nejstarší části Poruby (1. a 2. obvod) jsou hlavně v nárožích a tam, kde se tvar budovy upravoval podle potřeby architektonického výrazu (např. vstupní objekt tzv. oblouku) byty často atypicky řešené

a v některých případech i nadstandardně velké. Ve výstavbě se rovněž postupně prosazovaly prvky průmyslové produkce. Jsou to nejen jednotné opakující se rozměry oken, dveří, jednotně řešené vnitřní vybavení bytů, ale i prefabrikované dekorativní prvky, které byly osazovány na fasády. Konstrukce staveb byly zděné, zdívo se postupně předem připravovalo ve formě bloků (blokopanelů), ze kterých se skládaly nosné stěny vnější i vnitřní, na nichž byly stropní konstrukce z prefabrikovaných betonových panelů. Je doložen rovněž experiment s prefabrikovanou, montovanou železobetonovou konstrukcí střešního krovu sedlových střech, který se ale pro další stavby již nevyužil. Důvodem může být náročnost přesnosti provedení i složitost montáže železobetonové konstrukce střešního krovu a rovněž zbytečnost takové konstrukce v situaci, kdy sedlové střechy byly u pozdějších staveb ve 2. polovině 50. let nahrazeny plochými.³⁴

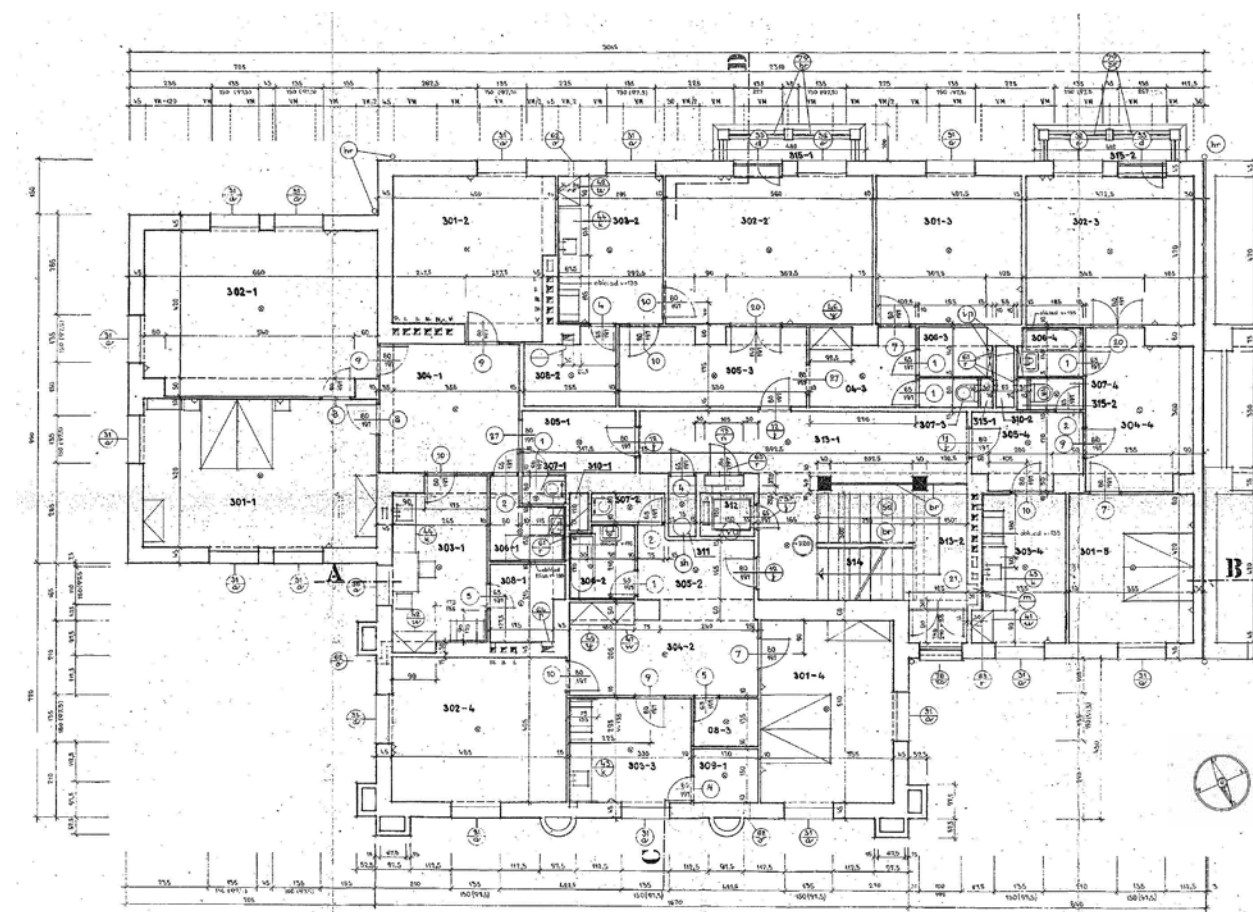
V interiérech společných prostorů bytových domů se žádné dekorace v duchu socialistického realismu nenacházejí. Vnitřní prostory domů jsou v některých pří-

³⁴ Prefabrikované železobetonové krovy jsou použity v domech na ulici Bohuslava Martinů. V původní projektové dokumentaci z roku 1955, která existuje k této stavbě, je ale zakreslen tradiční dřevěný krov.

Montovaný železobetonový krov v domě na ulici Bohuslava Martinů, Poruba 2. obvod. Zdroj: Fotografie Eva Špačková

padech řešeny způsobem, který vzhledem k designu a celkovému výrazu můžeme nazvat funkcionalistický (např. atypický schodišťový prostor bytových domů na ulici Urxova od Josefa Havlíčka a Karla Filsaka). Interiéry bytů byly vybaveny typovými a výrazově jednoduchými prvky jako byly vnitřní dveře, vestavěné skříně, základní vybavení kuchyní a koupelen. Architektura byla formálně orientována pouze navenek a vnitřní dispoziční řešení i podoba vnitřních prostorů, zvenčí neviditelná, plynule navazovala na předválečné funkcionalistické pojetí obytného prostoru, zejména v jeho požadavku na vybavení bytu základním hygienickým a provozním příslušenstvím (koupelny, WC, kuchyně, ústřední vytápění, tekoucí studená a teplá voda). Byty měly naplnit minimální prostorové nároky podle počtu osob, pro které byly určeny. Tyto minimální rozměry byly překračovány tam, kde si to vynutilo formální architektonické řešení vnějšku budovy (např. nárožní objekty na Hlavní třídě, kde jsou místnosti o velikosti přes 20 až 30 m²). Na vnitřní zařízení bytů neměla *sorela* podstatný vliv. Veškeré ideové úsilí se věnovalo obálce budov a uspořádání – urbanistické kompozici a dekorativním vnějším prvkům bytových domů. U bytových dispozic se diskutuje pouze typizace, náklady, přiměřená velikost a počet obytných místností, případně typizované vy-

Půdorys obytného podlaží bytového domu v závěru Hlavní třídy č.p. 590. Zdroj: výkresová dokumentace z archivu RPG byty (dnes Residomo)

umělecké výzdoby a dokončení venkovních úprav, zpevněných chodníků a cest trvalo další měsíce, během kterých se v nedokončených domech bydlelo. Ve vzpomínkách obyvatel současné Poruby se stavební nedokončenost odráží jako prostředí jejich dětských her a dobrodružství:

„Když jsem byl malej, tak se dostavěl ten druhý obvod, takže za mého dětství se začal stavět ten třetí, čtvrtý, pátý, že jo. Tak jsme se tam chodili koukat s klukama. Když se stavěl sedmý, osmý, tak my jsme tam podnikali na stavenišťe dobrodružné výlety. Já si ještě pamatuju, jak mě brácha tahal na výpravu a stavěly se teprve ústřední domy v Martinově.“

„Já jsem vnímal spíš tu stavbu [jako dítě]. Protože tím, že tam nebyly chodníky – všecko se to dodělávalo za chodu, tak my jako děcka jsme samozřejmě toho stavebního materiálu, co všechen ležel, využívali. Dělali jsme z jílu koláče, z takové té černé strusky jsme měli mák jako na to. A hráli jsme si na obchody.“³⁸

Infrastruktura rovněž nestačila kapacitě nově postavených bytů, takže je zaznamenáno, že kvůli výpadku vodárny „museli obyvatelé nového sídliště chodit s bandaskami do Poruby-vsi“.³⁹ Obyvatelé pociťovali nedostatky v dopravě, zásobování vodou i plynem a elektřinou. Práce na fasádách domů běžně probíhaly ještě dlouho poté, co se do domů nastěhovali nájemníci.

Architekti vnucený styl *sorely* s tradičními až archaickými dekoracemi fasád postupně opustili po odeznění vnějšího tlaku po ukončení stalinistického kultu a po projevu Nikity Chruščova v roce 1954, kdy byly odsouzeny „zbytečnosti při architektonické úpravě budov“. Stejně, jako byli na začátku padesátých let kritizováni architekti za „kosmopolitismus“ a nerespektování „národní tradice“, už v roce 1955 jsou titíž architekti kritizováni za používání zbytečných a drahých dekorací.⁴⁰ Období *sorely* díky již připraveným projektům doznívalo až do konce 50. let. Na stavbách z posledního období viditelně ubylo dekorativních prvků i výtvarné výzdoby, náročná technika sgrafita zcela mizí. Fasády některých domů jejich architekti dodatečně přepracovávali do modernější podoby (např. projekt centrálního věžového domu na Alšově náměstí s kavárnou Centrum z roku 1956 jeho původní autoři Jiří Petrusiak, Zdeněk Strnadel a Zdeněk Špaček zmodernizovali v návrhu z roku 1958).

V dalších projektech ve druhé polovině 50. let se au-

38 Citace z antropologického výzkumu Kristiny Aldy.

39 Lexa, Jiří: Odkazy porubských kronik. Ostrava: Montanex 2007, s. 151.

40 Náklady na výzdobu fasád (plastické prvky, sgrafita, malířská a sochařská výzdoba) skutečně dosahovaly nákladů, které nebyly dlouhodobě financovatelné (podle V. Bichlera u stavby domu Věžičky činila cena za výzdobu fasád 25% nákladů stavby).

toři vrátili k architektuře pozdně internacionálního stylu. Návrat k moderní architektuře byl spojen s úspěchem československé účasti na výstavě EXPO 1958 v Bruselu.⁴¹ Tzv. *bruselský styl*, který představoval rehabilitaci moderní architektury společně s částečnou liberalizací totalitní společnosti, ovlivňoval architekturu i design na počátku šedesátých let a dozníval až do let sedmdesátých.⁴² V podobě designu nábytku, užitkových předmětů a průmyslového designu tento styl téměř zlidověl a bytovou kulturu v Československu výrazně ovlivnil.⁴³

V Porubě byly podle původního urbanistického plánu vystavěny ještě další části podél Hlavní třídy, zachovávající charakter městského bulváru. Domy již nemají historizující dekorace, přestože jim nechybí charakteristické detaily ovlivněné zmíněným bruselským stylem. Jedná se o typizované stavby budované postupně se rozvíjející panelovou technologií. Parter domů (až na výjimky) už neobsahuje vestavěné obchodní prostory po celé délce ulice. Prodejny jsou v této části většinou samostatné, nízkopodlažní stavby, navazující na vyšší bytové domy v mezerách nebo na nárožích. Pravoúhlé bloky také postrádají rohové sekce, i když členění na ulici a dvorní prostor zůstává do jisté míry zachováno. V 60. letech se bloková struktura v urbanistických kompozicích zcela rozpadla a postupně se přešlo k volné zástavbě, která byla z velké části limitována používanou panelovou technologií.

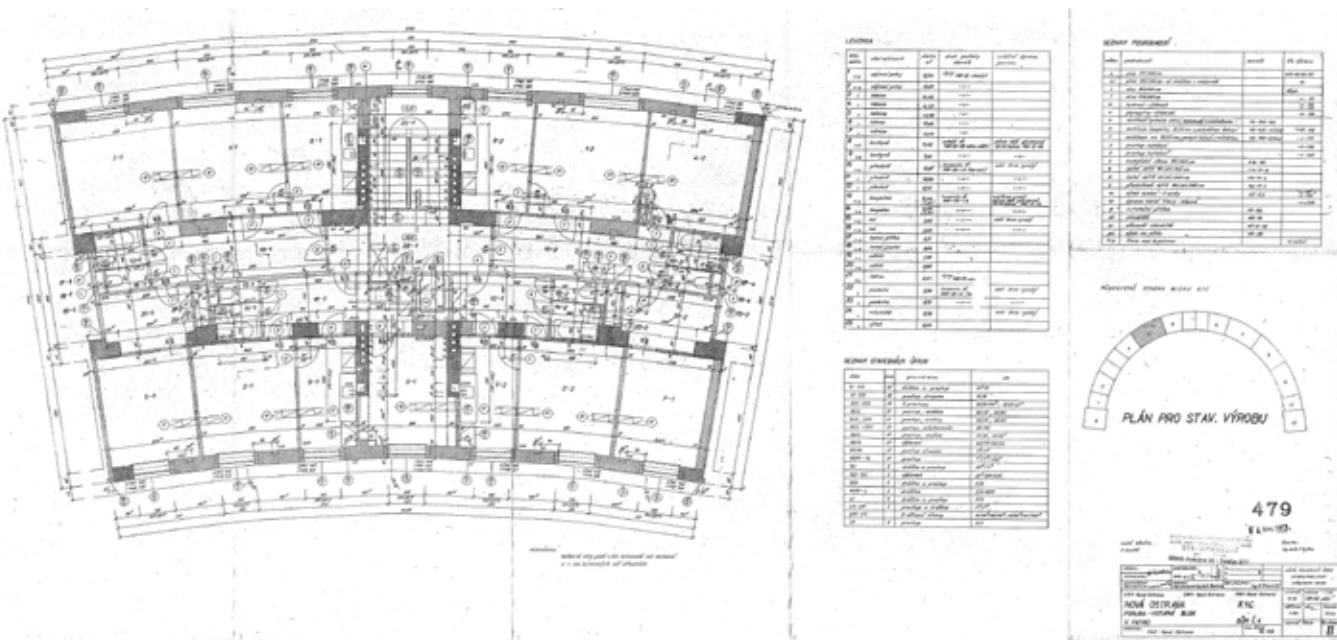
Na začátku šedesátých let už bylo jasné, že koncept Nové Ostravy jako samostatného vzorového socialistického města zůstane nenaplněn. Kronikář Poruby zaznamenal, že ještě v dubnu 1968 vznesli poslanci Obvodního národního výboru požadavek na osamostatnění Poruby jako města, ale tyto snahy byly pravděpodobně ukončeny srpnovou okupací.⁴⁴ Další výstavba na území, kde mělo původně stát nové socialistické město, stále probíhala. V místech, kde měly být budovány další bulváry a velkolepé dominanty, vznikla typická panelová sídliště. Jednotlivé části (v Porubě tradičně nazývané obvody) se stavěly postupně během 60. až do konce 80. let 20. století tak, jak se vyvíjela socialistickým státem výhradně používaná technologie panelové výstavby i architektonický názor na racionální pravoúhlu nebo později volně utvářenou urbanistickou strukturu. Architekti vždy

41 Autory oceněného československého pavilonu byli architekti František Cubr, Josef Hrubý a Zdeněk Pokorný.

42 Kontext architektury bruselského stylu a její příklady na Ostravsku podrobněji Strakoš, Martin: Po sorely brusel, kov, sklo, struktury a beton. Ostrava, NPÚ, 2014.

43 Vliv světové výstavy EXPO 58 v Brudelu na architekturu a životní styl v Československu popisuje monografie vydaná k výstavě Bruselský sen v roce 2008, podrobněji Kramerová, Daniela – Skálová, Vanda (eds.): Bruselský sen: československá účast na světové výstavě Expo 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let. Praha, Arbor vitae, 2008.

44 Lexa, Jiří: Odkazy porubských kronik. Ostrava, Montanex 2007, s. 205.

Půdorys obytného podlaží bytového domu Oblouk č. p. 501. Zdroj: Výkresová dokumentace z archivu RPG byty (dnes Residomo)

bavení vestavěnými prvky kuchyní, koupelen a skříní. Přesto jsou byty v nejstarších domech dodnes velmi pohodlné a při stejném počtu obytných místností rozměrnější než v pozdějších letech panelové výstavby.

„Maminka vždycky vzpomínala, že měli doma [na dnešní Hlavní třídě] chodbu, po které mohla jezdit na kole, a měli doma v obýváku klavír. Křídlo. To pro nás, kteří jsme potom – já jsem potom bydlel na sedmém obvodě ... my jsme taková typičtí – za první já jsem Husákovu dítě, jak se nám říká. Já jsem ročník 76. To byl takový boom populační. A my jsme měli na sedmém obvodě typický panelákový byt. Představa, že tam někde máme křídlo, byla nepředstavitelná, tak velký pokoj, jo. Tak si hlavně [maminka] pochvalovala, že to bylo moc krásné.“³⁵

V dalších letech v souvislosti s využitím panelové technologie a ekonomickou situací socialistického hospodářství se prostory bytů zmenšují, a to jak velikosti místností obytných, tak i příslušenství. Například tolik oblíbené komory, které jsou původně běžným vybavením porubských bytů, v pozdějším období zcela vymizí. V řešení bytů se prosadily racionální přístupy při úsilí o spojení instalací do jednoho jádra, což prostorově sblíží koupelnu a kuchyni. Kuchyně v bytech jsou většinou pracovní, s menším prostorem pro stolování, vybavené vestavěným kuchyňským nábytkem s dřezem a sporákem. V některých bytech najdeme kuchyň větších rozměrů, kam lze umístit i jídelní stůl pro rodinu, ale tyto typy je nutno považovat za řešení vyvolané spíše prostorovou konfigurací konkrétní stavby než zá-

měrně. Trend naopak směřoval k malým kuchyním. Interiéry bytů byly doplněny vestavěnými skříněmi zejména v předsíních.

Obyvatelé nových bytů v tomto období neměli k dispozici potřebný sortiment bytového zařízení, poválečné hospodářství se na tento segment nesoustředilo a po celou dobu socialismu byl nábytek trvale nedostatkovým zbožím. Dobové publikace o bytové kultuře představují bytové interiéry v podobě ovlivněné funkcionalismem. Design doporučeného nábytku je založen na modulárnosti a vytváření nábytkových řad a systémů (tzv. sektorový nábytek). Není mi známo, že by řešení bytů a jejich vnitřnímu vybavení zejména v 50. letech byl věnován speciálně zaměřený výzkum.³⁶ Obraz podoby vnitřního zařízení je možné sestavit pouze na základě dobových záznamů na fotografiích a filmech a částečně ještě i podle skutečnosti, protože v některých porubských bytech toto zařízení dodnes slouží alespoň částečně.

První obyvatelé se do částečně dokončených bloků stěhovali slavnostně v roce 1953, jak píše kronikář Poruby „za doprovodu závodní hudby“. Samotný akt předání dekretů a klíčů od nových bytů byl aranžován jako slavnost, které se zúčastnili nejvyšší představitelé krajského politického a hospodářského vedení.³⁷ Kronikář však zaznamenal i problémy, které dobovým slovníkem označil jako „boj s všudypřítomným blátem“, což znamenalo, že obyvatelé se stěhovali do domů, které nebyly zcela hotové. Práce na fasádách včetně

36 Do podoby nábytku a interiérů pro bydlení se výrazně vepsal až tzv. bruselský styl, který silně ovlivnil architekturu a design v Československu po odeznění *sorely* a návratu k moderní architektuře na konci 50. let 20. století

37 Lexa, Jiří: Odkazy porubských kronik. Ostrava, Montanex 2007, s. 149.

35 Citace z antropologického výzkumu Kristiny Aldy.

pracovali s typizovanými objekty osazovanými podle technologických možností v plochách zeleně. Vybavení obytných okrsků nezbytnými obchody a službami bylo umístěno v lokálních „centrech“ – nízkopodlažních pavilónových stavbách. Obytné domy zcela postrádaly uliční parter a tradiční městská ulice byla nahrazena volně plynoucím otevřeným prostorem. Výstavba bytových domů z panelů nikdy zcela nenasýtila požadavky na nové byty, jak to od ní její propagátoři očekávali. V 70. a 80. letech kvalita provedení staveb klesala a paneláky se staly předmětem kritiky, na kterou však už socialistické stavebnictví nestihlo reagovat.

Po roce 1989 byla hromadná panelová výstavba bytových domů ukončena. Postupné uvolnění trhu s bydlením zcela změnilo povahu problémů, které lidé při úvahách o bydlení v současnosti řeší.⁴⁵ Nové stavby jsou v Porubě jednotlivě osazovány do volných míst v již zastavěných lokalitách. V posledních letech vzniká nový tlak na expanzi do volné krajiny v okolí zastavěného území Poruby, kam jsou umísťovány zejména stavby s velkými nároky na plochy, jako jsou velkokapacitní prodejny, skladové areály nebo vědecko-technologický park.

Text písně Jaromíra Nohavici. Zdroj: reprodukce z dobového tisku

Dekoratívny prvky na porubských fasádách. Zdroj: fotografie Tomasz Wagner

45 Podrobněji např. Zarecor Elman, Kimberly – Špačková, Eva: Czech paneláky are disappearing, but the housing estates remain. *Architektúra & Urbanizmus XLVI*, 2012, 3-4, s. 288-301.

ZÁVĚR

Poruba jako městská část a zejména nejstarší oblast postavená v 50. letech je v rámci Ostravy jedním z nejoblíbenějších míst k bydlení. Na realitním trhu se to projevuje v cenách bytů v této části města, o které je stálý zájem.

„Nejdřív jsem se přestěhovala do Poruby [před sedmi lety], pak jsem chvíli byla v centru a teď už pět let bydlím v Porubě ve svém. ... bývalý přítel byl realitní makléř. Ono se vlastně ví – je to požadavek většiny klientů. Hledá se byt – měla by to být Poruba. Je to opravdu vyhlášená klidná část.“

„Vždycky jsem chtěla bydlet v Porubě. V centru mi chyběly ty procházky. Tady vždycky byla ta Hlavní třída. Choděj tam lidi běhat. Je kam se projít. V centru není kam jít. Tady vždycky někoho potkám, pokačám.“⁴⁶

Dnešní mladá generace architekturu, která „představovala jeden z pokusů učinit z architektury nástroj ideologické propagandy totalitní moci“,⁴⁷ vidí už bez těchto ideologických souvislostí.

„Když jdu po Hlavní třídě, tak ten pocit je velmi pozitivní. Přijde mi to strašně retro. Působí to tak monumentálně.“⁴⁸

Zhodnocení prostředí výstavby v Porubě doposud není věnována dostatečná pozornost, přitom poučení zejména ze způsobu urbanistického plánování může být zajímavé i pro současnost. Kromě nejstaršího období výstavby, tzv. *sorely* v současnosti již památkově chráněné, není podoba a různorodost dalších etap vývoje obytného prostředí zdokumentována, analyzována a zhodnocena. Ani v nejstarších částech Poruby není péče o šedesát let staré domy se zdobenými fasádami, řemeslnými a materiálovými detaily a sgrafity podložena podrobným výzkumem a dokumentací, bez které mohou být zakrátko nenávratně ztraceny. V prostředí mezi domy dochází k zásahům vyvolaným potřebami každodenního provozu, které neberou ohled na základní principy původní kompozice. Nejsou stanoveny základní požadavky na údržbu, úpravy a potřebné změny a dostavby zejména tam, kde se nacházíme mimo hranice oblasti památkové ochrany. Chybí nástroje pro zachování obecně přijímané kvality a upozornění na hodnoty, které mají být chráněny pro budoucí generace.

Neméně zajímavý je úhel pohledu na dílo generací architektů. Funkcionalistická předválečná generace,

46 Citace z antropologického výzkumu Kristiny Aldy.

47 Halík, Pavel: K architektuře socialistického realismu. In: Goryczková, Naďa - Vymětalová, Martina. *Poválečná totalitní architektura a otázky její památkové ochrany*. Ostrava, SPÚ, 2002, s. 12.

48 Citace z antropologického výzkumu Kristiny Aldy, respondent se narodil v roce 1990.

Inzerce zájemců o koupi bytu v nejstarší části Poruby. Zdroj: fotografie Eva Špačková

kteří se po relativně krátkou dobu musela podřídit formálnímu diktátu historizujícího pojetí architektury (v případě Poruby např. Josef Havlíček, v období *sorely* padesátiletý, Václav Hlinský, čtyřicátník, který ve stejném období dokončoval moderní stavbu Kolektivního domu v Litvínově a porubské domy na nábreží se sgrafity podle vlastních návrhů). Pokud se na výsledky jejich úsilí podíváme s odstupem, přinejmenším v Ostravě vytvořili přitažlivou a oblíbenou část města, i když ji museli obléknout do ozdobného kabátu tradiční formy.

Zcela mimo dosavadní okruh zájmu stojí rozporuplná postava architekta Vladimíra Meduny,⁴⁹ kterého zdroje uvádějí jako autora koncepce Poruby a který prožil celý život (1909–1990) v nejvyšších architektonických pozicích a funkcích. Jeho zdokumentované dílo představuje kromě monumentální Poruby jen minimum dalších staveb. Objasnění jeho role a působení v projektech socialistického budování čeká na podrobnější dokumentaci a zhodnocení.

Text byl publikován v časopise *Architektúra a urbanizmus* 2016/1-2, upraveno.

49 Vladimír Meduna zmiňuje i nejnovější souhrnná encyklopedie *Dějiny českého výtvarného umění* jen v titulcích u obrázků návrhů Poruby. Švácha, Rostislav – Platovská, Marie: *Dějiny českého výtvarného umění V 1939/1958*. Praha, Academia 2005. O jeho osobě lze najít encyklopedická hesla, shrnující základní údaje, v těchto publikacích: Horová, Anděla (ed.): *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha, Academia, 1995 s. 496; Ivánek, Jakub - Smolka, Zdeněk (eds.): *Kulturně-historická encyklopedie českého Slezska a severovýchodní Moravy*. Ostrava, Ústav pro regionální studia Filozofické fakulty Ostravské univerzity, 2013.

BYDLENÍ V SORELE_ PROJEKTY A REALIZACE

SORELA A SOUČASNÉ BYDLENÍ

Ostravská městská část Poruba představuje v rámci města trvale velmi oblíbené místo k bydlení. Bytový fond je v současnosti částečně v rukou soukromých vlastníků, převážně bytových družstev, a částečně v majetku společnosti Residomo (někdejší byty společnosti OKD). Jen minimum bytů zůstalo v majetku obce. Společnost Residomo poskytuje nájemní bydlení a pokud provádí opravy a rekonstrukce bytů, jde většinou o standard běžných bytů k pronájmu bez ambic měnit zásadně dispozici a vybavení bytů. V bytech v soukromém nebo družstevním vlastnictví naopak mohou vzniknout stavebními úpravami byty nadstandardní velikosti i vybavení.

Jako praktikující architektka jsem se poměrně často setkala s návrhy dílčích úprav porubských bytů. Dvakrát jsem měla příležitost v Porubě navrhnout celý byt jako kompletní projekt, kde se stavebními úpravami zásadně změnila podoba původní dispozice, a vzniklo bydlení, které se velikostí, vybavením a kvalitou blíží bydlení v rodinném domě.

V prvním případě šlo v roce 2004 o vlastní bydlení, kdy z původní třípokojové dispozice bytu v nejvyšším

podlaží byl vestavbou do podkrovního prostoru byt rozšířen o další dva pokoje, druhou koupelnu a střešní terasu.

V roce 2017 jsem navrhovala přestavbu bytu pro mladou rodinu, kde k rozšíření prostoru došlo spojením dvou sousedících bytů na jednom podlaží. Vznikl tak byt se třemi ložnicemi, velkým obytným prostorem spojeným s kuchyní, dvěma koupelnami a hospodářskou místností, která slouží jako šatna a prostor pro domácí práce.

V obou případech bylo součástí architektonického řešení úsilí o maximální zachování původního charakteru prostoru včetně charakteristických materiálů, detailů a nepravidelností, které jsou pro poválečné cihlové byty typické.

Na obou projektech jsem si ověřila možnosti zásadní změny charakteru bydlení, kdy městský byt poskytuje vysokou úroveň bydlení blízkou rodinnému domu, přitom jeho obyvatelům zůstávají výhody života ve městě (blízkost škol, služeb a obchodů, kulturních a sportovních zařízení a možnost využívat veřejnou dopravu).

BYT S TERASOU / BOHUSLAVA MARTINŮ

Autoři architektonického řešení:
Eva Špačková, Richard Špaček
Stavební řešení: Věra Pavlíková
Návrh a stavba: 2004

IDEA/ROZHODNUTÍ

Bydlíme v bytě 3+1 v 5. n. p. bytového domu v Ostravě-Porubě a uvažujeme o větším prostoru pro bydlení. Nechceme bytovou situaci řešit stavbou domu za městem a s bydlením v našem domě a v Porubě jsme velmi spokojeni. Nad naším bytem je nevyužívaná prázdná plocha půdy. Vzhledem k tomu, že v domě není výtah, v podkroví na úrovni 6. n. p. nelze vybudovat samostatný byt, ale půdní vestavba propojující náš byt s prostorem podkroví možná je. Potřebujeme získat dva dětské pokoje s koupelnou a přejeme si terasu – otevřený venkovní obytný prostor. Vlastník domu – bytové družstvo – s realizací podkrovní vestavby souhlasí.

MÍSTO A PODMÍNKY

Městská památková zóna Ostrava-Poruba byla prohlášena od roku 2003. Památková zóna se nachází v centru městského obvodu, který byl plánován od roku 1951 jako Nová Ostrava – socialistické město postavené v duchu stalinského historismu, nazývaného u nás sorela.

Historická fotografie staré Poruby s šipkou označující ulici Bohuslava Martinů. Zdroj: archiv Evy Špačkové

Území městské památkové zóny zahrnuje soubor obytné zástavby včetně zařízení občanské vybavenosti, vybudovaný v letech 1951-1958. V urbanistické koncepci hraje největší roli hlavní osa - monumentální Hlavní třída (původně Leninova třída), na kterou navazuje systém příčných ulic vymezujících jednotlivé obytné skupiny. Struktura je vytvořena polozavřený-

Pohled na dům

mi bloky s jasně vymezenou klidovou částí. Zařízení občanské vybavenosti byla důsledně umísťována v parteru bytových domů. Prodejny a služby byly soustředěny v centrální poloze na Hlavní třídě a dalších hlavních ulicích, jesle a mateřské školy byly v parterech v klidnějších vedlejších ulicích se zahradami orientovanými do vnitrobloku.

Nejstarší část poruby se dělí na I. a II. stavební obvod. Stavby prvního obvodu jsou ještě individuálně řešené, hojně zdobené historizujícími architektonickými články, sgrafity a umělecko-řemeslnými doplňky. Od takto náročných vypravených staveb bylo postupně upuštěno a druhý stavební obvod sice zachovává obdobné urbanistické řešení, ale jednotlivé budovy jsou mnohem méně zdobené a je zřejmé, že se začíná uplatňovat přísnější typizace, prefabrikace a ekonomie stavění.

Dům v boční ulici Bohuslava Martinů ve II. stavebním obvodu Poruby je součástí stavebního souboru, který svým objemovým řešením a architektonickým ztvárněním fasády doplňuje charakter památkové zóny a nachází se v jejím ochranném pásmu. Dům má hladkou břizolitovou fasádu s ozdobnými prvky umístěnými podél římsy a sedlovou střechu s plechovou krytinou. Dalším zdobným plastickým prvkem jsou okenní ostění plasticky vystupující nad úroveň fasády a provedená v jemnější omítce a světlejší barvě.

Odbor památkové péče Magistrátu města Ostravy stanovil pro vestavbu tyto podmínky – střešní okna budou kopírovat střešní rovinu a rámy oken budou natřeny v barvě střešní krytiny.

Obecné požadavky na charakter vestavby – nic nesmí vystupovat nad rovinu střechy, nesmí být použity vikýře, vystupující konstrukce, obzvláště ne dřevěné.

PROSTOR PODKROVÍ, KONSTRUKCE DOMU

Dům se stavěl roku 1957 jako součást celku Nové Ostravy (II. obvod).

Dům je cihlový, má podélný konstrukční systém a stropy z betonových dutinových panelů. Neobvyklá konstrukce krovy je provedena ze železobetonových

Pohled na ulici

tyčových montovaných dílců, na betonových krokách je laťování a plechová krytina. Ani v rámci výstavby Poruby není tento typ krovy rozšířen a lze ho považovat za pokus prefabrikovat obvyklou dřevěnou konstrukci krovy. Systém se zřejmě nevžil, zčásti proto, že manipulace betonovými dílci v krovu mohla být náročná a taky proto, že se brzy prosadila konstrukce ploché střechy a krovy z hromadné bytové výstavby na desítky let zmizely úplně.

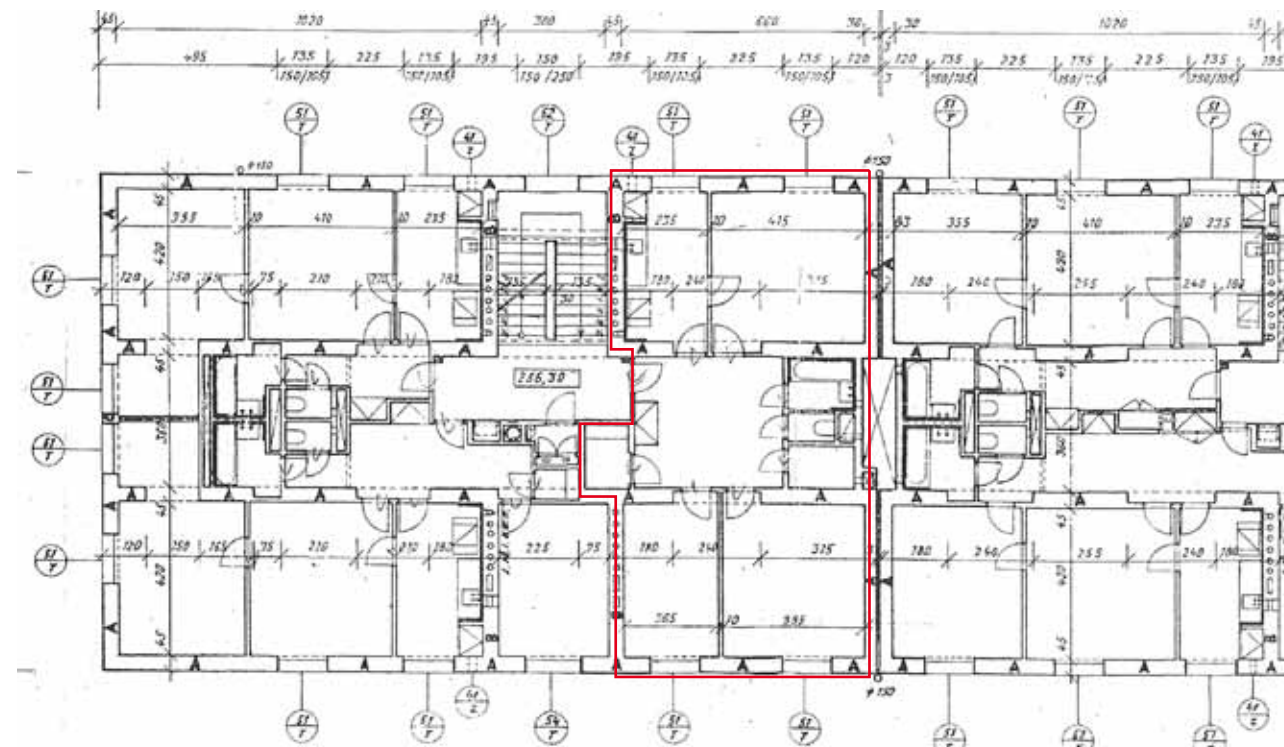
NÁVRH ŘEŠENÍ BYTU - STUDIE

V místě čtvercové haly původního bytu vznikne schodiště do podkroví. V podkrovním prostoru na východ budou dva pokoje dětí se střešními okny, nad stávající koupelnou nová koupelna a na západní stranu střešní terasa přístupná ze schodišťové haly. Terasa bude zapuštěna do střechy, odstraní se laťování a střešní krytina a ponechají se volné čtyři otvory mezi betonovými krokvemi. „Zábradlí“ terasy tvoří střešní nadezdívka, prostor bude částečně zastřešen stávající střechou. Podlaha terasy bude odvodněna podlahovou vpustí napojenou na odpad ve stávající kuchyni.

PROJEKT

Potřebujeme čistě funkční řešení, finančně přijatelné a vnějškově nenápadné.

Nelze zasahovat do stávající konstrukce krovy – dispozice i osazení střešních oken se musí plně přizpůsobit prvkům konstrukce krovy. Příčky budou z tvárnice YTONG a ze sádkokartonu, šikminy a podhledy ze sádkokartonu, zateplení minerální vlnou tl. 160 mm. Skladba podlahové konstrukce podkroví – vyrovnání

Původní půdorys domu. Zdroj: archiv Bytového družstva Červený rubín.

Původního stav montovaného betonového krovy

násypem a suchá podlaha z křížem kladených desek Cetris.

Odpad a voda budou napojeny na rozvody v instalační šachtě ze spodní koupelny a kuchyně. Vytápění podkroví bude nezávislé na topném systému v domě, použijeme akumulaci přímotopné elektrické panely.

STAVBA

Termín stavby – začátek 15. června, konec 20. srpna 2004, po celou dobu stavby jsme v bytě bydleli. Současně s podkrovím jsme provedli drobné úpravy i v dolním bytě – nové zařizovací předměty a obklady v koupelně a na WC, zbourání příčky mezi kuchyní

a obývacím pokojem. V průběhu stavby jsme prováděli autorský a stavební dozor a menší odchylky od projektu jsme řešili se stavební firmou na místě. Veškerý stavební materiál nahoru i odpad ze stavby dolů nosili pracovníci stavební firmy po schodišti v domě. Denně se prováděl úklid schodišťového prostoru.

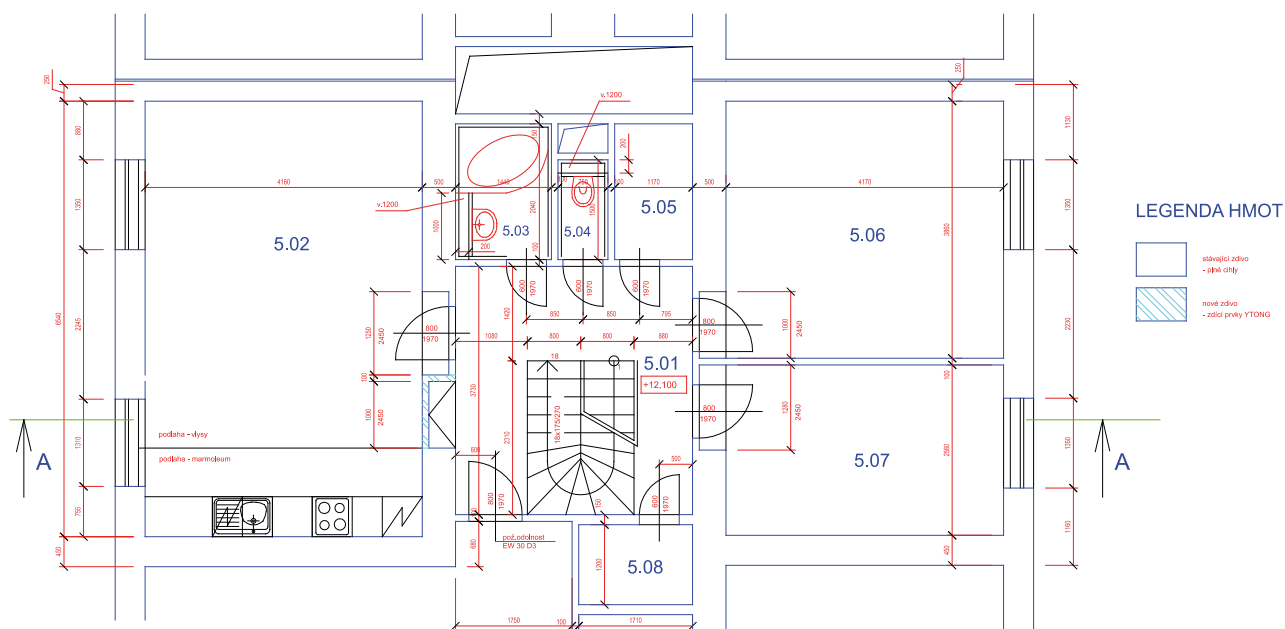
V průběhu stavebních prací v podkroví bytové družstvo nechalo provést plánovanou opravu a nátěr plechové krytiny střechy.

STŘEŠNÍ OKNA

Osazení střešního okna bylo navrženo tak, aby z okna byl výhled ven a aby parapet okna byl přiměřeně vysoko (výška parapetu 97 cm, výška hrany rámu okna 114 cm). Použili jsme střešní okno Solára 75 x 160 cm výklopné překlopné – ovládání okna je v dolní části a vyklápěné křídlo nezasahuje do místnosti. Pro šířku okna a jeho umístění v místnosti jsme museli využít stávající mezeru mezi krokvemi (v betonovém krovu nebylo možné provést výměnu). Pod oknem je umístěn přímotopný radiátor.

TERASA

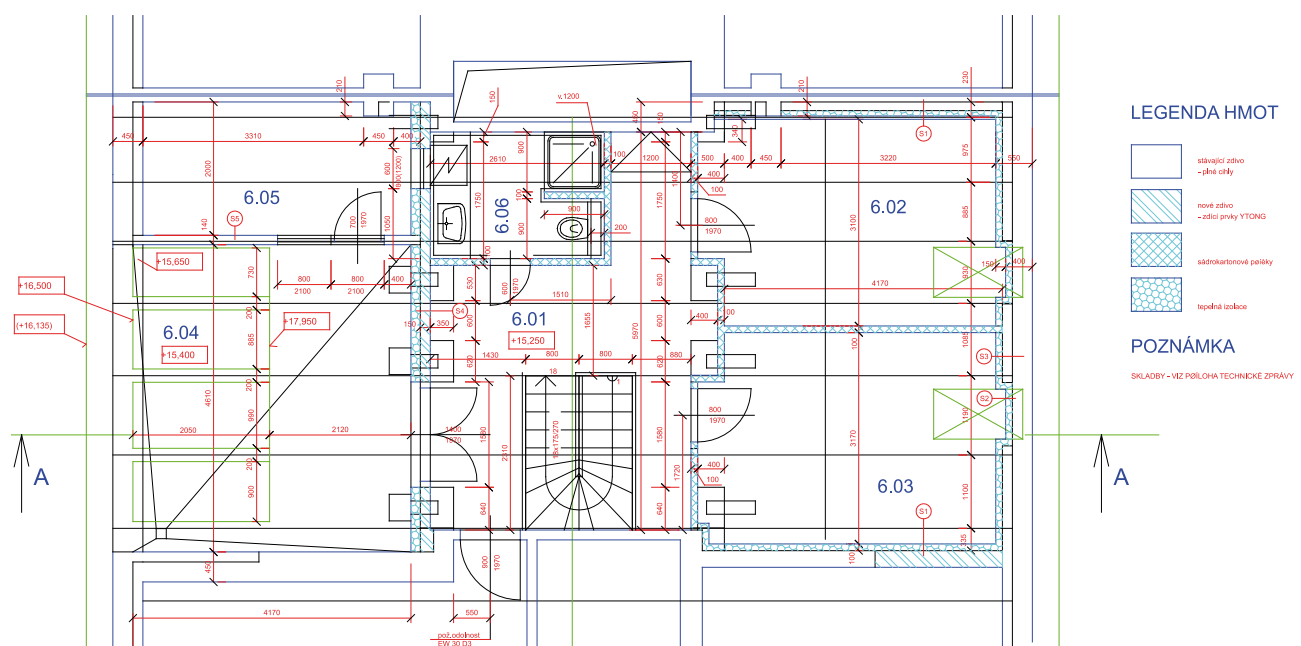
Prostor terasy je na západní straně domu vedoucí do dvora. Propojení s exteriérem vzniklo odstraněním laťování a střešní krytiny ve čtyřech polích mezi krokvemi. Krokve zůstaly ponechány, jejich povrch byl vyspraven a z vnitřní strany natřen fasádní barvou. Z vnější strany střechy jsou krokve oplechovány. Půdní nadezdívka tvoří „zábradlí“ terasy. Podlaha byla zateplena, opatřena hydroizolační stěrkou a ke-

LEGENDA MÍSTNOSTÍ

OZN.	NÁZEV MÍSTNOSTI	m ²	ÚPRAVA POVRCHU	POZNÁMKA	
			PODLAHA	STĚNY	STŘOP
5.01	HALA	13,3	MAR	OV	OV
5.02	OB. POKOJ+KUCHYŇ	28,0	V. MAR	OV/KG	OV
5.03	KOUPELNA	3,0	KD	OV/KG	OV
5.04	WC	1,2	KD	OV/KG	OV
5.05	KOMORA	2,4	PVC	OV	OV
5.06	POKOJ	16,5	V+KOB	OV	OV
5.07	LOŽNICE	11,3	V+KOB	OV	OV
5.08	SATNA	2,1	PVC	OV	OV

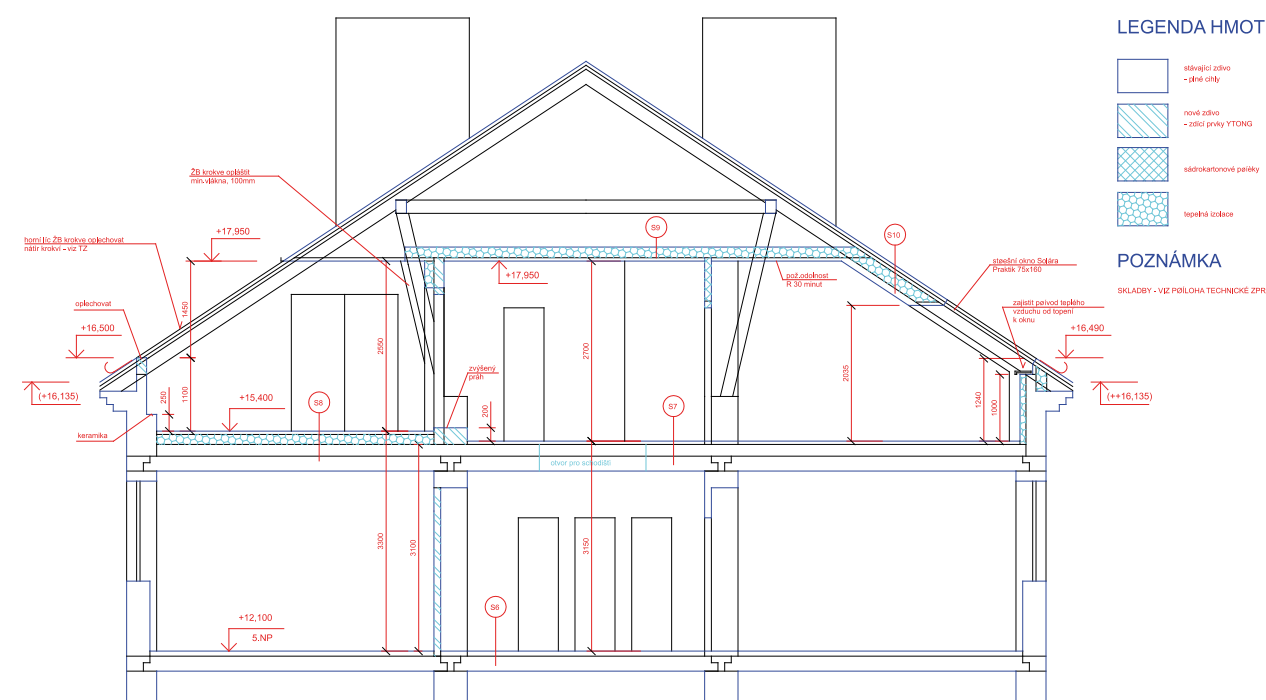
Půdorys bytu v 5. n.p. (úpravy původního bytu)

LEGENDA MÍSTNOSTÍ

OZN.	NÁZEV MÍSTNOSTI	m ²	ÚPRAVA POVRCHU	POZNÁMKA	
			PODLAHA	STĚNY	STŘOP
6.01	HALA	14,9	MAR	SDK	SDK
6.02	LOŽNICE	13,5	KOB	SDK	SDK
6.03	LOŽNICE	13,7	KOB	SDK	SDK
6.04	TERASA	18,3	KD		
6.05	SKLAD	8,0	KD	SDK	SDK
6.06	KOUPELNA, WC	4,9	KD	SDK, KG	SDK

Půdorys vestavby do podkroví (6. n.p.)

Řez dvoupodlažním bytem - návrh

Úprava otvoru ve stropě bytu

ramickou dlažbou ve spádu k podlahové vpusti napojené na kanalizaci. Na terase je osvětlení, elektrické zásuvky a vývod vody. Plocha terasy z části krytá stávající střechou a slouží jako exteriérová obývací místnost a zahrada v teplém období roku.

Schodiště a zábradlí

Schodiště do podkroví vede ze vstupní haly bytu. Vzhledem k možnostem prostoru je navrženo kombinované – přímočaré se zakřivenou otáčkou o 180°. Schodiště je ocelové schodnicové se stupnicemi z bukového masivu. Vnější schodnice je ze tří kusů masivního ocelového plechu, vnitřní schodnice je z jednoho kusu. Díly schodiště byly vyrobeny v dílně a v surovém stavu dovezeny na stavbu, vneseny do 5. n. p. a svařeny na místě. Stejně bylo provedeno i zábradlí. Konstrukce zábradlí je natřena modrošedým nátěrem. Vzhledem k tomu, že bylo jasné, že vnitřní schodiště neumožní např. přenášení větších předmětů, byl v podkrovním prostoru ponechán vchod z chodby domu přístupný po domovním schodišti.

Podlahy

Původní podlaha půdy vykazovala velké výškové rozdíly a bylo potřeba povrch podkroví vyrovnat bez zbytečného zatížení konstrukce a nenákladně. Na vyrovnání jsme použili pískový podsyp mezi dřevěný rastr. Podklad pro podlahovou krytinu tvoří dvě vrstvy Cetris desek. Jako nová podlahová krytina bylo v hale položeno Marmoleum, v ložnicích dětí je koberec. V nově vzniklém obytném prostoru v původním bytě byly ponechány a doplněny bukové vlasy a navazu-

Terasa

Pohled z terasy na střechy

Schodiště

Podlahy

Hotový byt

Všechny fotografie Eva Špačková

Terasa z pohledu ze dvora

je na ně Marmoleum podél kuchyňské linky. Spoj se podařilo provést v jedné rovině na sraz bez použití přechodové lišty.

VNITŘNÍ DVEŘE

V původním bytě byly zachovány dřevěné dveře bíle natřené v původních ocelových zárubních, prosklené s olištováním masivní dřevem lištou v přírodní barvě dřeva. Tento typ dveří jsme chtěli použít i do pokojů v horním patře. Stavební firma opatřila vhodné dveře z bouracích prací a po nátěru a výměně skla jsme je použili.

VÝHODY A RIZIKA PODKROVNÍ VESTAVBY / Z POHLEDU STAVEBNÍKA A UŽIVATELE

- Získali jsme komfortně vybavený a dostatečně velký byt, aniž bychom museli opustit bydlení ve městě, na které jsme zvyklí.
- Získali jsme střešní terasu, venkovní obytný prostor pro pobyt a pěstování rostlin v teplém období roku.
- Náklady ani zdaleka nedosáhly k částce, kterou by bylo nutno vynaložit na stavbu rodinného domu nebo na nákup nového bytu.
- Zateplením podkrovního prostoru se „zateplil“ i spodní byt.
- Po několika letech užívání se projevila funkčnost jak celkového řešení bytu, tak i kvalitní stavební provedení bez zásadních závad.

- Nevýhodou může být umístění bytu v 5. n. p. bez výtahu v případě zdravotního omezení některého z členů rodiny. Běžný provoz po schodišti zvládneme bez větších problémů a posilujeme kardiovaskulární systém. Dodatečná vestavba výtahu je možná, ale závislá na dohodě všech členů bytového družstva.
- Pro ostatní sousedy v domě bylo nepříjemné období stavby – zvýšená hlučnost, nečistota ve společných prostorech a pohyb cizích lidí v domě. Snažili jsme se, aby práce probíhaly pouze v běžné pracovní době (od 7 do cca 15 hodin) a v pracovních dnech, denně jsme společné prostory uklízeli. Rozhodující bylo, že stavba trvala předem ohlášenou dobu – tři měsíce, a po ukončení stavebních prací se do domu vrátil klid a pořádek.
- Pro vlastníky domů (bytová družstva) může být výhodou zvětšení obytné plochy v domě a tím i zvýšení prostředků do fondu oprav a zhodnocení stavby jako takové.
- V případě většího rozšíření půdních vestaveb lze předpokládat větší nároky na parkovací plochy v blízkosti domů. V Porubě je situace kritická už v současnosti.

Střešní vestavby v Porubě lze považovat za velmi vhodnou formu rozšíření a zkvalitnění bydlení v této části Ostravy. Lze najít takové architektonické řešení, které zachová stávající kvalitu prostředí a bude respektovat památkovou ochranu.

BYDLENÍ V SORELE S ODSUPEM ČASU

Po letech vnímám ještě intenzivněji kvalitu bytu, kterou se nám podařilo zachovat dílem díky uvědomělé snaze zachovat maximum původních prvků a detailů, dílem díky tomu, že jsme v době přestavby netrpěli přebytkem finančních prostředků. V bytě zůstaly zachovány původní omítky včetně charakteristických nerovností a obloukových fabionů mezi stropy a stěnami, původní parketové podlahy, které byly renovovány, původní ocelové zárubně typického tvaru včetně bíle natíraných dřevěných dveří s lištováním.

Skládka stavebního odpadu s likvidovanými původními prvky bytu

Charakter těchto typických detailů vynikne s odstupem času o to více, jak postupují přestavby jednotlivých bytů podle soudobého většinového vkusu. Masivní dřevěné podlahy jsou překrývány plovoucími podlahami, původní dveře i zárubně jsou odstraňovány a na jejich místo jsou instalovány stavebnicové systémy obložek a laminátových dveřních křidel s fólií s imitací dřeva.

Půdní vestavby se v Porubě příliš nerozšířily a většina podkroví zůstává nevyužitá. Ostrava netrpí naléhavou poptávkou po bytech ve městě, a když se lidé rozhodnou do svého bydlení investovat, volí většinou novostavby rodinných domků v obcích za hranicemi města.

Původní text byl publikován ve sborníku z konference Střešní nástavby a vestavby, Ostrava: Sekurkon, 2007. Upraveno.

DVA BYTY_BLÍZKÉ SPOJENÍ / URXOVA

Autorka architektonického řešení a návrhu interiéru: Eva Špačková
Stavební řešení: Andrea Babinská
Návrh a stavba 2017-2018

Bytový dům se nachází v památkové zóně v Ostravě-Porubě v 1. stavebním obvodu jako část původního okrsku K2, blok C.⁵⁰ Autory stavby z období sorely jsou architekti Josef Havlíček a Karel Filsak z pražského Stavoprojektu. Návrh vznikl v období let 1952-1954.⁵¹ Historik architektury Martin Strakoš popisuje architekturu fasády domu jako „ve velmi umírněné podobě kombinující střídmý klasicizující výraz s motivy raného modernismu“.⁵² Na stavbě je zajímavé i to, že v interiéru společných prostorů domu není vliv socialistického realismu vůbec patrný a použité prvky (detaily schodiště, prosvětlení schodiště skleněnými tvarovkami a střešním světlíkem) silně připomínají tradici předválečné funkcionalistické výstavby. V tomto mimořádně zajímavém domě v současnosti mladí manželé koupili dva byty vedle sebe na jednom podlaží a rozhodli se přestavět je pro bydlení podle svých představ.

Záměrem přestavby bylo oba byty propojit do jednoho celku a vytvořit tak pohodlné městské bydlení pro mladou rodinu s dětmi. Snažili jsme se zachovat půvab a autenticitu původních prvků bytu a při nutných náhradách udržet soulad s původním charakterem interiéru. Oba byty už bohužel prošly v minulosti úpravami, během kterých byly mnohé původní prvky nahrazeny laciným supermarketovým vybavením. Naštěstí se zachovaly původní dřevěné podlahy, které byly pouze překryty soudobou „plovoucí“ podlahou nebo kobercem.

Spojením dvou bytových jednotek původně 2+1 vznikl byt s velkým obytným prostorem spojeným s kuchyní a třemi ložnicemi. Zachovány zůstaly dvě stávající koupelny, u jedné došlo k rozšíření prostoru a oddělení samostatného WC. Jedna místnost (původně jedna z kuchyní) bude využívána jako šatna a prostor pro praní a domácí práce.

50 Informace o stavbě Strakoš, Martin. *Průvodce architekturou Ostravy*. NPÚ Ostrava, 2009, s. 250, a archivní materiály ke stavbě v držení investora.

51 Ve stejném čase titíž architekti pracovali například na věžových domech pro sídliště Kladno Rozdělov.

52 Strakoš, Martin. Exkurze pro účastníky semináře Poválečná totalitní architektura a otázky její památkové ochrany (19. 9. 2002) in *Sborník příspěvků. Státní památkový ústav v Ostravě, 2002, s. 91.*

Pohledy na dům z ulice

Vnitřní schodiště

Světlík

OSTRAVA-PORUBA OD SORELY K SOUČASNOSTI Bydlení v sorele_ projekty a realizace

Obytný prostor

Kuchyně

Koupelna

Všechny fotografie Eva Špačková

V obou bytech byly vybourány některé příčky, povrchové vrstvy některých podlah, zařizovací předměty a nepůvodní vestavěný nábytek. Nově vytvořené příčky jsou z tvárnic Ytong. Nově byly provedeny potřebné úpravy rozvodů elektroinstalace a zdravotní techniky. Podle návrhu interiéru byly provedeny obklady, dlažby, podlahy a zárubně v nově vytvořených otvorech. Původní dřevěné vlýskové podlahy byly ponechány, vybroušeny a opatřeny novou povrchovou úpravou voskem a novým lištováním. V hlavním obytném prostoru byla provedena nová podlaha z dubových vlýsků.

Podle návrhu interiéru byly provedeny koupelny, kuchyňská linka v obytném prostoru a úložné skříňové stěny v chodbě a technické místnosti.

Provedení bytu se v prvním roce bydlení osvědčilo a dokazuje, že byty v domech z padesátých let jsou velmi dobře upravitelné pro současné požadavky na bydlení. V bytě se díky vkusu a osvětlenosti majitelů podařilo vyhnout laciným náhražkám a imitacím materiálů a ostatním zařizovacím schémátům, což se výrazně projevilo v celkovém vyznění (přestože to při realizaci budilo údiv stavební firmy i ostatních dodavatelů, kteří se ale nakonec vždy přesvědčili, že to jde i jinak). Zachování autentického charakteru dřevěných podlah a bílých dveří v interiéru úspěšně propojuje původní atmosféru bytu se soudobou estetikou.

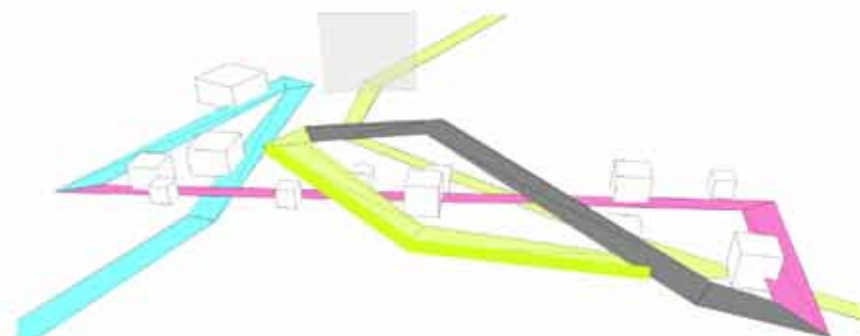
WORKSHOP 2011_BYDLENÍ PORUBA

1. mezinárodní studentský workshop

TAJEMNÁ ZAHRADA

(nám. Vítězslava Nováka)

IDEA:
TURN EXISTING GARDEN INTO THE GARDEN OF SENSES.
LEAD THE WOODEN PATH THROUGH THE URBAN INTERIOR, WHICH IS DIVIDED INTO FOUR PIECES ACCORDING TO THE PEOPLE SENSES:
- SCENT
- SOUND
- SIGHT
- TOUCH.
ADDITIONAL PART: STEEL CONSTRUCTION COVERED WITH PLANTS WITH OPPORTUNITY TO GET ON TOP OF IT.

WORKSHOP BYDLENÍ PORUBA 2011

Katarzyna Sapota (Gliwice), Anton Smirnov (Brno), Sára Bejbalová (Ostrava),
Veronika Longauerová (Ostrava), Petra Dolečková (Ostrava), Ondřej Vavry (Ostrava)

FAKULTA STAVEBNÍ VŠB-TU OSTRAVA FAKULTA ARCHITEKTURY VUT V BRNĚ POSŁ WA GLIWICE

- Spolupráce:** Katedra architektury Stavební fakulty VŠB – TU v Ostravě ve spolupráci s Úřadem městské části Poruba statutárního města Ostrava
- Příprava a vedení workshopu:** Eva Špačková
- Termín:** 16. – 19. října 2011
- Místo konání:** Ostrava - Poruba, Fakulta stavební VŠB – TU v Ostravě, L. Poděště 1875/17
Centrum volného času, Vietnamská 3/1541
- Přednášející:** Martin Jemelka (katedra společenských věd VŠB – TUO)
Lukáš Pecka (FA VUT Brno)
Iva Poslušná (FA VUT Brno)
Martin Strakoš (NPÚ Ostrava)
Mária Topolčanská (SAV a FA STU Bratislava)
Kimberly Elman Zarecor (Iowa State University, USA)
- Konzultanti:** Kimberly Elman Zarecor (College of Design, Iowa State University, USA)
Iva Poslušná a Adam Guzdek (Fakulta architektury VUT Brno)
Jerzy Wojewodka a Tomasz Wagner (Fakulta architektury Slezské polytechniky v Gliwicích, Polsko)
Eva Špačková (katedra architektury Fakulty stavební VŠB – TUO)

Studenti ze Slezské polytechniky v Gliwicích: Magdalena Preisner, Katarzyna Sapota, Adam Myczkowski, Joanna Urbanowicz, Natalia Rudzewicz, Agnieszka Wieczorek, Karolina Sznura, Piotr Gnacek

Studenti z Fakulty architektury v Brně: Radmila Bartošová, Barbora Bělunková, Yekaterina Gninenko, Pavlína Lišková, Petra Nováková, Veronika Škapová, Anton Smirnov, Ondřej Toman

Studenti z katedry architektury Fakulty stavební v Ostravě: Bartusková Lucie, Březíková Adéla, Čelůstková Barbora, Graňáková Hana, Havlík Jiří, Chládková Zuzana, Kluzová Michaela, Kupka Tomáš, Longauerová Veronika, Menšík Miroslav, Musálek Filip, Ončová Petra, Pekařová Michaela, Salva Petr, Zima Dominik, Prokopičová Petra, Řihák Pavel, Kočí Lucie, Dupkalová Daša, Šuhajová Darinka, Bohdalová Sára, Vavry Ondřej, Holubová Martina, Doudová Kateřina

Exkurze po Porubě - přednáška v terénu vedená Martinem Strakošem. Zdroj fotografie Eva Špačková

BYDLENÍ PRO SENIORY (nároží ul. Skautská a Dělnická)

„STARYCH DRZEW SIE NIE PRZESADZA“

WORKSHOP BYDLENÍ PORUBA 2011

Pavel Řehák (Ostrava), Darinka Šuhajová (Ostrava), Joanna Urbanowicz (Gliwice), Petra Novotná (Brno), Lucie Bartulová (Ostrava)

MÍSTA A TÉMATA:

A) BYDLENÍ JINAK PŘESTAVBA BYTOVÉHO DOMU (ul. Bohuslava Martinů)

Doplnění standardu bydlení – úprava vstupů z ulice a do dvora, výtahy, změny v bytech, mezonety, vestavby a nástavby půdního prostoru atd.

B) BEZBARIÉROVÁ BUDOUCNOST – BYDLENÍ PRO SENIORY / NOVOSTAVBA BYDLENÍ PRO SENIORY V NÁVAZNOSTI NA „DVOULETKY“ – VČETNĚ MOŽNOSTI ÚPRAVY A PŘESTAVBY NAVAZUJÍCÍCH PRVNÍCH DOMŮ V PORUBĚ (nároží ulic Skautská a Dělnická)

Bydlení pro seniory z Poruby, kteří nechtějí opustit město, kde žili. Bezbariérové bydlení pro starší lidi s doplňkovými službami a venkovními prostory ve vazbě na okolí.

C) VE MĚSTĚ JAKO V RODINNÉM DOMĚ / PŘESTAVBA BYTOVÉHO DOMU NA BYTY S TERASAMI A ZAHRADOU (na příkladu na ul. Čs. exilu)

Přístavba bytového domu s prostorem bývalé školky, doplnění terasami a zahrádkami.

D) BYDLENÍ PRO SINGLES / NEJŽÁDANĚJŠÍ MALÉ BYTY V MODERNÍ FORMĚ V DOSTAVBĚ NÁROŽÍ (nároží na Jilemnického náměstí)

Moderní podoba bydlení pro různorodé single families v dostavbě nároží do ulice a náměstí s doplňujícím vybavením.

E) STUDENTSKÉ BYDLENÍ / NOVOSTAVBA DOMU S BYDLENÍM PRO STUDENTY VE VAZBĚ NA KAMPUS VŠB (mezera na Havanské)

Inovativní forma bydlení pro studenty vysokých škol v městském prostředí „MEZI KOLEJEMI A PRIVÁTEM“.

F) GARÁŽOVÝ BROWNFIELD / TROJÚHELNÍK PLOCHY V BEZPROSTŘEDNÍ BLÍZKOSTI HLAVNÍ TŘÍDY VYUŽÍVANÝ PRO SOUKROMÉ GARÁŽE – CO S NÍM?

(garáže Skautská ve vazbě na obchodní středisko) Urbanistické zhodnocení a návrh na využití území v centru Poruby. Zachování možnosti parkování (garážování) včetně rozšíření parkovacích míst je žádoucí.

G) TAJEMNÁ ZAHRADA / MOŽNOSTI ÚPRAVY PARKU A JEHO VYUŽITÍ V ŽIVOTĚ MĚSTA (Náměstí Vítězslava Nováka)

Návrhy na možnou úpravu zastrčeného „parku“ ve vnitrobloku.

H) VNITROBLOK PRO BYDLENÍ / VYUŽITÍ PLOCHY VNITROBLOKU PRO DENNÍ REKREACI OBYVATEL OKOLNÍCH DOMŮ V KOMBINACI S NAVÝŠENÍM GARÁŽOVÝCH (PARKOVACÍCH) MOŽNOSTÍ V MÍSTĚ (vnitroblok Matěje kopeckého)

Soudobá úprava vnitrobloku mezi bytovými domy se současným řešením parkování nebo garážování co největšího počtu aut obyvatel okolních domů.

ZMĚNY BYDLENÍ V PORUBĚ JAKO TÉMA WORKSHOPU

Dnešní ostravský městský obvod Poruba se měl v době svého vzniku stát socialistickým městem, Novou Ostravou, představující v té době ideál péče o pracujícího člověka směřujícího k novému, komunistickému řádu a z něho plynoucímu blahobytu pro všechny. V srpnu roku 1951 se městský výbor Komunistické strany usnáší, že: „Komunistům lidové správy Ostravy, soudruhům architektům a ostatním pracujícím se ukládá, aby do konce roku 1951 vypracovali plán socialistické Ostravy.“⁵³ Historické centrum Ostravy mělo být opuštěno, aby mohly být vytěženy zásoby uhlí a aby zmizela vzpomínka na kapitalistickou minulost průmyslového města.

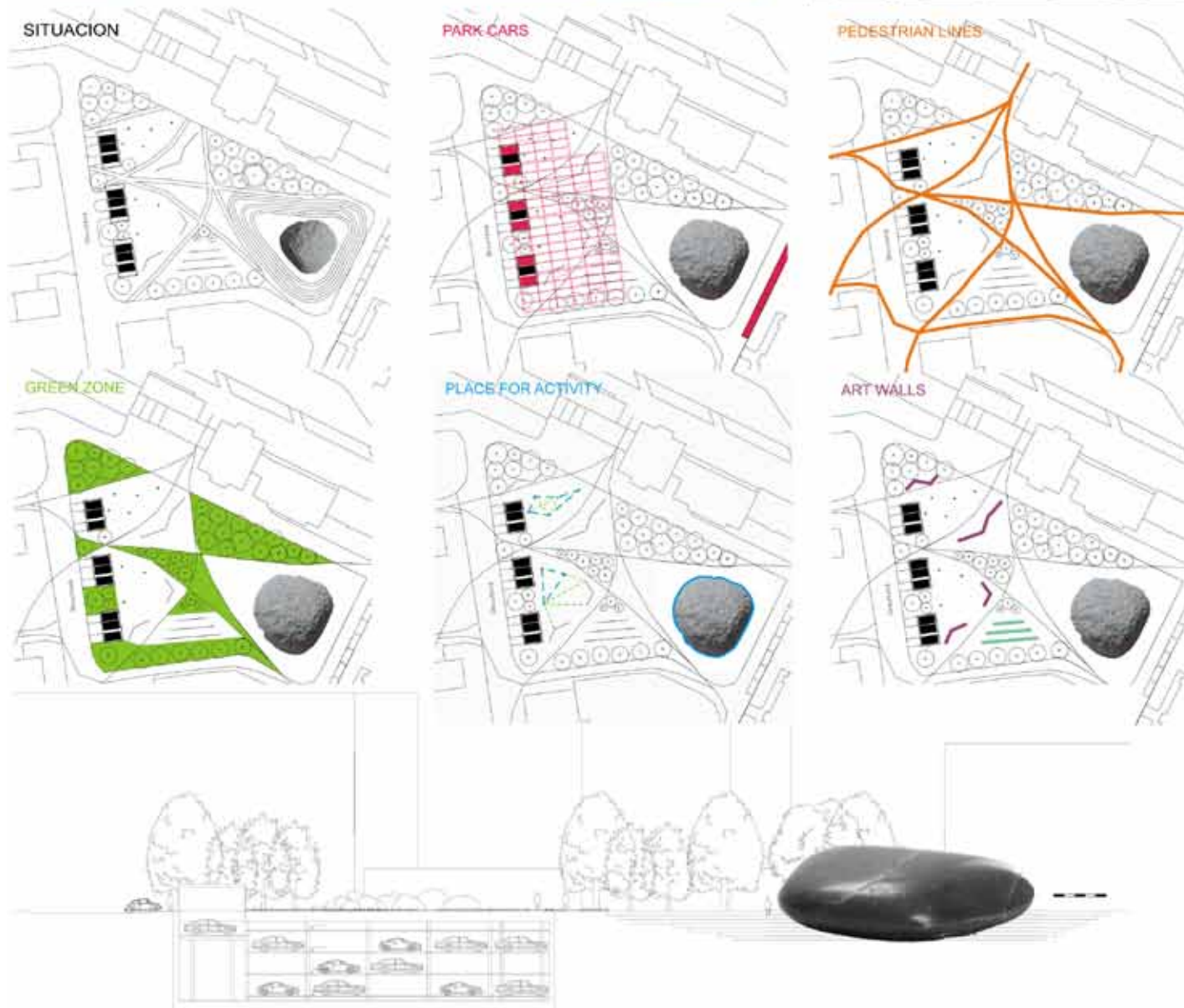
Nová Ostrava se podle plánů měla zrcadlit v hladině kanálu Odra - Dunaj, měla být vybavena nádražím, letištěm, monumentální manifestační hlavní třídou s reprezentativními budovami a univerzitou. Forma staveb, které měly tuto velkorysou koncepci naplnit, byla navrhována monumentální, historizující a všeobecně srozumitelná. Výstavba začala už v roce 1952 a čtyři nové obvody budoucího města byly vystavěny podle této koncepce ve stylu socialistického realismu. Historizující fasády zakrývaly už v té době jednotné, typizované domovní sekce. Po roce 1955 začala být architektura socialistického realismu kritizována jako zbytečně „zdobnická“ a drhává. V roce 1957 se Nová Ostrava jako dnešní Poruba (společně s Třebovicemi a Martinovem) stává jedním z obvodů původní Ostravy a v šedesátých letech se prosazuje názor směřující k rekonstrukci historického centra Ostravy.

Další výstavba obytných domů pokračovala v šedesátých letech již panelovou technologií, i když třeba v prostoru Hlavní (tehdejší Leninovy třídy) do jisté míry respektuje původní architektonickou koncepci, kterou pozdější „sídlištní“ celky již postrádají. Brzy po roce 1989 byla hromadná panelová výstavba bytů ukončena a díky útlumu těžby uhlí i těžkého průmyslu v Ostravě se změnila poměry na trhu s byty. Namísto kvantitativní hromadné výstavby začíná být naléhavá údržba a obnova.

⁵³ O historii Poruby najdou zájemci velmi podrobné informace v širokých souvislostech v publikaci vydané Národním památkovým ústavem v Ostravě: STRAKOŠ M. Nová Ostrava a její satelity. Kapitoly z dějin architektury 30.-50. let 20. století. 1.vyd. 2010, citace str.14

GARÁŽOVÝ BROWNFIELD (ul. Skautská)

WORKSHOP BYDLENÍ PORUBA 2011

Dominik Zima (Ostrava), Barbora Moutřáková (Brno), Katerina Simona (Gliwice)

FAST VŠB-TU OSTRAVA FA VUT V BRNĚ POLSL WA GLIWICE

I. a II. obvod Poruby se staly v roce 2003 městskou památkovou zónou a představují v současnosti doklad minulosti i chráněnou hodnotu současného centra Poruby. Za památky byly prohlášeny i jednotlivé budovy a bloky domů v centru Poruby.

Katedra architektury na Fakultě stavební VŠB-TUO působí na území Poruby a pro naše studenty je tento obvod scénou, ve které se každý den pohybují. Proto je jedním z úkolů školy architektury seznámit se s historií a významem tohoto místa a zároveň se společně se studenty zapojit do diskuse o rozvoji této části města. Impulsem k uspořádání workshopu o bydlení v Porubě byla návštěva americké architektky a historičky architektury Kimberly Elman Zarecor, která vyučuje architekturu na Iowa State University v Ames a na našem pracovišti v Ostravě působila v rámci svého výzkumného pobytu na Fulbrightově stipendiu. Společně s ní se workshopu zúčastnili z brněnské Fakulty architektury architekti Iva Poslušná a Adam Guzdek se svými studenty. Z Fakulty architektury z Polytechniky v Gliwicích v Polsku přijeli architekti Tomasz Wagner, Jerzy Wojewodka a jejich studenti architektury.

K tomuto mezinárodnímu společenství se připojili ještě ostravští historikové Martin Strakoš a Martin Jemelka, bratislavská architektka Mária Topolčanská a Lukáš Pecka z Brna, kteří jako přednášející představili Porubu i vývoj sídlištní architektury obecně. Teoretická část workshopu byla doplněna komentovanou vycházkou po Porubě s historikem architektu-

Společná fotografie účastníků workshopu

ry Martinem Strakošem. Po tomto zevrubném obeznámení s Porubou pracovali studenti v osmi skupinách na jednotlivých zadáních, v rámci kterých řešili konkrétní témata a problémy, které bydlení v Porubě v současnosti přináší.

Hledali jsme podobu sídliště z časů budování socialismu a jeho vývoj v časech demokracie.

Jak by se Poruba mohla změnit do dvaceti let? Jaký potenciál má tato část města pro obyvatele dnešní i budoucí? Kdo a jak bude bydlet v Porubě v budoucnosti? Od prvních plánů na Novou Ostravu z roku 1951 uplynulo v roce 2011 právě šedesát let.

Společná diskuse nad studentskými návrhy. Zdroj: archiv Evy Špačkové

WORKSHOP 2013_ UDRŽITELNÉ SÍDLIŠTĚ BRNO LESNÁ_PORUBA SEVER_DEVÍNSKA NOVÁ VES

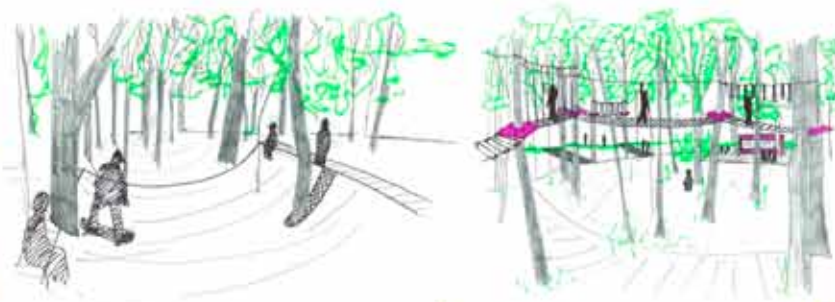
2. mezinárodní studentský workshop Brno, Ostrava, Bratislava

Idea

Vizuálizácia kultúrneho centra

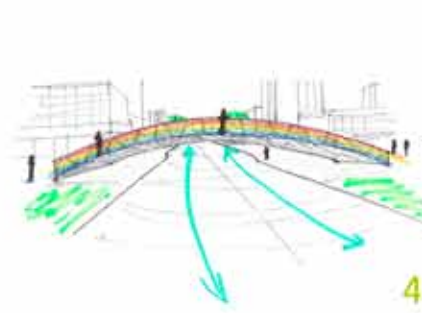

Skatepark v Rockli

1

Tarzánia v Rockli

2

Premostenie námestia pri OC Duha

4

Premostenie námestia pri OC Duha - schéma

5

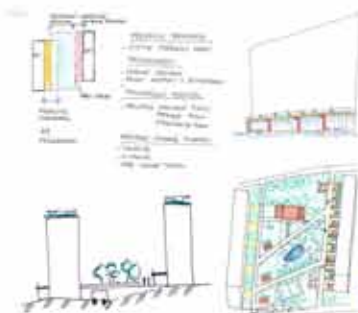
IDEOVÝ NÁVRH

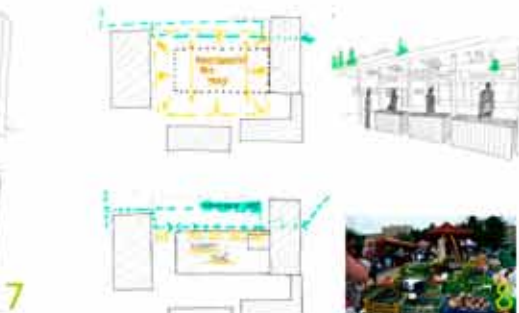
Ideový urbanistický koncept

Návrh na doplnenie parkovacieho domu a výškového objektu

Revitalizácia a humanizácia vnútroblokov

Konverzia občianskej vybavenosti na bio farmárske trhovisko

Spolupráce: Fakulta architektury VUT v Brně, Fakulta stavební VŠB - TU v Ostravě a Fakulta architektury STU v Bratislavě. Společné zahájení a zakončení proběhlo v Brně, kam se sjeli studenti a jejich lektori pro úvodní zadání a rozdělení do smíšených týmů a poslední den pak k závěrečné prezentaci výsledků a společnému vyhodnocení.

Příprava a vedení workshopu: Iva Poslušná, Adam Guzdek, Marian Malovaný, Branislav Puškár, Eva Špačková a Milada Baumannová.

Termín: 26. února až 2. března 2013

Účastníci: 18 studentů vytvořilo 3 mezinárodní pracovní týmy, které pracovaly v Bratislavě, Ostravě a v Brně.

Místo a téma: Aktuální téma současnosti - **prognóza panelových sídlišť** - bylo námětem pro společný workshop studentů architektury z Brna, Bratislavy a Ostravy. Myšlenka na uspořádání a výběr tématu vzešly z předchozí spolupráce jmenovaných škol. Vedoucí učitelé vybrali pro zadání referenční panelové sídliště z každého města: Brno – Lesná, Bratislava – Devínska Nová Ves, Ostrava – Poruba sever.

CO ZNAMENÁ UDRŽITELNOST BYDLENÍ? CO ZNAMENÁ UDRŽITELNOST OBYTNÉHO PROSTŘEDÍ?

Odpovědi byly analýzy vybrané městské struktury – obytného celku, jeho základních znaků a vztahů, a to v úrovni původního projektu, skutečné realizace a současného stavu, s návrhem možného potenciálu vývoje do budoucna.

Týden společné práce v jednotlivých městech byl strukturován do dopoledních vstupů přizvaných expertů, členů projekčního týmu konkrétního sídliště, starostů příslušných městských částí, kteří z pohledu svého zaměření profese dali základ pro formulaci úkolu a následných diskusí, odpoledne pak týmové práci studentů.

Byli vybaveni mapovými podklady, fixy, kamerami a v průběhu třech dní intenzivní práce provedli vlastní průzkum a analýzu, vytipovali problémové body zadaného území a zpracovali 3 předešlé B1 panely. Poslední den – opět v Brně - předvedli výsledky na závěrečné prezentaci svým lektorům a učitelům.

Studenti si uvědomili základní souvislosti a možnosti naplnění principů trvalé udržitelnosti na konkrétním příkladu části organismu města - konkrétního panelového sídliště.

Závěrečné setkání v Brně na Fakultě architektury. Zdroj: archiv Evy Špačkové

WORKSHOP 2014_VOZOVNA PORUBA

3. mezinárodní studentský workshop

Příprava a vedení workshopu: Eva Špačková a Milada Baumannová (katedra architektury FAST VŠB-TUO)

Termín: 25. až 27. září 2014

Účastníci: pozvání přijali studenti a učitelé Slezské polytechniky v Gliwicích (Polsko),
Fakulty architektury STU v Bratislavě (Slovensko) a Fakulty architektury VUT v Brně

Řešené místo a téma: Území stávající tramvajové vozovny a dalších objektů se nachází v Ostravě-Porubě a je vymezeno ulicemi 17. listopadu, Slavíkova, Sokolovská a Opavská (rozloha cca 28 ha). Nová městská čtvrť by měla být multifunkční součástí Poruby jako městského obvodu Ostravy. Důraz zadání je kladen na řešení „městské krajiny“, nového pojetí veřejných prostranství ve vazbě na bydlení.

Vnitřní prostory vozovny

Nádvoří vozovny

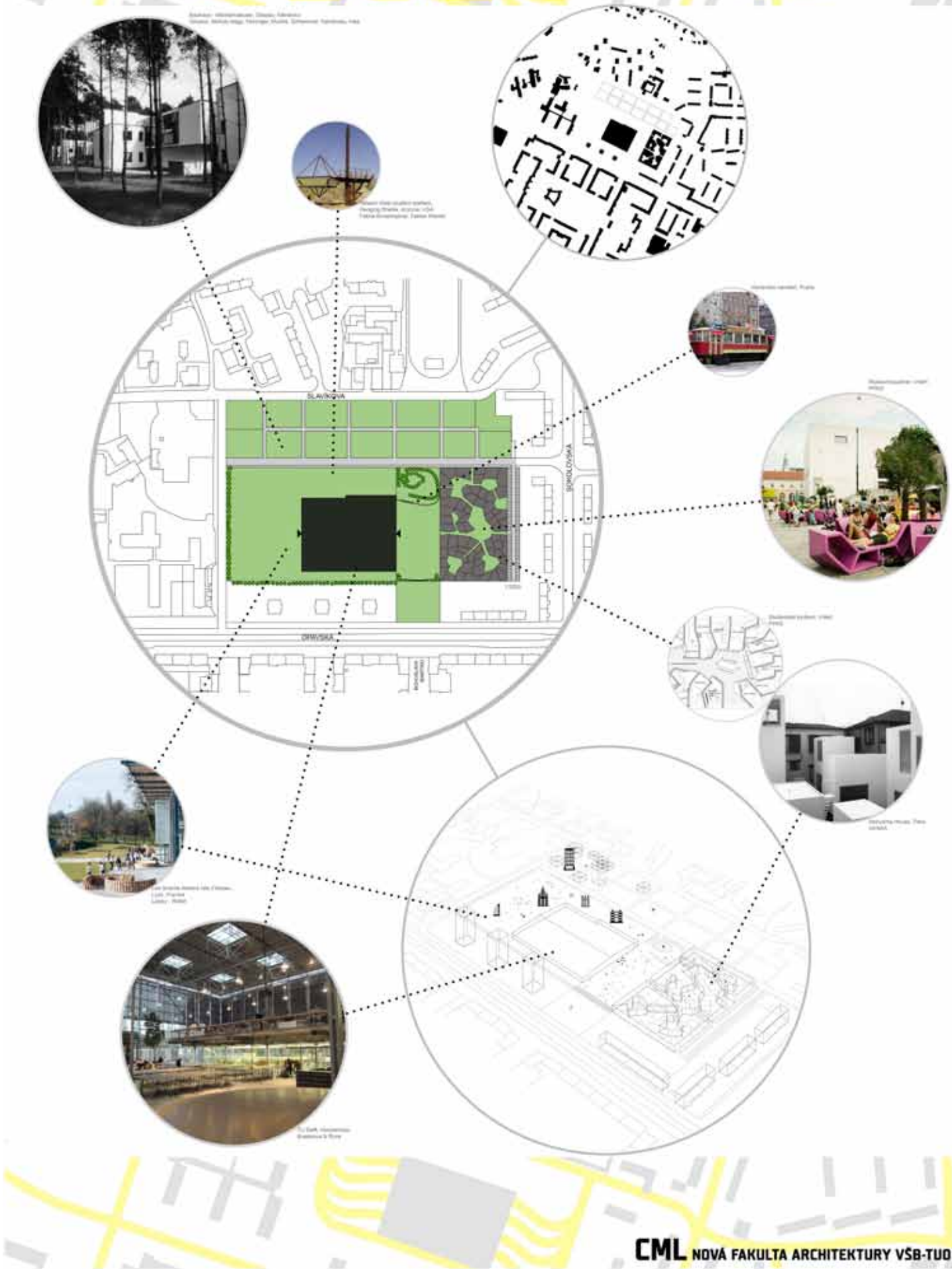
Mapa řešeného území

Markéta Amlerová
Ostrava

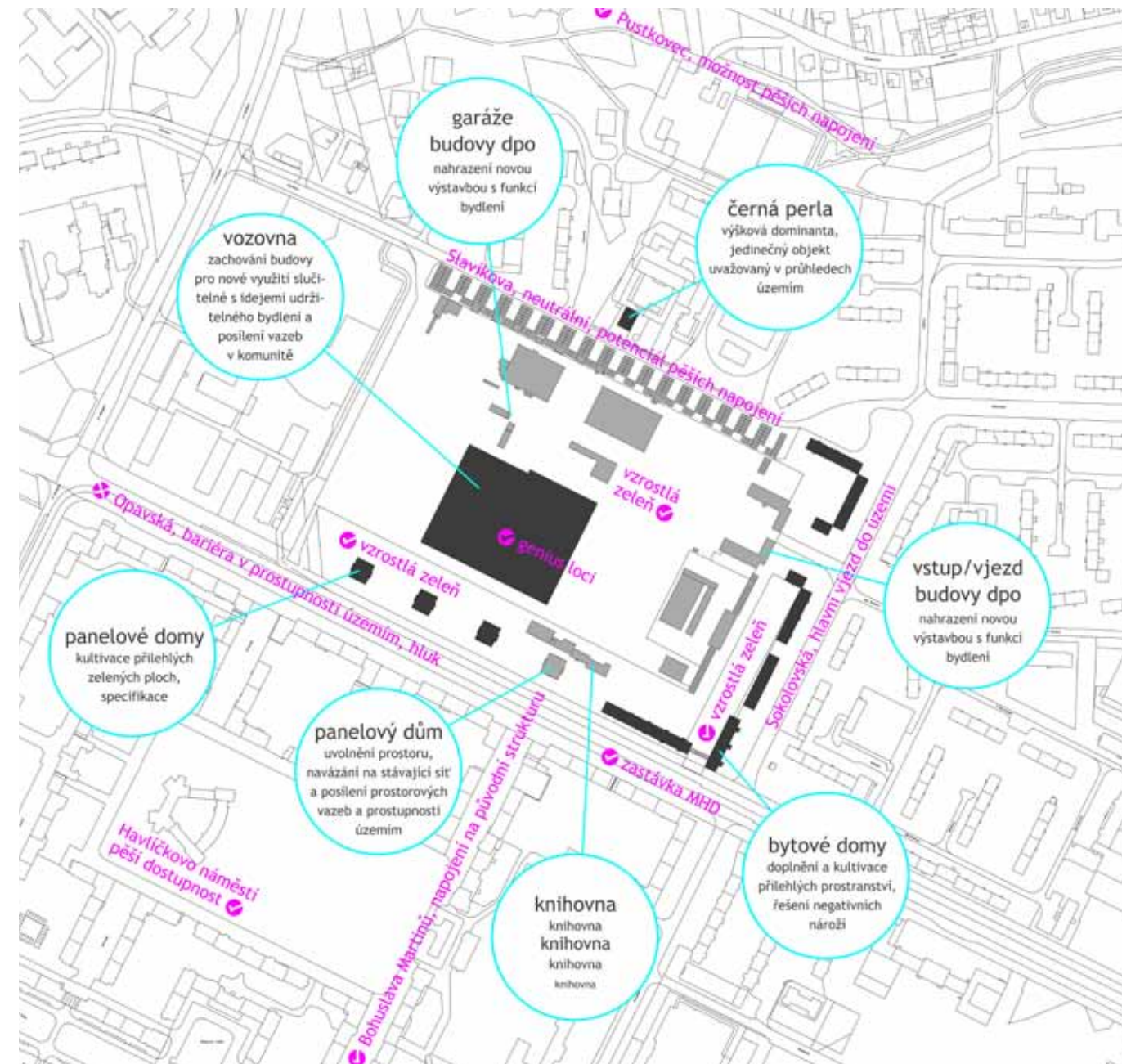
Michal Kuba
Ostrava

Lucie Lindovská
Brno

skupina A

OSTRAVA-PORUBA OD SORELY K SOUČASNOSTI
Škola a město _ studenti pro Porubu / Workshop 2014 _ Vozovna Poruba

Analýza území (skupina B - Petra Lukášová, Michaela Tománková, Daniela Venusová)

MĚNÍME TVÁŘ PORUBY – VZNIK NOVÉ MĚSTSKÉ ČTVRTI V ATRAKTIVNÍ LOKALITĚ NA PLOŠE VYMÍSTĚNÉ VOZOVNY

Vedení městského obvodu v Ostravě-Porubě zvažuje možnost vymístit stávající vozovnu tramvají a autobusů z atraktivní polohy u současné páteřní dopravní komunikace ulice Opavské do méně exponované lokality. Takto uvolněná plocha by měla sloužit ke vzniku nové městské čtvrti, sousedící s městskou památkovou zónou Poruba.

Nová městská čtvrť by měla být koncipována jako multifunkční součást městského obvodu Poruba. Měla by být plnohodnotně zapojena do organismu městského obvodu a její náplň by měla umožnit roz-

voj bydlení, občanské vybavenosti, volnočasových a rekreačních aktivit.

Konkrétněji je možno uvažovat se zázemím pro Vysokou školu báňskou (dlouhodobé a krátkodobé ubytování zahraničních pedagogů a studentů, startovací byty pro studenty, sportovní a volnočasová zařízení). Dále se zázemím pro Fakultní nemocnici v Ostravě (dlouhodobé a střednědobé ubytování pro rodinné příslušníky pacientů, objekty pro zdravotní turistiku, hotel pro účastníky kongresů). Dále by návrh měl zohlednit skutečnost, že městský obvod Poruba nemá pro cca 70 tisíc obyvatel park pro denní a krátkodobou rekreaci.

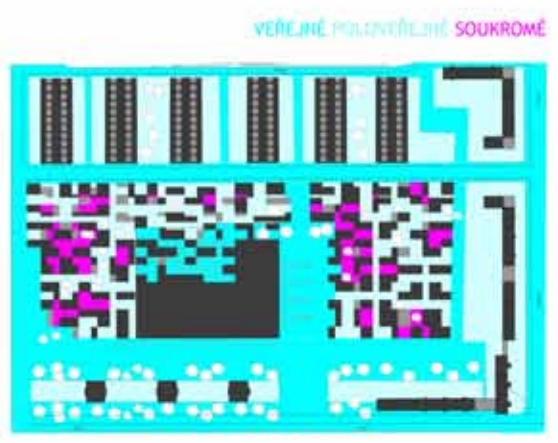
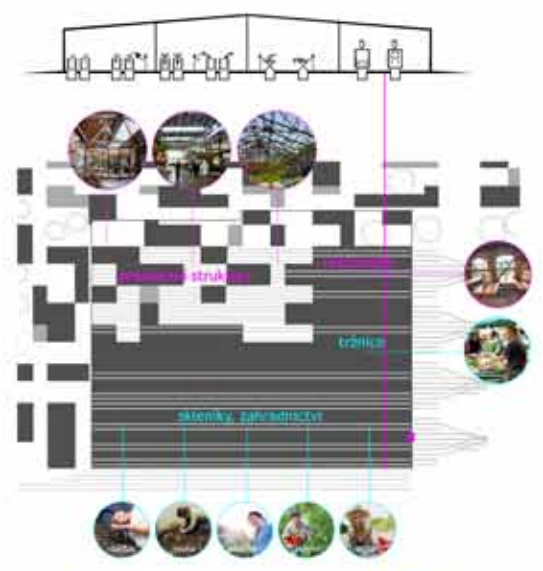
Předpokládá se, že po dobudování prodloužené ulice Rudné (I/11), tato převezme hlavní dopravní zá-

MĚSTSKÁ KRAJINA VOZOVNA PORUBA

MEZINÁRODNÍ STUDENTSKÝ WORKSHOP
katedra architektury FAST VSB-TU Ostrava

Petra Lukášová Brno
Michaela Tománková Brno
Daniela Venusová Ostrava

skupina **B**

BYDLENÍ NA LOKÁLCE

MĚSTSKÁ KRAJINA VOZOVNA PORUBA

MEZINÁRODNÍ STUDENTSKÝ WORKSHOP
katedra architektury FAST VSB-TU Ostrava

Tereza Koudelková Ostrava
Anna Nevěčná Brno
Kateřina Šírková Brno

skupina **C**

PROSÍME NASTUPE!

POZOR, TRAMVAJ !

Obrázek z návrhu skupiny A (Markéta Amlerová, Michal Kuba, Lucie Lindovská)

těž ze směru od Opavy a tím dojde k dopravnímu zklidnění ulice Opavské na území městského obvodu. Současně se předpokládá posílení tramvajové dopravy v trase ulice Opavské, dobudováním její prodloužené trasy k hypermarketu Globus. Zastávky tramvajové dopravy generují velký pohyb lidí, současně tramvajové těleso vytváří fyzickou překážku

mezi stávající zástavbou historické Poruby a nově vznikající městskou čtvrtí. Je třeba vyslovit názor na řešení problematiky plnohodnotného zapojení nové městské čtvrti do organismu městského obvodu.

Výstava v ústřední knihovně VŠB-TUO

Výstava na Fakultě architektury v Brně fotografie Evy Špačkové

WORKSHOP 2018_KORUNA PRO PORUBU

4. mezinárodní studentský soutěžní workshop

**KORUNA
PRO
PORUBU**
MĚSTSKÝ OBVOD PORUBA
KATEDRA ARCHITEKTURY FAST
VŠB-TUO

**CROWN
FOR
PORUBA**

4. STUDENTSKÝ
SOUTĚŽNÍ
WORKSHOP

4TH STUDENTS COMPETITION
WORKSHOP

**23.-24.
BŘEZNA**

23RD AND 24TH MARCH

OKOLÍ STŘEDISKA KORUNA:
NOVÝ IMPULS PRO VEŘEJNÉ
PROSTRANSTVÍ PANELOVÉHO
MĚSTA

CROWN CENTER SURROUNDINGS:
NEW VISION FOR PUBLIC SPACE
OF A CONCRETE CITY

Spolupráce: Katedra architektury Stavební fakulty VŠB – TU v Ostravě ve spolupráci s Úřadem městské části Poruba statutárního města Ostrava
Příprava a vedení workshopu: Eva Špačková (katedra architektury FAST VŠB-TUO, Tomáš Čech (POLYCHROME – Architektonická platforma)
Termín: 23. a 24. března 2018
Účastníci: 13 studentů šesti národností ze čtyř škol architektury v České republice a v Polsku, 4 pedagogové, 3 členové nezávislé poroty a jeden architektonický aktivista
Místo a téma: Okolí obchodního centra Koruna v Ostravě-Porubě – nová organizace, veřejný prostor, parkování
Podklady: dotazníkové šetření mezi místními obyvateli + další mapové podklady

**HLEDEJTE NOVOU TVÁŘ VEŘEJNÉHO
PROSTORU PANELOVÉHO MĚSTA!**

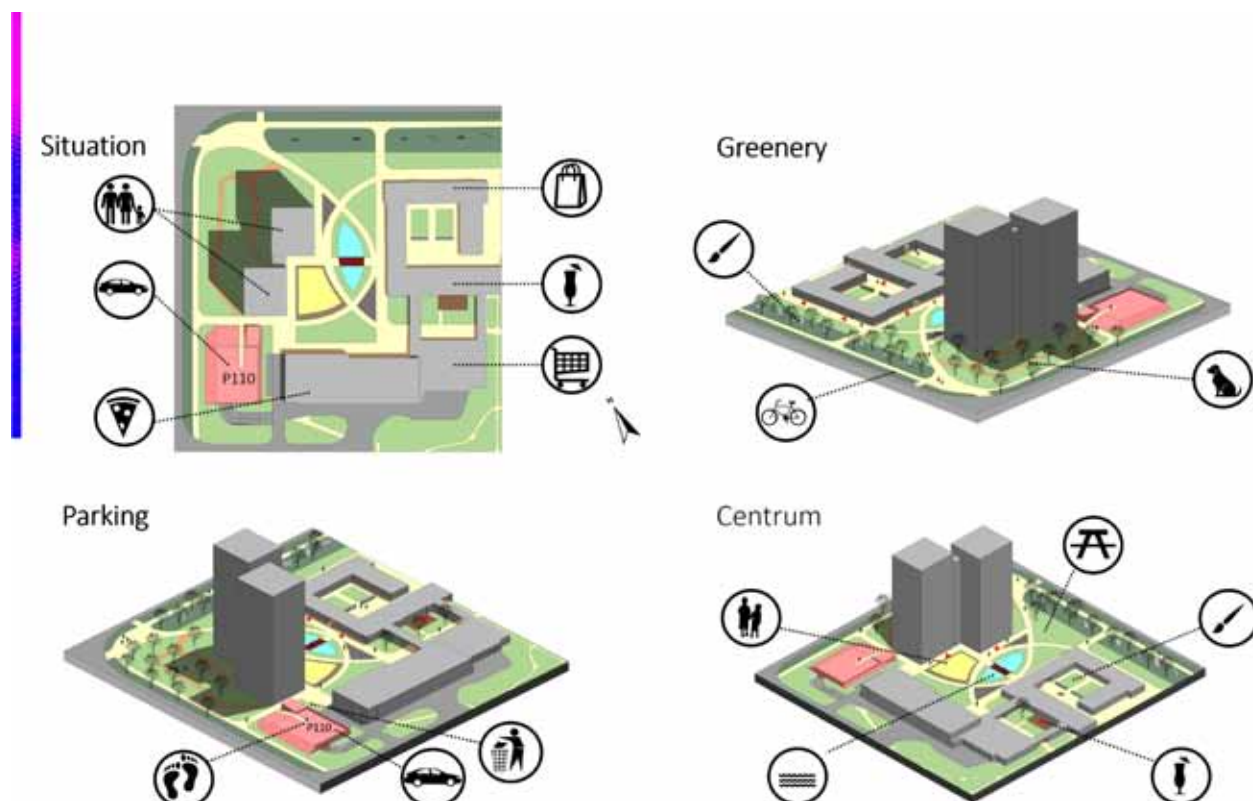
Veřejný prostor mezi obchodním komplexem Koruna a přilehlými obytnými domy již delší dobu postrádá komplexní řešení. Původní využití se v průběhu let vytratilo a dnes je místo využíváno víceméně pouze jako plocha pro parkování. Parkovacích míst je v dané lokalitě stálý nedostatek, ovšem nesystémové řešení doplňování parkovacích míst způsobuje cha-

os. Místní obyvatelé navíc postrádají kvalitní veřejný prostor, který by mohli v bezprostřední blízkosti svého domova využívat k libovolným aktivitám.

Cílem workshopu je hledat nový impuls pro toto místo a nalézt možnosti, které mohou být v jeho budoucím rozvoji využity. Navýšení kapacity parkování je žádáno, není na něj však pohlíženo dogmaticky a nemělo by být navrhováno na úkor celkové kvality veřejného prostoru.

Společná fotografie z terénu. Zdroj: archiv MO Poruba

Soutěžní návrh Jana Šustrová + Sebastian Čapek

Soutěžní návrh Agata Wycislok + Karol Subotowicz

Soutěžní návrh Sara Sarna + Julia Giżewska

ZÁVĚRY Z DOTAZNÍKU:

Přestože jsou obyvatelé k mnoha věcem kritičtí, převládá u nich spokojenost s bydlením v dané lokalitě (>80%).

Obyvatelé využívají veřejný prostor především k běžným pochůzkám. Zhruba čtvrtina z nich využívá dětská hřiště, podobné množství pak venčí psy. Problémy, se kterými jsou lidé nespokojeni, jsou především nedostatek parkovacích míst, absence ploch pro pobyt (sport všech generací, odpočinek) a stav zeleně. Přes 30% obyvatel vnímá výrazný vliv intenzivní dopravy, podobné množství pak negativně vnímá venčení psů. S tím souvisí i intenzivní přání vybudování vymezeného prostoru pro tuto činnost. Obyvatelé, pokud jde o zlepšení, preferují parkování, zeď a městský mobiliář před sportovním a jiným vybavením. Jejich zájem o zlepšení kvality veřejného prostoru je značný.

Každodenní využívání automobilu deklaruje poměrně malé procento obyvatel (39%), přičemž jen minimum uživatelů automobilů parkuje jinde než v okolí domu na legálních nebo nelegálních stáních. Překvapivě je vysoké procento obyvatel, kteří využívají automobil k nakupování, i když je přímo v lokalitě množství obchodů.

HODNOCENÍ POROTY

Jednotlivé návrhy byly velmi zajímavé a vyrovnané, studenti mají svůj názor a pohled na svět a jejich dvoudenní práce ukázala různé možnosti pohledu na věc a nabídla i řadu dílčích inspirací.

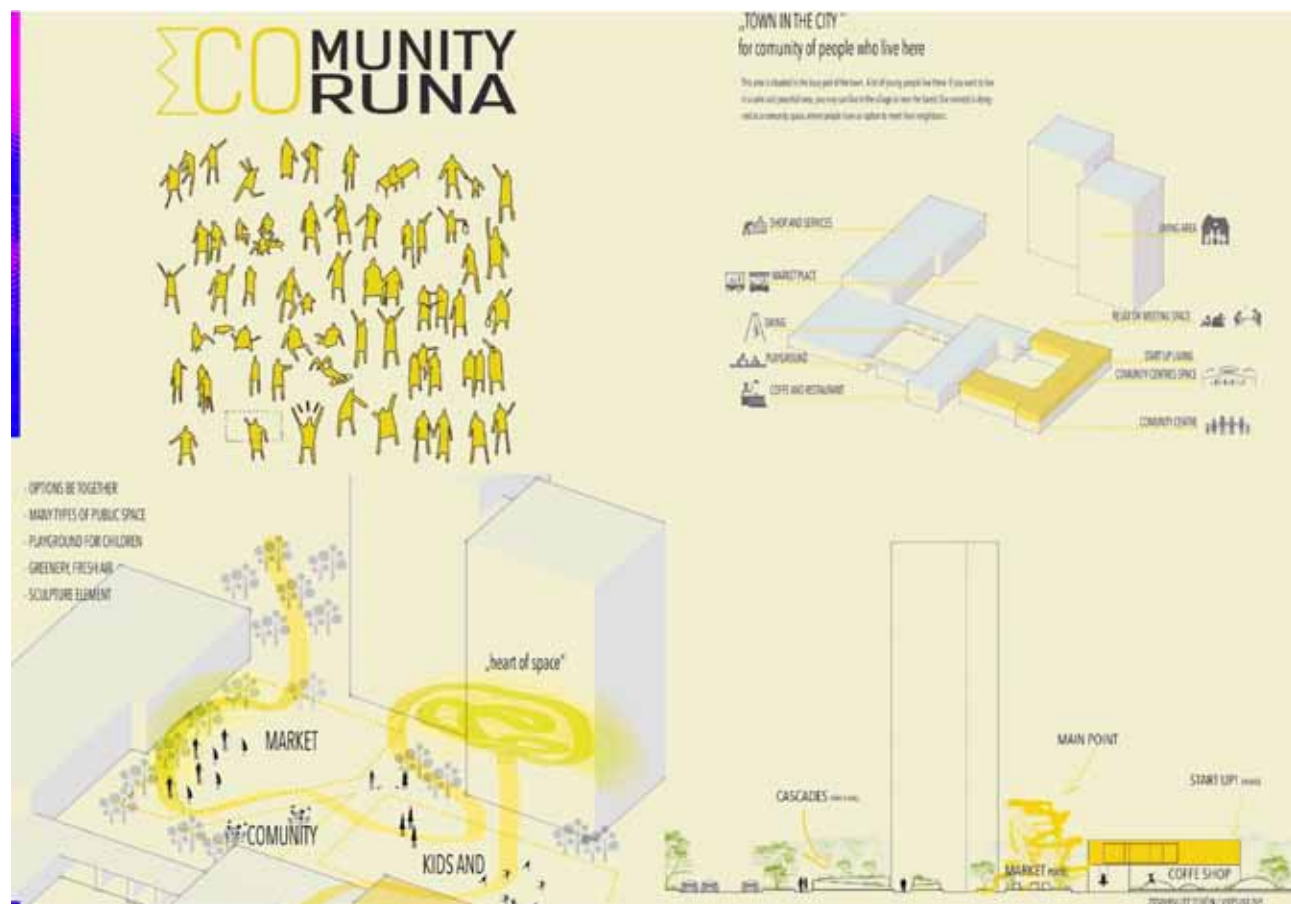
Porota zasedala v tomto složení:

Mgr. Zuzana Bajgarová,
místostarostka městského obvodu Ostrava-Poruba
Ing. arch. Jana Zdráhalová, Ph.D.,
Fakulta architektury ČVUT Praha
Ing. arch. Aleš Student,
architekt, pedagog katedry architektury FAST
VŠB-TUO

1. Jana a Sebastian

Jednoduchý koncept, relativně jasně čitelný. Střední část návrhu obsahuje hřiště a vodní prvek. Parkoviště je řešeno jako samostatný objekt. Značně propracovaný návrh dotažený skoro do detailu, dost konzervativní řešení. Striktní zóny navozují jistou separaci. Na návrhu lze ocenit myšlenku zeleného pásu, který území odděluje od rušných komunikací a ve kterém by byla street art galerie a výběh pro psy.

Street art je něco, s čím se v té lokalitě trefili, odpovídá to tomu, jaká Koruna je – trochu divočejší prostor. V jiné podobě je to odkaz na minulost. Naopak

Vítězný návrh

Vítězný návrh - Karin Ňukovičová, Alexandra Borisová, Michaela Skoupilová

Vítězná trojice - Karin, Michaela a Alexandra

na zeleň, snad až nadbytečné zvětšení veřejného prostoru. Je otázkou, zda na sídlišti, kde spíše hledáme využití pro velké plochy veřejného prostranství, je vhodné vytvářet další veřejný prostor na střeších. Zaujalo vykreslení návrhu (kresba před vizualizací), přestože se tam objevilo velké množství detailů a místy to působilo nepřehledně. Obecně zaujala práce se střešními a propojování prostoru. Technicky složitější a ne příliš praktický návrh, avšak odvážný a prostorově efektní.

3. Karin, Michaela a Alexandra

1. místo - vítězný návrh projekt studentek Fakulty stavební VUT Brno Karin Ňukovičové, Alexandry Borisové a Michaely Skoupilové

Návrh byl vybrán jako vítězný. Sympatické řešení v konceptu, absolutní prolínání funkcí, nástavba pro bydlení pomáhá veřejnému prostoru, vše jen ideový nástin. Návrh vychází z konceptu propojení lidí a míst, překonání bariér, důrazu na vytvoření eco-komunity. Návrh vizionářsky počítá se sdílením kol a automobilů - tzv. bike a car-sharing, proto se nevěnuje návrhu hromadného parkování. Uvažuje o vytvoření komunitních zahrádek, míst pro dětskou hru, na jednopodlažní objekty vybavenosti navrhuje nástavbu startovních bytů. Přes některé dílčí nápady, které jsou příliš „divoké“, ocenila porota jasně vyslovenou a dokumentovanou myšlenku propojování veřejného prostranství, důraz na bohatost jeho možného využití

větší vodní plocha tam příliš nesedí, na první pohled působí příjemně, avšak má řadu negací a do území nezapadá.

2. Sára a Julia

Projekt navrhuje na nízké objekty zelenou střechu, která se jako plynulý prvek propojuje se zelení na terénu. Součástí návrhu je oplocený park pro psy. Návrh hezky představuje detailní řešení úpravy centrálního prostoru. Nápadité promíchávání funkcí, důraz

Pracovní prostředí v Centru volného času Vietnamská

(trhy, zahrádky, prostor pro hru...) a dostupnost pro všechny věkové skupiny. To je skutečná podstata veřejného prostranství.

Dominovala myšlenka nad detailem. Kontaktní komunitní prostor a originalita nápadu určila vítěze. V praxi je návrh naivní a na rozdíl od jiných v mnohém ignoroval zadání a vstupy. Přesto návrh, u kterého by bylo zajímavé vidět, jak by se vyvíjel a vypořádal se s požadavky zadání... Specifické konstrukce i zdánlivé prosté drobnosti v podobě houpačky v „meziprostoru“ podpořily pozitivně celkové hodnocení. Jak by vypadalo výsledné řešení, zůstává na případném dopracování návrhu.

4. Anna a Dandika

Návrh se soustředil na regeneraci stávajících míst a kvalit a záměrně nepřidával nové prvky. Představil dost striktní dělení areálu na funkční zóny, hodně suché. Dominovaly funkce jednotlivých ploch nad jejich konkrétním řešením. Více než v jiných návrzích rozdělovali soukromé a veřejné, klid a aktivitu. Návrh vyzněl celkem logicky, avšak postrádali jsme něco, co by zaujalo.

5. David a Sherin

Jednoduchý koncept, vystavěný na logických základech. Provedená analýza historického kontextu určila směr a to je dobře. Důraz se klade na vazby v prostoru,

jejich propojenost. Návrh se detailně zabýval studiem dřívějších map sledované lokality. Popisuje, jak mizí původní propojení staveb s jejich okolím. Autoři ocenili původní krásu budovy galerie a představili návrat k ní. Hlavní myšlenkou návrhu je znovuvytvoření zelených ploch na pozemku a výsadba nových stromů. Parkování je navrženo na kraji pozemku. Dobrá vazba mezi veřejným a poloveřejným prostorem, parkoviště mezi stromy, sympatická snaha obnovit galerii, snad zbytečná separace psího parku od veřejného.

Návrh je proveditelný, praktický a lze si jej nejlépe představit k realizaci v současných podmínkách. Nicméně bez nosnější formulace celkové koncepce je zde obava, aby výsledkem nebyla jen nahodilá výsadba stromů.

6. Agata a Karol

Sympatická snaha řešit areál parku v různých výškách, dobré propojení na parkoviště, možná až přílišná separace částí areálu. Návrh člení území na elementy Země, Vody, Ohně. Uvažuje s přeměnou charakteru míst v čase - například bazének s vodou lze v zimě užívat jako kluziště. Vznikají různé výškové úrovně veřejného prostranství - toto může být i omezení pohybu pro hendikepované občany. Současně návrh vytváří zastíněná místa, která mohou sloužit jako úkryt před sluncem. Slabinou návrhu je právě jeho fragmentace bez jasnější vize společného fungování prostorů. Prvek víceúrovňového řešení je předimenzovaný, avšak jako motiv zajímavý.

SOUHRN POZNATKŮ ZE VŠECH NÁVRHŮ:

Studenti ve svých návrzích představili celou škálu námětů a principů, které lze pro danou lokalitu jednotlivě považovat za přínosné. Některé z nich jsou konzervativnější, jiné pracují s větší mírou efektu nebo radikálního pohledu na situaci. V tomto směru lze považovat formu zadání cestou soutěžního workshopu za úspěšnou a funkční. Pokud budou podněty rozumně zváženy a podaří se je přeformulovat do jasného zadání pro další projektovou práci, mohou být přínosem pro finální řešení.

Návrhy jasně definovaly místo, kde by mohlo být řešeno navýšení kapacity parkování a hlavně jeho celková kultivace. Centrální veřejný prostor byl ve všech návrzích ponechán čistě veřejnosti a naplněn různými funkcemi. Menší prostory ve dvorech tvořených jednopodlažním objektem občanské vybavenosti byly definovány jako klidnější, ale všechny návrhy je považovaly za důležitou součást celkové koncepce. Pás zeleně podél ulice Opavské byl vždy ponechán i se svou izolační funkcí, některé návrhy jej ale doplňovaly o nové využití. Návrhy přinesly nové náměty pro řešení prostorového rozdělení a vzájemných vazeb v území. Studenti poukázali i na nutnost kvalitního architektonického řešení návrhů stávajících staveb při jejich obnově a adaptaci pro nové účely.

PROSTOROVÉ ROZDĚLENÍ:

- vymístění parkování do rohu křížení ulic Francouzská a Bulharská (parkoviště na terénu alt. parkovací garáž podzemní nebo nadzemní)
- uchování centrálního prostoru mezi domy jako místa pobytu a setkávání
- využití sousedících menších prostorů definovaných přízemním objektem občanské vybavenosti pro komornější funkce
- ponechání zeleného pásu okolo ulice Opavská a jeho obohacení o nové akcenty např. umělecká díla

FUNKČNÍ NÁMĚTY:

prostor pro trhy, komunitní místo, zázemí pro děti různého věku, vodní prvek, street-artová zóna, prostor pro venčení psů, zázemí bike-sharingu

POSTUP DALŠÍHO ŘEŠENÍ:

Doporučujeme závěry z workshopu zapracovat do zadání projektových prací směřujících k definitivnímu projektovému řešení regenerace daného území. Vzhledem k zájmu místních obyvatel a úspěšnosti jejich spolupráce při dotazníkovém šetření doporučujeme i v dalších fázích využívat principy komunitního plánování s různými formami zapojení veřejnosti, zejména obyvatel přímo z dané lokality.

Závěrečná prezentace. Zdroj: MO Poruba

Prostředí Koruny

Autorka fotografií: Eva Špačková

B_

PANELOVÉ DĚDICTVÍ

B_01_Současnost českého sídliště_výzkum

B_02_Obráz města Karviná

B_03_Sídliště jako město

historie jedné soutěže_výzkum

B_04_Sídliště na přání_studie regenerace sídliště

Karviná-Hranice

B_05_Barevná sídliště_studie barevnosti sídlišť

Karviná-Hranice

Karviná-Ráj

Karviná-Mizerov

SOUČASNOST ČESKÉHO SÍDLIŠTĚ
výzkum

Po roce 1989 byla v České republice ukončena státem řízená a financovaná výstavba bydlení formou hromadné panelové bytové výstavby v sídlištích. Přesto zde dodnes stojí 82 088 panelových domů, ve kterých je 1 218 788 obydlených bytů.⁵⁴ V bytech na sídlištích s panelovými domy bydlí téměř třetina všech obyvatel země. Bydlení v panelových domech na sídlištích dodnes je a dále bude dlouhodobou součástí nabídky dostupného bydlení a trhu s byty v České republice. Zejména města v regionech s těžkým průmyslem a hornictvím, která zažila rozvoj v období socialistického státu, mají převážnou část bytového fondu doposud na sídlištích v panelových domech.

PRIVATIZACE BYTŮ A STÁTNÍ PODPORA

Byty v panelových domech byly od konce 90. let postupně odprodávány jejich nájemníkům a proces privatizace stále ještě pokračuje. Tyto byty jsou dnes z velké části v soukromém vlastnictví majitelů sdružených ve společenstvích vlastníků nebo v bytových družstvech. Obyvatelé panelových domů se stali majiteli svých bytů i domů a začali rozhodovat o opravách a rekonstrukcích jednotlivých paneláků. Údržba panelových obytných domů byla socialistickým státem dlouhodobě zanedbaná a nutnost investic do jejich oprav a regenerací se stala jedním z důvodů jejich privatizace. Domy jsou nejčastěji opatřovány dodatečnou tepelnou izolací, doprovázenou novým fasádním nátěrem, jsou vyměňována okna a vstupní dveře a upravovány balkony a lodžie. Stát dlouhodobě podporuje opravy a regenerace panelových domů, které zvyšují jejich životnost a snižují energetickou náročnost, různými dotacemi a programy finanční podpory (v minulosti např. program PANEL, který zajistil výhodné podmínky půjčky u finančních ústavů, program Zelená úsporám na snižování energetické náročnosti staveb, finance z evropských fondů a další). Prostředky z veřejných rozpočtů se na podíl financí na rekonstrukce bytových domů podílejí nejméně z 50%. Do roku 2020 se předpokládá, že na opravu panelových domů je ještě potřeba vynaložit 280 miliard korun (10,8 miliard Euro).⁵⁵ Přestože veřejné prostředky tvoří polovinu financí, které jsou pro regeneraci panelových domů používány, veřejný zájem na kvalitě architektonického řešení se prakticky neuplatňuje. Vzhledem k současné vlastnické

54 Dle údajů Českého statistického úřadu – Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

55 Fendrych, T. a Undruh, R. PANEL SCAN 2009. Závěrečná zpráva Studie stavu bytového fondu panelové zástavby v ČR. Praha: SFRB, 2006.

Reklamní prezentace stavební firmy. Zdroj: archiv Evy Špačkové

strukturu je v praxi obtížné zajistit koordinaci architektonického řešení přestaveb a stavebních úprav jednotlivých staveb v sídlištích.

PODOBA OPRAVOVANÝCH BYTOVÝCH DOMŮ
A MOŽNOST REGULACE

Malá bytová družstva a společenství vlastníků rozhodují individuálně o opravách i o architektonickém řešení jednotlivých bytových domů (nebo jejich částí), které společně vlastní. Architektonické řešení nových fasád i vnějších detailů rekonstruovaných objektů tak odpovídá osobnímu vkusu majitelů, nabídce stavebních firem i dobové módě – tomu, co majitelé domů vidí v svých sousedů a v reklamní nabídce stavebních firem. Projekt stavebních úprav včetně architektonického návrhu bývá součástí dodávky stavební firmy. Výtvarné řešení fasády tak často zpracovávají projektanti bez architektonického školení.

Probíhají také soutěže „krásy“ rekonstrukcí panelových domů, např. soutěž *Panelák roku*, kterou pořádá Svaz českých a moravských bytových družstev, *Fasáda roku* pořádaná firmou Baumit nebo lokální soutěže, např. *Fasáda moravskoslezského kraje*. V těchto soutěžích jsou oceňována jednotlivá efektivní řešení fasád, bez velkého ohledu na to, v jakém prostředí se budova nachází a jak je respektován vztah k okolním budovám a celku sídliště.

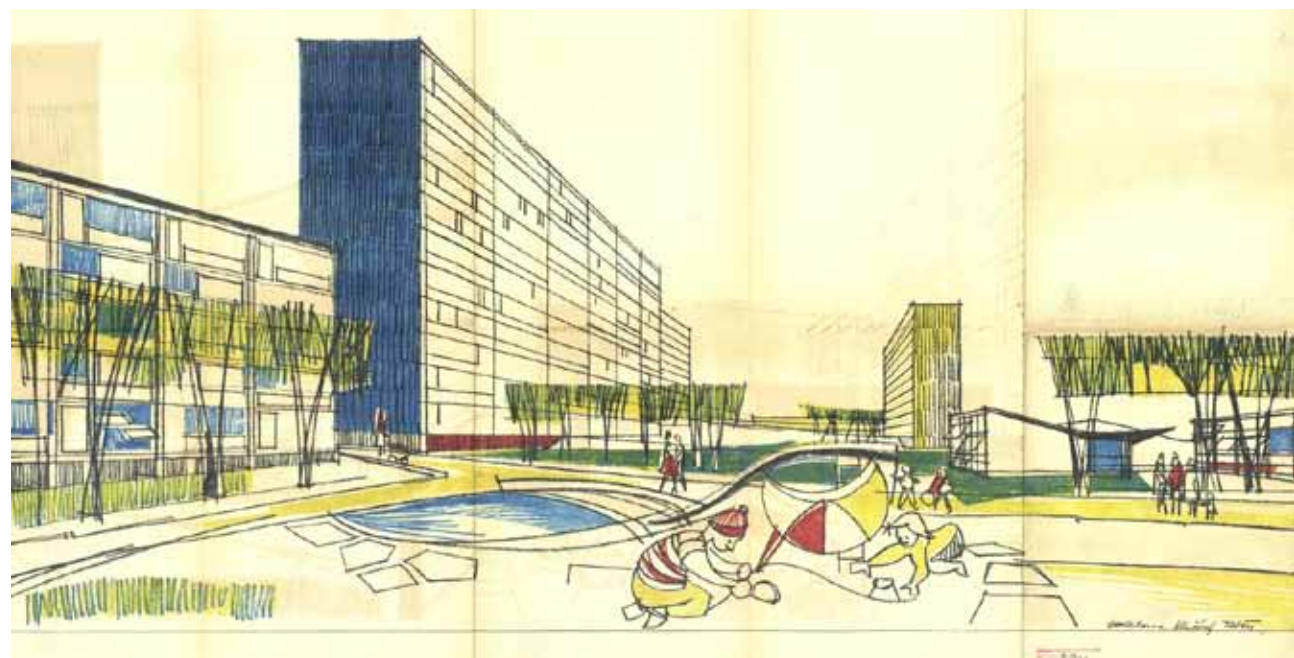
Architekti mají na podobu rekonstruovaných domů málokdy vliv. Pokud se správa města pokusí návrhy rekonstrukcí panelových domů po architektonické stránce posuzovat nebo koordinovat, dostává se do konfliktu se zájmem jednotlivých vlastníků, kteří

chtějí bez omezení rozhodovat o podobě svého majetku. Malý respekt k pravidlům, která by měla určovat a vymezovat možnosti architektonického a výtvarného návrhu rekonstrukce domu a v první řadě jeho vnějšího pláště (fasády, vstupu, balkonů nebo lodžii, střechy apod.), vyplývá jednak z přetrvávající reakce na předchozí panelákovou uniformitu a „šedivost“, jednak z obecného a obecně sdíleného trendu vnímání demokracie v postsocialistické zemi jako pole široké individuální svobody bez vnějších omezení. V zájmu politické reprezentace měst není vstupovat do konfliktu a omezovat jednotlivé vlastníky domů. Stavební úřady nedokážou v takové situaci žádnou koordinaci účinně prosadit ani v případě, pokud by to odborně považovali za správný postup.

ROZPAKY NAD MINULOU I DNEŠNÍ PODOBOU SÍDLIŠŤ

Sídliště od konce 50. let 20. století vznikala jako komplexní projekty, jejichž autoři museli respektovat typizovanou a prefabrikovanou skladbu panelových domů. Z tohoto principu vycházel architektonický návrh, který většinou využíval opakující se prvky jako základ prostorové kompozice. Důraz nebyl kladen na individualitu jednotlivých objektů, ale na jejich pozici jako součásti celku. Po ukončení období socialistického realismu, který ovlivňoval architekturu v Československu od roku 1948 do konce 50. let 20. století, se architekti vraceli zpět k principům moderní architektury. Obnovila se tak v Československu silná vazba na předválečné funkcionalistické období, které větší

Josef Kalous, Josef Polák, Jaroslav Vlašánek - Sídliště Krč, skica, 1962, Útvar rozvoje hl. m. Prahy. Zdroj: <http://panelstory.blogspot.cz/2013/03/>

Panelové domy po výstavbě. Zdroj: archiv Evy Špačkové

Původní barevnost a podoba panelových domů – příklad Sídliště Prosek, 1974. Zdroj: https://bydleni.idnes.cz/prazska-sidliste-0e7/-stavba.aspx?c=A120614_122638_reality_bdp_web

nu architektů výrazně ovlivnilo. Fasády domů s jednoduchou geometrií navazovaly na tuto tradici i na abstraktní proud prosazující se ve výtvarném umění.

Současné změny staveb v sídlištích probíhají na úrovni jednotlivých budov bez ohledu na jakoukoliv architektonickou koordinaci celku. Jednotlivé stavby patří různým soukromým majitelům (a to včetně jednotlivých sekcí řadových bytových domů, které mají různé vlastníky, ale tvoří fyzicky jeden objekt), kteří rozhodují o své části bez ohledu na ostatní.

Ve společnosti obecně a ani mezi architektky a odbornou veřejností neexistuje žádná shoda na tom, jaký architektonický výraz by vlastně měly nově opravené panelové domy mít. Škála názorů i realizovaných příkladů rekonstrukcí je skutečně široká a použité výrazové prostředky jako barvy, vzory a řešení detailů nemají nikde limity. Pokud je někdy hodnocena a oceněna komplexní kvalita regenerace bytového domu včetně architektonického řešení, není nikdy součástí posouzení to, jak stavba reaguje na domy v okolí a většinou jsou oceněny projekty, které sice jednotlivé stavbě dávají individuální zajímavý výraz, ale vůči okolí se tím výrazně vymezují.

DĚDICTVÍ MODERNÍ ARCHITEKTURY PROSAZENÉ SOCIALISTICKÝM REŽIMEM

Původní idea architektonického řešení panelových domů v sídlištích vycházela z modernistické estetiky jednoduchých kubusů staveb s hladkými bezozdobnými fasádami. Typizace a prefabrikace panelových bytových domů v pozdním období socialistické výstavby dovedla tuto estetiku do krajnosti – stejné prvky se donekonečna opakovaly a práce architekta spočívala hlavně ve více či méně invenčním rozmístění staveb na vymezené ploše. Volná plocha a zeleň byla v sídlištích obvykle součástí komplexního návrhu, který se ale realizoval postupně, ještě dlouho po dokončení a obydlení bytových domů.

Povrchy fasád byly podle dostupné místní technologie provedeny v omítkách přírodních tónů (okrová, šedá a červenohnědá v různých odstínech), později byly panely povrchově upravovány už před montáží a k výrazu panelové stavby přibýly struktury pravidelných spár mezi panely, které zviditelňovaly tektoniku stavby navenek. Panely měly šedé odstíny betonu, někdy také viditelnou strukturu drobných kamínků nebo výjimečně i povrch z keramické mozaiky. Panely použité na meziokenní vložky bývaly probarvené různými odstíny tmavošedé, modrošedé, okrové nebo červenohnědé barvy. Meziokenní vložky byly někdy vyplňovány i panely s barevným sklem. Balkony byly často subtilně zavěšené ocelové konstrukce se zábradlím z drátoskla. Lodžie měly zábradlí ocelová nebo betonová, podle typu domu a krajové odlišnosti výrobce. V socialistickém státě byla kvalita stavebních prací nevyrovnaná a prostředky na další systematickou údržbu staveb chyběly úplně.

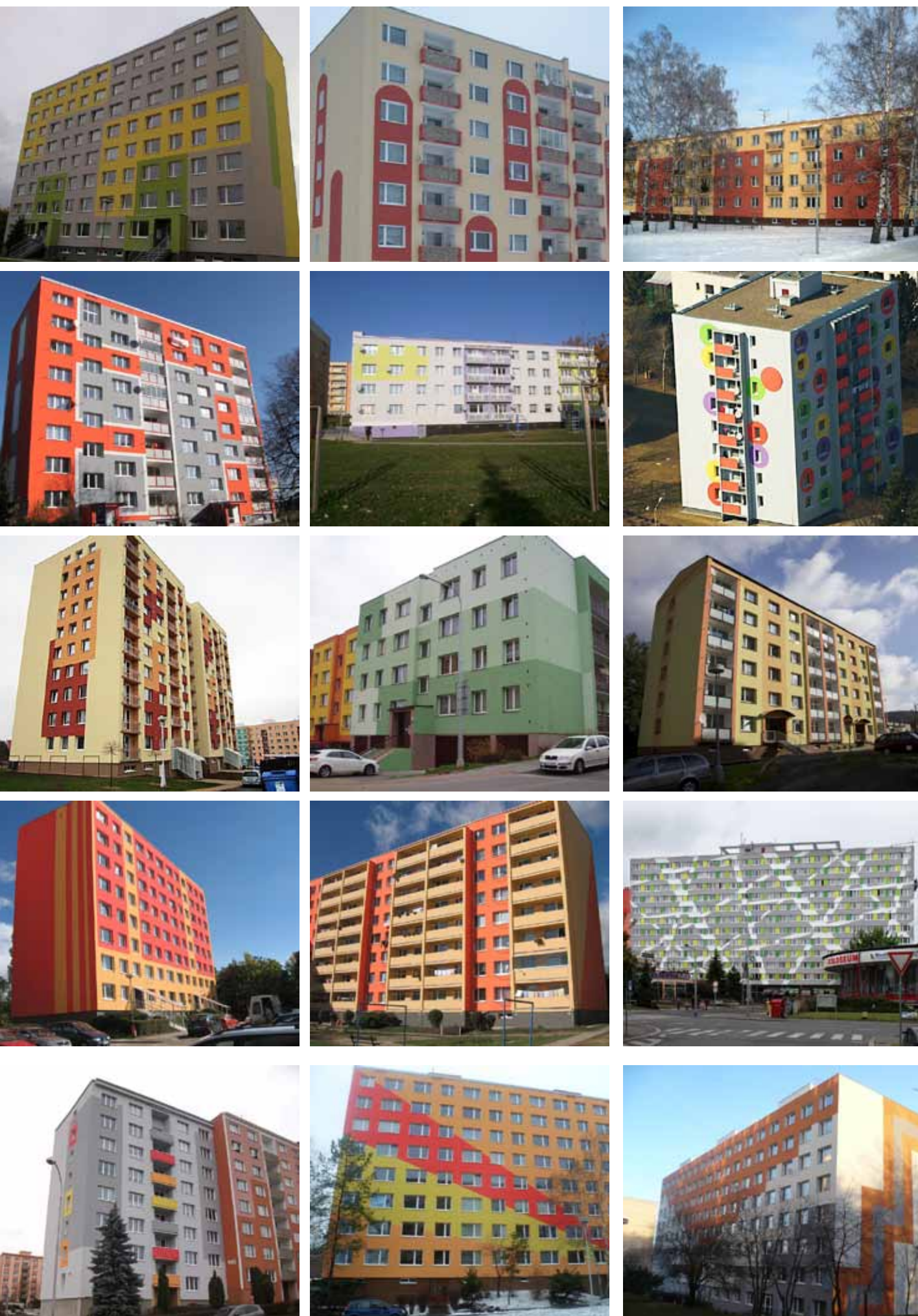
▲ Při zkoušení nové izolace plochých střech našich panelových domů zkusili odborníci n. p. Teplotechna na jednom objektu v Praze-Kobylisích i experimentální zateplení panelového objektu, který dostal zcela novou, barevně pestřejší fasádu.

První zateplené fasády panelových domů. Zdroj: Technický magazín 1988/4, s. 11.

SÍDLIŠŤE PO ROCE 1989

Původní předpoklad, že bydlení v panelových domech bude postupně nahrazeno jinými formami a panelová sídliště se budou ve velkém bourat, se nenaplnil. Přestože bydlení v panelových domech nemělo nejlepší pověst, nedošlo k hromadnému útlaku obyvatel ze sídlišť, k zásadní změně jejich sociální struktury a zatím až na výjimky ani nedochází k významnému prohlubování negativních sociálních jevů v těchto lokalitách.

První opravy panelových domů na začátku 90. let 20. století se soustředily hlavně na základní statické problémy konstrukcí. První ojediněle zatepované fasády měly umírněný, konzervativní výraz a světlé barvy. Tyto první rekonstrukce probíhaly ještě pod garancí měst a obcí, do jejichž vlastnictví bytové domy patřily. Po privatizaci bytů do rukou jejich nájemníků se proces regenerací a oprav rozběhl mnohem intenzivněji. Významně vzrostly prostředky, které byly a jsou do regenerací panelových domů vkládány. Hodnota bytů v opravených domech vzrostla ve srovnání s cenou bytů v domech, kde opravy provedeny nebyly. Důraz je kladen na výměnu původních nekvalitních dřevěných oken za nová, většinou plastová okna

Fasády přihlášené do soutěže Fasáda roku 2014, zdroj: www.baumit.cz/fasada-roku/archiv/fasada-roku-2013/prihlasena-dila-v-kategorii/bytovy-dum-rekonstrukce-vcetne-panelovych-domu/

Příklady fasád panelových domů v Ostravě. Zdroj: fotografie Eva Špačková

s vyšší úrovní tepelné ochrany. Dalším viditelným znakem dobře udržovaného domu se stala nová, barevná, polystyrenem zateplená fasáda a nové vstupní dveře do domu.

O opravy a rekonstrukce bytových domů se starají jejich majitelé včetně rozhodování o tom, jak má opravená fasáda domu vypadat. Protože mezi majiteli bytů jen málokdy bývají odborníci na stavebnictví a architekturu, rozhodují laici. Prostředí sídliště je už od doby jejich vzniku považováno spíše za praktické řešení naléhavé potřeby bydlení, než za místo, od kterého by jeho obyvatelé očekávali estetický zážitek, krásu a harmonii. V minulosti obyvatelé většinou nevnímali monochromatickou estetiku opakujících se geometrických figur panelových domů příliš pozitivně a betonové odstíny prefabrikovaných panelů se staly synonymem pro nudu a typizovanou masovost.

V současnosti se při rekonstrukcích jednotlivých fasád většinou využívají jen ta nejlevnější možná řešení, takže polystyrenová tepelná izolace je rutinně opatřována omítkou a fasádním nátěrem, pro který lze barvu vybrat ze vzorníku mnoha desítek dostupných synteticky vyrobených odstínů. Barevnost povrchu je tím nejjednodušším a nejdostupnějším prostředkem, jak dosáhnout výrazné změny panelové stavby.

Seřadíme-li charakteristické objekty jednotlivých období na časovou osu, vidíme vývoj ovlivněný zkušeností a jistě i módou. Po opatrných začátcích se začaly běžně používat výrazné a syté fasádní barvy, od nichž si majitelé slibují dlouhodobý efekt bez známek znečištění a blednutí odstínu. Z barev obecně převažují odstíny žluté, oranžové, okrové, béžové a světle hnědé nebo růžovočervené většinou v různých kombinacích geometrického členění. Objevují se ale i fantazijní kreace, které se pohybují mezi abstraktním vyjádřením a graffiti různé úrovně. Kro-

Příklady fasád panelových domů v Ostravě. Zdroj: fotografie Eva Špačková

mě barev, které dnes už považujeme na fasádách za běžné, se objevují i skutečně zvláštní syté odstíny růžové, červené, zelené nebo modré barvy. S jistou nadsázkou lze pozorovat „módní vlny“ používaných barev, v prvních letech ještě neutrálních, později intenzivně žlutých a oranžových. Pro barevné řešení se vlastníci bytových domů rozhodují individuálně bez jakékoliv koordinace celku, o kterou nemají zájem a fakticky chybí i způsob, jak jakékoliv sounost a jednoty dosáhnout. Česká sídliště tím dostávají pestrobarevný, nepředvídatelný a chaotický barevný vzhled, který je opačným extrémem k původní šedavé neutralitě.

V současnosti vrcholí obliba kombinace odstínů šedé a červené barvy. Zároveň zejména v některých lokalitách fasády tmavnou. Argumentací pro syté tmavé odstíny fasádních barev je často odkaz na špinivost světlých odstínů ve znečištěném městském prostře-

OBRAZ MĚSTA KARVINÁ

dí. Tyto argumenty jsou zejména slyšet ve městech se zhoršenou čistotou ovzduší díky průmyslové výrobě.

PAMÁTKOVÁ OCHRANA SÍDLIŠTNÍ ARCHITEKTURY

S generačním odstupem se zájem odborné veřejnosti k sídlištím a panelovým domům vrací. Mladší generace českých architektů a historiků architektury se začala věnovat popisu a hodnocení této etapy historie architektury.⁵⁶ Předmětem výzkumu se stávají specifické hodnoty významných panelových sídlišť, což má být předpokladem pro identifikaci s nimi a následnou participaci na jejich dalším vývoji. Ambicí výzkumů je i dát podnět k ochraně a využití dosud přehlíženého architektonického a urbanistického dědictví ve městech různých regionů ČR.

Jedním z impulsů, který vyvolal zájem o výzkum sídlištní architektury u nás, byla i publikace americké historičky architektury Kimberly Zarecor o bydlení v Československu v letech 1945-1960.⁵⁷ Autorka podrobně popsala situaci architektů v Československu po roce 1945 a všechny aspekty vývoje, který směřoval k prosazení panelové technologie obytných staveb. K památkové ochraně panelových domů a sídlišť se v článku *Czech paneláks are disappearing but the housing estates remain*⁵⁸ společně s Evou Špačkovou vyslovila k možnosti památkové ochrany panelových domů. Sídlíště, postavená původně jako celek, jsou dnes v rukou velkého množství jednotlivých vlastníků a možnosti jakékoliv koordinace a jednotného postupu při ochraně se jeví jako velmi komplikované. Není zájem o ochranu „původní hodnoty“ panelových domů, navíc jejich vzhled je již značně změněný intenzivním zateplováním, nánosem nových fasádních barev a změnami při výměnách oken, prosklených stěn, úpravách balkonů, lodžii a střech. Ochrana panelovým domům v jistém smyslu poskytuje změna jejich vlastnictví, protože soukromí majitelé mají zájem na ochraně a zhodnocení vlastního majetku. Charakteristický panelový vzhled mizí, ale domy zůstávají umístěny v sídlištích, založených podle zásad moderního urbanismu. Zde se obyvatelé a majitelé domů zasazují obvykle o zachování zeleně a otevřeného prostoru a nestojí příliš o „zahušťování“

56 Výzkum „Panelová sídliště v České republice jako součást městského životního prostředí: Zhodnocení a prezentace jejich obytného potenciálu“ byl podpořen Ministerstvem kultury v rámci Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI) pro roky 2013-2017. Projekt zastřešuje Umělecko-průmyslové muzeum v Praze.

57 Zarecor, Kimberly. *Manufacturing a socialist modernity. Housing in Czechoslovakia, 1945-1960*. University of Pittsburgh Press, 2011. Vyšlo česky pod názvem *Utváření socialistické modernity. Bydlení v Československu v letech 1945-1960*. Praha: Academia, 2015.

58 Zarecor, Kimberly a Špačková, Eva. *Czech Paneláks are disappearing, but the housing estates remain*. In: *Architektúra & Urbanizmus*. 2012/3-4. Časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu. Bratislava: ÚSTARCH SAV, s. 288-301.

a intenzifikaci veřejného prostoru.⁵⁹ Architekti naopak už od 80. let 20. století rozvolněnost sídlišť kritizovali⁶⁰ a někteří tento způsob práce se sídlištním prostorem prosazují dodnes.

Diskuse na téma sídlištního prostoru je v současnosti poměrně obsáhlá a k tématu vychází celá řada článků a publikací, ale celospolečensky to žhavé téma není. Kdo chtěl a mohl, ze sídliště už odešel. Sami obyvatelé si většinou na stav sídlišť příliš nestěžují a barevnost panelových domů proti původní šedivosti považují za pozitivní změnu. Funguje zde i prvek různorodosti, který do jisté míry vyvrací klíše o sídlištní uniformitě. Mnoho sídlištních prostorů po letech získalo podobu ustáleného prostředí se vzrostlou zelení, pro které si jeho obyvatelé našli způsoby využití. Přísnějším estetickým kritériím nelze sídlištní prostory obvykle podrobovat, ale to platí ve veřejném prostoru u nás všeobecně, nejen výhradně pro sídliště. Ve většině sídlišť funguje aspoň základní údržba zeleně a společných prostranství. Sídlištní vzhled budov i prostranství se už vžil natolik, že můžeme dokonce pozorovat, jak i nově stavěné bytové domy dostávají vzhled „zateplených paneláků“ a podoba prostředí mezi nově stavěnými skupinami bytových domů průměrného standardu se od toho sídlištního také příliš neodlišuje.

59 Tuto tezi potvrzují výsledky ankety mezi obyvateli sídliště Karviná-Hranice, kterou Eva Špačková připravila pro projekt „Sídlíště na přání“, 2008. Spolupráce při vyhodnocení ankety PhDr. Martin Jemelka, Ph.D.

60 Výstavu k tématu stavu současné architektury a sídlišť URBANITA 86 uspořádal časopis Technický magazín společně se Svazem českých architektů v roce 1986. Další ročník výstav se konal v roce 1988.

Topografická mapa území Karviné z 50. let 20. století. Zdroj: Kuča, K. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, 2. díl, Praha: Libri, 1997, s. 82

Územní plán Ostravy 1950-1951. Zdroj: časopis *Architektura ČSR* X, 1951, s. 261

Současná Karviná vznikla spojením několika samostatných historických obcí a dalších nově naplánovaných částí města. Původně nesla název *Karviná* ves západně od Fryštátu. Její název se ve 40. letech 20. století stal jménem pro celé město, přestože původní *Karviná* téměř zanikla důsledkem důlní činnosti. Dnešní město vzniklo spojením *Karviné*, *Fryštátu* a dalších obcí. Historické centrum města tvoří původní *Fryštát*, z jehož katastru byly také vyčleněny další části města (*Nové Město*, *Mizerov* a *Hranice*).⁶¹ V dalším textu používám pro město současný oficiální název *Karviná* a i jednotlivé městské části jsou pojmenovány jejich současnými názvy. I když se historická paměť v dnešním pojmenování neodráží přesně, v prostoru města je stále cítit vrstvení a překrývání společně se znatelnou odlišností a výraznou odděleností jednotlivých částí města.

Město *Karviná* hrálo v budovatelských plánech po roce 1948 roli jednoho ze satelitních „ostravských“ měst v blízkosti *Nové Ostravy*, jak to můžeme vidět ve výkresu územního plánu *Ostravska* z let 1950-1951. Autory tohoto plánu byli architekti *Vladimír Meduna*, *Rudolf Spáčil* a *Miroslav Čtvrtníček*.⁶²

61 Karel Kuča, autor knihy *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* (Libri, Praha 1997) považuje toto zmatení za nežádoucí a pro pojmenování města považuje za vhodnější zavést název *Fryštát*, jehož území tvoří dnešní centrum a nejvýznamnější části současného města (II. díl, s. 819-838).

62 Výkres Územního plánu *Ostravska* byl publikován např. v časopise *Architektura ČSR* X, 1951, s. 261

Již v letech 1946-1947 byl profesorem Liebscherem z Vysoké školy technické v Brně vypracován Regulační plán Nové Karviné pro 50 000 obyvatel. Intenzivní stavební práce ve městě začaly po roce 1948. Po komunistickém převratu musela být zajištěna bytová výstavba, jejímž úkolem bylo nahradit bydlení v zanikajících obcích v okolí na poddolovaném území a poskytnout bydlení pro nově přicházející horníky a budovatele těžkého průmyslu.

Začátek výstavby „Nové Karviné“ představuje od roku 1947 satelitní část města nazvaná Stalingrad, v první fázi ještě se zastavovacím schématem vycházejícím z funkcionalismu. V 50. letech budovaná jižní část Stalingradu má již typickou podobu ovlivněnou obdobím socialistického realismu s ústřední třídou Osvobození.⁶³ Nový směrný plán Karviné zpracovával v letech 1954-1955 architekt Vladimír Meduna, od roku 1955 pokračoval architekt Rudolf Spáčil, plán byl dokončen na konci roku 1956.

Karviná Nové město - náměstí budovatelů

Třída Budovatelů

Vstup do města - ulice Ostravská

Autorka fotografií: Eva Špačková

Korejští studenti Letní školy architektury v roce 2014 před karvinským „šikmým“ kostelem

V období 60. až 80. let se nová výstavba přenesla na východ od historického centra Fryštátu. Od 60. let se stavěla sídliště Ráj (návrh Ing. arch. Jiří Klen, KPÚ Ostrava, pracoviště Praha, 1956) a Mizerov (Ing. arch. Oldřich Pražák, KPÚ Ostrava 1958). V roce 1962 navrhla architektka Zoja Wallerová třetí velké panelové sídliště Hranice. Kromě těchto tří sídlišť byly v různých místech města umísťovány bytové domy jednotlivě nebo v menších celcích, do roku 1989 výhradně v panelové technologii výstavby. Dnes žije většina obyvatel Karviné na sídlištích v panelových bytových domech.

Město Karviná má na svém území všechny příklady urbanismu i architektury obytných celků, které se prostrídaly po roce 1945. Od funkcionalismem ovlivněných poválečných bytovek přes socialistické nové město Stalingrad podle vzoru socialistického realismu, po jehož odeznění se vrátilo modernistické plánování. Sídliště Ráj je přechodným typem, který využívá skladbu bytových domů rovnoběžně s hlavními ulicemi a vytváří polootevřené vnitrobloky, ve kterých jsou umístěny areály škol a školek. Domy mají aspoň v některých částech zajímavé omítky s tlumnou přírodní barevností a geometrickým členěním. Sídliště Mizerov se vrací k prosté řádkové zástavbě, která i díky monotónním panelovým domům působí fádne a vytváří prostředí tak typické pro panelové sídliště. Poslední sídliště Hranice je příkladem návratu ke Corbusierovské představě naddimenzovaných, většinou deskových objemů volně usazených v zeleni, která vyhovovala požadavkům na jednoduchost výstavby podél jeřábové dráhy a výškou splňovala ukazatele hustoty obyvatel. Výhodou sídliště je

množství volných ploch, o které v nedávné minulosti usilovali různí zájemci.

Vzhledem k tomu, že Karviná od vrcholu hospodářského rozvoje začátkem 80. let zažívá soustavný pokles počtu obyvatel a úpadek hospodářské činnosti založené na dovozu obyvatel města do dolů a provozů těžkého průmyslu v okolí, je bytová potřeba obyvatel nasycena. Většinu obytných staveb, které vznikly ve městě v poslední době, tvoří rodinné domky v blízkém i vzdálenějším okolí.

Historická Karviná, jejíž poddolované území dnes nese jméno Doly, je dnes už jen typickou zdevastovanou krajinou po rozvoji a následném útlumu důlní činnosti. Dříve zastavěné území se zcela proměnilo, původní město zaniklo a dnes ho připomíná pouze kostel sv. Petra z Alcantary, osamocené stojící v pustém území po bývalém městě. Kostel vlivem důlní činnosti poklesl o 32 metrů a výrazně se naklonil. V kostele nadále probíhají bohoslužby pravidelně každou neděli.

⁶³ Sídlíště Stalingrad se od roku 1971 nazývá Nové Město.

SÍDLIŠTĚ JAKO MĚSTO_HISTORIE JEDNÉ SOUTĚŽE VÝZKUM

POTŘEBUJE SÍDLIŠTĚ CENTRUM?⁶⁴

Urbanistický plán sídliště Karviná-Hranice, Ing.arch. Zoja Wallerová, 1962. Zdroj:archiv odboru územního plánování a stavebního řádu, Karviná

mější Tapiola nedaleko Helsinek). Finská architektura hromadného bydlení s důrazem na začlenění domů do přírodního prostředí i sociálním aspektem byla československým architektům častým vzorem, např. architekt Viktor Rudiš uvádí Tapiolu jako zdroj inspirace pro oceňované sídliště Brno-Lesná.⁶⁸

Z dostupné archivní dokumentace lze dovodit, že koncepce sídliště Hranice byla založena na volné kompozici deskových bytových domů tvořících volné „bloky“ rozmístěné v zeleni.

Z výkresů je patrné odlišení charakteru ploch bezprostředně navazujících na bytové domy od „zeleně“, která tyto plochy odděluje. Toto dělení se ale ztrácí v podrobnějších výkresech, kde se už tento koncept dále nerozvádí. Dopravní obsluhu sídliště umožňuje okružní komunikace, ze které jsou příjezdy k bytovým domům, ale vnitřní prostory sídliště zůstávají klidové bez automobilové dopravy.

Součástí sídliště byla občanská vybavenost, hlavně školy a školky. Centrální prostor sídliště byl jasně vyznačen obchodním střediskem „Permon“ a propojen s centrální plochou parku. Toto centrum doplňovaly dva další menší obchodní objekty v jiných částech sídliště.

POTŘEBUJE SÍDLIŠTĚ CENTRUM?⁶⁴

VÝVOJ NÁZORU NA UMÍSTĚNÍ CENTRA V SÍDLIŠTI KARVINÁ-HRANICE OD 60. LET 20. STOLETÍ DO SOUČASNOSTI

Na příkladu konkrétní lokality v sídlišti Karviná-Hranice je zaznamenán vývoj názoru na využití nezastavěných ploch v panelovém sídlišti a hledání jejich podoby po roce 1989. Vývoj území je dokumentován od studií sídliště ze 60. let 20. století až po současnost. Metodou vyhledání nejvhodnějšího návrhu sídlištního prostoru se stala v 90. letech architektonická soutěž. Představy architektů o funkci a podobě území jsou porovnány s výsledky anketního průzkumu mezi obyvateli sídliště a jejich vyjádřenými potřebami.

KARVINÁ-HRANICE JAKO TYPICKÝ PŘÍKLAD ČESKOSLOVENSKÉ SÍDLIŠTNÍ ARCHITEKTURY PŘELOMU 60. - 70. LET 20. STOLETÍ

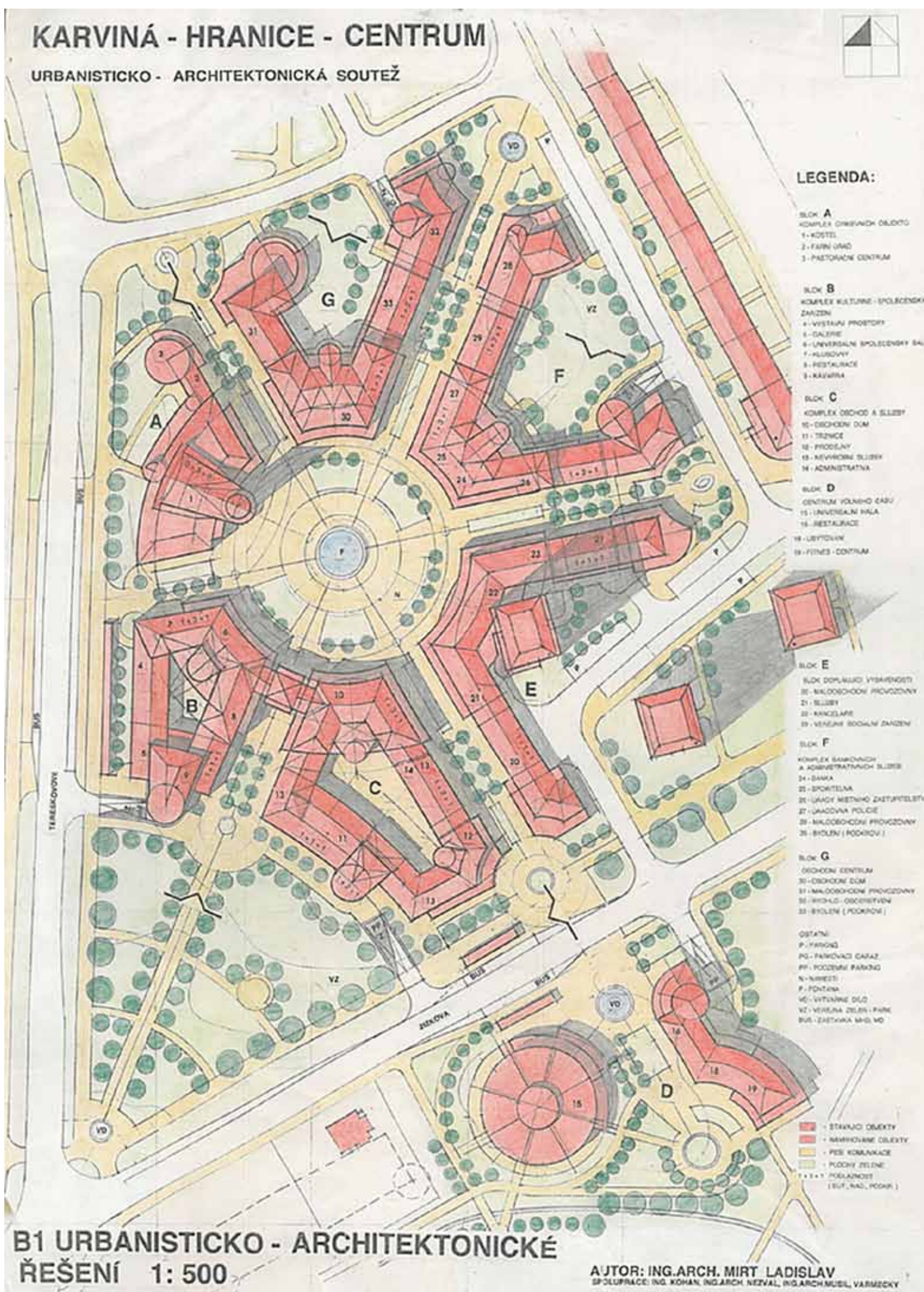
Sídliště Karviná-Hranice je nejmladším sídlištním celkem postaveným v poválečné Karvině. Zastavení lokality obytným souborem bylo součástí Podrobného územního plánu Karviná-Hranice z roku 1962.⁶⁵ V tomto období architekti již nebyli svázáni tvaroslovím „socialistického historismu“ 50. let, zároveň požadavky na hustotu zastavění (počet obyvatel na hektar) a omezení architektonického výrazu staveb dané prefabrikací a panelovou technologií určovalo limity, ve kterých se autoři sídliště mohli pohybovat. Přesto se nedá hovořit o tom, že by architekti v rámci těchto limitů nehledali cesty, jak reagovat na mezinárodní trendy.⁶⁶ Pro zasazení urbanismu sídliště Karviná-Hranice do soudobého kontextu bychom mohli hledat zdroj inspirace už v zářících městech Le Corbusierových s ideou velkých obytných domů volně posazených v parkové zeleni.⁶⁷ Dobové příklady realizací podobných sídlišť najdeme např. ve Finsku (nejzná-

64 Příspěvek byl přednesen na konferenci Architektura v perspektivě 2012 a publikován v knize PEŘINKOVÁ M. a kol. Architektura a urbanismus 2. polovina 20. století. FAST VŠB-TUO a Gasset, Ostrava, 2012, s. 58-66.

65 Podrobný územní plán Karviná-Hranice /Sever/, Ing. arch. Zoja Wallerová 1962, schválen radou ONV v Karvině 1963

66 V této souvislosti je nutno připomenout, že vliv na architekturu sídliště mělo rovněž zpoždění, které od návrhů z počátku 60. let do realizace sídliště na počátku 70. let činilo deset let. V tomto období ve světovém architektonickém kontextu přicházely nové názory obzvláště na urbanistickou tvorbu měst, které se ale do sídlištní architektury u nás začaly jen částečně promítat až v 80. letech.

67 ŠVÁCHA, R. Le Corbusier. 1.vyd. 1989 s. 34, 39 a 79. Podle Rostislava Šváchy Le Corbusier ve své knize „La Ville Radieuse“ z roku 1935 píše o „třech podstatných radostech“ našeho meditačního života, ke kterým patří dostatek zeleně, vzduchu a slunce.

Soutěžní návrh z 1. soutěže, model

Soutěžní návrh z 1. soutěže, situace

Perspektiva soutěžního návrhu z 1. soutěže

ZMĚNY V SÍDLIŠTI PO ROCE 1989

Po roce 1989 přešly v sídlišti Hranice podobně jako na jiných místech republiky nejdříve do soukromých rukou objekty původní občanské vybavenosti v tzv. malé privatizaci, kdy se prodávaly jednotlivé prodejny a komerční prostory, nikoliv budovy jako celek. Později přišla na řadu privatizace bytů, která ale již postupovala metodou prodeje jednotlivých vchodů bytovým družstvům nebo společenstvím vlastníků.

PLÁNY NA VYUŽITÍ NEZASTAVĚNÝCH PLOCH SÍDLIŠTĚ

Na počátku 90. let nechalo město Karviná zpracovat studii lokalit vhodných pro soukromé podnikání.⁶⁹ Jednou z vybraných lokalit byla i volná plocha ve špičce území u dnešního kruhového objezdu (křížovatka ulic Leonovova a Žižkova). Tato plocha byla v původních plánech sídliště vždy označována jako zeleň v návaznosti na lesopark Dubina a městský hřbitov

69 Výběr lokalit pro soukromé podnikání – stavby trvalého charakteru Karviná – I. a II. etapa, Ateliér Linea-spol. s r.o. ing. arch. V. Plesník a Ing. arch. M. Kučerová

jihovýchodně od ulice Žižkovy.⁷⁰

V územním plánu platném v letech 1977-1985 je tato plocha vedena jako „plochy komunální výroby a služeb, technických zařízení a skladů“.⁷¹ Navazující územní plán schválený 3. 10. 1989 už tuto plochu vede jako „základní a vyšší vestavěná občanská vybavenost“.⁷²

Fakticky tato plocha zůstávala do počátku 90. let stále volná, nezastavěná a původní využití hlinišť zaniklo. Na neobsazenou plochu v blízkosti sídliště i centra města s dobrou dopravní dostupností vypsalo město Karviná v červenci 1992 urbanisticko-architektonickou soutěž.

70 V minulosti byla plocha využívána jako hliniště, které po vybudování sídliště postupně zaniklo. Na území jsou komplikované základové podmínky.

71 Směrný územní plán sídelní aglomerace Karviná zpracovaný v roce 1975, Ing. arch. Koval

72 Územní plán sídelního útvaru Karviná zpracovaný v letech 1985-1988, Ing. arch. Jana Šimíčková

ZADÁNÍ PRVNÍ URBANISTICKO-ARCHITEKTONICKÉ SOUTĚŽE

Zadání urbanisticko-architektonické soutěže z července 1992 obsahovalo řešení obchodního centra Karviná-Hranice, pravděpodobně v souvislosti se schváleným územním plánem (základní a vyšší občanská vybavenost) a studií využití lokalit pro soukromé podnikání. V rámci dobové představy o rozvoji soukromého podnikání naplňujícím potřebu různých obchodů a služeb chybějících v sídlišti bylo zadání soutěže v soutěžních podmínkách specifikováno takto:

- obchodní centrum (obchodní dům)
- administrativní budova s parterem využitým pro obchodní vybavenost a služby
- hotel včetně restauračního zařízení
- církevní objekt (kostel)
- parkovací a odstavné plochy

Kapacity požadovaných funkcí nebyly specifikovány. Účelem soutěže bylo „získání námětů na společensky, technicky a ekonomicky nejefektivnější způsob řešení a realizaci dostavby tohoto obytného souboru.“ Výsledky měly být využity pro „stanovení regulace v daném prostoru a vypsání investorských konkurzů na jednotlivé objekty“. Kritériem pro posuzování návrhů mělo být „vyvážené urbanistické, architektonické a technické řešení..., umožňující postupnou dostavbu požadované občanské vybavenosti“.⁷³

Do soutěže se přihlásily pouze dva návrhy, porota v závěrečném protokolu hodnotila jejich kvalitu jako nižší a v návrzích ocenila pouze dílčí přínosy. Porota doporučila uspořádat 2. kolo soutěže a upřesnila požadavky na návrhy (využití městotvorných prvků – ulice, náměstí, zeleň, parter, vyjádření širších vztahů k sídlišti i k městu, dopravní řešení). Porota doporučila zpracovat studii využitelnosti (feasibility study) před vypracováním zadání pro 2. kolo.

V textových zprávách oba dva autoři soutěžních návrhů charakterizují prostředí sídliště jako málo čitelné bez městských prvků a deklarují úsilí po městské organizaci zadaného území s ulicemi a náměstím. Vazby na skutečné komunikační trasy v sídlišti a stávající centrum nejsou specifikovány. Jeden z autorů doslovně uvádí, že nehledá žádnou vazbu na sídliště, ale vytváří „nové městské prostory, od kterých by se měla perspektivně odvíjet další regulace v území“.

Autorům byly v soutěži uděleny dvě ceny bez udání pořadí.

ZADÁNÍ DRUHÉ URBANISTICKO-ARCHITEKTONICKÉ SOUTĚŽE

V dubnu 1993 byly zpracovány nové soutěžní podmínky nové soutěže na tutéž lokalitu. Do přípravy soutěže se zapojil farní a děkanský úřad v Karvině.

73 Soutěžní podmínky pro urbanisticko-architektonickou soutěž na řešení obchodního centra Karviná-Hranice, červenec 1992

S požadavkem vybudovat kostel s kapacitou 600 míst se řešil problém, nakolik bude kostel se zvony v souladu s hygienickými předpisy na hladinu hluku v obytné zóně. Po zpracování hlukové studie⁷⁴ bylo dohodnuto, že kostel nebude mít zvony. Změnou v zadání soutěže byl požadavek na „ideové“ řešení lokálního centra. Účel soutěže se shodoval s deklarovaným účelem první soutěže. Soutěž byla vypsána jako užší,⁷⁵ tj. účastníci byli k soutěži vyzváni jmenovitě. V seznamu vyzvaných architektů bylo šest osob, z těchto šesti se čtyři osoby tvořící dva autorské týmy zúčastnily již předchozí soutěže.

Zadání do soutěže bylo formulováno tak, že „vytypované území má převážně sloužit pro lokalizaci občanské vybavenosti“⁷⁶ a konkrétní požadavky na umístění staveb byly tyto:

- komplex církevních objektů – římskokatolický kostel a farní úřad (kapacita 600 míst)
 - obchodní vybavenost a služby
 - parkovací a odstavné plochy
- Administrativní budova a hotel nejsou v soutěžních podmínkách přímo specifikovány.

Soutěžní návrh ze 2. soutěže - 2. cena, Ing. arch. Ladislav Mirt, Ing. Marián Kohan

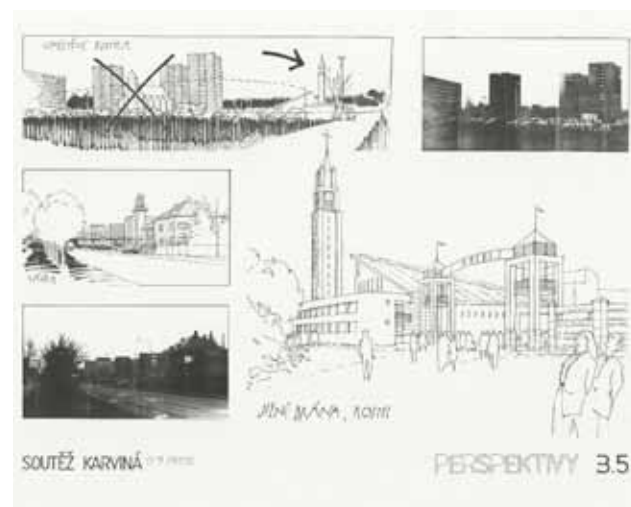
74 Hlukovou studii zpracoval Ing. Jaroslav Vrána ze společnosti AVAP Ostrava

75 Současný soutěžní řád ČKA nazývá tento typ soutěže „soutěž vyzvaná“

76 Soutěžní podmínky pro užší urbanisticko-architektonickou soutěž na ideové řešení lokálního centra Karviná-Hranice, říjen 1993

Soutěžní návrh – 2.cena, Ing. arch. Bronislav Křen, Ing. arch. Pavel Pulkr

Soutěžní návrh – 3.cena

Kritéria pro posuzování byla stanovena v tomto pořadí: urbanisticko-architektonická koncepce (ná vaznost na okolí a dosažení městské identity, tvůrčí použití městotvorných prvků, pěší trasy, pohledové osy, náměstí, ulice, zeleň apod.), dále dopravní koncepce, využití území a etapizace výstavby a zohlednění nepříznivých základových poměrů v části pozemku. Do soutěže se přihlásily z vyzvaných účastníků čtyři autorské kolektivy. Jeden účastník odstoupil, byly odevzdány tři soutěžní návrhy. Porota neudělila první cenu a konstatovala, že návrhy přinesly soubor námětů k celkové architektonické koncepci,

k provoznímu a dopravnímu řešení. Byly uděleny dvě 2. zvýšené ceny a třetí cena. Z oceněných druhou cenou porota doporučila k zpracování urbanistické studie jeden návrh „s ohledem na možnost snadnější realizace po etapách“.

ZPRACOVÁNÍ URBANISTICKÉ STUDIE NA LOKÁLNÍ CENTRUM HRANICE

Urbanistickou studii nakonec zpracoval kolektiv autorů složený ze zástupců obou soutěžních týmů, které získaly druhou cenu. Dominantou byl kostel a fara, soubor obsahoval polyfunkční domy, komerční ob-

Urbanistická studie centra

jekty doplněné sportovními a společenskými objekty (galerie, společenský klub, sportovní a relaxační centrum). V prostoru se mělo nacházet náměstí, jehož „dominantou je kostel, stojící na ose bulváru ústícího do náměstí“. Jako městotvorný prvek byla v návrhu „obchodní ulice (bulvár), spojující náměstí s městským přírodním parkem Dubina. V horní části je bulvár ukončen dominantou kostela. Spodní část je kompozičně orientována do prostoru vzrostlé zeleně hřbitova“. Cíl studie byl formulován jako „humanizace prostoru na okraji panelového sídliště, které leží na hlavním pěším tahu do historického centra“.⁷⁷ Autoři studie v textové zprávě deklarují, že „nově navržená struktura plynule přechází z měřítka sídliště až na měřítka běžné městské zástavby. Z chaotické kompozice sídliště až na kompozici bloků.“⁷⁸

ÚZEMNÍ PLÁN ZÓNY – LOKÁLNÍ CENTRUM KARVINÁ-HRANICE

Urbanistická studie byla převedena do Územního plánu zóny – lokální centrum Karviná-Hranice, který byl schválen 28.5.1996. Územní plán zóny obsahuje soubor regulativů platných při zastavování daného území. Architektonicky navazuje na předchozí urbanistickou studii.

ZMĚNA Č. 1 ÚZEMNÍHO PLÁNU ZÓNY – OBCHODNÍ CENTRUM KAUF LAND

V listopadu 1997 byl zpracován Doplněk územního plánu zóny – lokální centrum Karviná-Hranice změna 1. V části území bylo umístěno velkokapacitní obchodní centrum Kaufland. V odůvodnění změny je konstatováno, že původní návrh počítal s výstavbou realizovanou malými a středními místními podnikateli. Velký mezinárodní řetězec měl zájem o část plochy pro výstavbu supermarketu s parkovištěm. Ve změně územního plánu je požadováno, aby zabranou plochu investor nahradil zelenou střechou s nízkou a střední zelení. Vzhledem k charakteristice supermarketu jako stavby přesahující místní význam je určen přístup i příjezd z vnějších ko-

Provozovna orientovaná do náměstí

munikací. Do plánované plochy „náměstí“ má investor orientovat malý obchod nebo provozovnu – cukrárnu nebo květinářství s možností vstupu na plochu střechu objektu pro rozšíření provozní plochy (od úrovně podlahy supermarketu ve 2. podlaží). Objekt supermarketu byl v místě postaven a do současnosti funguje bez významnějších změn. Tato stavba vyřešila obyvatelům sídliště zásobování potravinami a běžným spotřebním zbožím po sedm dní v týdnu.

„SÍDLIŠTĚ NA PŘÁNÍ“ – VÝSLEDKY ANKETNÍHO PRŮZKUMU

V roce 2008 zpracovávala autorka článku Projekt regenerace panelového sídliště Karviná-Hranice. Součástí projektu byl anketní průzkum⁷⁹ mezi obyvateli sídliště. Předmětem průzkumu byly potřeby obyvatel, jejich preference určitého typu prostředí pro bydlení a spokojenost s prostředím sídliště a dosažitelností občanské vybavenosti. Je zajímavé porovnat údaje z ankety se zadáním pro návrhy lokálního centra a porovnat, co bylo prioritou pro hodnocení návrhů v soutěži a co upřednostnili obyvatelé sídliště. Účastníci ankety preferovali **bydlení s dostatkem volných ploch a zeleně** v kontaktu s přírodou. Obyvatelé akcentovali **význam úpravy a údržby zeleně** a venkovních ploch sídliště. Nepotvrdila se představa, že obyvatelé sídliště ocení „zahuštění“ volných ploch další výstavbou. Zanedbatelný je počet preferencí bydlení v husté zástavbě městského centra. Vysoký podíl obyvatel sídliště nakupovalo potraviny a zboží denní potřeby na sídlišti – vzhledem k rozsahu obchodní sítě lze odvodit, že většina těchto nákupů se koná v supermarketu Kaufland. Nepotvrdil se předpoklad, že do Kauflandu budou hlavně jezdit zákazníci odjinud, obyvatelé sídliště Hranice tento obchod pravidelně využívají a velmi často tam docházejí pěšky. Z toho vyplynul jejich konkrétní požadavek - potřeba zbudování **pěšího chodníku ke Kauflandu** z východu od ulice Žižkovy.

Pěší stezka ke Kauflandu (13.10. 2008)

77 Souborné stanovisko k urbanistické studii Karviná-Hranice centrum, únor 1995

78 Karviná-Hranice – centrum, urbanistická studie. Průvodní zpráva, říjen 1994

79 Anketa byla zpracována autorkou textu ve spolupráci s PhDr. Martinem Jemelkou PhD. a byla součástí textové části projektu. Anketa proběhla od 16. do 30.9. 2008 a zúčastnilo se jí 625 respondentů. Rozdáno bylo celkem 3212 kusů dotazníků (do všech domácností v sídlišti).

Obyvatelé sídliště akcentovali nepřítomnost provozoven drobných služeb a kulturní centrum. Nedostatek nákupních možností v malých obchodech nepocítovali. Velmi zajímavá z pohledu tématu tohoto textu je otázka, jestli obyvatelé sídliště postrádali v sídlišti přirozené centrum.

Odpovědi shrnuje tabulka:

Odpovědi na otázku:

Postrádáte v sídlišti přirozené centrum? Pokud ano, mělo by jím být...

Kategorie	Počet hlasů	
	Abs. Počet.	%
náměstí	64	10,2
park	63	10,1
kostel	14	2,2
Obchodní centrum	43	6,9

Tab. 1: Anketa v sídlišti Hranice (2008)

Kulturní a komunitní centrum	95	15,2
Sportovní centrum, sportoviště	94	15,0
Jiný objekt	6	1,0
Přirozené centrum nepostrádám	212	33,9
Bez odpovědi	34	5,5
Celkem	625	100

Výsledky odpovědi na otázku o přirozeném centru v sídlišti byly ve vyhodnocení ankety interpretovány takto:

„Pomínu-li skupinu respondentů, kteří na uvedenou otázku neodpověděli (5,5 %), zdánlivě nejvýrazněji jsou zastoupeni respondenti, kteří v prostoru sídliště nepostrádají přirozené centrum (33,9 %).

Mnohem početnější skupinou jsou však respondenti, kteří přirozené centrum postrádají, ať už by se mělo jednat o budovu (39,3 %), nebo upravené prostranství v podobě náměstí nebo parku (20,3 %).

Ve volbě ideálního sídlištního centra v podobě budovy anebo areálu budov preferují respondenti takřka stejnou měrou budovu kulturního nebo komunitního centra (15,2 %), resp. budovu sportovního centra nebo sportoviště (15,0 %).

Dostupnost obchodních, resp. prodejních zařízení odsouvá zájem o obchodní zařízení v podobě sídlištního centra až na jedno z posledních míst (6,9 %), které zaujímá sakrální budova (2,2%) nebo jiná zařízení (1,0 %).

Šest respondentů vyjádřilo požadavek, aby přirozeným sídlištním centrem byla jiná budova nebo prostranství, než byly nabízené varianty: ve většině případů se jednalo o obchodní zařízení pro kutily (Obi, Hornbach apod.).⁸⁰

CENTRUM SÍDLIŠTĚ PO DVACETI LETECH

Představy o možnostech a podobě sídlištních celků se za posledních desetiletí proměnily stejně, jako se proměnily ekonomické i společenské předpoklady pro jejich fungování. Architekti dlouhou dobu většinou zastávali názor, že bydlení v sídlišti je jakýmsi reziduem z období socialismu a postupně se je podaří přestavbami a dostavbami proměnit v typické město s blokovou strukturou ulic a náměstí s obchůdky v přízemí domů. Tento předpoklad se po více než dvaceti letech nenaplnil. Někdy se dokonce zdá, že různé dostavby a přestavby v sídlištích kvalitu bydlení v těchto místech zhoršují. Zaplňování volných ploch, které měly v původní koncepci přinést do sídliště slunce, světlo a vzduch a obyvatelům pocit života v přírodním prostředí, je obyvateli sídliště často vnímáno negativně.

Až v současnosti je patrné, že si někteří obyvatelé sídliště i část architektů kladou otázky spojené s hodnotami bydlení na sídlišti. Uvědomují si hodnoty, které sídlištní architektura může představovat, ať už se jedná o samotné panelové obytné domy, nebo objekty obchodních center, škol a školek i další občanské vybavenosti. Architektura těchto objektů se v konceptu zas tak výrazně nelišila od toho, co se ve stejné době stavělo jinde v Evropě. Co se odlišovalo výrazně, to byla kvalita provedení a architektonický detail, úroveň úpravy veřejných prostorů a všeobecně dlouhodobá úroveň údržby budov i veřejných prostranství.

V textu se ohlížím za historií plánů a strategií, které vznikaly a zanikaly v jednom sídlišti, které jsem si vybrala jako příklad tohoto vývoje. V období těsně po sametové revoluci dobová idea rozvoje malého a středního podnikání ovlivnila společenskou představu o tom, jak by mělo vypadat hmotné prostředí pro tento vývoj. Tak se postupně z prázdné plochy vytipované pro rozvoj „soukromého“ podnikání stalo „lokální centrum“. V místě, které v původních plánech architektů bylo „zelené“ a měla se tudy tlačit příroda mezi obytné domy (a ve skutečnosti to byl z dnešního pohledu vlastně „brownfield“) mělo být plánováno „nové“ centrum sídliště.

Původní centrum sídliště, které ale autoři původní koncepce umístili i postavili jinam (možná do skutečného středu – centra sídliště) a které v té době jako obchodní centrum fungovalo, bylo rozprodáno jednotlivým majitelům. Tím jeho vizuální úroveň na dlouhé roky značně poklesla a až v současnosti lze pozorovat úsilí o úpravu zanedbaných budov. Veřejný prostor původního centra je stále v podobě, kterou mu vtisklo socialistické stavebnictví.

ZÁVĚR

Obecně lze považovat hledání podoby nezastavěného pozemku ve veřejném prostoru pomocí architektonické soutěže jako velmi pozitivní. Je ovšem otázkou, do jaké míry výsledek naplnil očekávání a jakou kvalitu přinesl. Pro soutěž je velmi důležité správně formulované zadání a přesné posouzení výsledků. Je překvapivé, jak konkrétní zadání bylo pro soutěž formulováno, přestože soutěž byla prezentována jako ideová (soutěž z roku 1993 to měla i v názvu). To možná neumožnilo soutěžícím vyjádřit se přímo k náplni daného místa, k jeho prvotnímu konceptu.

První soutěž byla obeslána pouze dvěma návrhy, což pro vyhledání idejí není dostatečný počet. Navazující druhá soutěž probíhala jen s malým odstupem po první jako vyzvaná. Vyzvaných soutěžících týmů bylo jen o jeden víc, než v předchozí soutěži, u které byl malý počet účastníků negativně hodnocen. Malý počet vyzvaných účastníků je v rozporu s hodnocením první poroty, která konstatuje malý počet soutěžních návrhů a jejich pouze průměrnou úroveň. V žádné ze dvou soutěží nebylo dost návrhů, aby porota mohla vybrat přesvědčivé a nosné řešení.

Vyjmenované požadované funkce „nového centra“ neodpovídaly potřebám a možnostem sídliště i města jako celku. Za uplynulých dvacet let se v Karvině nepostavila ani velká administrativní budova, ani

nový hotel s kongresovým sálem. Nový kostel pro 600 věřících se zcela vymykal možnostem a skutečným požadavkům. V sídlišti bylo přestavěno několik objektů na prodejny a restaurační zařízení a problémem dnes není jejich kapacita, ale spíše úroveň poskytovaných služeb. Nenaaplňené zůstaly požadavky občanů na centrum kulturní nebo sportovní, která by doplnila nabídku na trávení volného času.

Architekti v průvodních textech k projektům ze začátku 90. let popisují sídliště jako dezurbanizovanou, téměř beztvorou hmotu, kam je bezpodmínečně nutné vložit řád a systém. Používají více či méně tradiční „městotvorné“ prvky, které umísťují na zadanou plochu a vazbu na okolí dokládají velmi volně případně vůbec ne. Jaksi pod čarou se očekává, že okolí se postupně do nového řádu zapojí. Od nového centra se očekávala gravitační síla, která by obyvatele přivábila, i když v návrzích nebylo podrobněji doloženo, jak a proč vůbec by obyvatelé vlastně měli toto místo navštěvovat. Architekti byli v návrzích ovlivnění postmodernismem, který se k nám dostal v 80. letech.

Přestože výsledný návrh dokládá možnost etapizace při výstavbě, nenašel se žádný investor, který by se do takto koncipovaného projektu pustil a bulvár a náměstí skutečně postavil. Na část plochy bylo vydáno dokonce územní rozhodnutí ke stavbě bytových domů, ale záměr nakonec nebyl realizován.

Požadavek na začlenění Kauflandu do schváleného

Obchodní centrum Kaufland v sídlišti Karviná-Hranice

80 JEMELKA, M. Karviná-Hranice, sídliště na přání. Vyhodnocení dotazníkového šetření. 2008

Pěší stezka ke Kauflandu (13.10. 2008)

Územního plánu zóny byl zapracován do stávajících regulativů. Obchodní centrum bylo umístěno tak, aby aspoň část plánů na zastavění lokality mohla být někdy realizována. Výsledkem tohoto přístupu je malá provozovna v patře nad obchodní plochou, otočená do budoucího „náměstí“, dodnes hledící osaměle do volné plochy využívané jako příležitostné parkoviště.

Potenciál obchodního prostoru vytvořit místo setkávání obyvatel při cestě za každodenním nákupem zůstal nevyužitý. Architektura stavby prostředí ničím neobohacuje. Možnost vytvořit kolem vstupu do supermarketu malý společenský prostor s kavárnou a příchodem k obchodům, jak je to běžné u podobných obchodních center v zahraničí,⁸¹ nebyla stavebníkem či autorem stavby akceptována.

Příchod k centru z hlavní ulice

Všechny fotografie: Eva Špačková

⁸¹ Viz například obchodní střediska rakouského prodejce MPRE-IS Warenvertriebs GmbH

Jak vyplývá i z výše zmíněné ankety, obchodní prostory jsou pěšky ze sídliště špatně dostupné, i když stojí na jeho území. Potřeba zbudovat chodník ze sídliště od západu k obchodnímu centru zůstala dodnes nevyslyšena a obyvatelé překonávají svažitý terén po vyšlapané stezce v trávniku. Všichni pěší zákazníci se musí dostat ke vchodu do supermarketu přes plochu parkoviště a každodenně chodí k zastávkám MHD kolem zásobovacího dvora.

Přes všechny zmíněné nedostatky se na stavbu Kauflandu nedá hledět pouze kriticky. Supermarket se obyvatelům postaral o zásobování potravinami, což byl v socialistických sídlištích často problém. Pokud by stavba v detailech lépe odpovídala potřebám lidí a byla by to jen o trochu lepší architektura, byla by na svém místě. Koneckonců svým pojetím možná trochu připomíná „komunální výrobu a služby, technická zařízení a stavby“, kterým byla plocha v jednom z dávných územních plánů určena.

V textu se snažím popsat vývoj jednoho dílčího prostoru v panelovém sídlišti. Vzhledem k tomu, že se jedná z pohledu historie architektury o vývoj doposud neukončený, smyslem je poukázat na úskalí, která s sebou nesou dostavby a přestavby v panelových sídlištích v nedávné minulosti i v současnosti (a pravděpodobně i v budoucnosti).

Přestože všichni zúčastnění měli tu nejlepší vůli postupovat správně a dokonce v určité fázi zvolili pro vyhledání nejlepšího řešení architektonickou soutěž, výsledek plánovaným řešením neodpovídá. Drobné detaily v jednotlivých etapách plánovacího procesu nakonec značně ovlivnily očekávaný výsledek.

V sídlišti Karviná-Hranice stále výrazné centrum chybí. Obyvatelé však jeho absenci nevnímají jako největší nedostatek prostředí, kde bydlí. Původní centrum sídliště trpí nedostatkem kvalitní náplně a nekonceptností při opravách a úpravách komerčních prostorů, stejně jako zastaralostí a neúdržbou veřejného prostoru. Nové „centrum“, které představuje supermarket, je sice intenzivně navštěvováno, ale vazba na sídliště je slabá a chybí kultivované příchody pro pěší. Architektura budovy splňuje pouze základní potřebu nákupů v krytém prostoru. Pro obyvatele a uživatele prostorů a staveb v sídlišti je rozhodující pro vnímání charakteru a hodnoty prostředí kvalitní architektonický detail, se kterým přicházejí denně do kontaktu. Kvalitní detaily byly slabinou sídlišť v minulosti a dnes tomu bohužel není o mnoho jinak.

SÍDLIŠTĚ NA PŘÁNÍ – STUDIE KARVINÁ-HRANICE 2008

Projekt regenerace sídliště Karviná-Hranice podle představ obyvatel
o veřejném prostoru v sídlišti⁸²

Autorka projektu: Eva Špačková
Řešení dopravy a parkování: Jaroslav Koutřák
Zpracování výkresů a vizualizací: Andrea Babinská, David Kudláček
Vyhodnocení ankety mezi obyvateli: Martin Jemelka
Anketa „Barvy života“: DAP Services a.s.

Projekt regenerace sídliště nazvaný Sídliště na přání byl zpracován podle Přílohy k nařízení vlády č. 494/2000 Sb. a jeho součástí byl anketní průzkum mezi obyvateli sídliště provedený v září 2008. Poznatky a závěry z ankety byly součástí návrhové části projektu.

CHARAKTERISTIKA MÍSTA

Sídliště Karviná-Hranice bylo projektováno a vystavěno na přelomu 60. a 70. let 20. století jako poslední velké karvinské sídliště téměř doslova na zelené louce na okraji města a dodnes tvoří hranici kompaktní městské zástavby.

Zástavba je situována na mírném jihozápadním svahu. Kostru tvoří typické deskové osmipodlažní panelové domy volně rozmístěné v prostoru. Zástavbu doplňují jedenáctipodlažní a třináctipodlažní věžové domy a několik menších bytových domů. Sídliště bylo v době vzniku doplněno budovami dvou základních škol, sedmi mateřskými školami, obchodním střediskem Permon a dalšími dvěma menšími obchodními objekty. V sídlišti zůstala enkláva několika stávajících rodinných domků, která byla doplněna objekty mateřských škol. Tvoří tak dodnes jakousi venkovsky působící plochu uprostřed sídliště.

Volné plochy mezi domy jsou porostlé trávničky, stromy a keři průměrné až podprůměrné kvality. Množství zeleně však působí i tak pozitivním dojmem. V okolí bytových domů jsou rozmístěny kovové sušáky na prádlo, dětská pískoviště (celkem 25 pískovišť), prolézačky (cca 5 míst), asfaltová hřiště na basketbal (11 hřišť) a stoly na ping pong (2). Na několika místech se nacházejí lavičky.

Volná plocha u kruhového objezdu (Leonovova, Žižkova) byla určena pro vybavenost sídliště. Na místo bylo zpracováno několik architektonických studií s různým záměrem využití (obchodní středisko, kostel apod.). Na konci 90. let byla plocha zastavěna supermarketem Kaufland s parkovištěm.

STAVEBNĚ TECHNICKÝ STAV SÍDLIŠTĚ

Všechny objekty sídliště byly postaveny panelovou technologií a v kvalitě obvyklé na konci 60. let 20. stol. Z dnešního pohledu vyžadují rekonstrukce – výměnu výplní otvorů, opravy a zateplení fasád, výměny vnitřních rozvodů, úpravy pro bezbariérový přístup atd.

Vlastníci jednotlivých budov postupují s opravami podle svých možností, regenerací prošla část bytových domů. Hotové regenerace je potřeba hodnotit celkově pozitivně, i když jsou zde patrné kvalitativní rozdíly, na které je nutno upozornit. Příkladem jsou opraveny dva jedenáctipodlažní domy v ul. Slovenské, kde jsou na vysoké úrovni provedené vstupy i nejbližší okolí domů. Některé další regenerace se soustředí na výměnu vadných prvků a zateplení fasády, ale detaily vstupů ponechávají v utilitární podobě. Přitom právě kvalitní a dobře řešený přechod mezi soukromým a veřejným prostorem je pro fungování sídliště nezbytný.

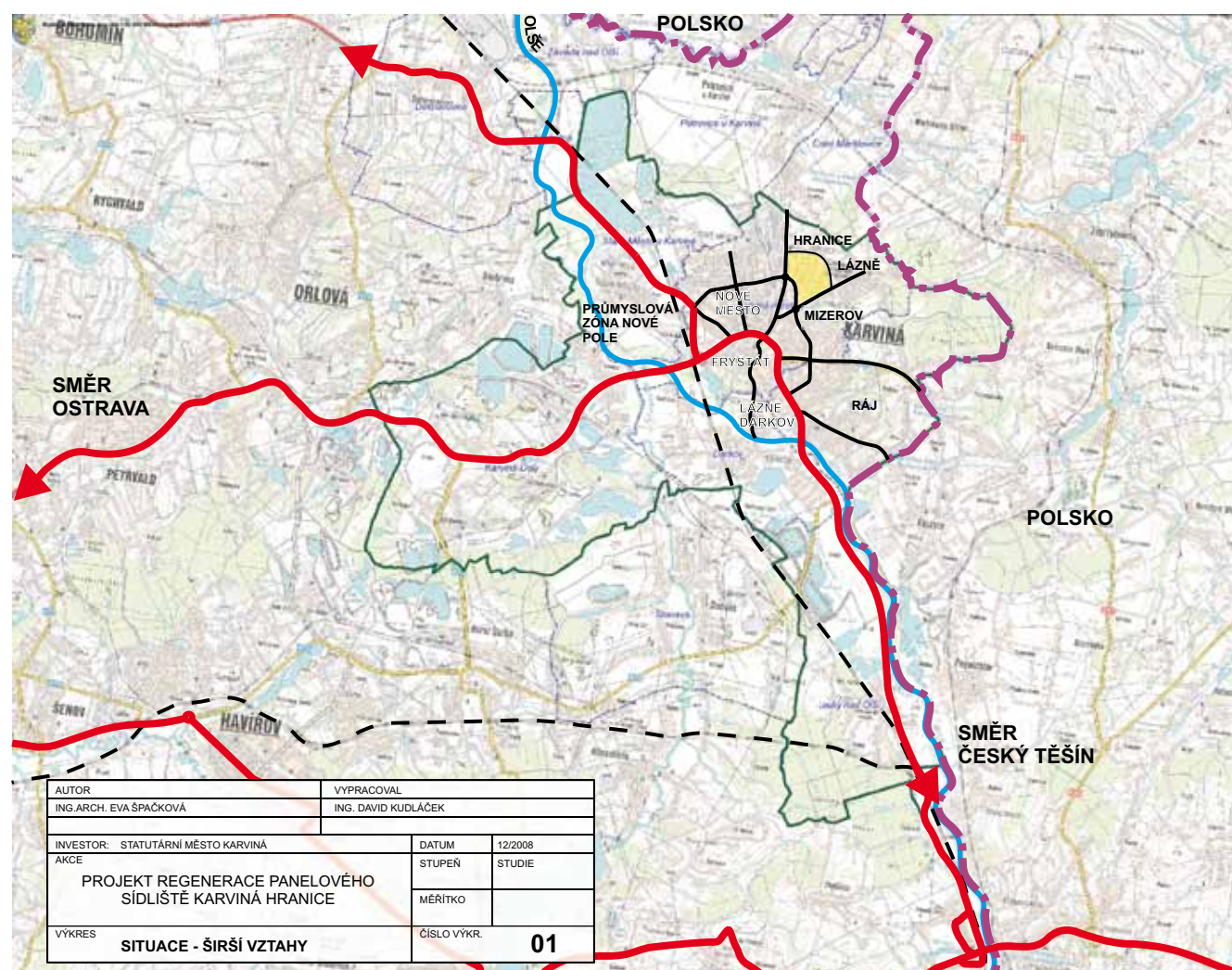
Školské budovy jsou opravovány postupně za provozu, jedna základní škola (Žižkova) byla pro nedostatek žáků zrušena a v budově působí Slezská univerzita.

Veřejné plochy komunikací a parkovišť jsou asfaltované, chodníky pro pěší jsou částečně asfaltované, částečně s původní dlažbou, drobné opravy byly provedeny novou betonovou dlažbou stejně jako nová parkovací místa, která byla do sídliště doplňována. Většina původních zpevněných ploch je na konci své životnosti, chybí bezbariérová řešení přechodů. Většina chodníků postrádá logické návaznosti a často jsou zbytečně široké pro potřebu v daném místě, mnoho zpevněných ploch nemá v provozu sídliště žádný smysl.

Stanoviště kontejnerů na odpad se nacházejí na zpevněných plochách podél komunikací, většinou jako součást parkovišť. V sídlišti je celkem 13 stanovišť pro více kontejnerů, jednotlivé nádoby sloužící firmám nejsou započítány. Na některých stanovištích je až 14 kontejnerů. Jedná se o těžké kovové kontejnery. Jejich stanoviště jsou neestetická, jsou zdrojem hluku a nepořádku, který je větrem roznášen po sídlišti.

⁸² Příspěvek k tématu uvedla autorka na konferenci Lidé a prostor v perspektivě 2010, text byl publikován v konferenčním sborníku.

Původní objekty občanské vybavenosti přešly v malé privatizaci do vlastnictví soukromých subjektů, stejně tak i tři nevyužívané budovy mateřských škol. Vlastníci udržují budovy v použitelném stavu, nutno ovšem podotknout, že je to hluboko pod úrovní přijatelného architektonického řešení. K budovám často patří i přílehlý pozemek, jehož stav rovněž závisí na iniciativě majitele. Do této kategorie patří i tři rodinné domy v ulici Slovenské, které dnes slouží jako sídlo firmy a restaurace. Pozemky těchto staveb jsou oploceny a tvoří plochy veřejnosti nepřístupné. U privatizovaných objektů občanské vybavenosti se nepotvrdilo, že v rukou soukromých vlastníků dojde k rozvoji a vylepšení jejich kvality. Obchodní středisko Permon se od doby vzniku nezměnilo, s výjimkou

nové prosklené fasády České spořitelny a prostředí budí dojem, že se čas zastavil před rokem 1989. Na ploše před střediskem jsou provozovány stánky, které do tohoto prostoru nepatří. Na mobilních konstrukcích rozkládají svoje zboží trhovci, přitom jde o sortiment, který patří spíše do kamenných obchodů. V dalších zprivatizovaných objektech fungují pivnice, herny a noční bary. Pokud má objekt vlastní pozemek, je tento pozemek oplocen a nenavazuje na veřejný prostor sídliště. Několik drobnějších objektů bylo do sídliště dodatečně dostavěno. Svoji architektonickou kvalitou obraz sídliště nijak nevylepšily, tvarosloví usilující o „zpeřtění“ ortogonální výstavby nepůsobí originálně, ale nepatříčně a ve výsledku bezduše. V sídlišti jsou celkem čtyři rodinné domy. Tři z nich jsou využívány k bydlení. Čtvrtý je neobydlený a značně zchátralý.⁸³

PRŮBĚH ANKETNÍHO PRŮZKUMU

Anketní průzkum mezi obyvateli sídliště Hranice probíhal od 16. do 30. září 2008. Anketa byla zpracována ve dvou podobách – klasický papírový dotazník s otázkami k vyplnění a internetový snímač metodou Barvy života. Dva způsoby dotazování byly zvoleny proto, abychom zachytili široký záběr názorů obyvatel a mohli

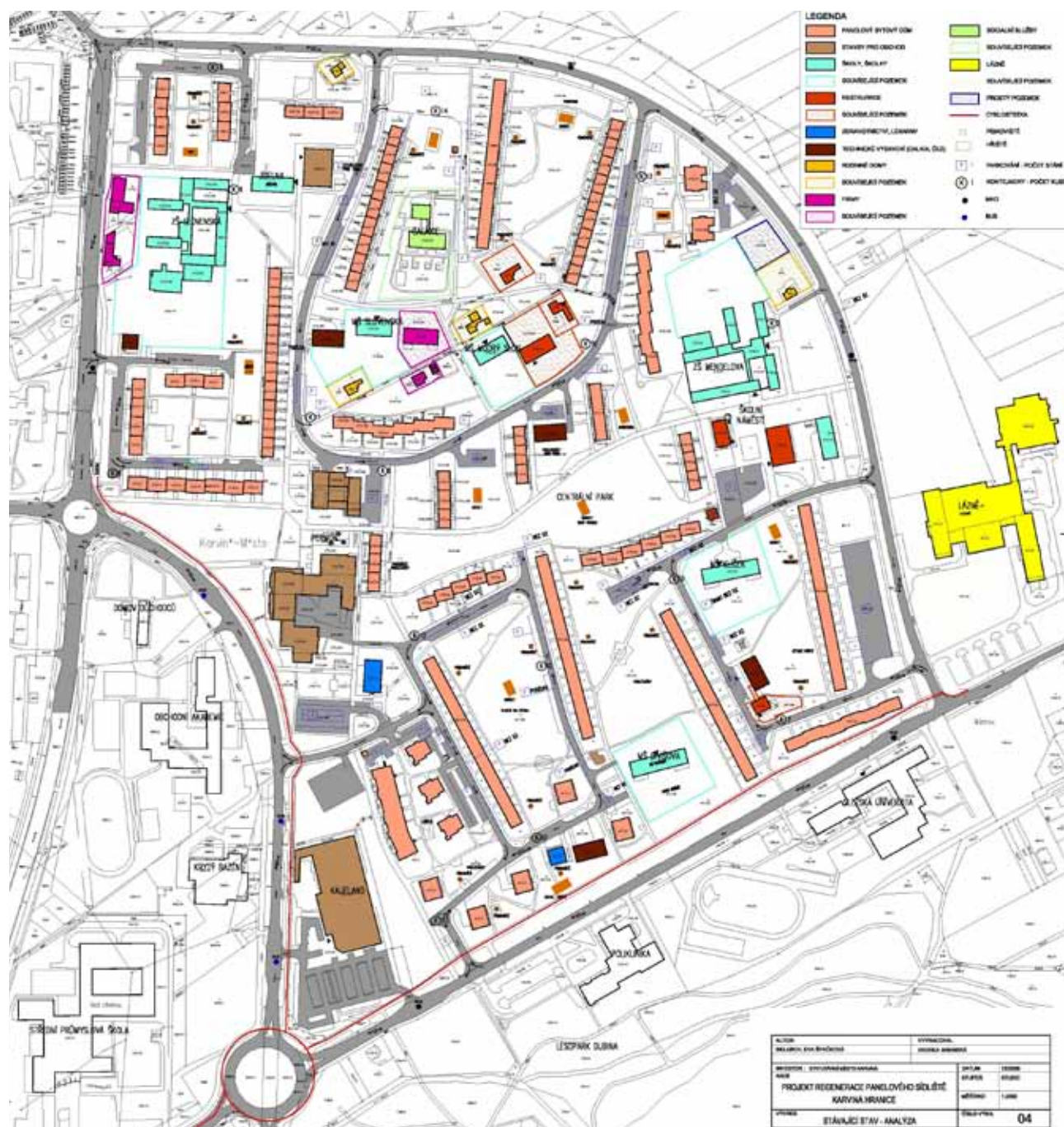
⁸³ Příspěvek k tématu uvedla autorka na konferenci Lidé a prostor v perspektivě 2010, text byl publikován v konferenčním sborníku.

Sídliště Hranice

Fotografie stávajícího stavu sídliště,

Všechny fotografie: Eva Špačková

Stávající stav - analýza

srovnat výsledky, které budou získány přímými otázkami, s výsledky, které je možno vyhodnotit ze snímaní barevných asociací na jednoduchá slova nebo slovní spojení. Informace o projektech regenerace byly zveřejněny v srpnu 2008 v městských novinách Karviná zpravodaj (souběžně probíhala práce na projektech pro sídliště Hranice a Ráj) a rovněž na webové stránce města a v televizním vysílání POLAR. Papírové dotazníky byly distribuovány prostřednictvím České pošty do všech domácností v panelových domech sídliště Hranice (3212 kusů). Dotazník bylo

možno rovněž vyplnit prostřednictvím webové stránky města Karviná, případně jej z webové stránky stáhnout a vytisknout. Vyplněné dotazníky se odevzdávaly do sběrných boxů umístěných na čtyřech místech v sídlišti Hranice (OD Kaufland, Poliklinika NsP, Lékárna Galenica, Lékárna Avicena), a na všech pracovištích Regionální knihovny Karviná a na Magistrátě města. Dotazníky vyplnili rovněž žáci a studenti Obchodní akademie a ZŠ Mendelova. Úspěšné bylo umístění sběrných boxů v provozovnách na území sídliště (lékárny, zdravotnické zařízení, supermarket).

Funkční dělení

Zásadní podíl na tom, že anketa proběhla úspěšně, má Regionální knihovna Karviná. Potenciál veřejné knihovny v předávání a zprostředkování informací je mimořádný a tuto cestu lze velmi efektivně využít pro komunikaci mezi městem a jeho občany. Vyplňování dotazníků v elektronické podobě bohužel nebylo příliš úspěšné. Vyplnění dotazníku přes web města bylo možné jen s obtížemi bez záruky anonymity a anketa v elektronické podobě nebyla dostatečně propagována. To mělo vliv hlavně na úspěšnost snímání metodou Barvy života, protože snímač bylo možné vyplnit pouze interaktivně přes počítač připo-

jený k internetu. Malý počet respondentů u této ankety neumožnil hlubší analýzu z hlediska specifických ukazatelů, které jsme očekávali. Počet odevzdaných dotazníků: Anketní listky: celkem 625 odevzdaných vyplněných listků Barvy života: 51 nasnímaných respondentů Jako organizátora ankety mě velmi překvapil mimořádně vstřícný a aktivní přístup obyvatel města k anketě. Všechny odevzdané anketní listky byly správně vyplněné, nepoškozené a lidé často využili i prostor k vyjádření vlastního názoru. Obavy o osud

Dostavby - vybavení

sběrných boxů umístěných na volně dostupných místech byl zcela zbytečný, nedošlo k žádným ztrátám ani k poškození. Považuji tento vstřícný zájem obyvatel města za jeden z potenciálů, se kterým je možno počítat a který je možno při přípravě i provádění projektů pro zlepšení veřejných prostorů města využít.

ZÁVĚRY Z ANKETNÍHO PRŮZKUMU

Respondenti ankety s velkou převahou uváděli, že jsou s bydlením v sídlišti spokojeni a jen malý počet uvedl, že se chce stěhovat mimo sídlíště. Pro většinu

obyvatel je sídlíště domovem, v němž stráví podstatnou část svého života. Účastníci ankety preferují **bydlení s dostatkem volných ploch a zeleně** v kontaktu s přírodou. Nepotvrzuje se představa, že obyvatelé sídlíště ocení „zahuštění“ volných ploch další výstavbou. Zanedbatelný je počet preferencí bydlení v husté zástavbě městského centra.

Obyvatelé akcentují **význam úpravy a údržby zeleně** a venkovních ploch sídlíště. Ke stávající údržbě veřejných prostorů včetně sběru a odvozu odpadů mají mnoho výhrad.

Mezi konkrétní požadavky vyplývající z ankety patří potřeba zbudování **pěšího chodníku ke Kauflandu** z východu od ulice Žižkovy.

Respondenti požadují **řešení chovu psů v sídlišti**. Chov a volný pohyb psů spojený se znečišťováním veřejného prostoru patří k neaktuálnějším problémům. Je zajímavé, že 27,2% majitelů psů nemá výhrady k chovu psů podle vyhlášky, přitom město Karviná žádnou vyhlášku upravující chov psů nemá. Žádný z chovatelů psů tuto skutečnost do ankety neuvedl. Z toho si troufám odvozovat, že mezi chovateli psů v sídlišti není velké povědomí o tom, jaká pravidla pro chov psů v sídlišti jsou stanovena. Řídí se tudíž pouze zvykem a vlastními potřebami.

V sídlišti převažují obyvatelé, kteří mají **problémy s parkováním automobilů**, ať už jako automobilisté, nebo chodci. Odmítají zpoplatnění parkovacích míst a rovněž zakoupení vlastního parkovacího stání nebo garáže. Menší výhrady mají k nutnosti na parkovací místo docházet 5-10 min. Převládá názor, že je nutno vybudovat nová parkovací stání, ovšem nikoliv na úkor trávníků a zeleně. Majitelé vozů očekávají, že problém s parkováním bude řešit město (vlastník veřejných ploch) a nebude je to stát žádné přímé finanční prostředky a zároveň se to nedotkne ploch zeleně, kterých si v sídlišti cení.

Na tomto závěru je jasně patrné, že budoucí koncepce parkování v sídlišti je **konfliktní problém** a vedení města bude muset dříve nebo později tuto diskusi otevřít a hledat přijatelné řešení. Pokud budeme vycházet z potřeby parkovacích stání podle platné normy, je problém ještě výraznější.

Většina obyvatel se vyslovila pro **koncentraci dětských hřišť** do míst s dohledem a údržbou. Z této skupiny se vyděluje část respondentů ve věku potenciálních rodičů, kteří se soustředěním hřišť nesouhlasí, ve vzorku převažují ženy.

Dalším významným problémem, který narušuje život obyvatel sídlíště, jsou noční bary, restaurace a herny s non stop provozem. Obyvatelé v anketě velmi často poukazovali na **nedostatečný dohled městské policie na pořádek a dodržování nočního klidu** v okolí těchto podniků. Sídlíště jako zóna bydlení s vysokou koncentrací obyvatel je velmi citlivé na jakékoliv projevy sociálně patologických problémů (závislosti na alkoholu, drogách, herních automatech) a s nimi související kriminalitou (drobné krádeže, vykrádání aut, ničení a znečišťování veřejných prostorů). Přitom si lze jen těžko představit, že tyto podniky jsou v sídlišti umístěny proto, aby sloužily potřebám většiny jeho obyvatel. Naopak obyvatelé sídlíště v anketě naléhavě sdělují, že jim provoz nadměrného počtu těchto zařízení vadí.

Nadto každá úprava veřejného prostoru bude ohrožena vandalismem, pokud prostředí sídlíště nebude bezpečné.

V kontrastu s počtem nočních podniků je v sídlišti naprostý nedostatek možností **občerstvení ve dne**, ať už

myslíme restauraci, provozovnu rychlého občerstvení, kavárnu nebo cukrárnu (anebo pouze veřejné WC).

Závěry získané ze snímáče metodou **Barvy života** výsledky anketního průzkumu v zásadě potvrzují. Poněkud odlišný je výsledek ve spokojenosti s bydlištěm – podle závěrů průzkumu ho respondenti **hodnotí jako neuspokojivé**. Respondenti očekávají od svého bydliště bezpečí, ochranu a klidovou zónu. Negativně vnímají všechny zdroje ohrožující zdraví a pocit bezpečí. Chybí jim specifické služby – kulturní vyžití, umění, vzdělávací akce, příležitosti pro matky s dětmi na mateřské dovolené. Nespokojenost projevili vůči náměstí – buď není, nebo neodpovídá představám.

VÝCHODISKA Z ANKETY PRO NÁVRH REGENERACE

Obyvatelé jednoznačně preferují zachování volné prostorové struktury sídlíště před zahuštěním a zastavěním. Proto se **návrhy dostavby** budou týkat pouze specifických míst – doplnění prostorů náměstí, případně nezbytná výstavba vícepodlažních parkovacích domů po obvodu sídlíště.

Obyvatelé kladou důraz na **úroveň údržby a zachování zeleně** a kvalitu veřejných ploch. Lze předpokládat, že ani kácení dřevin nutné pro zlepšení celkového stavu nebude bezkonfliktní. Proto je nutno při zpracování projektů pečlivě zvažovat zásahy do stávající zeleně a věnovat čas spolupráci s obyvateli a trpělivému vysvětlování záměrů.

Bude nutno vytvořit podmínky pro **méně konfliktní chov psů** v sídlišti. Město by mělo vytvořit vyhlášku určující způsob chovu psů a zajistit informovanost a dohled nad jejím dodržováním. V návrhu regenerace budou umístěny koše na psí exkrementy tak, aby majitelé měli usnadněný úklid po svých psech. Na ploše sídlíště není vhodné místo pro oplocený výběh pro psy, aby to nebylo na úkor ploch pro všechny ostatní.

Nezbytností je vážná úvaha o **řešení parkování**. V návrhu budou rozšířena pozemní parkoviště na maximální možnou rozumnou míru, jejich počet ovšem nemůže dosáhnout počtu stanoveném normou. Tato úprava bude do jisté míry na úkor zelených ploch, ale ztrátu lze vyrovnat zintenzivněním a dotvořením ostatní zeleně. V budoucnosti bude nutno uvažovat o vícepodlažním parkování na vytipovaných místech na okraji sídlíště, případně parkování podzemním. Systém parkování nebude moci být donekonečna bezplatný, protože investice do parkovišť z veřejných prostředků jsou i z peněz lidí, kteří auto nemají. Mělo by se uvažovat o systému rezidenčního předplaceného parkování v zónách a parkování ve vicepatrových parkovištích na okraji sídlíště by mělo být v budoucnosti finančně výhodnější než parkování v ulici přímo pod okny.

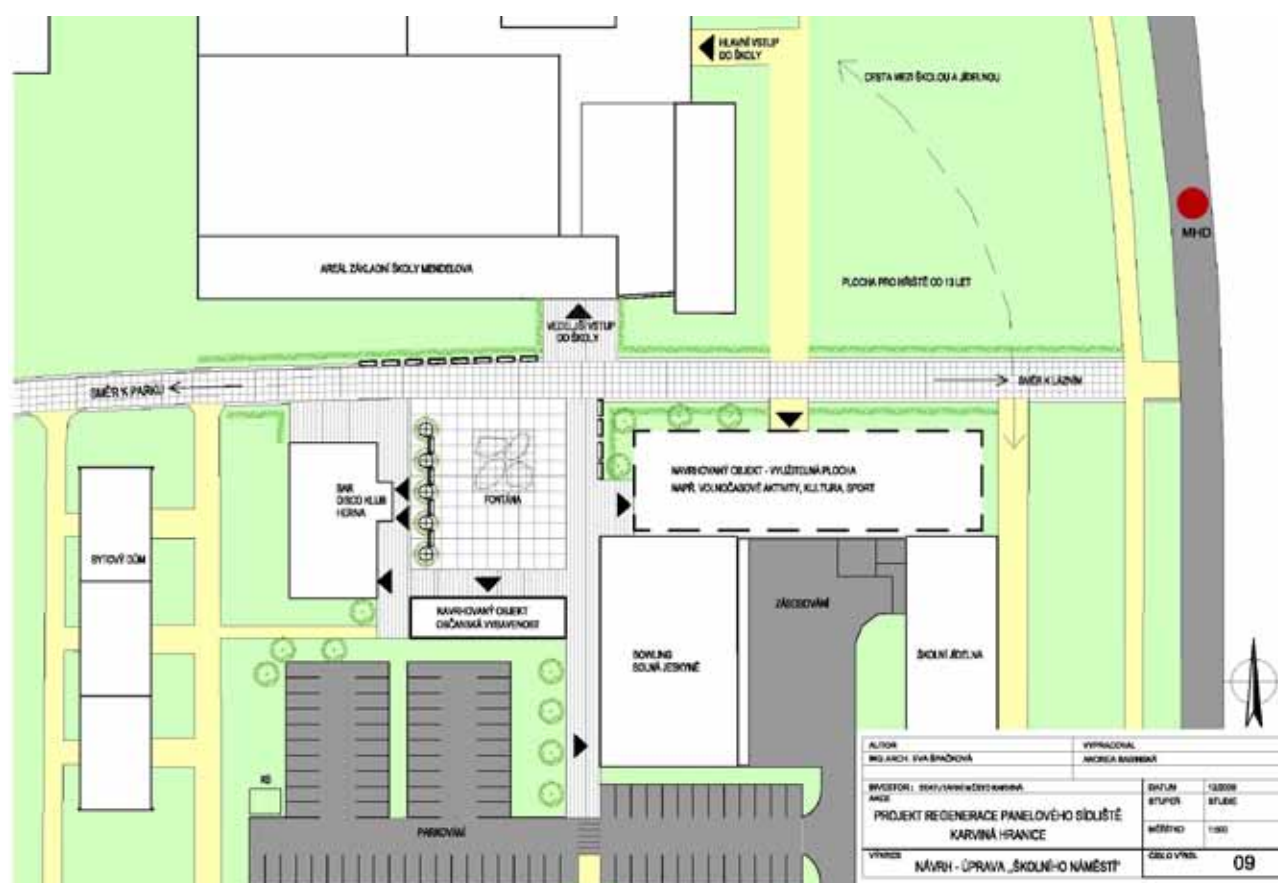
V sídlišti budou určeny **plochy pro vybudování hřišť** podle věkových kategorií dětí, základní prostory pro hraní nejmenších budou v podobě malých bez-

Zákres do fotografie - „Školní náměstí“

Zákres do fotografie - náměstí „Permon“

„Školní náměstí“

náměstí „Permon“

pečných hracích ploch rozmístěny na více místech v sídlišti. Obdobně budou rozmístěna i odpočinková místa pro dospělé, která zatím zcela chybí. Budou navrženy **úpravy významných centrálních prostorů** sídliště v návaznosti na hlavní pěší trasy. **Obecně lze konstatovat, že většina závad v sídlišti podle názorů obyvatel není podmíněna ani tak architektonickým řešením, jako spíše neúdržbou, nepořádkem, nedostatečnou kontrolou a komerčním zneužíváním veřejných prostor a bývalých objektů občanské vybavenosti.**

Z tohoto závěru nevyplývá rezignace na zlepšení architektonické kvality prostředí, jako spíše naléhavost řešit problémy komplexně ve všech souvislostech.

KONCEPCE NÁVRHU REGENERACE

Smyslem a cílem realizace záměrů projektu regenerace je zlepšení prostředí pro bydlení v sídlišti Karviná-Hranice a zatraktivnění prostředí sídliště v návaznosti na okolní nadměstskou vybavenost (lázně, univerzita, střední školy).

Základním cílem je vytvořit koncepci regenerace, podle které mohou být jednotlivé změny prováděny tak, aby po dokončení na sebe navazovaly a logicky do sebe zapadaly. Záměry vyzdvihují a **zachovávají všechny pozitivní prvky prostředí** – dostatek zeleně a volného prostoru, klidné prostředí, blízkost okolního prostředí pro rekreaci (lesopark Dubina, lázeňský park apod.), dopravní napojení a relativní dostatek obchodních ploch. Úpravu a doplnění vyžadují **servisní funkce** - parkování, ukládání domovního odpadu, pravidla pro chov psů. **Tyto úpravy vyžadují rozhodnutí a součin-**

nost s vedením města, protože částečně spočívají v úpravě systémů a pravidel, nikoliv pouze v architektonicko technickém řešení. Nově budou architektonicky řešeny **významné centrální trasy a prostory sídliště.** V sídlišti je nutno vytvořit hierarchii prostorů a při regeneraci řešit v první řadě ty nejdůležitější pro identifikaci obyvatel s místem jejich bydlení. Centrální pěší prostor bez automobilové dopravy by se měl stát regulérním městským parkem s ambicí přilákat rovněž návštěvníky lázní, pro které může být pěší spojnicí s centrem města procházkovou trasou

ROZHOVOR

Výstava urbanistických studií v Regionální knihovně Karviná. Zdroj: fotografie Eva Špačková

„Promenádou“ přes náměstí Permon a „Školní“ náměstí. Pro tyto prostory je potřeba zpracovat podrobné návrhy a projektovou dokumentaci, která umožní vyčíslit spolehlivě náklady na realizaci.

Život v sídlišti Karviná-Hranice může naplnit potřeby jeho obyvatel a požadavky na bydlení v klidném prostředí v těsném kontaktu jak s centrem města, tak i s přírodním okolím.

Sídliště jsou velmi specifické prostory pro bydlení a překvapivě ani v jednom městě nemají stejný charakter jak podle urbanistického uspořádání, tak i ve vztahu k centru města a jeho ostatním částem.

Při úpravách, regeneracích a dostavbách je proto třeba postupovat velmi obezřetně a nepodléhat některým zažitým klišé, která v souvislosti s možným osudem sídlišť vznikají mezi laickou i odbornou veřejností.

ARCHITEKTKA: OPRAVENÁ SÍDLIŠTĚ MAJÍ MÍT INDIVIDUALITU I SOULAD⁸⁴

Karvinská sídliště Ráj a Hranice se dočkají regenerace na přání. Vylepšovat se budou ulice, sportoviště a hřiště nebo plochy pro denní relaxaci, sídliště propojí s lázněmi kolonáda. Jedním z architektů, kteří vytvořili návrhy na základě ankety mezi obyvateli obou sídlišť je Eva Špačková.

Proč se v Česku panelová sídliště opravují, zatímco například ve Francii je boří?

U nás je situace jiná než ve Francii. Ve Francii jsou to slamy, u kterých není naděje, že by se ještě jejich stav mohl zlepšit. Navíc tam není panelových domů rozhodně tolik, jako tady u nás. V Česku žije v panelácích spousta lidí a nemají pocit, že by si žili nějak výrazně špatně. Kromě toho, panelové domy skýtají spousta možností na vylepšování.

Jaká je životnost panelových domů po jejich regeneraci?

To je složitá otázka, panelové domy už stojí dvacet, třicet, ale i padesát let a zatím žádný nespádl. Spekulovat o jejich životnosti si netroufám. Známkou, že jejich životnost končí, jsem nezaznamenala.

Jak se vám zpracovával projekt karvinských sídlišť na základě ankety tamiňských obyvatel?

Anketa je jednou z podmínek pro to, aby město obdrželo na regeneraci dotaci. Byla rozhodně přínosem, jak pro mě, tak pro správu města. I když většina připomínek byla nasměrována spíše na karvinskou samosprávu.

Rozhovor v průběhu výstavy. Zdroj: archiv Evy Špačkové

Co bylo pro vás u projektu na karvinském sídlišti nejdůležitější?

Byl to motiv, který by sídliště povýšil a dal mu nový akcent. Já jsem si jako tento motiv vybrala propojení s blízkými Lázněmi Darkov. Může to obohatit jak sídliště, tak lázně. V místě, kde žijí stovky lidí, by mohl vzniknout lázeňský park.

Jaké jste navrhla řešení?

V projektu jsem zvýraznila osu, která sídlištěm prochází a navazuje na lázně. Navrhla jsem, aby se ten prostor stal více parkem, tamější zeleň by byla více upravená a přistupovalo by se k ní jako k té lázeňské. Na osu navazují dva prostory, které budou plnit funkci náměstí. Významné je také rozlišení důležitosti prostoru.

Obyvatelé si stěžovali na nedostatek parkovacích míst, počítá projekt s jejich navýšením?

Parkování samo o sobě je těžký problém. Architektura to může zkusit řešit, ale zároveň to musí řešit samospráva. Proto by se mělo vedení města rozhodnout, zda bude službu poskytovat bez omezení, či zda se na ní mají obyvatelé podílet. My jsme vytipovali další parkovací plochy, tak aby nedošlo k narušení zeleně, ale podle dnešní normy je to stále nedostačující. Je třeba vyřešit, zda chceme stavět parkovací domy, nebo zda zavedeme systém paušálních karet. Všude jinde v Evropě je parkování placenou službou.

Co vás láká na projektech regenerací sídlišť?

Mně to přijde jako velice zajímavá práce, protože je to hledání způsobu, jak může prostor povýšit. Je to složitě v tom, že neustále hledáte kompromis mezi tím, co by se mělo odlišovat a co by mělo zůstat koordinované. Chci vnést do projektu individualitu a přitom udržet soulad.

Dokážete si představit, že byste bydlela na sídlišti?

Ale jistě, já vlastně na takovém sídlišti bydlím. I v paneláku se dá vyřešit spousta věcí individuálně a kreativně. Možná i lépe, než v některých nových bytovkách. Není to tak uniformní, jak si někteří lidé myslí.

⁸⁴ Text rozhovoru byl publikován v časopise Moravské hospodářství 2009

BAREVNÁ SÍDLIŠTĚ_STUDIE KARVINÁ 2001, 2002

Stavební zákon určuje územnímu plánování ve veřejném zájmu péči o ochranu civilizačních hodnot a urbanistického a architektonického dědictví, stejně jako určování požadavků na architektonické a estetické řešení staveb.⁸⁵ O tato ustanovení by se měly ve veřejném zájmu opírat požadavky na estetickou a architektonickou kvalitu rekonstrukcí panelových domů, obzvláště těch, jejichž rekonstrukce probíhá s přispěním prostředků z veřejných zdrojů. Cílem úsilí při úpravách fasád a regeneracích sídlišť by měl být zájem společnosti o udržení sourodého estetického prostředí jako celku. Celková kvalita prostředí zpětně pozitivně ovlivňuje hodnotu majetku jednotlivých vlastníků bytů nebo bytových domů.

Přestože situace na jednotlivých sídlištích je velmi různorodá, lze formulovat základní pravidla pro jednoduchou a účinnou regulaci, která může ve veřejném zájmu pomoci vylepšit estetickou hodnotu prostředí sídlišť:

- Stavby v sídlišti vždycky tvoří celek a jen jako celek dávají smysl. Proto by se podoba fasády jednotlivého domu vždy měla posuzovat z pohledu toho, jaký vliv na celek bude mít. V některých případech dominantní objekty díky svojí pozici, výšce a velikosti ovlivňují i dálkové pohledy.
- Vždy dobře působí jednoduchost a barevná umírněnost.
- Původní detaily fasád byly často zajímavé a stojí za to tyto hodnoty zachovat.
- Fasáda v sídlišti není malířské plátno ani reklamní objekt. Přidané grafické motivy, které nevycházejí ze stávající struktury a tektoniky objektu (šikmé, vlnité, kruhové a jiné zvláštní tvary), znehodnocují charakter prostředí, do kterého bezohledně vstupují.

V další části budou představeny projekty, ve kterých jsem se barevnosti sídlišť věnovala. Pokusů koordinovat barevnost a základní architektonické řešení rekonstruovaných panelových bytových domů nebylo za posledních dvacet let mnoho, proto není možno shrnout závěry z jejich využití a výsledků. Na případě třech sídlišť v jednom městě, kde jsem měla možnost koordinaci barevného řešení fasád zpracovat, lze konstatovat, že koordinace má velmi dobré výsledky tam, kde je kontinuálně dodržována. Prosazení koordinace je jednodušší tam, kde je zpracování projektů objednáváno a zadáváno nějakým hromadným vlastníkem bytových domů (město, společnost RPG Byty).

⁸⁵ Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) ve znění pozdějších předpisů, část třetí, hlava I, § 18 a 19.

Tito vlastníci neměli potřebu individualizovat jednotlivé objekty a prosazovat barevnost mimo navrženou koncepci. Individuální majitelé bytových domů (společenství vlastníků, bytová družstva vzniklá po privatizaci bytů) se společně koncepcí podřizují v některých případech velmi neradi a dávají přednost osobnímu vkusu bez jakýchkoliv omezení. Vzniká tím prostředí, které nedodává bydlení na sídlišti důstojnost a harmonii. Majitelé bytů tím ohrožují nejen svůj majetek, ale i hodnotu místa jako celku, což může mít v budoucnosti na cenu nemovitosti nemalý vliv. Nezáměr o společné prostředí tím působí proti zájmu majitelů bytů zvýšit nebo aspoň udržet hodnotu svého majetku.

Zároveň je patrné, že tam, kde se podařilo udržet barevnost fasád v rozumných mezích, může vzniknout příjemné a harmonické prostředí, které je srovnatelné s mnoha novými bytovými projekty současnosti.

POKUS O KOORDINACI BAREVNOSTI FASÁD PANELOVÝCH SÍDLIŠŤ NA KONKRÉTNÍM PŘÍKLADĚ MĚSTA KARVINÉ

Město Karviná se v letech 2001-2002 rozhodlo pořídit jednotný architektonický koncept řešení barevnosti regenerací panelových domů v panelových sídlištích na svém území. Iniciátorkou tohoto záměru byla vedoucí odboru územního plánování a stavebního řádu Magistrátu města Karviné Ing. Libuše Krupková. Postupně byly v letech 2001 a 2002 zpracovány barevné koncepce pro tři velká sídliště – Karviná-Hranice, Karviná-Ráj a Karviná-Mizerov (autorka Ing. arch. Eva Špačková, spolupráce Ing. David Kudláček). Koncepce určovaly škálu barevných odstínů použitelných při rekonstrukci fasád panelových domů a základní principy použití barev, zejména hierarchii v prostoru sídliště, která odlišuje stavby v dominantních pozicích, akcentujících kompozici sídliště, od běžných domů, které tvoří opakující se řady, uliční fronty nebo polootevřené bloky.

METODIKA ZPRACOVÁNÍ:

Cílem bylo vytvořit srozumitelný manuál, který bude použitelný pro určování koordinace konkrétních barevných odstínů na konkrétních stavbách. Bylo nutné zpracovat projekt tak, aby každý jednotlivý bytový dům byl v manuálu dohledatelný.

HRANICE

Projekt pro sídliště Hranice byl zpracován jako první v řadě a představoval experimentální ověření zvolené metodiky. V tomto prvním případě jsme v terénu vyznačili v mapě všechny jednotlivé typy bytových domů v sídlišti a podle stavební dokumentace z archivu jsme vytvořili pohledy na všechny fasády a vzorová barevná řešení pohledů. Vybrané výrazné objekty byly dokumentovány rovněž počítačovou vizualizací. Barvy byly vybrány a označeny podle vzorníku fasádních barev konkrétní firmy, přípustné byly rovněž obdobné odstíny od jiných výrobců. Jednotlivé objekty byly dokumentovány tabulkami s fotografiemi původního stavu, pohledy, pohledy s vybranou barevností s vyznačenými odstíny a seznamem budov s číslem popisným, pro které dané barevné řešení platí. V sídlišti Hranice bylo zjištěno 18 různých typů a variant bytových domů, které byly vyznačeny v přehledné mapě. Každý druh panelového domu byl jednotlivě popsán v přehledných tabulkách.

RÁJ, MIZEROV

Po zkušenosti se zpracováním návrhu pro sídliště Hranice byla změněna metodika zpracování zejména z důvodu velké pracnosti při překreslování pohledů na fasády všech druhů bytových domů. Dokumentace k některým budovám nemusí být vždy dostupná. Zároveň byl vzorník konkrétních fasádních barev nahrazen univerzálním vzorníkem barev Pantone. Pro zjednodušení orientace na území sídliště byla jeho plocha rozdělena do několika částí. V textové části byly popsány všechny domy podle popisných čísel a bylo specifikováno jejich navrhované barevné řešení včetně odstínů barev ze vzorníku Pantone. V grafické příloze projektu byly z každé části sídliště vybrány charakteristické pohledy na současný stav a návrh nového řešení byl dokumentován zákresem do fotografie.

PROJEKTY PRO JEDNOTLIVÁ SÍDLIŠTĚ

SÍDLIŠTĚ KARVINÁ-HRANICE

Autorka Eva Špačková
Počítačová spolupráce David Kudláček
projekt prosinec 2001

Sídliště Karviná-Hranice jako nejmladší karvinské sídliště bylo projektováno od roku 1962. Stavba většiny obytných panelových domů proběhla na přelomu 60. a 70. let 20. století. Sídliště je situováno na okraji města a jeho koncepce je založena na volném rozmístění superbloků v plochách zeleně. Okraje sídliště a hlavní pěší osa jsou akcentovány věžovými obytnými domy. Kompozice je volná a hlavní úlohu hrají rozlehlé volné plochy zeleně v sídlišti, určené pro rekreaci obyvatel.

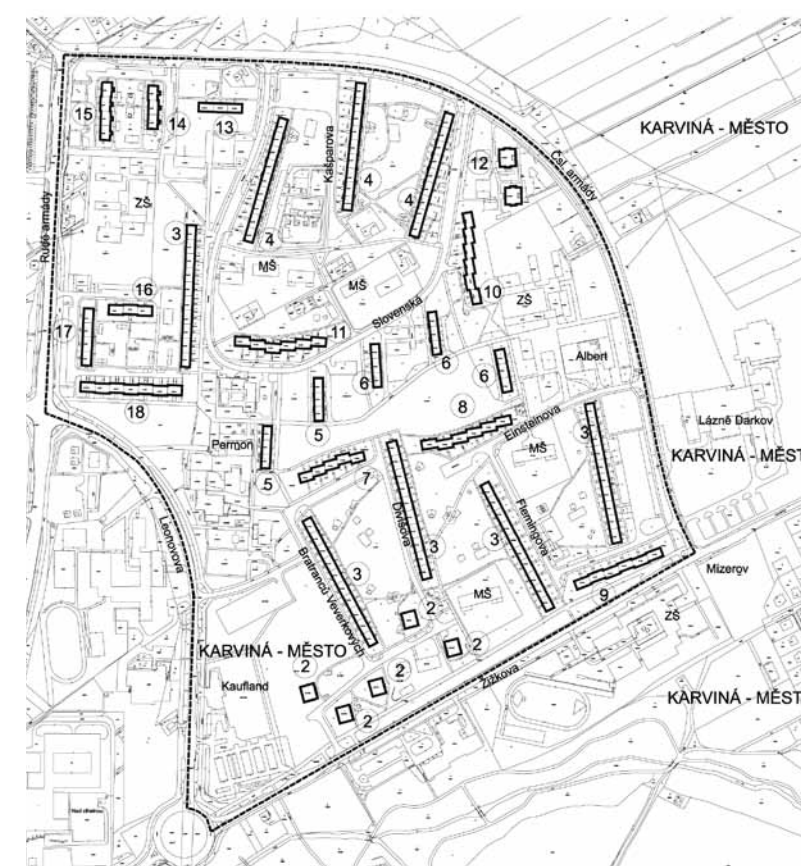
Původní fasády bytových domů z panelů přiznávaly strukturu panelové stavby. Pro novou barevnou koncepci byly stanoveny velmi světlé odstíny žluté až okrové barvy fasád s akcenty výraznějších barev u lodžii a dalších architektonických článků. Dlouhé deskové domy s původním výrazným horizontálním členěním byly členěny svislým akcentem v místě

vstupu, který umožňuje lepší orientaci a upravuje měřítko převažující vodorovné linie. Fasády provedené v souladu s barevnou koncepcí lze považovat za velmi zdařilé, obzvlášť pokud se v návrhu kvalitně řeší i další detaily.

V jednom případě obyvatelé domu požadovali odlišné řešení fasády, po jednání se podařilo najít kompromisní řešení. Za problematické lze považovat pozdější zintenzivnění barevných odstínů – místo jemných, světlých odstínů fasád jsou použity tytéž barvy, ale v mnohem sytějších tónech. Použití tmavších barev lze snad vysvětlit obavou o brzké znečištění světlých fasád ve městě s vysokou koncentrací prachu a škodlivin v ovzduší.

REGENERACE PANELOVÉHO SÍDLIŠTĚ KARVINÁ - HRANICE

SITUACE 1

LEGENDA:

----- Hranice řešeného území

Ozn.	Číslo popisná	Ozn.	Číslo popisná
2	2800 2801 2802 2804 2805	9	2850 - 2855
3	2807 - 2816 2817 - 2826 2837 - 2847 2856 - 2865 2898 - 2907	10	2875 - 2880
4	2912 - 2920 2921 - 2929 2882 - 2890	11	2892 - 2897
5	2937 - 2939 2940 - 2942	12	2952 2953
6	2943 - 2945 2946 - 2948 2949 - 2951	13	2930 - 2932
7	2827 - 2831	14	2955 - 2957
8	2832 - 2837	15	2958 - 2961
		16	2962 - 2964
		17	2965 - 2968
		18	2969 - 2975

FOTODOKUMENTACE PŮVODNÍHO STAVU

POHLEDY BOČNÍ - ŠTÍTOVÉ

LEGENDA č.p. 2898 - 2907

- 2M7 (BAUMIT GRANOLAN)
- 0W9 (BAUMIT GRANOLAN)
- 3A5 (BAUMIT GRANOLAN)
- 2M7 sokl (BAUMIT GRANOLAN) alt. KER.OBKŁAD PODOBNÉHO ODSTĪNU
- OKENNÍ RÁMY - bílý nátěr alt. plast
- VSTUPNÍ DVEŘE A OKNA CHODĚB - tmavomodrá

POHLED ČELNÍ - VSTUPNÍ

POHLED ZADNÍ

NÁVRH BAREVNÉHO ŘEŠENÍ - č.p. 2898 - 2907

VIZUALIZACE

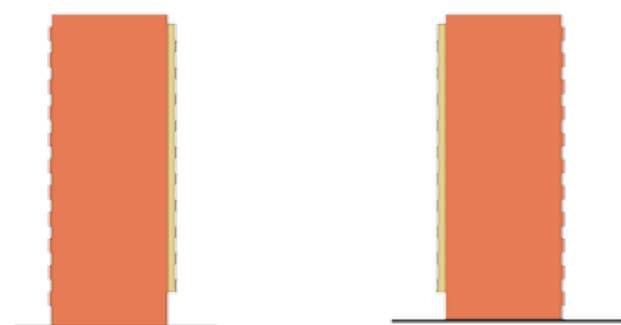

Provedené fasády, zdroj: fotografie Eva Špačková

FOTODOKUMENTACE PŮVODNÍHO STAVU

POHLEDY BOČNÍ - ŠTÍTOVÉ

LEGENDA č.p. 2937 - 2939, 2940 - 2942

- 0W9 (BAUMIT GRANOLAN)
- 1R3 (BAUMIT GRANOLAN)
- 1M7 (BAUMIT GRANOLAN)
- KERAMICKÝ OBKLAD CIHLOVÉHO ODSTĪNU
- OKENNÍ RÁMY - bílý nátěr alt. plast
- VSTUPNÍ DVEŘE A OKNA CHODEB - tmavozelená

POHLED VÝCHODNÍ

POHLED ZÁPADNÍ - VSTUPNÍ

NÁVRH BAREVNÉHO ŘEŠENÍ - č.p. 2937 - 2939, 2940 - 2942

VIZUALIZACE

VIZUALIZACE - pohled východní

VIZUALIZACE - pohled západní - vstupní

Provedené fasády, zdroj: fotografie Eva Špačková

FOTODOKUMENTACE PŮVODNÍHO STAVU

LEGENDA č.p. 2969 - 2975

- 1R3 (BAUMIT GRANOLAN)
- 4M5 (BAUMIT GRANOLAN)
- 2M5 (BAUMIT GRANOLAN)
- 1M7 (BAUMIT GRANOLAN)
- 0W9 (BAUMIT GRANOLAN)
- SOKL - keramický obklad v cihlové barvě
- OKENNÍ RÁMY - bílý nátěr alt. plast
- VSTUPNÍ DVEŘE A OKNA CHODEB - tmavozelená

POHLED VÝCHODNÍ

POHLED ZÁPADNÍ

POHLED JIŽNÍ - VSTUPNÍ

POHLED SEVERNÍ

NÁVRH BAREVNÉHO ŘEŠENÍ - č.p. 2969 - 2975

VIZUALIZACE

FOTODOKUMENTACE PŮVODNÍHO STAVU

č.p. 2955 - 2957

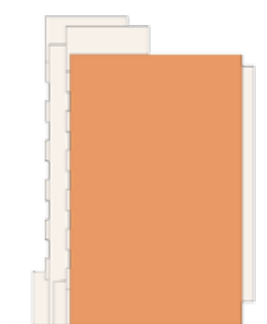
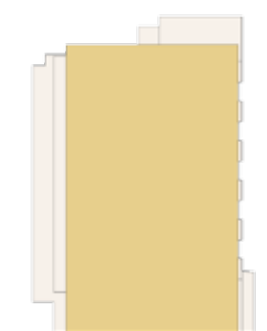
LEGENDA č.p. 2955 - 2957

- SOKL - keramický obklad v cihlové barvě
- OKENNÍ RÁMY - bílý nátěr alt. plast
- VSTUPNÍ DVEŘE A OKNA CHODEB - modrá

- 1M7 (BAUMIT GRANOLAN)
- 2M5 (BAUMIT GRANOLAN)
- 4M5 (BAUMIT GRANOLAN)
- 0W9 (BAUMIT GRANOLAN)

POHLED JIŽNÍ

POHLED ZÁPADNÍ

POHLED SEVERNÍ

POHLED VÝCHODNÍ - VSTUPNÍ

NÁVRH BAREVNÉHO ŘEŠENÍ - č.p. 2955 - 2957

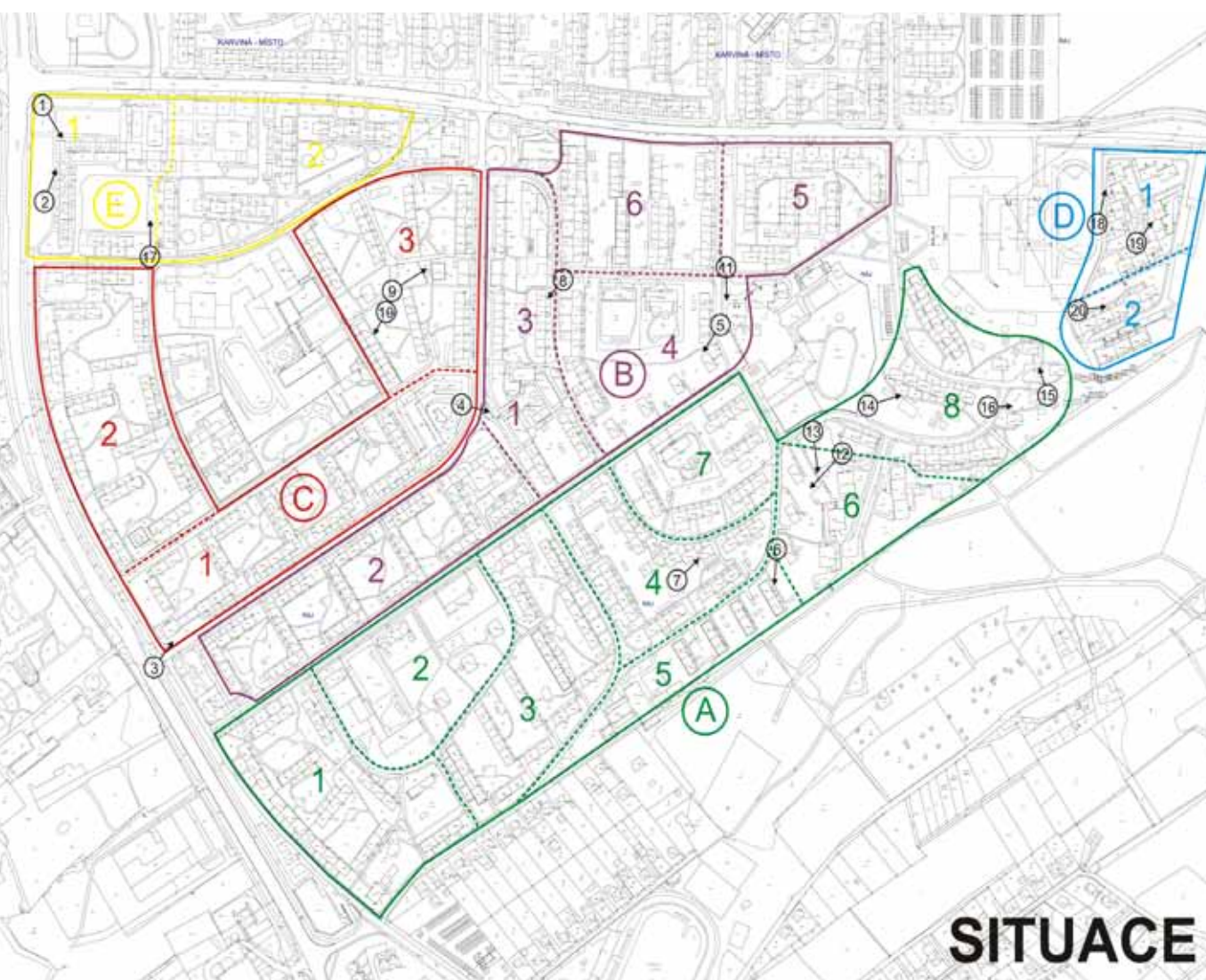
SÍDLIŠTĚ KARVINÁ-RÁJ

Autorka Eva Špačková
Počítačová spolupráce David Kudláček
projekt září 2002

Sídliště Karviná-Ráj bylo vyprojektováno na konci 50. let a stavba probíhala během 60. let 20. století. Sídliště sousedí s hlavní městskou třídou 17. listopadu a jeho prostorové uspořádání je do jisté míry ovlivněno ještě tradičním přístupem socialistického realismu. Urbanisticky je v sídlišti jasně patrná struktura polootevřených bloků, které jsou vyskládané podél hlavních komunikací a v rámci možností panelové výstavby z počátku 60. let tvoří uliční fronty a vnitřní dvory. V sídlišti je dokonce náměstí, které je akcentováno výškovou budovou a atypickou architekturou občanských staveb bruselského stylu. Do sídliště byly v pozdější době po okrajích vloženy dodatečně další bytové domy, které se odlišují

měřítkem, použitou technologií i architektonickým výrazem.

V sídlišti nacházíme domy se dvěma typy fasád. První typ fasády je opatřen omítkou s barevným geometrickým členěním, které je součástí architektury domu. Tyto domy působí jako akcenty v prostorové struktuře sídliště a tvoří řady a skupiny s podobným detailem. Ostatní panelové domy mají prostou šedou fasádu vyskládanou bez jakéhokoliv zvláštního detailu. V návrhu koncepce barevnosti se toto odlišení dodržuje. Původní barevně členěné fasády mají být zachovány. Ostatní domy mají navrženou jednoduše členěnou fasádu světlých odstínů.

URBANISTICKÉ A ARCHITEKTONICKÉ ŘEŠENÍ

Předmětem studie je koncepce barevného řešení fasád bytových domů sídliště Karviná-Ráj. Projekt řeší základní barevné provedení rekonstrukce fasád všech bytových domů, které má být východiskem při zpracování příslušné prováděcí dokumentace rekonstrukce domů, kterou zajišťují jednotliví vlastníci.

SOUČASNÝ STAV

Většina bytových domů sídliště Karviná-Ráj byla postavena formou hromadné bytové výstavby v šedesátých letech. Převažují domy čtyř a pětipodlažní, některé bodové domy jsou šesti a osmipodlažní. Podél komunikací Božkova/třída 17. listopadu a Kosmonautů tvoří domy městské ulice, na Gagarinově náměstí akcentuje střed sídliště věžový dům s navazující občanskou vybaveností. K dalším charakteristickým místům patří nárožní dům na křižovatce třídy 17. listopadu a Borovského, jehož atypická podnož se šikmými vzpěrami a obklady z přírodního kamene ukazuje na inspiraci architekturou poválečného modernismu.

Převažující nízkopodlažní výstavba tvoří po letech poměrně hodnotné obytné prostředí ve vzrostlé zeleni, obzvláště v ulicích navazujících na Lesopark Bažantnice.

Většina domů má klasické omítky šedobéžových, okrových, načervenalých a tmavošedých odstínů. Na některých domech jsou fasády barevně členěny geometrickými motivy – toto grafické členění, které je zdůrazněno i plastickým členěním fasády, doporučuji respektovat a obnovit jako charakteristický prvek architektury domů.

Pozdější dostavby panelovými domy (ul.Prameny, věžáky v ul.U lesa, věžák Sovova) mají mnohem horší architektonickou i stavební kvalitu.

Dodatečně je k sídlišti přiřazena i menší skupina nízkopodlažních panelových domů na ulici Okružní, která tvoří zcela samostatný celek při severovýchodním okraji sídliště.

Všechny domy vyžadují rekonstrukci fasád jak po stránce architektonické (barevnost, detaily – okna, dveře, balkónová zábradlí atd.), tak po stránce technické (zateplení apod.). Některé fasády již byly obnoveny.

Je nutno zdůraznit, že dílčí úprava fasády domu (např. zateplení štítové stěny) možná vyřeší nejhorší problém a do jisté míry upraví technický nedostatek fasády, ale k celkovému zdařilému výsledku vede pouze vhodně a citlivě provedená rekonstrukce celého domu, nikoliv pouze jedné fasády.

KONCEPCE NAVRHOVANÉHO ŘEŠENÍ

V návrhu nové barevnosti fasád chci respektovat a podpořit všechny stávající kvality prostředí a architektury domů. Zdůrazněny výraznější barvou jsou domy podél hlavních ulic, bodové domy, nároží Borovského a třída 17. listopadu a objekty na Nám. Ga-

garina. Ostatní obytné domy rozptýlené ve volných blocích, obklopené zelení, jsou barevně méně výrazné. Původní grafické členění fasád je zachováno a obnoveno.

Tam, kde není původní fasáda zajímavá a hodnotná, použije se jednoduchá jednobarevná hladká fasáda. Je možné zdůraznit světlejší rámování okenních otvorů tak, jak bylo původně i v omítce plasticky řešeno – za horší možnost považují zvýrazňovat rámování oken pouze barvou, obzvláště pokud bude lemování příliš široké. Barevně lze vhodně zdůraznit plastické členění domů, vstupy, balkónová a lodžiová zábradlí, sokly domů.

Barevnost musí být v souladu se strukturou domů. I při zateplování fasády by měla být vhodně zachována plasticita jednotlivých prvků. Nepovažuji za žádoucí zrušit prostorovou strukturu fasády a na hladkou omítku potom barevně vyznačovat „meziokenní panely“.

K základní barevnosti domů patří i barevnost, provedení a kvalita architektonického detailu. Vstupy do domů, balkónová zábradlí, okenní rámy, sokly a další detaily jsou rozhodující pro dobrý vzhled celé stavby. Je nezbytné tyto prvky řešit jednotně a s ohledem na celek domu.

Dobře míněné úpravy na domě, které si provádějí jednotliví nájemníci, vzhled domů poškozují a ve svém důsledku kvalitu prostředí zhoršují. Hnědé nátěry okenních rámu, různobarevné malby balkónových stěn, různě individuálně upravovaná balkónová zábradlí, to jsou obvyklé úpravy hyzdící vzhled domů.

Tmavé nátěry rámu oken jsou při úpravách domů velmi časté, přitom zcela nevhodně mění vzhled oken a fasáda s nekonečnými řadami tmavých oken vypadá jako „slepá“.

Dochází rovněž k častým výměnám vstupních dveří do domů, bohužel zpravidla nové řešení nerespektuje architekturu domu a jeho výtvarná hodnota je horší, než původní řešení. Při nutné výměně vchodových dveří lze obecně považovat za správné použít tentýž materiál a členění, které bylo u původních dveří, tj. dřevěné dveře nahrazovat rovněž dřevěnými a kovové hliníkovými v provedení komaxit. Místo obvyklé tmavohnědé barvy navrhuji použít přírodní odstín dřeva, nebo komaxit v pastelových barvách (modrá, zelená), které lze vhodně použít i na okna chodeb domů, která i v původním řešení byla barevně natíraná.

Při výměně oken bytů lze akceptovat nová plastová okna v bílém odstínu a stejném tvaru, jako byla okna původní. Některý z nízkopodlažních domů by rovněž dobře vypadal s kvalitními dřevěnými eurookny, ovšem toto řešení je finančně náročnější. Rozhodně je třeba zdůraznit nutnost jednotného provedení na celém domě – bloku.

Kromě vhodného barevného a materiálového řešení fasád obytných domů je pro úspěšnou regeneraci

sídlíště Karviná – Ráj nezbytné řešit podobu i ostatních objektů na jeho území, z nichž za nejdůležitější považují přívětivé, vkusné a podnětné řešení vzhledu školních zařízení - mateřských škol i škol základních. Vzhled obytného prostředí ovlivňuje rovněž vzhled

veřejných prostranství, která je nutno strukturovat podle jejich významu od polosoukromých prostorů bezprostředně navazujících na obytné domy, přes vhodné řešení obytných vnitrobloků, až po centrální prostor Gagarinova náměstí.

současný stav

návrh barevného řešení

současný stav

návrh barevného řešení

současný stav

návrh barevného řešení

současný stav

návrh barevného řešení

současný stav

návrh barevného řešení

současný stav

návrh barevného řešení

SÍDLIŠTĚ KARVINÁ-RÁJ PO 15 LETECH

V sídlišti Ráj proběhla v minulých letech rychlá rekonstrukce většiny fasád domů po privatizaci domů bytovým družstvům. Obecně lze konstatovat, že dřívější rekonstrukce dodržují předepsané barevné řešení více než ty pozdější. Pokud je dodržen původní barevný návrh, je transponován do výrazných až křiklavých odstínů. V některých případech jsou křiklavé odstíny barev doprovázeny nově vytvořeným výrazným grafickým vzorem, který neodpovídá ani architektuře jednotlivého domu, ani jeho pozici v celku sídliště.

Vzniká tak barevná směs, která jen těžko může působit jako příjemné obytné prostředí. Barevné návrhy fasád tvoří pro jednotlivé vlastníky domů firmy, které obvykle nemají pro architektonické návrhy dostatečnou odbornost a kompetenci. Není jasné, nakolik nevhodné barevné řešení vychází z iniciativy projektanta nebo naopak vlastníci bytů nebo jejich zástupci naléhají na autora projektu, aby vytvořil „originální“ návrh podle jejich instrukcí.

Architektonické posouzení barevného řešení stavby bytového domu č.p. 656, 657, 658

ul. Haškova, Karviná-Ráj
Autorka Eva Špačková
květen 2012

Předmětem odborného architektonického posouzení barevného řešení stavby bytového domu je realizované řešení barevnosti fasád bytového domu na ulici Haškova č.p. 656, 657 a 658 v Karviná-Ráj (parc.č.501/110, k.ú. Ráj). Barevnost provedené fasády neodpovídá řešení, které bylo předloženo ke schválení ve stavebním řízení.

SCHVÁLENÝ PROJEKT

V dokumentaci předložené a schválené ve stavebním řízení byla barevnost fasády navržena v odstínech vzorníku weber color line – RU1B (tmavá hnědooranžová), RU1F (střední růžvooranžová) a LU3C (sytě tmavožlutá) v kombinaci patrné na výkrese barevného řešení pohledů.

Řešení fasád schválené ve stavebním řízení

Těžko říct, proč autor pro fasádu vybral kombinaci dvou oranžových odstínů pro plochu fasády a rámování kolem hran objektu a lodžiových stěn, a k nim neladící žluté pro svislé pruhy nad vstupní dveře z jedné strany a lodžie ze strany druhé. Nicméně toto řešení je již použito na mnoha dalších domech v okolí a bylo by vzhledem k okolí akceptovatelné.

SOUČASNÝ STAV

Při realizaci zateplení domu **nebyla dodržena schválená dokumentace** a fasáda bytového domu byla natřena podle stejného vzorníku ještě výraznějšími oranžovými odstíny RA3C (červenooranžová) a RA3E (růžvooranžová) doplněnými původní intenzivně tmavožlutou LU3C. Odstíny jsou uvedeny v dokumentaci pro změnu stavby před dokončením. Barevné řešení ponechává původní koncepci výrazného rámování hran objektu v červenooranžovém

odstínu a růžvooranžových svislých pruhů nad vstupními dveřmi s ostatními plochami fasády v sytě žlutí, ale doplňuje tuto grafiku ještě o červenooranžový centrální stupňovitý motiv osově souměrný se středem objektu, který se z dálkových pohledů jeví jako jakési cimbuří.

Autor projektu v textové části F. Dokumentace stavby, 1b) zásady architektonického a výtvarného řešení nazývá tuto grafiku „pyramidou“, která „má za cíl sjednotit objekt jako celek“. Dále se autor odvolává na různorodě řešenou okolní zástavbu, které se ovšem podle vlastních slov snaží co nejvíce přiblížit a charakterizuje použité odstíny jako „světlé a teplé“ a celkové řešení jako působící „vesele a vzdušně“. Jednu ze sousedních staveb, kterou přesně neurčuje (jako „sousední“ mohou být považovány tři stavby – naproti přes ulici a vlevo a vpravo od posuzované

Provedené fasády ze dne 10. 4. 2012, pohled dvorní (SV)

Provedené fasády – pohled z ulice Haškovy

Vazba fasády na okolí

Všechny fotografie: Eva Špačková

stavby) naopak považuje díky barevnému řešení za „působící těžce a depresivně“. Autor dále argumentuje tím, že návrh fasády byl zpracován „odborně vzdělaným grafikem s praxí“ (jméno dotyčného grafika není v dokumentaci nikde uvedeno) a byl vybrán z „mnoha variant většinovým podílem jednotlivých vlastníků bytových jednotek“.

ARCHITEKTONICKÉ POSOUZENÍ BAREVNÉHO ŘEŠENÍ STAVBY

Posouzení vychází z požadavků zákona č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) konkrétně § 19 odst. 1 úkoly územního plánování, kde je požadováno v odstavci d) stanovovat **urbanistické, architektonické a estetické požadavky** na využívání a prostorové uspořádání území a na jeho změny, zejména na umístění, uspořádání a řešení staveb.

S odkazem na stavební zákon konstatuji, že barevné řešení fasády stavby je nedílnou součástí architektonického řešení nejen stavby samotné, ale i veřejného prostoru, který daná stavba spoluvytváří. Proto považuji za oprávněné dbát přiměřeně na architektonické a estetické požadavky. Pokud stavba vstupuje do veřejného prostoru a svojí architekturou ho ovlivňuje, musí být chráněn i veřejný zájem udržet kvalitu prostředí pro všechny, nikoliv pouze uspokojení individuálního přání jednoho stavebníka.

1. Urbanistické souvislosti

Prostorově je sídliště Karviná-Ráj utvářeno tak, že kombinuje kompozici polootevřených bloků tvořených řadovými bytovými domy a řádkovou zástavbu. Tato kompozice je doplněna dominantami solitérních bodových domů, které měly sloužit k orientaci v sídlišti a jejich architektura byla řešena odlišně včetně pečlivě navrženého původního barevného řešení omítek na fasádách. Nejvýraznější jsou solitérní bodové domy v ulici Božkova, další velmi pěkné příklady bodových bytových domů s ponechanými prvky původních fasád a rovněž původními konstrukcemi betonových pergol na střeších najdeme v ulici V aleji a U lesa. Za významný lze považovat i nárožní dům na křižovatce Borovského a třídy 17. listopadu.

2. Studie barevné koncepce sídliště

Pro celé sídliště byla v roce 2002 zpracována stu-

die řešení fasád (autorka Ing. arch. Eva Špačková), podle které se barevnost zateplování fasád donekdávna řídila. Vzniklo mnoho příkladů dobrých řešení. Studie doporučovala ponechávat původní barevné řešení na všech fasádách domů, které měly původní probarvené omítky jako součást architektury. Domy bez původních barevně řešených fasád měly být v neutrálních, světlých tlumeně žlutých a okrových odstínech s důrazem na kvalitní provedení detailů (např. vstupů a balkónových zábradlí).

V současnosti tato koncepce není již dodržována, jednotliví stavebníci jako vlastníci privatizovaných objektů získávají projekty fasád od stavebních firem, které zateplení fasády a výměnu oken provádějí. Těmto projektantům na architektonické hodnotě domu a prostředí v sídlišti nezáleží a většinou nejsou ani odborně kvalifikováni pro tvorbu architektonických řešení.

3. Řešení bytového domu na ul. Haškova 656-658

Barevné odstíny použité pro projekt fasády bytového domu se zásadně odlišují od schválené projektové dokumentace a jsou ještě výraznější, tmavší a intenzivnější, než ty schválené, už tak dost syté a výrazné. Schválený návrh fasády byl řešen obdobně jako sousedící domy stejného typu. Na nároží ulice Haškovy a V aleji stojí jeden z bodových domů, které tvoří výraznou řadu a orientační bod v sídlišti. Fasády těchto domů byly již většinou opraveny a bylo použito původní členění fasády v šedých a okrových odstínech (použité odstíny jsou zbytečně intenzivní, ale aspoň zachování původní koncepce fasád je záslužné).

Autor projektu změny stavby před dokončením argumentuje pro svoje řešení stavby č. p. 656-658 tím, že i sousední dům má výrazné grafické řešení na fasádě. Nebere ale v úvahu urbanistickou úlohu tohoto domu jako jednoho z řady, která je řešena stejně (dnes aspoň podobně), takže nebylo jeho úkolem na řešení těchto fasád navazovat, ale naopak zachovat střídmost a jednoduchost fasády domu, který dominantní roli v kompozici celku neplní. Autor se přesto odkazuje ve zprávě na to, že „objekt je potřeba posuzovat v širší koncepci okolní zástavby a ne jako samostatnou stavbu“, bohužel však urbanistické koncepci místa nerozumí.

Pro fasádu domu byly použity v možné škále vzorníku nejintenzivnější a nejtmaší barvy (RA3C je nejtma-

ší možná oranžová, LU3C jedna z nejsytějších žlutí). V kombinaci s výrazným a v místě cizorodým grafickým motivem objekt působí nepatřičně dominantně. Není zcela jasné, proč projektant předložil ke schválení stavebnímu úřadu jiný návrh, než který byl realizován. Přitom v textu k projektu ke schválení změny stavby před dokončením podrobně popisuje, že návrh zpracoval odborně vzdělaný grafik s praxí a že byl zpracován v mnoha variantách, ze kterých většina vlastníků vybírala ten nejlepší. Pokud byla návrhu fasády věnována taková péče, proč se projekt předložený ke stavebnímu řízení natolik liší od provedené fasády? Proč nebyl návrh připravovaný s takovou odbornou péčí předložen řádně ke schválení ve stavebním řízení?

Další zajímavou otázkou na okraj by bylo, proč fasádu navrhuje nejmenovaný odborně vzdělaný grafik s praxí, když se nejedná o úkol grafický (užitou grafiku nebo grafické umělecké dílo), ale spíše o úkol architektonický, který měl být (při nedostatečné kompetenci projektanta stavby) řešen po konzultaci s architektem.

Pokud vezmeme v úvahu potřebu hierarchie v prostředí (čitelnost jednotlivých staveb a rozlišení podle jejich významu a důležitosti), pak zvýraznění jednoho bytového domu neobvyklou barvou mezi řadou ostatních postrádá smysl a oprávnění. Zvýrazňování by měly být stavby všeobecně významné (v prostředí sídliště např. centrální zóny s obchody a službami nebo školy

a školky). Ve dvorní části, kam se objekt obrací svojí severovýchodní fasádou, jsou dvě budovy občanské vybavenosti sídliště (mateřské školy), které ve srovnání s výraznou fasádou bytového domu v prostředí zanikají. Pokud by se chtěly zvýraznit, nenajdou už v možné škále žádné ještě „veselejší“ barvy.

4. Soulad celku

Pro sídliště Karviná-Ráj byla zpracována architektonická studie řešení barevnosti fasád. Smyslem zpracování této studie bylo dosažení souladného celku a příjemného obytného prostředí sídliště.

Jednotliví vlastníci bytových domů mají podklad pro řešení fasády své části objektu tak, aby prostředí pro bydlení všech obyvatel sídliště zůstalo harmonické. To umožňuje vlastníkům individuální řešení např. vstupů nebo různých detailů na fasádě, kterými mohou podtrhnout vlastní řešení a zvýšit kvalitu svého bydlení. Takové příklady se najdou i mezi mnohými dříve obnovenými fasádami v sídlišti Ráj. Prezentace jednoho bytového domu agresivní barvou je s ohledem na okolní zástavbu a vnímání celku nepřijatelná. Dům je vidět i v dálkových průhledech, v nichž se dominantně uplatňuje.

Panoramatický pohled do dvora

SÍDLIŠTĚ KARVINÁ-MIZEROV

Autorka Eva Špačková
Počítačová spolupráce David Kudláček
projekt listopad 2002

Sídliště Mizerov přímo navazuje na sídliště Ráj. Nemá vlastní výraznou charakteristiku a tvoří je poměrně nudná zástavba složená z opakujících se převážně pětipodlažních bytových domů bez zvláštní hierar-

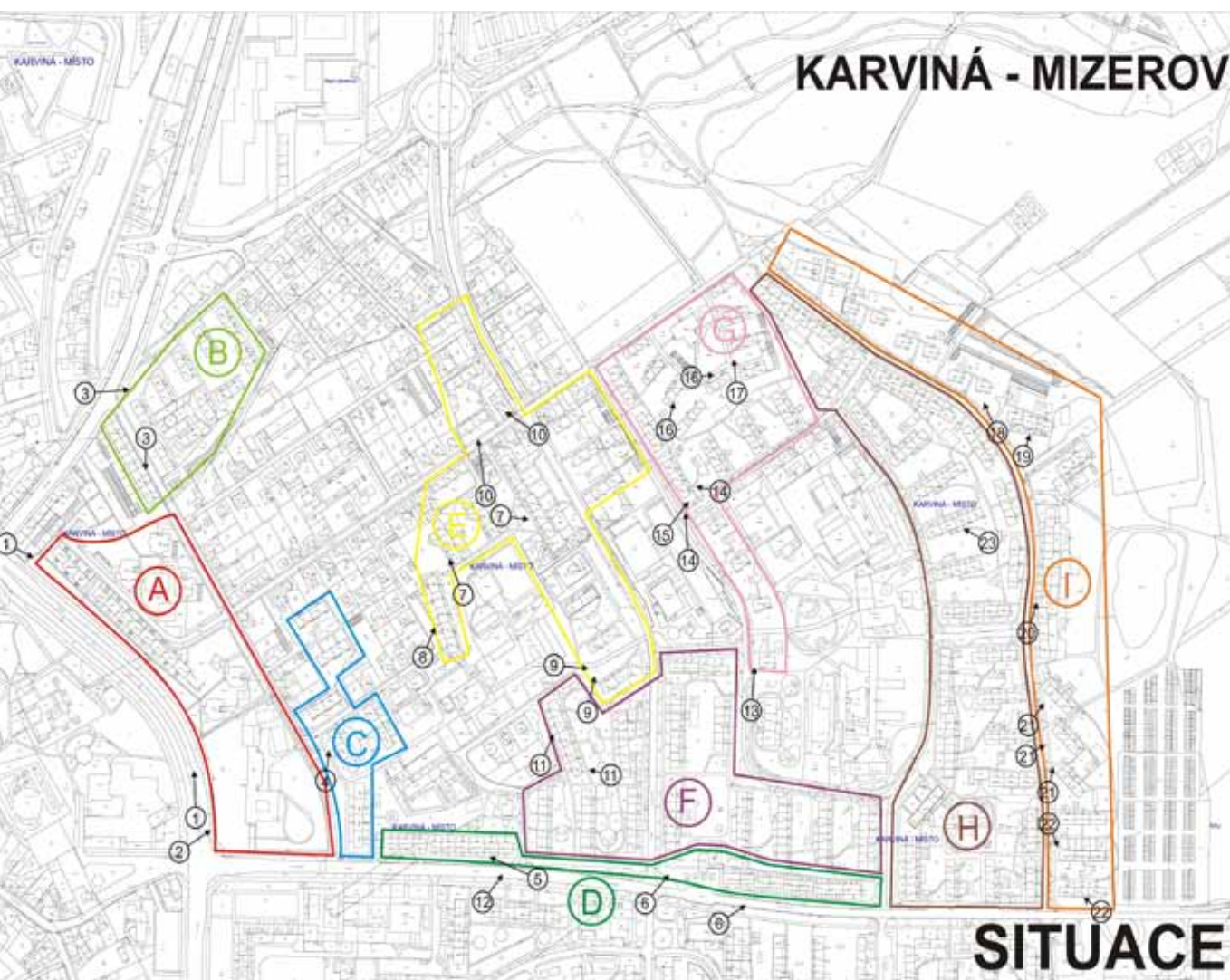
chie. Pro domy bylo navrženo jednoduché barevné řešení se světlým základem a možností barevných akcentů na lodžiových zábradlích.

URBANISTICKÉ A ARCHITEKTONICKÉ ŘEŠENÍ

Předmětem studie je koncepce barevného řešení fasád bytových domů sídliště Karviná-Mizerov. Projekt řeší základní barevnou koncepci rekonstrukce fasád všech bytových domů, která má být východiskem při zpracování příslušné prováděcí dokumentace při rekonstrukci domů. Prováděcí dokumentaci zajišťují jednotliví vlastníci.

SOUČASNÝ STAV

Prostor sídliště Karviná-Mizerov sousedí z jihu se sídlištěm Karviná-Ráj (ul. Borovského). Od západu třída 17. listopadu a Rudé armády oddělují sídliště od centra města (Fryštát) a od Karviné-Nového Města.

Část plochy sídliště tvoří starší zástavba rodinnými domky, do které byly dodatečně umístěny vysokopodlažní bytové domy bez ohledu na měřítko původní zástavby. V těchto místech (ul. Studentská, Kirovova) působí obytné prostředí městské části velmi nesourodě.

Centrální prostor a osu sídliště tvoří třídař. Těřeškovové. Jsou zde stanoviště MHD i příměstských autobusových linek, zastávky jsou bez jakéhokoliv vybavení (přehledná informační tabule, lavičky pro čekající, možnost občerstvení, veřejné WC atd.). Stejně neuspokojivý je i pohled na objekt centrálního obchodního střediska, kde rovněž chybí základní městský mobiliář a prostředí je neudržované a nepřitažlivé. Nejpriznivějším dojmem působí okrajové části sídliště podél ulice Na kopci, Kpt. Jaroše, Stavbařů a podél ul. Borovského, kde je cennou součástí obytného prostředí i vzrostlá zeleň.

Po architektonické stránce jsou domy zcela průměrné a kromě několika domů v ulici Na kopci se zajímavěji řešenými fasádami se nic nevyvíká standardu socialistické hromadné bytové výstavby. Ani volné plochy kolem domů nejsou nijak mimořádně upraveny, zajímavěji řešené odpočinkové plochy nebo dětská hřiště se nevyskytují. Některé bytové domy mají již rekonstruované fasády. Na domech v ulici Čajkovského a Kpt. Jaroše byly provedeny střešní nástavby rozdílné architektonické kvality.

V sídlišti se nachází vysokopodlažní obytné domy, jejichž velké a „prázdné“ stěny často lákají projektanty k vytváření různých grafických motivů na fasádách. Ve většině případů považují tento postup za zcela nevhodný, protože tyto barevné plochy nevycházejí z architektury domu a v detailu i z dálkových pohledů působí rušivě.

Všechny domy vyžadují rekonstrukci fasád jak po stránce architektonické (barevnost, detaily – okna, dveře, balkónová zábradlí atd.), tak po stránce technické (zateplení apod.).

Je nutno zdůraznit, že dílčí úprava fasády domu (např. zateplení štítové stěny) možná vyřeší nejhorší problém a do jisté míry upraví technický nedostatek fasády, ale k celkovému zdařilému výsledku vede pouze vhodně a citlivě provedená rekonstrukce celého domu a postupně i celého obytného prostředí.

KONCEPCE NAVRHOVANÉHO ŘEŠENÍ

Vzhledem k tomu, že prostředí sídliště je velmi nejednotné, je barevná koncepce přizpůsobena tomuto výchozímu stavu.

Vysokopodlažní domy vyčnívající z nízké zástavby lze pouze opticky korigovat jemným a světlým ba-

revným řešením bez zbytečných zvýrazňujících prvků. Doporučuji obzvlášť u výškových domů používat neprůhledné výplně balkónových zábradlí, vzhledem k tomu, že balkon nebo lodžie často nahrazují chybějící skladovací prostory v bytě a u vyšších podlaží je obsah balkonu zdaleka viditelný.

Velkou část bytových domů tvoří jeden typ panelového domu opakující se v různých sestavách a čtyř nebo pětipodlažních variantách. Tento dům je v projektu řešen v několika barevných variantách, ve středně sytých barvách v kombinaci s výraznějšími detaily.

Barevně lze vhodně zdůraznit plastické členění domů, vstupy, balkónová a lodžiová zábradlí, sokly domů. Je možné zdůraznit světlejší rámování okenních otvorů tak, jak bylo původně i v omítce plasticky řešeno – za horší možnost považují zvýrazňovat rámování oken pouze barvou. Je třeba dodržet původní šířku rámování kolem oken, předimenzované rámy kolem okenních otvorů působí nevkusně a „umělé“.

I v tomto sídlišti se vyskytují některé domy (podél ulice Na kopci), kde je na omítce původní barevné členění, které tvoří charakteristický vzhled těchto domů. Toto barevné pojetí považují za hodnotné a navrhuji jeho obnovu.

Příkladem zřejmého znehodnocení je rekonstruovaná fasáda domu č.p. 2078 – 2079. Z trojice domů s původním zajímavým barevným členěním byla fasáda prostředního domu necitlivě natřena nevhodným světlým odstínem fasádní barvy bez ohledu na to, že dům tvoří součást širší kompozice.

Kromě vhodného barevného a materiálového řešení fasád obytných domů je pro úspěšnou regeneraci sídliště Karviná-Mizerov nezbytné řešit podobu i ostatních objektů na jeho území.

Návrh obsahuje koncept barevnosti fasády SŠ zdravotní, která se nachází na pohledově významném místě na křižovatce hlavních ulic u Slezské univerzity. Rovněž objekt obchodního centra na tř. Těřeškovové je v esteticky neutěšeném stavu, blízké zastávky MHD a příměstských autobusů postrádají jakékoliv vybavení pro cestující.

Vzhled obytného prostředí ovlivňuje rovněž vzhled veřejných prostranství, která je nutno strukturovat podle jejich významu od polosoukromých prostorů bezprostředně navazujících na obytné domy, přes vhodně řešené obytné vnitrobloků, až po centrální prostor (Tř. Těřeškovové).

současný stav

E

návrh barevného řešení

10

současný stav

F

návrh barevného řešení

11

současný stav

I

návrh barevného řešení

21

současný stav

D

návrh barevného řešení

05

současný stav

I

návrh barevného řešení

19

současný stav

návrh barevného řešení

H

23

Fotografie hotových fasád. Zdroj: archiv Evy Špačkové

POSOUZENÍ BAREVNOSTI FASÁDY NA BYTOVÉM DOMĚ UL. BŘEZOVÁ 512 V KARVINĚ-RÁJI

Autorka posouzení: Eva Špačková
červenec 2011

Předmětem odborného posouzení je realizované řešení barevnosti fasád bytového domu na ulici Březová č. 512 v Karvině – Ráji.

SCHVÁLENÝ PROJEKT:

V dokumentaci předložené a schválené ve stavebním řízení byla barevnost fasády navržena v souladu s koncepcí navrženou pro celý soubor bytových domů sídliště Karviná-Ráj.

Při realizaci zateplení domu **nebyla dodržena schválená dokumentace** a namísto neutrálních a kompatibilních odstínů z projektu byla fasáda natřena výraznou sytou jedovatě zelenou barvou v nelogické kombinaci se svislými šedými proužky.

SOUČASNÝ STAV:

1. Barevný odstín

Barevný odstín použitý pro fasádu bytového domu se zásadně odlišuje od schválené projektové dokumentace. Odstín sytě zelené barvy na celé ploše fasády bytového domu je výrazný až agresivní a pro použití ve velké ploše nevhodný a neobvyklý. Na citlivější obyvatele okolních domů může dlouhodobý pohled na tuto barvu působit negativně.

Pokud vezmeme v úvahu potřebu hierarchie v prostředí (rozlišení významu jednotlivých staveb podle jejich důležitosti), pak zvýraznění jedné sekce bytového domu neobvyklou barvou mezi řadou ostatních postrádá smysl a oprávnění. Zvýrazňovány by měly být stavby všeobecně významné (v prostředí sídliště např. centrální zóny s obchody a službami nebo školy a školky).

2. Vazba na sousedy

Jedná se o bytové panelové domy v sídlištní zástavbě. Domy jsou součástí celku, který tvoří pravidelná půdorysná skladba stejných objektů bytových domů. Nedílný celek – jeden objekt - tvoří vždy tři sekce řadového schodišťového typu domu, v tomto případě na ul. Březové č.p. 512-514. Vlastník části č.p. 512 má fasádu v sytě zeleném odstínu, na který budou majitelé sekcí č.513 a 514 s obtížemi navazovat při rekonstrukci vlastní části fasády (mají jen dvě možnosti – ignorovat barevnost krajní sekce domu nebo navázat na jeho extrémní individualistické řešení). Majitelé bezprostředně sousedících sekcí jednoho domu jsou barevností č. 512 přímo ovlivněni ve svém rozhodování. Přitom neměli žádnou možnost vyjádřit se k realizovanému barevnému řešení, protože nebyla dodržena barevnost podle schválené dokumentace ze stavebního řízení, jehož byli účastníky.

3. Soulad celku

Pro sídliště Karviná-Ráj byla zpracována architektonická studie řešení barevnosti fasád. Smyslem zpracování této studie bylo dosažení souladného celku a příjemného obytného prostředí sídliště.

Jednotliví vlastníci bytových domů mají podklad pro řešení fasády své části objektu tak, aby prostředí pro bydlení všech obyvatel sídliště zůstalo harmonické. To umožňuje vlastníkům individuální řešení např. vstupů nebo různých detailů na fasádě, kterými mohou podtrhnout vlastní řešení a zvýšit kvalitu svého bydlení. Takové příklady se najdou i mezi

Řešení fasád schválené ve stavebním řízení

mnohými obnovenými fasádami v sídlišti Ráj. Vlastníci jednotlivých částí domů daná pravidla pro celek respektují.

Prezentace jedné sekce bytového domu agresivní barvou je s ohledem na okolní zástavbu nepřijatelná. Dům č.p. 512 se nachází v blízkosti ul. Kosmonautů (původně Gagarinovo náměstí) na exponované pozici v centru sídliště a je viditelný z centrálního prostoru celé čtvrti. I z tohoto pohledu je jeho výrazná barva matoucí, protože je to jen běžný bytový dům, nikoliv významná stavba ve struktuře sídliště, která by na sebe měla upozorňovat barvou.

DOPORUČENÍ:

Barevnost objektu č. 512 je ze všech úhlů pohledu nevhodná. Stavebník nedodržel pravidla daná projektem schváleným ve stavebním řízení a zvolil barevnost fasády, která je pro okolí neakceptovatelná.

Doporučuji změnit fasádní nátěr na sekci objektu č. 512 na ul. Březová podle původní dokumentace schválené ve stavebním řízení, případně připravit kvalitní návrh fasády na celý dům ul. Březová č. 512-514 ve shodě s vlastníky všech tří sekcí domu a podle tohoto návrhu natřít i fasádu na č. 512.

Provedená fasáda dne 6. 5. 2011. Zdroj: fotografie Evy Špačkové

ZÁVĚR_MĚSTO A JEHO SÍDLIŠTĚ

Dokud byly rekonstrukce panelových domů prováděny pouze u domů ve vlastnictví města nebo druhého majoritního vlastníka bytů společnosti RPG Byty (dnes RESIDOMO, s.r.o.), řešení fasád bytových domů byla umírněná a návrhy byly v souladu se stanovenou výtvarnou koncepcí. Ve chvíli, kdy město Karviná začalo prodávat byty do osobního vlastnictví, začali majitelé bytů při rekonstrukcích prosazovat svůj názor na barevné řešení fasád, který byl v některých případech v rozporu s touto koncepcí. Většina rekonstrukcí fasád provedených do současnosti aspoň rámcově respektuje doporučené barevné řešení, někteří vlastníci však i za cenu svévolné změny schválené projektové dokumentace odsouhlasené ve stavebním řízení pravidla porušují a prosazují vlastní pohled na design fasády. Vždy se jedná o návrhy, které se barevným i grafickým

řešením výrazně odlišují a nevhodně vizuálně akcentují konkrétní stavbu.

Nezbývá než konstatovat, že projekční i prováděcí úroveň návrhů regenerace panelových domů v dokumentovaných lokalitách je po architektonické stránce v některých případech slabá, a to i přes možnost využití vzorová řešení barevnosti fasád. Rovněž nabízená technická řešení nových detailů (vstupy, vstupní plochy, detaily balkónů a další) jsou na nízké úrovni, která značně ovlivňuje jejich trvanlivost, užitnou i estetickou hodnotu. V případě, že jsou tyto úpravy navíc prováděny s příspěvkem z veřejných rozpočtů. Lze předpokládat, že náprava těchto nedostatků bude stát další finanční prostředky, které by při lepší kvalitě návrhu i provedení mohly být ušetřeny.

Fotografie hotových fasád v souladu se stanovenou koncepcí barevnosti. Zdroj: fotografie Evy Špačkové

C_

KOMUNÁLNÍ AKTIVISMUS

C_01_Alternativní návrh na umístění
vědecko-technologického parku v Ostravě

ALTERNATIVNÍ NÁVRH NA UMÍSTĚNÍ VĚDECKO-TECHNOLOGICKÉHO PARKU V OSTRAVĚ

Objednatel: Statutární město Ostrava, odbor strategického rozvoje
Zpracovatelé: Ing. arch. Eva Špačková, Ph.D., Ing. arch. Martina Mlčochová, Bc. Filip Ciahotný, Bc. Tomáš Lehnert, Ing. Nikos Kotupas
Dílní části projektu zpracovali: Ing. Igor Ivan, Ph.D. (podrobná mapa docházkových vzdáleností)
Mgr. Vladislav Kos (příloha Zajištění personálních zdrojů pro rozšíření VTP Ostrava)
Termín zpracování: Prosinec 2015 – duben 2016

Důvodem pro pořízení návrhu bylo prověření a posouzení možnosti řešení vybraného problému urbanistické koncepce – alternativní umístění vědecko-technologického parku na území města Ostravy.

INFORMATIVNÍ SHRNUÍ

PRINCIP PARKU PRO OSTRAVU

Nejdříve jsme se poučili o fungování parku dle zkušeností těch úspěšných. Protože vědecko-technologický park je **dynamická instituce**, musíme vytvořit podmínky pro různé typy investorů s různorodými požadavky. Pro tyto diferencované potřeby a další vývoj záměru parku v budoucnosti nabízíme škálu lokalit na území Ostravy.

Očekáváme, že různé firmy/subjekty řízeného parku v různých vývojových fázích mohou využít různé typy lokalit. V nejcennějším omezeném území v bezprostřední blízkosti VŠB bude místo k pronájmu pouze pro ty nejvhodnější subjekty nebo jejich části (výzkum, vývoj, vedení) po určitou dobu.

Máme vybraných celkem 14 alternativních lokalit vhodných pro využití parkem (z výchozího počtu 54 lokalit v základním souboru). Z nich 7 je poblíž areálu VŠB-TUO a tvoří „**porubský okruh**“ VTP. Ke každé lokalitě dáváme ve zprávě základní podrobnosti a k limitujícím faktorům návrh možného řešení.

KONTEXT PRÁCE

Dne 3. 11. 2015 při veřejné diskusi s občany k záměru rozšířit vědecko-technologický park v Ostravě do lokality Myslivna (v reakci na nesouhlas obyvatel vyjádřený v petici „Nesouhlas s rozšířením vědecko-technologického parku v Ostravě-Porubě do lokality Myslivna“) vyzval rektor VŠB-TUO ke **zpracování alternativního návrhu umístění VTP**. Zadavatelem návrhu byli společně VŠB – TU Ostrava a Magistrát města Ostravy. Během zpracování návrhu se v diskusi nad dílčími výsledky scházela pracovní skupina, tj. zástupci Magistrátu města Ostravy, městského obvodu Poruba, ostravských univerzit, existujících VTP v Ostravě (VTPO a CPI) společně s autory návrhu. Ke schůzkám byli přizváni také zástupci občanské petice. Práce probíhala od poloviny listopadu 2015 do začátku dubna 2016.

ZADÁNÍ PRÁCE

- Zpracování alternativního návrhu umístění 2. etapy (rozšíření) VTP v Ostravě v lokalitách mimo rekreační areál v okolí Myslivny v Ostravě-Porubě.
- Posouzení alternativy umístění do areálu VŠB jako jedné z možností (lokality areálu VŠB-TUO v Porubě jako součást zadání).
- Posouzení lokality Myslivna a lokality Planetárium v Porubě stejným způsobem jako ostatní alternativní lokality (doplněno v průběhu projednávání).

POSTUP ŘEŠENÍ

Krok 1: Upřesnění charakteristiky cílové podoby parku za účelem efektivního hledání alternativních lokalit, tj. upřesnění odpovědi na otázku „Jaký park Ostrava chce mít?“. Byla provedena rešerše vývoje a podoby parků ve světě i v ČR a byly definovány charakteristiky soudobého úspěšného parku. Po diskusi v pracovní skupině byla upřesněna požadovaná podoba VTP v Ostravě. Tento krok musel předcházet práci na výběru alternativních lokalit, protože podrobnější popis záměru rozšíření VTP v zadání ani v podkladech k návrhu nebyl obsažen.

Krok 2: Formulace základních principů výběru vhodných lokalit a formulace kritérií pro posuzování vhodnosti jednotlivých lokalit. V souladu se strategickým plánem Ostravy a dokumentem Politika architektury a stavební kultury ČR byl formulován požadavek na umístění VTP v území, které se nachází v zastavěné části města, tj. nikoliv extenzivně na volné ploše na jeho okraji. Výstavba parku musí vést ke zhodnocení vybraného místa v širším městském kontextu. Lokality byly vybrány i s ohledem na další podrobněji specifikované požadavky (podmínky územního plánu, majetkoprávní vztahy, existující infrastruktura, dopad na životní prostředí a existence limitů v území).

Krok 3: Výběr základního souboru lokalit, které splňují základní principy výběru vhodného umístění. (celkem 54 lokalit)

Krok 4: Užší výběr lokalit ze základního souboru a zhodnocení jejich vhodnosti pomocí souboru kritérií. Pro finální výběr byla stanovena sada kritérií hodnocení vhodnosti k jejich porovnání v následujících třech oblastech:

- PROVOZ PARKU (řízení parku a specializace, spolupráce a vztahy, zaměstnanecská spokojenost)
 - URBANISMUS A ARCHITEKTURA (aspekty podpory rozvoje města, urbanistické začlenění)
 - PROVEDITELNOST PARKU V DANÉ LOKALITĚ (náročnost přípravy území a vybudování, vlastnické vztahy, velikost dostupné plochy dnes a v budoucnu)
- Výsledek představuje soubor 13 lokalit s nejvyšším hodnocením (podle součtu za všechny oblasti). K nim byl přiřazen areál VŠB-TUO v Porubě na základě zadání. Podrobně bylo hodnoceno celkem 14 lokalit.

Krok 5: Kompletace informací o vybraných čtrnácti lokalitách. Podrobný popis, zhodnocení, časové hledisko a stanovení vhodných dalších kroků pro jednotlivé lokality. Doplněno o příklady možného jednání podle analogických řešení ze zahraničí.

VÝSLEDKY PRÁCE A ZÁVĚR

Cílová podoba parku

Hlavní cíl fungování parku byl pracovní skupinou stanoven takto: **Kvalitativní změna charakteru města od těžkého průmyslu k vědomostní ekonomice a výzkumnému charakteru podnikání. Úsilí o udržení, příp. i přilákání talentovaných a vzdělaných lidí do Ostravy.**

Cílová podoba ostravského parku byla pro účely hledání alternativního umístění charakterizována ve třech oblastech – urbanismus a architektura, řízení a organizace, interakce subjektů uvnitř i vně parku:

- Aktivní řízení parku,
- **Specializace**, tj. zaměření podle dostupných unikátních předností (technologie, vybavení, know-how) univerzity a vědeckých organizací ve městě/regionu, řízený výběr firem,
- **Systematický a aktivní rozvoj** spolupráce interní i externí, provázanost s vědecko-výzkumnými pracovišti, parky, univerzitami, firmami, inovačními platformami i nad rámec parku v kontextu regionálním i globálním,
- **Park jako živá součást města** – pro rozvoj města i atraktivitu pro pracující v parku,
- Flexibilně **upravitelné multifunkční budovy** s různými uživateli, tj. nájemci parku.

Zaměření parku ve vztahu k odbornému zázemí VŠB-TUO a OU na oblasti: nanomateriály a nanotechnologie, smartgridy/energetika/e-mobilita, mechatronické systémy, technologie pro bezpečnost, biomedicínské technologie, obecně IT průmysl, internet věci.

Logika fungování parku je postavená na myšlence, že ostravské parky nabídnou různým typům investorů ve fázích jejich růstu skvělé podmínky i přes omezení dostupnosti vzácných statků, tj. ploch kolem areálu VŠB. Fázemi růstu jsou myšleny fáze: **inkubace** (již pokryto existujícími parky); **růst a spolupráce**, tj. primární zaměření parku; **zralé firmy**, v situaci, kdy město má zájem o jejich usídlení. Ve fázi růstu a spolupráce jsou rozlišovány **různé typy zájemců o park**:

- **Výrostek inkubace**, zatím relativně malá firma žádající dobrou adresu, levnou infrastrukturu a prostory pro růst,
- **Rostoucí pobočka velké firmy**, potřebuje zejména dobrou adresu, připravenou infrastrukturu a prostory pro růst,
- **Velká pobočka velké firmy**, strategický investor hledající zejména dobrou adresu a dostupnou kvalifikovanou pracovní sílu.

Na zjevné dynamice poptávky po službách parku je založená také **dynamika nabídky parku**, resp. nabídky lokalit parku – od těch nejlukrativnějších, velmi **vzácných statků, v naprosté blízkosti VŠB** (docházková vzdálenost), přes ty **v rychlém dosahu** (vzdálenost s možností dojezdu během několika minut) po místa poskytující **dostatek prostorů pro růst** velkých provozů, příp. výstavbu vlastních budov (z nájemce parku se stává vlastníkem nemovitostí).

Vybrané doporučené lokality

Lokality v užším výběru tvoří soubor, který se dá rozdělit do tří podsouborů podle prostorové vazby k areálu VŠB-TUO:

- **Krátká docházková vzdálenost** (2 lokality) – do 1 km, cca 10 minut chůze (areál VŠB-TUO v Porubě, vozovna Poruba),
- **Střední docházková vzdálenost** (5 lokalit) – do 2,25 km, cca 30 minut chůze, všechny lokality tvoří „**porubský okruh VTP**“ (Opavská, křížení Martinovská/Opavská, Nad Porubkou, ukončení Hlavní třídy); k tomuto okruhu byla přiřazena lokalita svinovské rozhraní na hranici Poruby a Svinova ve vzdálenosti do 3 km, 45 minut docházka),
- **Vzdálenost mimo možnost docházení** (7 lokalit) – vhodná území na jiných místech Ostravy se specifickými podmínkami (U Futura, Dům kultury, Nová ocelárna, Jatka a okolí, Bazaly, Sřelnice – Trojice, Bezruč).

Vzhledem k žádoucí interakci mezi VTP a městem, která se může vyvíjet jako strategické rozvojové téma Ostravy v dlouhodobém horizontu, a vzhledem k výše zmíněné dynamice nabídky parku, tj. očekávanému postupnému budoucímu vývoji subjektů parku, byly do užšího výběru přijaty jak lokality vhodné ke stavbě téměř okamžitě, tj. v krátkodobém časovém horizontu, tak i lokality dostupné ve středně a dlouhodobém horizontu.

DOPORUČENÍ DALŠÍHO POSTUPU

Z hlediska úspěšného rozvoje záměru VTP v Ostravě i rozvoje Ostravy samotné jsou v následujícím období vhodné a praktické tyto kroky:

- Ustanovit **organizátora a správce budoucího parku**, který by zodpovídal za rozvoj celé této instituce již od fáze tvorby konceptu fungování parku, výběru vhodné lokality a dalších potřebných kroků (příp. podpořit úspěch a dynamiku záměru ustanovením přípravného pracovního týmu).
- Vypracovat **koncept řízení a fungování parku** (možný způsob je naznačen v této práci). Základní myšlenkou je nabídka různorodých lokalit pro konkrétní nájemce a investory v souladu s jejich potřebami, tj. podle životní fáze od vzniku firmy, přes období růstu až po významné hráče s globálním dosahem. Podle konceptu fungování parku upřednostňovat pronájem prostorů, budov a pozemků před přímým prodejem, který neumožňuje dlouhodobě garantovat specializaci a efektivní fungování parku.
- Velmi výhodně by mohl fungovat „**porubský okruh VTP – koncept decentralizovaného parku**, který by byl lokalizován zejména v Porubě a spojoval by rozvoj univerzitní, vědecko-technologické a oblíbené obytné čtvrti. Srdcem tohoto parku by byl intenzivně využívaný areál VŠB (po vzoru zahraničních příkladů přeměny výukových areálů na science centra).
- Vypracovat **časový a finanční plán výstavby** v souladu se strategickými záměry Ostravy.
- Vypracovat **studie proveditelnosti lokalit a objemové studie**, které budou odpovídat zvolené koncepci parku (s využitím shromážděných znalostí o lokalitách).
- Průběžně **informovat občany** o vývoji, lokalizaci a podobě záměru VTP.

LOKALITY ZAŘAZENÉ DO HODNOCENÍ NA ŽÁDOST ZADAVATELE Stručné posouzení

Lokalita Myslivna byla v základním výběru ohodnocena na 39.-43. místě (21 bodů). Vedle nesouhlasu občanů Poruby a zastupitelů MO Poruba s výstavbou v místě příměstského lesoparku v lokalitě chybí základní technická infrastruktura (komunikace, sítě) a základní občanská vybavenost. Přes již probíhající přípravu v území od roku 2008 podle dostupných informací doposud nebyly vykoupěny všechny potřebné pozemky. Využití této lokality pro zástavbu představuje nežádoucí trend extenzivního rozšiřování území města mimo zastavěná území, zvyšují se nároky na služby města (veřejná doprava, údržba komunikací a veřejných prostranství, veřejné osvětlení atd.) a zvyšuje se zatížení komunikací v nejbližším okolí zvýšenou dopravou, na kterou tyto komunikace nebyly dimenzovány. Docházková vzdálenost od areálu VŠB-TUO je do 1,5 km, cca 29 minut chůze (odhadem, k místu vedou v současnosti pouze lesní pěšiny).

Lokalita Planetárium v Porubě byla v základním výběru ohodnocena 14 body, na 54.-55. místě. Pozemky jsou mimo zastavěné území města se všemi výše zmíněnými negativy, chybí technická infrastruktura a základní občanská vybavenost, není v souladu s územním plánem. Docházková vzdálenost od areálu VŠB-TUO je do 2,25 km, cca 36 minut chůze, od areálu VŠB-TUO je lokalita oddělená lesem.

KONTEXT NÁVRHU – ALTERNATIVNÍ NÁVRH UMÍSTĚNÍ 2. ETAPY (ROZŠÍŘENÍ) VĚDECKO-TECHNOLOGICKÉHO PARKU V OSTRAVĚ

Proti plánu postavit v lokalitě u Myslivny vědecko-technologický park se v roce 2015 postavili občané dvěma peticemi. V úterý 3. 11. 2015 proběhla v Domově Slunečnice veřejná debata primátora Tomáše Macury s veřejností na téma rozšíření Vědecko-technologického parku (VTP) v Ostravě-Porubě. Na této debatě vyzval rektor VŠB prof. Ing. Ivo Vondrák, CSc. diskutující architektku Evu Špačkovou ke zpracování alternativního návrhu k lokalitě u Myslivny. Na základě této veřejné výzvy došlo k jednání mezi vedením VŠB a primátorem města Ostravy. Výsledkem tohoto jednání bylo po dohodě zadání „Zpracování alternativního návrhu umístění 2. etapy (rozšíření) vědecko-technologického parku v Ostravě v lokalitách mimo rekreační areál v okolí Myslivny v Ostravě-Porubě. Součástí návrhu je posouzení alternativy umístění rozšíření do areálu VŠB jako jedné z možností“⁸⁶. Na financování návrhu se společně podílí VŠB-TU Ostrava a Statutární město Ostrava. Za základní důvod pořízení alternativního návrhu lze považovat nesouhlas obyvatel se stavbou v rekreační oblasti Myslivna, který vyvolal požadavek najít pro záměr umístění vědecko-technologického parku jiné umístění tak, aby vyhovovalo požadavkům na fungování parku a přitom neznehodnocovalo území využívané obyvateli města k rekreačním účelům.

HISTORIE MYŠLENKY ROZŠÍŘENÍ VTP

Město Ostrava dlouhodobě připravuje projekt rozšíření VTP. Již v roce 2007 bylo konstatováno, že stávající VTP nebude požadavkům v budoucnu stačit a po diskuzi s vedením VŠB bylo shledáno jako zcela zásadní umístit nový prostor pro rozšířený technologický park v docházkové vzdálenosti od areálu VŠB. Hledal se prostor investičních příležitostí pro horizont 10-15 let s představou výstavby cca 3-4 budov pro 1800 pracovních příležitostí s vyšší přidanou hodnotou. Proto byly v roce 2007 útvarem hlavního architekta posuzovány lokality Opavská, Hvězdárna a Myslivna. V lokalitě Opavská byly uváděny problémy s přeložkami inženýrských sítí a komunikace a tím se zastavitelná plocha jevila jako nedostatečná pro záměr VTP. Na lokalitu Hvězdárny (planetárium) byla zpracována urbanistická studie (vzhledem k době pořízení v současnosti skartována), která vyřadila lokalitu z důvodu světelného smogu a ohrožení měření seismicity. Lokalita u Myslivny byla vybrána jako jediná lokalita, která splňovala stanovené požadavky (aby v dlouhodobém časovém horizontu bylo možné uspokojit budoucí poptávku ze strany inovačních firem). Tato lokalita byla vyhodnocena jako ta, která nejlépe na-

plňuje základní předpoklad funkčnosti rozšíření VTP, kterým je jeho úzká a přímá vazba na univerzitní infrastrukturu VŠB-TUO.

V roce 2008 byly zahájeny výkupy pozemků (vybrané pozemky nebyly ve vlastnictví města). V roce 2011 bylo zadáno zpracování investičního záměru a posouzení vlivu na životní prostředí na celou lokalitu (pole mezi Myslivnou a stávajícím areálem VŠB-TUO, tj. na celých 26,5 ha). Dalším krokem pro realizaci projektu byla změna Územního plánu, který původně definoval v území tento prostor jako ornou půdu. Zastupitelstvo městského obvodu Poruba na svém zasedání konaném 24. listopadu 2011 tuto změnu územního plánu a následně rozšíření VTP do této lokality jednomyslně odmítlo a vyslovilo nesouhlas s jejím vydáním. Nesouhlas byl řádně vyhodnocen a spolu s výsledky projednávání zadání předložen zastupitelstvu města k rozhodnutí. Zastupitelstvo města bylo Útvarem hlavního architekta o tomto stanovisku informováno. Zastupitelstvo města spolu s výsledky projednání zadání projednalo rovněž i tento obdržený nesouhlas městského obvodu a zadání změny schválilo.

Bylo tedy nutné změnit využití pozemků, ke kterému došlo změnou územního plánu schválenou zastupitelstvem města 27. června 2012.

V souvislosti se schvalováním nového Územního plánu Ostravy v roce 2012 zůstala tato plocha určena pro vědu a výzkum. V roce 2012 bylo zahájeno zpracování dokumentace pro územní rozhodnutí a stavební povolení, a to pouze na 1. etapu projektu.⁸⁷

Městský obvod Poruba obdržel od společnosti Inkos-Ostrava, a.s. zastupující na základě plné moci město Ostrava, žádost o souhlas s umístěním a provedením stavby „Rozšíření areálu VTP Ostrava I. etapa“ a o souhlas s umístěním splaškové kanalizace do komunikace. Komise výstavby, architektury a ekonomického rozvoje RMOB Poruba tuto žádost projednala a 30. ledna 2013 k ní vyslovila svůj kategorický nesouhlas. Nesouhlas se záměrem vyslovila také Rada MO Poruba dne 30. dubna 2013.

Tento svůj postoj změnila Rada MO Poruba na svém zasedání 25. června 2013 a souhlasila s realizací záměru a územním rozhodnutím s podmínkou, že město Ostrava obvodu pomůže zpracovat investiční plán (úvodní studie) pro tzv. Severní spoj, který by mohl v budoucnu obvod lépe napojit na centrum města, dále navrhnout a provést úpravu dopravní situace na vybraných křižovatkách v městském obvodu v souvislosti s výstavbou VTP⁸⁸ či třeba přesunout jinam vozovnu Dopravního podniku, která je v centru Poruby (zpracování studie proveditelnosti přemístění vozovny Poruba mimo území městského obvodu).

V lednu 2015 vznikla v Porubě petice Nesouhlas

⁸⁷ Tato část textu zpracována podle <https://vtp.ostrava.cz/historie-projektu>

⁸⁸ Viz ideové náměty https://vtp.ostrava.cz/images/Krizovatky/namety_doprava.pdf

s rozšířením Vědecko-technologického parku (VTP) v Ostravě – Porubě lokalita „Myslivna“ a žádost o změnu Územního plánu města Ostravy v této ploše ze stávající funkce Občanské vybavení na funkci Rekreace – volný čas v kvalitním přírodním prostředí.“ V září 2015 vznikla v Porubě druhá petice, jejímž předmětem je Nesouhlas s rozšířením vědecko-technologického parku v Ostravě-Porubě do lokality „Myslivna“. Petiči podepsalo v digitální i papírové podobě během podzimu více než 10 000 občanů.

3. listopadu 2015 proběhla veřejná debata primátora Ostravy s občany Poruby, na které primátor prezentoval záměr postavit na Myslivně zmenšenou podobu VTP. Z diskuse s občany vyplynul nesouhlas většiny přítomných s tímto záměrem. Z diskuse vzešel záměr zpracovat návrh alternativních možností, kam by bylo možné VTP v Ostravě situovat.

26. listopadu 2015 na zasedání Zastupitelstva MO Poruba za účasti široké veřejnosti vystoupil primátor Tomáš Macura a prezentoval důvody pro rozšíření VTP na Myslivnu. Následně vystoupil za Petiční výbor s prezentací Martin Bobek a poukázal na negativní aspekty tohoto projektu. Zároveň proběhla věcná diskuze mezi zástupci Magistrátu a zastupiteli Poruby.

Na základě prezentací a diskuse nakonec zastupitelé MO Poruba přijali usnesení, v němž většinou 32 hlasů (ze 44 přítomných) odmítli výstavbu VTP na Myslivně (zdrželo se 11 zastupitelů, 1 nehlasoval, nikdo nebyl proti).

V přijatém usnesení je uvedeno, že zastupitelstvo městského obvodu Poruba⁸⁹

- **nesouhlasí** s rozšířením areálu VTP v Ostravě-Porubě v lokalitě označené V15 dle územního plánu (v lokalitě Myslivna),
- **doporučuje** městu Ostrava hledat jiné vhodné lokality pro umístění areálu VTP,
- **ukládá** informovat Magistrát města Ostravy o přijatém usnesení.

ZADÁNÍ

Předmětem návrhu je zpracování alternativního návrhu umístění 2. etapy (rozšíření) vědecko-technologického parku v Ostravě v lokalitách mimo rekreační areál v okolí Myslivny v Ostravě-Porubě.

Z předchozích informací o záměru vybudovat v Ostravě 2. etapu (rozšíření) VTP vyplynuly tyto základní požadavky na umístění:⁹⁰

- Co nejkratší docházková vzdálenost ke kampusu VŠB-TUO v Porubě (obecně, bez bližší specifikace, jak je to daleko)
- Ucelená plocha k zastavění cca 10 ha
- Vyjasněné majetkoprávní vztahy

⁸⁹ Viz <https://poruba.ostrava.cz/cs/radnice/organy-samospravy/zastupitelstvo/usneseni/volebni-obdobi-201420132018/7-zasedani-zmob>

⁹⁰ Prezentace primátora Tomáše Macury dostupné z https://vtp.ostrava.cz/images/Doc/Zastupitelstvo_26.11.pdf

OBSAH PROJEKTU:**Příprava**

- analýza úkolu a přesné vymezení nutných podkladů, objasnění rozsahu práce
- předběžné vymezení rozsahu a náplně spolupráce specialistů
- specifikace zadání - upřesnění požadavků na funkci objektů, dopravní napojení, vazba na stávající areál VŠB-TUO, vazba na další funkce a infrastrukturu, velikost potřebné plochy atd.
- literatura, zdroje a potřebné rešerše

Průzkumy, rozbor

- studium předložených podkladů a jejich vyhodnocení, provedení potřebných průzkumů a rozborů nutných pro definování základních charakteristik, tendencí a limitů území
- provedení celkového vyhodnocení průzkumů a rozborů, objasnění podstatných urbanistických, architektonických a územně technických podmínek
- vypracování problémové mapy
- První skupinová konzultace – shrnutí výsledků a upřesnění požadavků (zástupci města, městského obvodu, VŠB-TUO, Útvary hlavního architekta a přízvaní odborníci).

Koncept návrhu

- základní koncept vytvářených ploch podle zadání
- charakteristika jednotlivých ploch a vazby mezi nimi
- ověření základních možností zastavitelnosti
- Druhá skupinová konzultace – oponentura vybraných ploch a upřesnění požadavků a lokalizací (zástupci města, městského obvodu, VŠB-TUO, Útvary hlavního architekta a přízvaní odborníci).

Návrh připravený pro schválení

- vyhotovení návrhu podle výsledků, dosažených v předchozích fázích práce
- čistopis díla a prezentace
- Veřejná prezentace s výstavou alternativního návrhu a jeho projednání s dotčenými subjekty.

JAKÉ CHCEME VTP

Protože zadání podrobněji nespécifikovalo charakter vědecko-technologického parku, který má být na území města Ostravy nově umístěn a plánované VTP nemá být součástí žádné podobné instituce již v Ostravě existující, bylo nutno v úvodu projektu zpracovat rešerši publikovaných materiálů k tématice VTP. Jak vyplynulo z rešerše literatury o tématu vědeckotechnologických parků, je tímto názvem (a pod mnoha podobnými – vědeckotechnologický park, vědecký park atd.) pojmenováno velmi různorodé spektrum institucí a činností i prostorů, které jsou pro tyto činnosti budovány.

V konkrétním ostravském případě se zřejmě nejedná o rozšíření žádné stávající organizace. Žádný ze současných ostravských parků nebude rozšířen. Jedná se o zcela nový záměr nezávislý na dosavadních os-

travských organizací podobného zaměření (CPI,⁹¹ VTP Ostrava,⁹² BIC⁹³), přestože nelze vyloučit spolupráci s těmito stávajícími organizacemi.

OČEKÁVÁNÍ SOUVISEJÍCÍ S VTP

Město Ostrava očekává⁹⁴

- Zastavit proces poklesu obyvatel Ostravy a Moravskoslezského kraje
- Zamezit odchodu vysokoškoláků z regionu
- Rozvoj vysokého školství a vědy obecně (dopodávání parku ve smyslu výstavby budov bude samozřejmě řešeno v úzké spolupráci města s VŠB-TUO, ale zejména na náklady příchozích investorů)
- Zvýšení prestiže města
- Přilákání nových investorů
- Základna pro zavedené firmy – nabídka ploch pro investory pro jejich investiční projekty s orientací na moderní technologie a obory s vyšší přidanou hodnotou.
- Stávající VTP nedostačuje a má jinou roli

Ostrava registruje poptávku soukromých investorů po plochách v blízkosti univerzity (VŠB-TUO).

VŠB-TUO⁹⁵ si přeje

- Zhodnotit výsledky vědy a výzkumu
- Praktickou aplikaci vědy a výzkumu
- Spin-off firmy

Dlouhodobý záměr VŠB-TUO 2016-2020⁹⁶ (ze dne 21. 10. 2015) VTP konkrétně nezmiňuje, obecně uvádí, že „generel univerzity bude mít návaznost na vědecko-technologické parky a inovační strategii města“(cit. s. 17 dokumentu).

V investičních cílech VŠB (s. 18 Dlouhodobého záměru) se žádná investice v souvislosti s VTP nenačítá.

ZÁKLADNÍ OBSAH POJMU VTP

Pro potřebu tohoto projektu jsme si obsah pojmu VTP upřesnili takto:

Cíle fungování parku

- Kvalitativní změna charakteru města od těžkého průmyslu k vědomostní ekonomice a výzkumnému charakteru podnikání.
- Úsilí o udržení, případně i přilákání nových talentovaných a vzdělaných lidí do Ostravy.

Typ parku dle klasifikace Společnosti vědecko-technologických parků ČR

- Doplněk a navýšení výkonu v Ostravě existujících parků CPI, VTPO, BIC, které mají charakter podnikatelské a inovační centrum, technologický park, pronájem prostor.
- Charakter záměru odpovídá definicím:
 - technologický park **TRANSFER TECHNOLOGIÍ DO HOSPODÁŘSKÉ PRAXE**
 - vědecký park **VĚDA, VÝZKUM, VÝROBA, INOVACE**
 - Nechceme park typu PRŮMYSLOVÁ ZÓNA

ZÁKLADNÍ OBRYSY

- Aktivní řízení parku.
- Zaměření podle dostupných unikátních předností (technologie, vybavení, know-how) univerzity a vědeckých organizací. Řízený výběr firem.
- Systematický a aktivní rozvoj spolupráce interní i externí, provázanost s vědecko-výzkumnými pracovišti, parky, univerzitami, firmami, inovačními platformami uvnitř i nad rámec parku. Spolupráce v rozsahu od regionální po globální.
- Park jako živá součást města – pro rozvoj města i atraktivitu pro pracující v parku.
- Flexibilně upravitelné budovy s různými uživateli.

Zaměření, unikátnost díky VŠB-TUO a OU

- VŠB: superpočítač, nano-materiály/technologie, smartgridy/energetika/e-mobilita, mechatronické systémy, technologie pro bezpečnost, biomedicínské technologie, obecně IT průmysl, Inet of things.
- OU: biomedicínské technologie.
- Nechceme do parku umístit žádné těžké provozy.

ZÁVĚR PRO ALTERNATIVNÍ NÁVRH

- Vtp jako **řízená instituce**
- Zaměření na **specializaci** (univerzity/regionu)
- **Provázanost** subjektů a její intenzivní podpora
- **Flexibilně** upravitelné budovy s různými uživateli
- **Park jako živá součást města** (urbanismus a architektura)

NÁVRH_VYBRANÉ LOKALITY V OSTRAVĚ PRO PODPORU FUNGOVÁNÍ VĚDECKO-TECHNOLOGICKÉHO PARKU

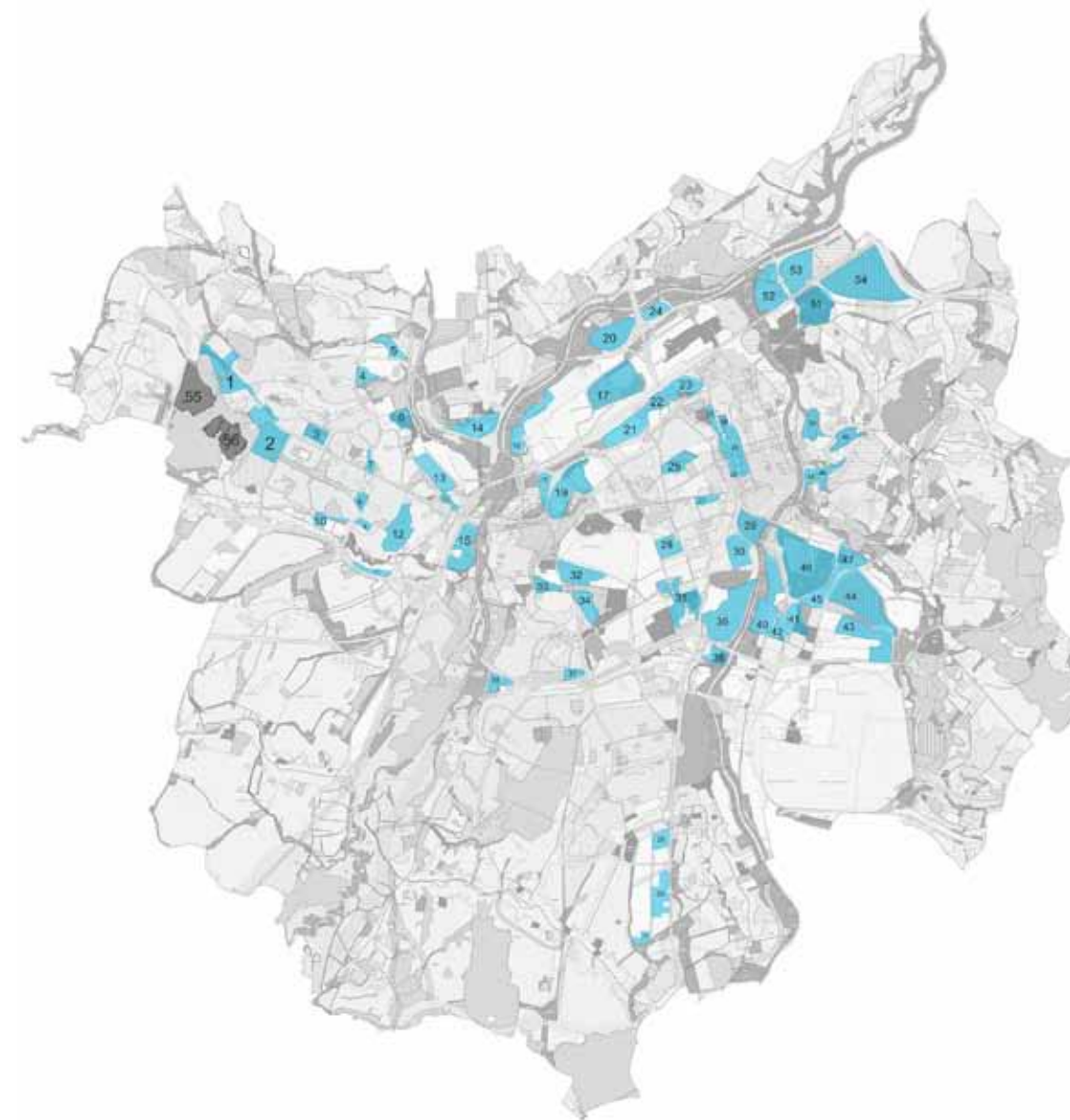
ZDŮVODNĚNÍ POSTUPU

Co je to VTP – upřesnění zadání

V první části projektu byla rešeršemi z literatury a zdrojů a konzultacemi se zástupci VŠB, Magistrátu města Ostravy a stávajících ostravských VTP (CPI a VTPO) upřesňována charakteristika vědecko-technologického parku (VTP), protože tento pojem je velmi variabilní a nebyl konkrétněji specifikován. Zá-

kladní charakter VTP pro účely tohoto projektu bylo specifikováno takto:

- VTP jako **řízená instituce**
- Zaměření na **specializaci** (univerzity/regionu)
- **Provázanost** subjektů a její intenzivní podpora
- **Flexibilně** upravitelné budovy s různými uživateli
- **Park jako živá součást města** (urbanismus a architektura)

Legenda k mapě:

modře vyznačené jsou lokality vybrané v první fázi posuzování, tmavošedě vyznačené jsou lokality Myslivna a Planetárium, doplněné na žádost zadavatele

91 Centrum podpory inovací VŠB-TUO

92 Vědecko-technologický park Ostrava, a. s.

93 Business innovation centre Ostrava s. r. o.

94 Citováno dle https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/projekty-mesta-ostravy/projekty-mesta-ostravy/copy_of_vedecko-technologicky-park-ostrava a <https://vtp.ostrava.cz/proc-rozsirvat-vtp>

95 <https://www.youtube.com/watch?v=bFI0HXZZQq4>

96 Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti VŠB – TU Ostrava na období 2016-2020. Ostrava, 2015.

KDE MÁ BÝT V OSTRAVĚ VTP

Pro výběr vhodných lokalit jsme vycházeli z požadavků, které byly vodítkem pro určení vhodné plochy pro VTP již při výběru umístění původního záměru:⁹⁷

- Hledisko majetkových vztahů
- Existující infrastruktura
- Podmínky územního plánu
- Dopad na životní prostředí
- Existence limitů v území

Všechny tyto požadavky měly být naplněny v území v docházkové vzdálenosti do hlavního areálu VŠB-TUO v Porubě.

Tyto požadavky jsme doplnili o zásadní požadavek na **umístění VTP v území, které se nachází v zastavěné části města**, tj. nikoliv na volné ploše na jeho okraji. Výstavba parku ve vybrané lokalitě musí vést ke zhodnocení vybraného místa v širším městském kontextu pro široký okruh obyvatel. Tyto požadavky vycházejí z poznatků a trendů při plánování dlouhodobě udržitelných měst, jak jsou uvedeny v mnoha dokumentech mezinárodních,⁹⁸ českých⁹⁹ i vydaných na úrovni města Ostravy.¹⁰⁰

Úspěšná evropská města, která jsou i Ostravě vzorem pro strategické plánování, takové postupy využívají v plánovací praxi již dlouho.¹⁰¹ Města jako Vídeň, Amsterdam, Birmingham (uváděná konkrétně v ostravském strategickém plánování jako vzor) se již od osmdesátých let 20. století (a v poslední době i Praha) místo na extenzivní rozvoj soustředí na udržení a zvyšování kvality životních podmínek obyvatel města.¹⁰²

Charta evropského plánování (ECPT-CEU Evropská rada urbanistů, podepsáno 22. 4. 2013 v Barceloně) na s. 9 uvádí:

„Minulost poskytuje neocenitelné lekce do budoucna, pokud jde o problémy, kterých je nutno se vyvarovat, a o příležitosti, které je možno vytvořit.

– *Města a regiony si musejí udržet svou osobitost a snížit tendenci stávat se stejnorodými a jejich městská forma formou fragmentovanou.*

– *Lidské aktivity se musejí vyskytovat uvnitř městského jádra – tendence k suburbanizaci ni-*

97 Citováno podle http://lesoparkporuba.cz/wp-content/uploads/2015/11/odpoved_primatora_na_druhy_otevreny_dopis.pdf

98 ECPT-CEU. Charta evropského plánování, česky jako příloha časopisu Urbanismus a územní rozvoj 1/2015, ISBN 978-80-87318-33-1

99 Vláda ČR. Politika architektury a stavební kultury. Dostupné z http://www.mmr.cz/getmedia/98015a2c-08e9-4ce1-8cf1-8dbc84c78e2d/2015_IV_17_Politika_architektury_a_stavebni_kultury_Ceske_republiky.pdf?ext=.pdf

100 Aktualizovaný strategický plán města Ostravy 2009-2015, dostupné z <https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/ke-stazeni/strategicky-plan-rozvoje-mesta/strategicky-plan-2009-2015/aktualizovany-strategicky-plan-rozvoje-statutarniho-mesta-ostavy-2009-2015>

101 <http://fajnova.cz/inspiration/>

102 Podrobněji viz např. Stejskalová, Lucie. Městské strategie, atraktivita a kvalita života. In: ERA 21, 2014/02.

čící venkovské a přírodní oblasti musí být zvrácena.

– *Musí být vybudována nová dopravní a technická infrastruktura, avšak nikoli tak, aby podporovala rozptýlení činností a negovala udržitelné druhy dopravy.“*

Česká vláda schválila strategický dokument **Politika architektury a stavební kultury** (dne 14. 1. 2015 usnesením č. 22), ve kterém definuje vizi a cíle pro zlepšení života lidí zvyšováním kvality prostředí.

V části dokumentu Téma 1 – Uspořádání krajiny a sídel se uvádí: „Prostorové uspořádání sídel a jejich aglomerací má významné důsledky pro ekonomickou udržitelnost těchto sídel a aglomerací, protože výrazně ovlivňuje dopravní náklady a časové ztráty dopravou a provozní a udržovací náklady sítě technické infrastruktury. **Primárně je třeba rozvoj měst i venkovských obcí situovat uvnitř zastavěného území, prostřednictvím transformací již nevyužívaných lokalit, zejména cílené revitalizace opuštěných a zanedbaných ploch. Zároveň je třeba chránit a rozvíjet hodnoty nezastavěného území a zajistit tak ochranu a rozvoj krajiny jako celku. Při plánování sídel je též důležité, s přihlédnutím k jedinečným vlastnostem každého území, vytvářet podmínky pro smíšené využití území pro bydlení, obchody a služby namísto vzniku rozsáhlých separovaných monofunkčních ploch, které generují nepřiměřené požadavky na dopravu.“**

Podle dokumentu **Aktualizovaný strategický plán města Ostravy 2009-2015** (s. 24-25)¹⁰³ patřilo pro toto období ke strategickým cílům města podle bodu **Cíl 1.3 Překonat nekompaktní strukturu města.**

V souvislosti s existencí oddělených částí a subcenter města bude podporováno prorůstání těchto celků do jednotného městského organismu.

Opatření 1.3.1 odstranění nespojitých a omezujících prvků a ploch na území města

Příklady klíčových aktivit a projektů:

– *Určení nespojitých ploch a jejich vhodné zapojení do organismu města*

– *Vytipování a pasportizace „investičních možností“*

– *Zahrnutí vodních toků do organismu města*

Všechny tyto dokumenty jednoznačně preferují a doporučují využívat pro městské projekty nezastavěná území uvnitř měst. Zejména to pak platí pro Ostravu, která slovy svého strategického plánu trpí nekompaktní strukturou města. Není možné konstatovat, že po ukončení strategického plánu rokem 2015 by v tomto ohledu došlo k nějakým významným zlepšením, proto lze předpokládat, že podobná prohlášení se stanou součástí i dalšího strategického plánu, který se v současnosti připravuje.

103 Viz <https://www.ostrava.cz/en/podnikatel-investor/ke-stazeni/strategicky-plan-rozvoje-mesta/strategicky-plan-rozvoje-statutarniho-mesta-ostavy/c-documents-and-settings-novotnaan-plocha-sprm-2009-2015.pdf>

Ze všech výše uvedených důvodů je požadavek na umístění VTP uvnitř města legitimní a je určující pro návrh alternativního umístění VTP v Ostravě.

Dle parametrů stanovených v předchozím oddíle bylo na území Ostravy vybráno a označeno celkem 54 lokalit.

PRINCIPY VÝBĚRU LOKALIT DO ZÁKLADNÍHO SOUBORU

– V hranici zastavěného území Ostravy (nikoliv na volných plochách/polích mimo zastavěné území města)

– Území napojené/napojitelné na městskou strukturu tak, aby výsledkem bylo doplnění, zahuštění města (nikoliv extenzivní rozvoj)

– Podle územního plánu, zejména plochy:

– určené k transformaci

– místa v rozvojových oblastech

– v souladu s územním plánem (OV, LP, P, městské smíšené)

– Obecně známé volné plochy v intravilánu města

– Školní práce (katedra architektury FAST VŠB-TUO) ověřující různé využití lokalit s přihlédnutím k požadavkům stanoveným při výběru lokality původního záměru:

– Hledisko majetkových vztahů

– Existující infrastruktura

– Podmínky územního plánu

– Dopad na životní prostředí

– Existence limitů v území

Vybrané lokality (v mapě označené modře) byly doplněny na žádost zadavatele v průběhu zpracování návrhu o lokalitu Myslivna (požadovanou jako srovnávací), a lokalitu Planetárium (hvězdárna).

Všechny tyto lokality byly posouzeny pomocí souboru kritérií rozříděných podle oblastí:

– Provoz

– Architektura

– Proveditelnost

Soubor kritérií včetně bodového hodnocení je podrobně obsažen v tabulce **Oblasti hodnocení.**

Lokality byly seřazeny do tabulky **Základní soubor posuzovaných území – hodnocení podle kritérií** podle pořadí, které vzniklo podle výsledků bodového hodnocení. Dále byly podrobněji posuzovány lokality s nejvyšším bodovým hodnocením. V této fázi byl ke třinácti vybraným lokalitám připojen areál VŠB-TUO, jehož posouzení pro záměr bylo součástí zadání. Užší okruh tvoří celkem 14 lokalit.

UŽŠÍ OKRUH LOKALIT S PODROBNÝM HODNOCENÍM**Vybrané lokality**

VŠB a koleje

Vozovna

Opavská

Křížení Martinovská/Opavská

Nad Porubkou

Ukončení Hlavní třídy

Svinovské rozhraní

U Futura

Dům kultury

Nová ocelárna

Jatka a okolí

Bazaly

Střelnice, Trojice

Bezruč

PODROBNÁ CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH LOKALIT

Vybrané lokality byly zpracovány do přehledných tabulek, ve kterých byly shrnuty všechny dostupné informace:

- mapa s vyznačením ploch, jejich výměra, dostupnost a zvýraznění pozemků v majetku města
- tabulka hodnocení podle jednotlivých kritérií (provoz, architektura a urbanismus, proveditelnost)
- graf vyjadřující jednotlivé oblasti hodnocení
- popis lokality, urbanisticko-architektonická koncepce, interakce se stávajícím prostředím
- základní údaje (počet ploch, výměra, územní plán a majetkové vztahy)
- posuzovaná kritéria slovně
- limity a podmínky v území
- shrnutí, doporučení

Další část tabulky obsahuje limity, které byly označeny při projednávání v pracovní skupině a jejich možné řešení.

VZOROVÝ PŘÍKLAD HODNOCENÍ JEDNÉ LOKALITY

IDENTIFIKACE	NÁZEV LOKALITY	ČÍSLO LOKALITY DLE MAPY	
	VOZOVNA	3	
	MĚSTO	MĚSTSKÁ ČÁST	KATASTRÁLNÍ ÚZEMÍ
	OSTRAVA	PORUBA	PORUBA-SEVER
POUŽITELNOST PRO VTP	PLOCHA CELKEM	105 100 m ²	
	A	61 000 m ²	Dlouhodobý horizont
	B	5 600 m ²	Střednědobý horizont
	C	12 500 m ²	Střednědobý horizont
	D	26 000 m ²	Střednědobý horizont

VOZOVNA	
A. Vzdálenost VŠB (přiměřená)	3
B. Dopravní dostupnost dálnice	2
C. Dopravní dostupnost MHD - železniční nádraží	2
D. Občanská vybavenost	2
E. Dostupnost bydlení	3
SUMA OBLAST PROVOZ (MAX 15):	12
F. Interakce se stávajícím městem (doplnění struktury)	3
G. Vliv na životní prostředí	3
H. Přínos pro sociokulturní soudržnost a rozvoj	2
I. Výjimečnost, image lokality	2
SUMA ARCHITEKTURA A URBANISMUS (MAX 12) :	10
J. Vlastnictví pozemků	3
K. Územní plán	0
L. Připravenost pozemků	0
M. Infrastruktura	1
N. Dosažitelná zastavitelná plocha	2
SUMA PROVEDITELNOST (MAX 15):	6
SUMA VŠECH OBLASTÍ (MAX 42):	28

CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ	SLOVNÍ POPIS:		
	Lokalita vozovny v Ostravě Porubě je vymezena komunikacemi Opavskou a Slavíkovou. Na stávající ploše je vozovna tramvají, zázemí dopravního podniku Ostrava, stanoviště autobusů a garáže. Je vyjednáváno o možnosti přesunu vozovny na jiné místo. Lokalita navazuje na stávající komunikační síť a síť veřejné dopravy.		
	URBANISTICKO-ARCHITEKTONICKÁ KONCEPCE:		
	Vozovna je umístěna v cenném centrálním území Ostravy Poruby. Lokalita je atraktivní, vhodná pro regeneraci na městskou strukturu. Stávající objekty vozovny lze využít i při plánování nové koncepce lokality.		
ZÁKLADNÍ ÚDAJE	INTERAKCE SE STÁVAJÍCÍM PROSTŘEDÍM:		
	Bezprostřední blízkost obytné městské zástavby, občanské vybavenosti, služeb i VŠB, nabízí využití pozemku pro výstavbu objektů doplňujících funkčně i prostorově stávající strukturu. Realizace záměru staveb pro VTP je podpořena docházkovou vzdáleností vysoké školy. Integrace VTP do systému Ostravy Poruby je žádoucí.		
	POČET ZASTAVITELNÝCH PLOCH:	4	
	ROZLOHA POZEMKŮ:	A – 61 000 m ² , B – 5 600 m ² , C – 12 500 m ² , D – 26 000 m ²	
KŘITÉRIA HODNOCENÍ	PROVOZ	VZDÁLENOST VŠB:	Ano (11 minut)
		DOPRAVNÍ DOSTUPNOST:	DÁLNIČE: 10 minut MHD NA NÁDRAŽÍ: 20 minut
		OBČANSKÁ VYBAVENOST:	Pestrá (vzdělávání, obchod, služby)
		DOSTUPNOST BYDLENÍ:	Bydlení v bezprostřední blízkosti
URBANISMUS ARCHITEKTURA	INTERAKCE SE STÁVAJÍCÍM MĚSTEM:	Velmi výrazné doplnění	
	VLIV NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ:	Přínos, vylepšení kvality	
	PŘÍNOS PRO SOCIOKULTURNÍ SOUTŘŽNOST:	Zachování stávající kvality	
	IMAGE LOKALITY:	Dost dobré	
PROVEDITELNOST	VLASTNICTVÍ POZEMKŮ:	Vlastnictví města	
	ÚZEMNÍ PLÁN:	Nesoulad s územním plánem	
	PŘIPRAVENOST POZEMKŮ:	Nutná sanace	
	INFRASTRUKTURA:	Nedostatečná	
	DOSAŽITELNÁ ZASTAVITELNÁ PLOCHA:	Odpovídající požadavkům	

LIMITY A PODMÍNKY	TECHNICKÉ:	Přesun vozovny.
	SPRÁVNÍ:	Nutnost změny územního plánu.
	SPECIFICKÉ:	Sanace spojené s přesunem vozovny.
	PROSTOROVÉ / ARCHITEKTONICKO URBANISTICKÉ:	
	ČASOVÉ:	Výstavba v části A je možná po změně územního plánu (2 roky), přesunu vozovny a sanaci území. Výstavba v části B je možná ihned. Výstavba v části C je výhledová dle potřeby.
SHRNUTÍ VYHODNOCENÍ	Lokalita v centrální části Ostravy Poruby je dostupná pro stavbu VTP po nelezení alternativního umístění vozovny, změny územního plánu a sanaci území po přesunu vozovny. V části A jsou nutné největší zásahy. V části B je možné stavět ihned. Část C je vhodná jako doplňující, výhledová. Lokalita je vhodná pro budovy VTP (administrativní, správní, vzdělávací, výzkumné). Konverze stávajících budov vozovny v prostory pro VTP je možná.	
DOPORUČENÍ NUTNOSTI	Zpracování územní studie a regulačního plánu pro území po přemístění vozovny.	

LIMITY	ŘEŠENÍ
Přesun vozovny - místo	Přesun vozovny a uvolnění místa pro jinou funkci je v Porubě dlouhodobě předmětem diskuse a byly navrhovány např. tyto lokality – dílny DPO v Martinově, volná lokalita u tramvajové trati u Ferony. Přesunutím vozovny by DPO mohl získat výhodu zkrácení nezbytných přesunů vozidel po území Ostravy. Vozovna tramvají a autobusů nemusí být v jednom místě. Zdroje z MMO obecně zmiňují existenci záměru, ale výsledek analýz doposud není známý, viz blíže: 1. 7. 2013 proveditelnost ať už finanční nebo prostorovou teprve budeme ověřovat cit. dle http://moravskoslezsky.denik.cz/zpravy_region/porubska-vozovna-ceka-ji-stehovani-20130701.html nebo vozovna je v seznamu projektů pro nadcházející plánovací období cit. dle 25. 6. 2014 http://moravskoslezsky.denik.cz/zpravy_region/porubska-vozovna-stehovani-zatim-jen-v-predstavach-20140624.html
Přesun vozovny - finance	Neexistuje přesnější odhad nákladů podložený konkrétním investičním záměrem. Náklady jsou odhadovány podle dostupných informací o podobných projektech: Liberec 1997 výstavba tří nových hal pro údržbu a garážování tramvají, výstavba 3 měsíce, náklady 191 mil. Kč http://www.syner.cz/portfolio/rekonstrukce-vozovny-tramvaji-dpml-ii-provozni-krok/ Plzeň Karlov 2014 depo pro autobusy a trolejbusy, areál 11,5 ha, výstavba 2 roky, náklady 1,2 mld. Kč http://plzen.idnes.cz/nove-depo-vozovna-pmdp-doparvni-podniky-plzen-fqm-plzen-zpravy.aspx?c=A140828_111624_plzen-zpravy_pp Poznaň Franowo vozovna tramvají, areál 17 ha, 2014, náklady 1,959 mld. Kč, z toho dotace EU 1, 262 mld. Kč http://ec.europa.eu/regional_policy/en/projects/poland/new-tram-depot-improves-urban-transport-in-poznan Olsztyn – zcela nová tramvajová doprava ve městě (cca 10 km tratí) výstavba 2011-2015, náklady 2,7 mld. Kč, dotace EU 85% http://www.tramwaje.olsztyn.eu/o-projekcie
Garáže soukromníků	Garáže možno vykoupit. V rámci projektu je možnost nabídnout vlastníkům náhradu ve formě parkování v garážích vybudovaných ve VTP.

DECENTRALIZOVANÝ PARK

Po vyhodnocení podmínek zadání a územních možností lokalizace umístění je základní myšlenkou alternativního návrhu vytvoření **decentralizovaného principu VTP**. Princip podporuje využití jednotlivých lokalit v dostupné vzdálenosti od VŠB a vytváří „porubský okruh“ a umožňuje rovněž rozšířit VTP i do dalších vhodných míst v celé Ostravě. Tento decentralizovaný přístup bude podporovat využití nevhodnějších míst ve městě k nevhodnějším účelům. Omezí se riziko nadměrného zatížení životního prostředí např. koncentrovanou dopravou a bude intenzivně využita stávající infrastruktura (napojení ze stávajících komunikací, na stávající sítě, na současný systém veřejné dopravy atd.). Potenciál stá-

vající i nově budované veřejné infrastruktury města (dopravní, technická infrastruktura, občanská vybavenost a veřejná prostranství) bude využit nejen pro monofunkční účely parku, ale pro zlepšení životních podmínek ve městě obecně.

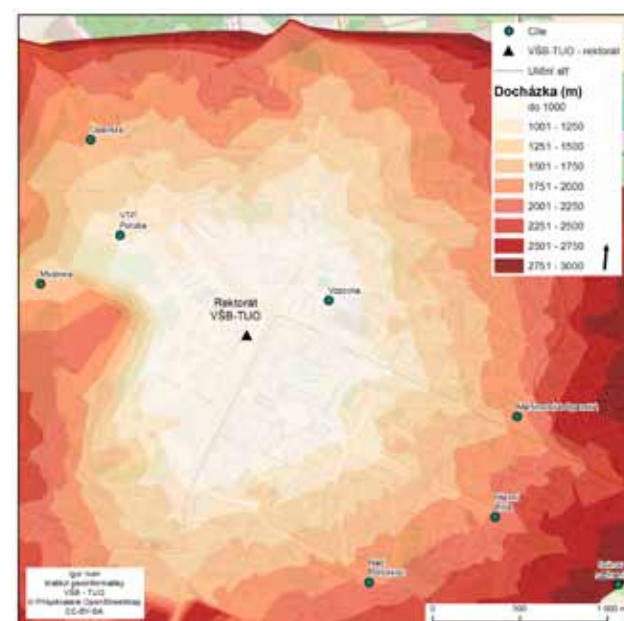
Princip takto pojatého parku jsme promítli do souboru vybraných lokalit, jak je vidět ze schématu parku aplikovaného na mapu Ostravy.

DOCHÁZKOVÁ VZDÁLENOST K VŠB

Možnost umístit VTP v docházkové vzdálenosti od areálu VŠB je považována za značnou výhodu. Proto jsme zpracovali jednoduchou analýzu docházkových vzdáleností u lokalit v porubském okruhu. Nejbližší pozemky k dispozici se nacházejí přímo

le nově plánovaného VTP limitující pro konkrétnější upřesnění záměrů a požadavků. Z rešerší k tématu vyplývá zcela jasně, že park je řízená a organizovaná instituce, jejíž úspěch a prosperita je závislá na kvalitě plánování a řízení. Žádný vědeckotechnologický

park nevznikl prostým naskládáním jednotlivých zájemců na vymezené pozemky na volné ploše vedle sebe spojené pouze cestou.

PŘEHLED DOCHÁZKOVÝCH VZDÁLENOSTÍ OD AREÁLU VŠB-TUO V PORUBĚ**Vozovna**

mapa docházkové vzdálenosti

v areálu VŠB. Z výsledků porovnání pro další porubské lokality vyplývá, že nejbližší od VŠB (srovnávacím bodem je hlavní vstup do budovy rektorátu) se nachází plocha současné porubské vozovny DPO, za ní následuje areál stávajícího VTPO. Všechny ostatní porubské lokality, u kterých se ještě dá uvažovat o docházkové vzdálenosti, jsou od referenčního bodu vzdálené cca 30 minut chůze.¹⁰⁴

ŘÍZENÝ PARK

Z předchozího je zřejmé, že docházková vzdálenost k areálu VŠB je vzácný a omezený statek a jako takový by měl být v plánování VTP přesně využíván. K jeho využití a zhodnocení dojde pouze v případě, pokud záměr VTP bude již ve fázi plánování řízen tak, aby bylo dosaženo cílů, které má naplnit. Již při přípravě alternativního návrhu umístění VTP byla nepřítomnost (neexistence) odpovědného představitele

¹⁰⁴ Pro přibližné určení docházkových vzdáleností byl využit nástroj „plánování trasy“ dostupný z <https://mapy.cz/zakladni?planovani-trasy&x=18.2553010&y=49.8119010&z=11>

ZÁVĚR**SOUBOR ALTERNATIVNÍCH LOKALIT**

Předložený soubor vybraných lokalit představuje základní závěr práce. Předkládá alternativní možnosti, kam a za jakých základních podmínek je možné záměr VTP v Ostravě situovat. Soubor obsahuje popis lokality, výměry ploch, majetkové poměry, posouzení podle kritérií, podmínky v území, shrnutí a doporučení. Doplněna je informace o možnostech realizace (ihned, ve střednědobém a dlouhodobém horizontu) a podrobněji jsou specifikovány limity v území a možnosti jejich řešení.

Výběr představuje základ pro rozhodování, jak se záměrem parku dál naložit. Soubor čtrnácti různorodých území umožňuje najít místo pro různé využití v rámci parku. Jsou zde lokality, kde lze záměr umístit jako celek, stejně jako lokality vhodné pro dílčí části záměru nebo jen jednotlivé objekty.

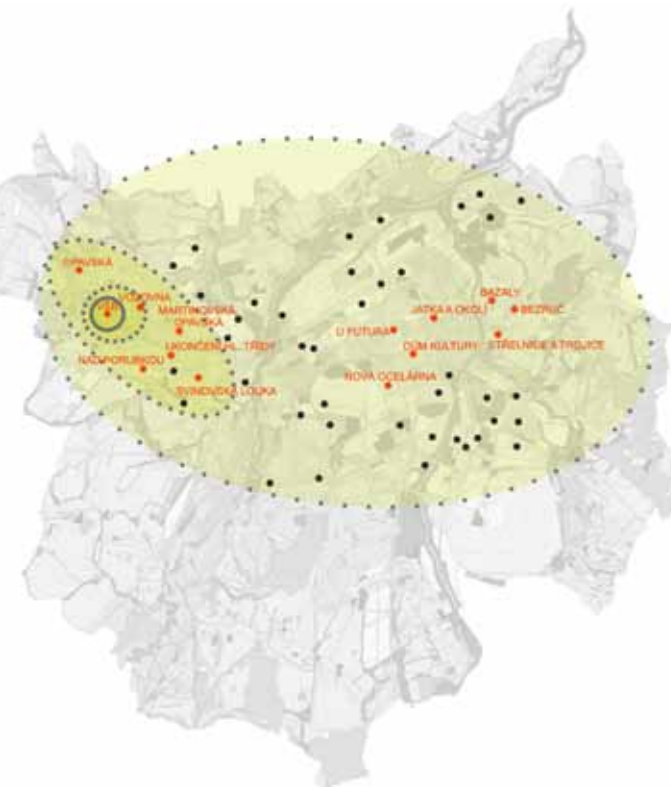
Návrh výběrem lokalit upozorňuje na to, že v Ostravě jsou místa využitelná pro záměr VTP v relativně krátké době a naopak místa, pro která by umístění záměru parku mohlo být impulsem pro dlouhodobou strategii rehabilitace a nového využití.

Poruba jako místo pro VTP

Ze souboru hodnocených lokalit vyplynula možnost situovat vědeckotechnologický park v relativní blízkosti VŠB-TUO v Porubě na různých místech až k rozhraní mezi Porubou a Svinovem. Tato koncepce naplňuje základní požadavky na park (blízkost VŠB a jednotlivých staveb mezi sebou) a zároveň eliminuje negativní vlivy (koncentrace dopravy do jednoho místa, nutnost budování nové infrastruktury). Takto vedený záměr podpoří rozvoj Poruby jako univerzitní čtvrti, přivede do dříve pouze obytné části města vhodná pracovní místa a pomůže zaplnit prázdná, zanedbaná a k transformaci vhodná území.

UMÍSTĚNÍ, STRATEGIE A ŘÍZENÍ DECENTRALIZOVANÉHO PARKU

Plánování a výstavba vědeckotechnologického parku v Ostravě je záležitost plánování a strategie města. V čase, kdy město připravuje novou strategickou vizi na další období, je tento záměr nepochybně součástí této vize a plánování budoucnosti.

Umístění parku, jeho charakter, cíle a strategie jsou související a provázané prvky, které nevzniknou samy od sebe. Záměr nutně potřebuje člověka nebo tým lidí, kteří budou na úspěchu parku od samého začátku systematicky pracovat a vést záměr v průběhu let přípravy, realizace i provozu. Stejně fungují všechny parky, které jsou vzorem městu Ostrava, i ty, které byly inspirací při zpracování tohoto návrhu. Pokud má záměr pomoci Ostravě ke zlepšení kvality života ve městě, musí podporovat nejnovější technologie a výsledky výzkumu, ale i jeho umístění a fyzická podoba prostředí musí vycházet ze současných poznatků a dobré praxe městského plánování a strategií v úspěšných evropských městech. Jen v tom případě se stane ostravskou konkurenční výhodou.

Text je zpracován podle závěrečné zprávy k projektu¹⁰⁵ z dubna 2016, zkráceno a upraveno.

¹⁰⁵ Špačková, Eva a kol. Návrh alternativního umístění VTP v Ostravě. 2016, 104 stran.

D_

ARCHITEKTURA PRO SPOLEČNOST

D_01_Tři kroky pro kolonii Válcoven

TŘI KROKY PRO KOLONII VÁLCOVEN

komunitní vzdělávací a plánovací workshop s využitím metody architektonické hry

Projekt komunitního vzdělávacího plánovacího workshopu pro obyvatele sídliště Válcoven plechu ve Frýdku-Místku ve spolupráci s místním sdružením obyvatel Rada sídliště Válcoven plechu a komunitními pracovníky v rámci projektu Krajského úřadu Moravskoslezského kraje «Podpora komunitní práce v MSK».

Objednatel: Moravskoslezský kraj, Krajský úřad, odbor evropských projektů
 Zpracovatelé: Eva Špačková, Tomáš Čech
 Spolupráce: komunitní pracovníci Hana Žurovcová a Jakub Neubauer a místní skupina obyvatel Rada sídliště Válcoven plechu
 Konání projektu: srpen 2016 – leden 2017

Sídliště Válcovny ve Frýdku-Místku je bývalou zaměstnaneckou kolonií velkého průmyslového podniku (dnes ArcelorMittal) situovanou v jeho bezprostřední blízkosti v okrajové části města. Po roce 1989 zanikla vazba sídliště na podnik. V části domů zůstaly byty bez hygienického zařízení s vytápěním na tuhá paliva. Do těchto domů se stěhovali sociálně slabí nájemníci a velmi často Romové. Postupem času došlo k zařazení tohoto místa mezi tzv. **sociálně vyloučené lokality**.

Projekt byl zaměřen na přípravu a realizaci **vzdělávacího plánovacího workshopu** pro obyvatele sídliště

Válcoven ve Frýdku-Místku na **téma revitalizace areálu sídliště**. Workshop pro obyvatele lokality ve spolupráci s místní skupinou aktivních obyvatel, kteří si říkají Rada sídliště Válcoven plechu, a komunitními pracovníky Krajského úřadu Moravskoslezského kraje představil možnosti a formy, které je možné využít při budoucím plánování obnovy v sídlišti ve spolupráci s jeho obyvateli.

Se zapojením místních obyvatel byly specifikovány potřebné úpravy a změny a možnosti jejich postupného provedení.

Sídliště Válcovny z ulice Míru

VÁLCOVNY

Diskuse s obyvateli sídliště v terénu

CÍL PROJEKTU

Předmětem projektu byl návrh a provedení komunitního vzdělávacího plánovacího workshopu pro obyvatele sídliště Válcoven plechu ve Frýdku-Místku ve spolupráci s místní aktivní skupinou obyvatel Rada sídliště Válcoven plechu a komunitními pracovníky projektu Krajského úřadu Moravskoslezského kraje „Podpora komunitní práce v MSK“. Návrh projektu vznikl na základě potřeby místních obyvatel a z iniciativy komunitních pracovníků, kteří v lokalitě dlouhodobě pracují.

Workshop neměl ambici vytvořit konkrétní architektonické návrhy. Obyvatelé se měli pod vedením architektů naučit nově a s nadhledem podívat na místo, kde žijí, najít jeho silné a slabé stránky a podrobně se zamyslet nad jednotlivými potřebnými úpravami. Měli se naučit zformulovat společně závěry, které z těchto témat mají prioritu a jakým způsobem lze o definovaných požadavcích dál vyjednávat.

Obsahem projektu byla modelová práce s místní komunitou na přípravě dlouhodobého plánovacího podkladu s koordinovaným postupem možností postupné revitalizace lokality sídliště Válcoven.

KONTEXT PROJEKTU

Sídliště Válcovny ve Frýdku-Místku je bývalou zaměstnaneckou kolonií velkého průmyslového podniku (Karlova huť, později Válcovny plechu Frýdek-Místek, dnes ArcelorMittal) situovanou v jeho bezprostřední

blízkosti v okrajové části města. Po zrušení vazby sídliště na podnik po roce 1989 s domy disponovalo město. Z části domů se stalo „sociální“ bydlení s nízkou kvalitou vybavení (chybí koupelny, je zde lokální vytápění na tuhá paliva atd.). Do těchto domů se postupně stěhovali sociálně slabí nájemníci, hlavně Romové. Další část domů město prodalo do soukromého vlastnictví. V některých z těchto domů jejich majitelé sami bydlí a ostatní byty pronajímají a o opravy a údržbu svých domů se starají. V několika případech je soukromý dům nebo jeho část provozován jako „sociální ubytovna“, kde se nájemníci střídají. Vzhledem k postupné koncentraci romských obyvatel jak v městských, tak v části soukromých domů, došlo postupně k zařazení tohoto místa mezi tzv. sociálně vyloučené lokality.¹⁰⁶ Mapu sociálně vyloučených lokalit v ČR zpracovala v roce 2006 společnost GAC s.r.o. a Nová škola o.p.s. pro Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

Jako sociální vyloučení je označován **proces, v jehož rámci je jedinci, skupině jedinců či komunitě výrazně znesnadňován či zcela zamezován přístup ke zdrojům, pozicím a příležitostem, které umožňují zapojení do sociálních, ekonomických a politických aktivit majoritní společnosti.**¹⁰⁷

¹⁰⁶ Popis stavu lokality dle výzkumu z roku 2006 Mapa sociálně vyloučených lokalit v ČR https://www.esfcr.cz/mapa/int_ms14_3.html

¹⁰⁷ Definice sociálního vyloučení dle výzkumu cit. v pozn. 1.

„Od března 2016 realizuje Moravskoslezský kraj individuální projekt s názvem „Podpora komunitní práce v Moravskoslezském kraji“, který je zaměřený na rozvoj komunitní práce v sociálně vyloučených lokalitách Moravskoslezského kraje. Projekt navazuje na předchozí realizace krajských individuálních projektů „Podpora sociálních služeb na území sociálně vyloučených lokalit I, II a III“, které se, mimo jiné, zaměřily na podporu samotných obyvatel v místě jejich bydliště, a to ne prostřednictvím nabídky přímé pomoci, ale cílenou snahou o zvýšení kompetencí těchto obyvatel, hledání potřeb těchto obyvatel a jejich uschopňování k nalézání řešení problému na místě vlastními silami.“¹⁰⁸

OBSAH PROJEKTU

Projekt byl zaměřen na přípravu a realizaci vzdělávacího plánovacího workshopu pro obyvatele sídliště Válcoven ve Frýdku-Místku na téma revitalizace areálu sídliště. Workshop ve spolupráci s obyvateli lokality představil možnosti a formy, které je možné využít při budoucím plánování obnovy sídliště. Se zapojením místních obyvatel byly specifikovány potřebné úpravy a změny a možnosti jejich postupného provedení.

Přípravné práce

- Rešerše historie lokality, zhodnocení původního urbanistického a architektonického řešení a významných historických a společenských míst a vazeb
- Seznámení se základním obrazem současného stavu sídliště po stránce architektonicko-urbanistické, technické, funkční i sociální
- Příprava pracovních mapových podkladů

AKTIVITY WORKSHOPU

1. krok – SETKÁNÍ NAD MAPOU

- Podrobnější pojmenování problémů a možností, jejich vyznačení v mapě území a diskuse nad nimi přímo v terénu ve spolupráci užší skupiny obyvatel sídliště, komunitních pracovníků a architektů
- Podle výsledku setkání následovala podrobnější příprava pro krok 2.

2. krok – PLÁNOVACÍ KOMUNITNÍ SETKÁNÍ

- Aktivní zapojení všech obyvatel sídliště se zájmem o věc, shromáždění názorů a přání co nejširšího spektra obyvatel, zapojení dětí a rodičů, majitelů nemovitostí, nájemníků atd.

Podle výsledků pojmenování a vytipování hlavních potřeb a požadavků ze shromážděného souboru byly specifikovány podklady pro krok 3. Dodatečně byl ještě připraven dotazník, který byl mezi obyvatele sídliště rozdán během prosince 2016.

¹⁰⁸ Citováno dle http://www.msk.cz/cz/dotace_eu/realizace-projektu-ze-socialni-oblasti-podpora-komunitni-prace-v-moravskoslezskem-kraji_-zahajena-67073/

3. krok – PLÁNOVACÍ PODKLAD

- Příprava mapy se zakreslením požadavků a možností v území, součástí je soupis včetně etapizace a možnosti realizace (vlastními silami obyvatel, s příspěvkem města, s projektovou podporou atd.).

VYHODNOCENÍ A ZÁVĚR

- Společná závěrečná prezentace výsledků workshopu představitelům města Frýdek-Místek
- Shrnutí výsledků v textové a grafické (digitální) podobě – závěrečná zpráva

INFORMACE O LOKALITĚ A HISTORIE ÚZEMÍ

Ortofotomapa s vyznačením lokality sídliště Válcoven

Kolonie bytových domů (sídliště Válcovny, Karlohutní kolonie?) se nachází ve Frýdku-Místku v blízkosti průmyslového areálu (v minulosti Karlova huť, později Válcovny plechu Frýdek-Místek, dnes Arcelor-Mittal). Od jihozápadu území vymezuje řeka Ostravice, železniční trať a silniční místní komunikace – ul. Míru, od severu ulice Sokolská a z východu les zvaný Na Lipině (Lipina), který se prudce zdvihá do kopce směrem k panelovému sídlišti.

Sídliště bylo postaveno v prvních desetiletích 20. století, má velmi příjemné měřítko, architektonický a urbanistický charakter je tradiční a odpovídá obdobným modelům zaměstnaneckého bydlení u velkých továren. Je situováno původně na „zelené louce“ u hranice průmyslového areálu. Bytové domy jsou přehledně uspořádány, kolem ulice Míru stojí v řadě rovnoběžně s komunikací, další část tvoří domy ortogonálně sestavené kolem polootevřených dvorů. Největší část centrálního veřejného prostoru sídliště zabírá asfaltové hřiště, nedávno doplněné vybave-

ným dětským hřištěm s oplocením. Toto dětské hřiště vzniklo nedávno právě ve spolupráci města a Rady obyvatel sídliště Válcovny. Část oplocených pozemků je rovněž v bezprostřední blízkosti domů v zadní části sídliště. Jsou zde trávníky a vzrostlé stromy. Obslužné komunikace zajišťují vjezd vozidel a parkování a většinou slouží i jako chodníky pro pěší. Kolonii doplňuje stavba komunální prádelny a koupelny, několik jednotlivých garáží a řadová garáž u ulice Dlouhé.

Všechny bytové domy v kolonii jsou dvoupodlažní, většinou podsklepené, se sedlovými valbovými střechami, v několika případech je podkroví využito dodatečnou vestavbou pro bydlení, jinde jsou půdní prostory bez využití. Bytové domy jsou ve vlastnictví města a byty jsou pronajímány jako „sociální“ bydlení. Další část domů je v soukromém vlastnictví a majitelé v nich dále bydlí a případně byty pronajímají. Jeden bytový dům je v soukromém vlastnictví a je provozován jako „ubytovna“.

Vnitřní prostor sídliště Válcovny s novým dětským hřištěm

Historická fotografie „švédského kříže“. Zdroj: archiv Davida Pindura

MÍSTNÍ ZAJÍMAVOST – KŘÍŽ V LESE NA LIPINĚ

Výraznou zajímavostí kolonie je kříž, který je ukrytý ve svahu v lese pár kroků nad úroveň ulice Dlouhá přibližně v místě, kde do ní ústí ulice Sokolská. Kříž v současnosti není z ulice téměř viditelný, ale podařilo se najít historické fotografie i pamětníky, kteří kříž znali v minulosti v lepším stavu a pamatují si na pověsti, které se ke kříži a místu, kde stojí, váží. O existenci kříže jsme se od místních dozvěděli z náhodné poznámky během společné procházky po sídlišti v prvním kroku workshopu.

Dle publikace Frýdek-Místek (Adamec a kol., 2014) je původ kříže vysvětlován takto: „Přítomnost nepřátelských jednotek v regionu v posledních letech třicetileté války¹⁰⁹ vstoupila do místní lidové tradice, v níž mj. figuruje řada tzv. švédských hrobů, kaplí či křížů. Také ve Frýdku je s nimi spojován drobný sakrální objekt. V bývalém panském lese Lipina se dodnes nachází dřevěný kříž, jenž údajně označuje švédský vojenský hřbitov či hromadný hrob.“

Podle vzpomínek pamětníků, s nimiž proběhlo setkání v rámci druhého kroku programu workshopu, byl kříž udržovaný, chodila k němu náboženská procesí „do Hájku“ s farářem a muzikou, bylo tam osvětlení a jedna místní rodina o kříž pečovala. Podle legend se lesu říkalo „Vojenčok“ a v tom místě jsou pohřbeni švédští vojáci. Při výkopových pracích se v místě do dnešní doby nacházejí lidské kosti. K další legendě patří ta o medvědí česneku: před příchodem švédských vojáků zde medvědí česnek nikdy nerostl, ale po jejich pohřbení růst začal – vojáci měli údajně semínka medvědího česneku v kapsách uniforem a tak se dostal medvědí česnek do lesa, který vyrostl nad jejich hroby.

SOCIÁLNÍ SITUACE NA SÍDLIŠTI

Podle vyprávění pamětníků během setkání v rámci druhého kroku workshopu byla kolonie zaměstnaneckým sídlištěm bezprostředně sousedícího průmyslového podniku. V místě byly domy dělnické i pro vyšší zaměstnance – úředníky a inženýry. V domech v sousedství (dnes na jejich místě stojí průmyslová hala) bydleli např. i závodní lékaři. Úroveň bydlení byla v minulosti poměrně vysoká, domy využívaly příjemné polohy v zeleni a v blízkosti lesa, v té době

109 Třicetiletá válka byla v letech 1618-1648.

Podvečerní vycházka ke kříži s dětmi a lampiony

Území sídliště

Dřevěný kříž v blízkém lese

udržovaného. V bezprostřední blízkosti byla základní škola (dnes Armáda spásy – Domov Přístav – domov se zvláštním režimem pro osoby bez přístřeší vyžadující nepřetržitou péči), kulturní středisko Válcoven „Lesík“, kde byla knihovna a kino, letní koupaliště s bazénem, kam měli zaměstnanci válcoven a jejich děti vstup zdarma. Děti využívaly neoplocené plochy zahrad a les nad kolonií k letním i zimním hrám a sportům.¹¹⁰

Obyvatelé sídliště tvořili sociálně různorodou společnost typickou pro období socialismu. Část obyvatel tvořily i romské rodiny, které se sem přistěhovaly za práci a dostaly zde přidělené byty. Některé tyto rodiny tvoří dodnes skupinu starousedlíků. Bydlení na sídlišti bylo nájemní a domy nebyly před rokem 1989 výrazněji rekonstruovány, což postupně zhoršovalo jejich stav a úroveň vybavení.¹¹¹

V 90. letech došlo ke snížení počtu zaměstnanců Vál-

coven. Někteří původní obyvatelé se také vystěhovali do vybavenějších panelových sídlišť a domů v jiných částech města. Domy a byty v nich disponovaly po roce 1989 město. Do uvolněných bytů, které už v té době neposkytovaly takovou úroveň bydlení jako nově vybudovaná sídliště, byli umisťováni sociálně slabší obyvatelé včetně romských. V bytech nejsou koupelny, vytápění je lokální na tuhá paliva, problém je odkanalizování jak domů, tak i venkovních ploch. Sídliště se dostalo podle výzkumu společnosti GAC z roku 2006 mezi tzv. „sociálně vyloučené lokality“¹¹². Při diskusi se současnými obyvateli se objevil názor, že jako skutečně „vyloučenou“ začali oblast vnímat až po zařazení na tento seznam (dle diskuse s Radou dne 1. 10. 2016).

Zhoršení stavu nastalo po odprodeji některých domů do soukromého vlastnictví. Část domů, které si obyvatelé koupili sami pro sebe, funguje dobře. Majitelé v těchto domech bydlí a volné byty pronajímají na běžném trhu. Tyto domy jsou v dobrém stavu, majitelé investují do potřebných oprav a mají velký zájem na stavu sídliště a jeho dobré pověsti. Někte-

ré domy nebo jejich části koupili majitelé, kteří sami v místě nebydlí a pronajímají tyto domy jako ubytovny pro chudé nájemníky v tísnivé životní situaci. Tato situace je pro celou lokalitu rizikem, protože střídající se sociálně slabší nájemníci žijící (a financující svoje bydlení) ze sociálních dávek tvoří nejproblematičtější část obyvatel.

V současnosti v místě působí komunitní pracovníci v rámci projektu Krajského úřadu Moravskoslezského kraje „Podpora komunitní práce v MSK“ (v současnosti Mgr. Hana Žurovcová a Jakub Neubauer, v minulosti rovněž Zuzana Maiwaelderová). Podařilo se jim zaktivizovat část místních obyvatel jak romských, tak neromských, kteří společně vytvořili neformální

skupinu obyvatel sídliště nazvanou Rada sídliště Válcoven plechu. Skupinu tvoří zejména starousedlíci – Romové, kteří bydlí v nájemních městských bytech, a v místě bydlící vlastníci domů, kteří mají společný zájem na zvýšení kvality prostředí, ve kterém žijí. V této komunitě se postupně daří diskutovat a plánovat kroky, které mohou pomoci nastartovat proces zvelebení lokality podle potřeb a přání obyvatel.

110 Zaznamenáno podle vzpomínek pamětníků pánů Kulihy a Parčíše, kteří v sídlišti válcoven prožili dětství v 60.-70. letech 20. století, rozhovor proběhl v rámci workshopu dne 12. 11. 2016.

111 Je to jeden z mechanismů, který přispívá k sociálnímu vyloučení lokalit tam, kde bytový fond trpí dlouhodobě chybějící údržbou a není přizpůsobován aspoň základním současným požadavkům na vybavení.

112 Viz mapa z výzkumu společnosti GAC z roku 2006, dostupné online https://www.esfcr.cz/mapa/int_ms14_3.html

KOLONIE VÁLCOVEN JAKO PŘÍJEMNÉ MÍSTO PRO ŽIVOT

PRVNÍ KROK – SPOLEČNÉ SETKÁNÍ NAD MAPOU

Workshop začal 1. 10. 2016 v prostorách centra Pramínek na ulici Míru v 10.00 hod.

Pozvánka na 1. společné setkání

PROGRAM

10.00 – 10.30 PŘEDSTAVENÍ

Organizátoři Eva a Tomáš
Domáci – účastníci workshopu

10.30 – 11.20 MÍSTO VE MĚSTĚ

Společně nad mapou Frýdku-Místku:

Co znamenají Válcovny v mapě města? (příběhy, místní názvy, události)

Jak jsou Válcovny napojené na okolí a ostatní části města?

Kam nejčastěji chodíte a jakým způsobem?

11.20 – 12.00 ČISTÝ PAPIR

Pokuste se nakreslit obrázek kolonie Válcovny – zakreslete a popište cesty, okraje, oblasti, uzly, významné prvky

Popište, kdo v kolonii bydlí – jaké typy obyvatel zde jsou? (věk, zaměstnání, způsob života, vztah k místu)

Vyznačte na časové osy aktivity, které v prostoru kolonie děláte. Pokuste se určit co vás během nich trápí nebo naopak těší

Na vyznačených škálách vyznačte, jak vidíte kolonii Válcovny

12.00 – 13.00 SPOLEČNÝ OBĚD

13.00 – 13.40 S MAPOU KOLEM DOKOLA

Každý s mapou na obhlídce sídlišťem:

V mapě vyznačte

Co a kde obvykle děláte

Kudy obvykle chodíte a kde nejčastěji pobýváte

Dobrá a špatná místa

Význačné body, hlavní vstupy

Místa, kde se cítíte příjemně a nepříjemně, bezpečně a nebezpečně

Kde je to hezké a kde je to ošklivé

14.00 – 15.30 SPOLEČNÉ SHRNUTÍ

V čem se společně shodujete?

Jak by mohli obyvatelé sami přispět ke zlepšené stavu?

Co považujete za nejdůležitější?

Co se Vám nejvíce líbilo a nelíbilo na dnešním setkání?

15.30 – 16.00 ZÁVĚR – plán na příště

Této části workshopu se v centru Pramínek účastnilo 10 obyvatel sídliště Válcoven plechu – Helena Fojtíková, Martina Tokarská, Zdenka Benešová, Ivan Bongilaj, Růžena Kroščenová, Marian Strkač, Jana Šponiarová, Rudolf Bongilaj, Marie Kaňoková, Jana Bongilajová; 2 komunitní pracovníci – Hana Žurovcová a Jakub Neubauer; a 2 architekti – Eva Špačková a Tomáš Čech. Z řad obyvatel se účastnili Romové i neromové. Odpoledne se workshop přesunul ven, do ulic sídliště, kde se připojili k diskusi další obyvatelé – paní Libuše Vyhňáková, pan Balog, pan Petr Bongilaj a děti.

NÁZORY OBYVATEL SÍDLIŠTĚ

V následujícím textu jsou uvedeny názory na problémy v sídlišti z perspektivy jeho obyvatel tak, jak zazněly během moderované diskuse, která byla součástí workshopu.

Na začátku workshopu proběhlo vzájemné představení účastníků, každý sdělil, jak dlouho již na sídlišti žije a co ho na workshop přivedlo (motivace).

Obyvatelé vyjmenovali problémy, které vnímají jako nejdůležitější a nejpálčivější – jedná se o kanalizaci, koupelny, záchody (v městských domech), chodníky, osvětlení.

Následně účastníci diskutovali o **historii lokality a jejím názvu**. Shodli se na tom, že správný historický název lokality je „Lipina“. Domy patřily Válcovnam plechu, žili v nich pracovníci Válcoven, převážně neromské rodiny. Město Frýdek-Místek byty převzalo po roce 1989. Byty byly vždy bez koupelen a se záchody na chodbách, u domů byly prádelny, mandl. V tehdejší době (50. -80. léta 20. století) byly takto vybavené starší byty ještě v podstatě běžné, vybavení bylo špatné a vše si obyvatelé zajišťovali sami.

Postupně začalo město všechny romské rodiny stěhovat na ulici Míru, dříve tu žily pouze tři romské rodiny. Vyloučenou lokalitou se tato oblast stala asi před 10-15 lety. Jeden dům na ulici Míru si koupila soukromá majitelka a pronajímá ho často problémovým nájemníkům. Obyvatelé se domnívají, že strategie města je špatná, není dobré stěhovat všechny romské rodiny na jedno místo. Tento názor sdílí Romští i neromští obyvatelé.

Architektonicky je sídliště velmi hezkou lokalitou, jsou zde nižší domy, hodně prostoru mezi nimi, hodně zeleně, hřiště pro sport. Žijí zde však rodiny s mnoha dětmi, z toho plyne zvýšený hluk a jiné problémy. Potulují se zde volně puštění psi.

Proběhla diskuze o tom, jak a proč vlastně vznikl tak negativní pohled na lokalitu. Obyvatelé se domnívají, že špatná pověst místa nepravděpodobně z nějakých objektivních příčin, lokalita je v podstatě hezká, ale existují předsudky vůči Romům, kterých zde žije mnoho. Diskutovalo se i o **napojení sídliště na okolní části města**. Do mapy byla zakreslována problémová místa a nápady jejich řešení. Autobusové spojení je velmi špatné, například dětem do školy jede ráno

pouze jeden autobus, do nemocnice není přímé spojení. V lokalitě chybí zastávka, lidé chodí na zastávku na autobusové točně na ulici Křížíkova. Musí přecházet frekventovanou železniční trať, po které ve všední dny jezdí 4 vlaky za hodinu. Krátí si cestu přes koleje, je to nebezpečné. Přemýšlelo se o vhodném umístění nové zastávky MHD (např. křižovatka mezi ulicí Míru a Sokolská, kde je velký volný prostor).

Kolem lokality vede komunikace (ul. Míru), která je hodně využívána kamiony jezdícími do blízkých závodů, chodník je ve velmi špatném stavu, chůze po něm je nebezpečná, cesta je úzká, auta mají obtíže se vyhnout. Špatně mobilní obyvatelé a rodiče s kočárky se musí pohybovat po komunikaci, chodník je rozbitý. Auta jezdí směrem z města rychle, náhle vyjíždějí ze zatáčky (již dříve se hovořilo o možnosti umístit retardér, to bylo zamítnuto s ohledem na těžké kamiony, další možnost je umístění zpomalovacího semaforu na počátek ulice Míru).

V lokalitě chybí veřejné osvětlení. Obyvatelé se domnívají, že patří soukromému majiteli, ne městu, takže město ho nemůže opravit.

Lokalita je špatně napojená na sídliště na kopci – obyvatelé, zejména děti, které chodí do školy, používají vyšlapanou lesní pěšinku, která však vede do prudkého kopce a po deštích nebo v zimě je extrémně kluzká. Dál za sídlišťem, v areálu bývalých Válcoven, existují neopravené betonové schody. Les nad lokalitou je neudržovaný, pouze v místě teplovodního potrubí jsou stromy vysekány. Les patří společnosti Lesy ČR. Existuje možnost vejít v jednání s vlastníkem lesa.

U lesa vznikají černé skládky, odpad přivážejí i obyvatelé jiných částí města. Obyvatelé se domnívají, že by bylo vhodné v ulici Dlouhá umístit kamery nebo zabránit vjezdu automobilů do části ulice sousedící se sídlišťem.

V lese za ulicí Dlouhá je umístěn starý **dřevěný historický kříž**, kopec byl v daleké minulosti využíván jako hřbitov. Místo by se mohlo stát novým symbolem lokality, poutním místem, pokud by se povedlo ho upravit. Existuje možnost oslovit katolickou církev ve městě, zda existují informace o původu a historii tohoto místa.

Proběhla diskuze k plánu magistrátu vybudovat pro obyvatele **komunitní centrum na ulici Míru**. O tomto projektu mají obyvatelé pouze málo informací, které jim sdělili komunitní pracovníci. Obyvatelé mají zájem získat více informací, podílet se na budoucí podobě komunitního centra, které bude sloužit i jim. Diskutovalo se o možnosti udělat před komunitním centrem navazující venkovní posezení pro obyvatele. Zdenka Benešová, jako zástupkyně Rady obyvatel, bude kontaktovat vedoucí odboru sociálních věcí paní Kozlovou a požádá ji o schůzku k tomuto tématu.¹¹³

¹¹³ Schůzka zástupců obyvatel na odboru sociálních věcí k tématu komunitního centra proběhla dne 11.10. 2016

DRUHÝ KROK – PLÁNOVACÍ KOMUNITNÍ SETKÁNÍ

Setkání začalo v sobotu 12. 11. 2016 v 10 hodin ve středisku Pramínek na ulici Míru ve Frýdku-Místku, účastníci dopolední části – Eva Špačková, Tomáš Čech (architekti), Alice Gojová (katedra sociálních studií, Fakulta sociálních studií OU) komunitní pracovníci Hana Žurovcová a Jakub Neubauer, Adam Čerňanský (student katedry architektury FAST VŠB-TUO), pamětníci života v kolonii v minulosti pánové Kuliha a Parčíš, členové Rady sídliště Válcovny plechu a obyvatelé kolonie Válcovny (Romové i neromové). Odpoledního programu se kromě jmenovaných zúčastnili další obyvatelé kolonie, děti a hudební skupina.

Pozvánka na 2. setkání

PROGRAM

10.00-12.00 SETKÁNÍ S RADOU VÁLCOVEN – VÁLEČNÁ PORADA
příprava závěrečné prezentace pro město: místo, účastníci a pozvání, termín
Probíhající projekty – diskuse: chodník, komunitní centrum

12.00-13.00 PŘESTÁVKA NA OBĚD

13.00-16.30 ODPOLEDNÍ PROGRAM PRO VEŘEJNOST

13.00 – 13.45 VZPOMÍNKY – POHLED DO HISTORIE KOLONIE VÁLCOVNY
Vede ing. Zdenka Benešová
Hosté: pan Kuliha, pan Parčíš

14.00 – 16.00 PLÁNOVACÍ HRA - 8 HRDINŮ PRO KOLONII VÁLCOVNY
rozdělení rolí
formulace požadavků a cílů - uvažování
návrh projektů - akce
vyjednávání
závěr, společné shrnutí, zhodnocení

16.00 – 16.30 HUDEBNÍ VYSTOUPENÍ
Přivítání hostů z fary – otec František

16:30-17.00 LAMPIONOVÝ PRŮVOD KE KŘÍŽI NA LIPINĚ

DOPOLEDNE – SETKÁNÍ S RADOU

Příprava **závěrečné prezentace z workshopu** pro představitele města Frýdek-Místek (termín, místo, okruh pozvaných hostů). Jednání zajistí společně Zdenka Benešová, Jana Šponiarová a Jana Bongilajová. Doporučený termín do Vánoc, pokud to nebude možné, tak na začátku ledna 2017.

Zpráva z jednání na městském úřadě o **komunitním centru** v kolonii Válcovny, zástupci Rady mají

praktické připomínky k tomu, jak by centrum mohlo fungovat. Při přípravě podobných projektů by ocenili možnost zapojení do plánování hned v úvodní fázi při formulování záměrů a přípravě stavebního programu, pokud se stavba týká bezprostředně lokality, ve které žijí. Obyvatelé dokážou velmi dobře společně formulovat svoje potřeby i možnosti spolupráce. Provoz podobného centra by mohli částečně (v nízkoprahové části určené místní komunitě a veřejnosti) zajistit v lo-

Obhlídka místa s místními obyvateli

Diskutovalo se i o možné opravě chodníků v lokalitě. Obyvatelé mají o tomto záměru pouze velmi kusé informace. Chtějí vědět víc a dát své vlastní návrhy. Dohodli se, že sepiší žádost o informace o opravě chodníků a osvětlení, sesbírají podpisy obyvatel; Jana Šponiarová žádost doručí na odbor dopravy a silničního hospodářství.¹¹⁴

Uvažovalo se o tom, jak je možné pracovat na sídlišti s „problémovými rodinami“, zejména z domu soukromé majitelky paní Střížové. Problém je s tím, že děti z tohoto domu si přivlastňují dětské hřiště, nechťejí tam pouštět jiné děti, vznikají konflikty i s rodiči. Obyvatelé došli k závěru, že by bylo vhodné pozvat na setkání Rady sídliště Válcoven plechu majitelku tohoto domu.

Po dopolední diskusi v Pramínku skupina obyvatel společně s architekty po obědě obešla kolonii a na konkrétních místech se diskutovalo o problémech a možnostech řešení.

Závěr workshopu proběhl opět v Pramínku. Účastníci měli říct, co se jim v lokalitě nejvíce líbí, o co by nechťejí přijít a naopak, co se jim nelíbí, co by chtěli změnit. K věcem, které se líbí, patří dobrá parta, přátelské vztahy, čistota díky aktivitě domovníků-preventistů

¹¹⁴ Obyvatelé za podpory komunitních pracovníků sepsali oficiální žádost adresovanou panu Hronovskému, vedoucímu Odboru dopravy a silničního hospodářství, ve které žádali o opravu chodníků na ulici Míru, veřejných prostranství mezi domy na ulici Míru a vyjádření k absenci osvětlení na sídlišti. V oficiální odpovědi pan Hronovský reagoval na všechny body žádosti. K provizorní opravě chodníků dojde na jaře 2017, co se týče osvětlení, mělo by být vybudováno v rámci celkové revitalizace sídliště v roce 2018.

Diskuse v centru Pramínek

zaměstnaných Magistrátem města Frýdku-Místku, vybudované dětské hřiště, pozitivní změny. Nelíbí se špatné vztahy s několika problémovými rodinami, neexistence koupelen v bytech, záchody na chodbách, negativní pohled ostatních obyvatel na lokalitu a to, že město nebere obyvatele sídliště jako partnery.¹¹⁵

¹¹⁵ Text je zpracován podle zápisu z workshopu.

kalitě bydlící místní obyvatelé – Ivan Bongilaj a Rudolf Bongilaj, kteří již v komunitě úspěšně působí jako domovníci-preventisté.

Členové Rady se podrobně vyjádřili k plánované opravě chodníku na ulici Míru. Oprava je nezbytná, ale zároveň je nutné harmonizovat ji i s dalšími potřebami v lokalitě. (bezpečnost – omezení rychlosti vozidel, účinné veřejné osvětlení, uložení komunálního odpadu, podoba a využití přilehlých předzahrádek jako prostoru, který tvoří „první dojem“ z celého sídliště).

ODPOLEDNÍ PROGRAM PRO VEŘEJNOST

Ve 13 hodin začali hasiči stavět na asfaltovém hřišti nafukovací stan, ve kterém měl proběhnout program pro veřejnost. Počasí se odpoledne zhoršilo a začal padat mokrý sníh.

Plánované setkání s pamětníky života v kolonii proběhlo v centru Pramínek, protože venku bylo nepříznivé, chladné počasí a sněžilo. Na pozvání paní Zdenky Benešové přišli starousedlíci pan Kulíha a pan Parčíš. Oba vyprávěli o podobě kolonie v době jejich dětství a mládí, kdy místo ještě nebylo „vyloučenou lokalitou“, ale příjemným místem k bydlení zaměstnanců Válcoven s pestrými sociálními skladbami. Vzpomínali na různé možnosti sportovního vyžití v blízkosti (fotbalové hřiště, v zimě hokej, v kopci nad sídlištěm (v té době pouze částečně zalesněném) v zimě lyžování a sáňkování (jezdilo se „na kříž“, „po hřebenu“, „smrt-

kou“, „přes lavor“). Cesta ke kříži a na sídliště na kopci za lesem byla schůdná. V blízkosti byl letní bazén pro zaměstnance Válcoven zdarma. V létě děti navštěvovaly areál neoplocených zahrad v místě dnešní budovy mostárny, pořádaly se tam táboračky na zakončení školního roku. V místě byly typické třešňové stromy. V okolí byly menší obchody a kulturní středisko „Lesík“ s knihovnou a kinem. Děti měly školu do 5. třídy v místě, později docházely do vzdálenějších škol. V kolonii žila paní Kolářová, pamětnice, která sedávala na lavičce před domem a vyprávěla dětem strašidelné historky. Kříž v lese byl udržovaný (doloženo i historickými fotografiemi) a chodilo k němu každoročně procesí „do Hájku“ s farářem a muzikou. V místě bylo osvětlení a o kříž bylo pečováno. Podle vyprávění tam je hřbitov, údajně švédských vojáků padlých ve třicetileté válce. Podle další legendy tito vojáci měli po kapsách uniforem semínka medvědího česneku, který v lese od té doby hojně roste a předtím se tam nevyskytoval. Tyto pověsti oba pamětníci potvrdili, že je slyšeli takto vyprávět, když byli ještě děti. Pověst potvrzuje i lidový název lesa Na Lipině, který byl nazýván „Vojenčok“.

URBÁNNÍ PLÁNOVACÍ HRA OSM HRDINŮ PRO KOLONII VÁLCOVNY

Po 14 hodině hasiči postavili stan a přišli obyvatelé sídliště a děti, aby se zúčastnili plánovací hry „8 HRDINŮ PRO KOLONII VÁLCOVNY“.

Účastníci hry byli rozděleni do skupinek a byly jim přiřazeny role, které ve hře zastávali. Jednotlivé role zastupovaly účastníky plánovacích procesů ve správě a rozvoji města (starosta, úředník, zastupitel, obyvatel, architekt atd.). Podle své role měli hráči zformulovat představu o tom, jaká má být kolonie a navrhnout konkrétní projekty, které by tuto představu pomohly naplnit. Všichni postupně vystoupili se svými projekty, které byly zapsány na tabuli. V dalším kole zástupci každé role vybrali ze všech navržených projektů tři, které považují za nejpotřebnější.

Tímto výběrem se dospělo ke třem nejdůležitějším cílům/projektům, které by si všichni společně přáli naplnit: **BEZPEČNOST, ZDRAVÍ A PĚKNÝ DOMOV**. První kroky, které by se měly podniknout, jsou:

- zřídit koupelny a záchody v bytech, kde nejsou
- upravit chodníky
- doplnit účinné veřejné osvětlení na celém území kolonie

Protože během hry bylo přítomno hodně dětí, na závěr se i ony mohly vyjádřit a říct svoje přání: osvětlení na hřišti, rovný povrch hřiště, tartan, oprava houpaček, lavičky a posilovna.

Metodika této hry byla obdobná jako u projektů komunitního plánování s účastí veřejnosti a výsledek velmi přesně vyjadřuje největší problémy kolonie. Obyvatelé i hosté se do hry spontánně zapojili. Počasí bylo poměrně nepříznivé, ale díky možnosti využít velký hasičský stan program mohl proběhnout bez zásad-

ních omezení. Je zřejmé, že **možnost mít přímo v sídlišti prostor pro komunitní setkávání i v interiéru** by byl velkým přínosem.

LAMPIONOVÝ PRŮVOD

Po 16 hodině si děti za pomoci komunitních pracovníků přichystaly světylka svíček do sklenic a společně se vypravily ke kříži v lese Na Lipině. S pomocí Technických služeb města Frýdku-Místku a místních domovníků-preventistů byla již předem vyčištěna zarostlá přístupová cesta ke kříži. Tato úprava umožnila průvodu dětí snadno projít se světylkou ke kříži a osvětlit ho. Atmosféru umocňoval čerstvý první sníh.

DOTAZNÍKY

Během setkání byly do kolonie doručeny dotazníky pro obyvatele včetně dvou sběrných boxů. Dotazníky byly s pomocí komunitních pracovníků a členů Rady sídliště Válcoven plechu rozdány obyvatelům sídliště a sesbírány do 14. prosince 2016. Otázky dotazníku byly formulovány na základě předchozích rozhovorů s obyvateli kolonie.

VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU

Celkem bylo rozdáno 110 dotazníků. Vyplněných dotazníků se ke zpracování vrátilo 48. Dotazník byl anonymní. Z vyplněných a vrácených dotazníků byly odpovědi od 40% žen a 56% mužů. Věkové rozpětí respondentů je patrné z grafu.

Z průběhu plánovací hry

DOTAZNÍK

1) Bydlíte v bytě:

Nájem u města

Nájem u soukromníka

Družstevní byt

Osobní vlastnictví (můj vlastní byt)

2) Jak jste spokojeni s bydlením v bytě, kde bydlíte:

Rozhodně ANO

Spiše ANO

Spiše NE

Rozhodně NE

3) Líbí se vám celkový vzhled Kolonie Válcovny:

Rozhodně ANO

Spiše ANO

Spiše NE

Rozhodně NE

4) Jaký je podle vás největší problém, související s bydlením v kolonii:

(Můžete vybrat maximálně tři varianty)

nedostatek sportovní-rekreačních možností

nedostatek hracích ploch pro děti a mládež

nedostatek odpočinkových ploch pro dospělé a seniory

nedostatečná obchodní vybavenost

doprava a rušivé vlivy dopravy

komplikované napojení na MHD

nedostatek parkovacích míst

bezpečnost obyvatel

chov psů a s ním související problémy

celkové náklady na bydlení

celková úroveň bydlení

jiný aktuální problém (stručně jej přibližte)

5) Jaké zlepšení bydlení v kolonii považujete za nejpotřebnější:

(Můžete vybrat maximálně tři varianty)

zlepšení chodníků a vozovek

rozšíření parkovacích ploch

dobyhávání a rozšíření hracích ploch pro děti a mládež

rozšíření a dovybavení veřejných sportovišť

zkvalitnění a rozšíření veřejné zeleně a její údržby

dobyhávání veřejných ploch lavičkami a odpadkovými koši

zkvalitnění veřejného osvětlení

úprava a rozmístění nádob na komunální odpad

vybudování vymezených prostor pro psy

jiný aktuální problém (stručně jej přibližte)

6) Jak jste ochotni se sami na vylepšení prostředí podílet:

Účastí na společných diskusích mezi obyvateli sídliště

Účastí na projednání problémů a jejich řešení s úřady

Příspěvkem vlastními financemi na určité úpravy

Pravidelnou prací na úpravách a údržbě sídliště

Příležitostnou prací na úpravách a údržbě sídliště (brigády)

Jsem ochoten/a se podílet jiným způsobem (napíšte podrobněji)

Nejsem ochoten/a se podílet

7) Jste:

žena

muž

8) Váš věk:

do 15 let

30 - 39 let

60 - 69 let

15 - 19 let

40 - 49 let

70 a více

20 - 29 let

50 - 59 let

Děkujeme za vaše odpovědi!

9) Na mapě sídliště na druhé straně můžete vyznačit a popsat místa, která si přejete změnit:

TŘI KROKY PRO KOLONII VÁLCOVNY

19% respondentů je ochotno účastnit se projednávání a řešení problémů s úřady a 5 osob sdělilo, že je ochotno se podílet pravidelnou prací na úpravách a údržbě sídliště.

ZÁVĚRY Z DOTAZNÍKU

Z výsledků dotazníku je zřejmé, že existuje jistá tendence odlišnosti ve vnímání kolonie mezi nájemníky městských bytů a majiteli bytů a domů v osobním vlastnictví. Nájemníci městských bytů, kteří odpovídali na náš dotazník, jsou méně spokojeni se stavem a vybavením bytů a spokojenější se společným veřejným prostorem kolonie. Vlastníci bytů, kteří odpovídali na dotazník, jsou více spokojeni s bydlením v bytech, ale jsou kritičtější ke stavu veřejného prostoru sídliště.

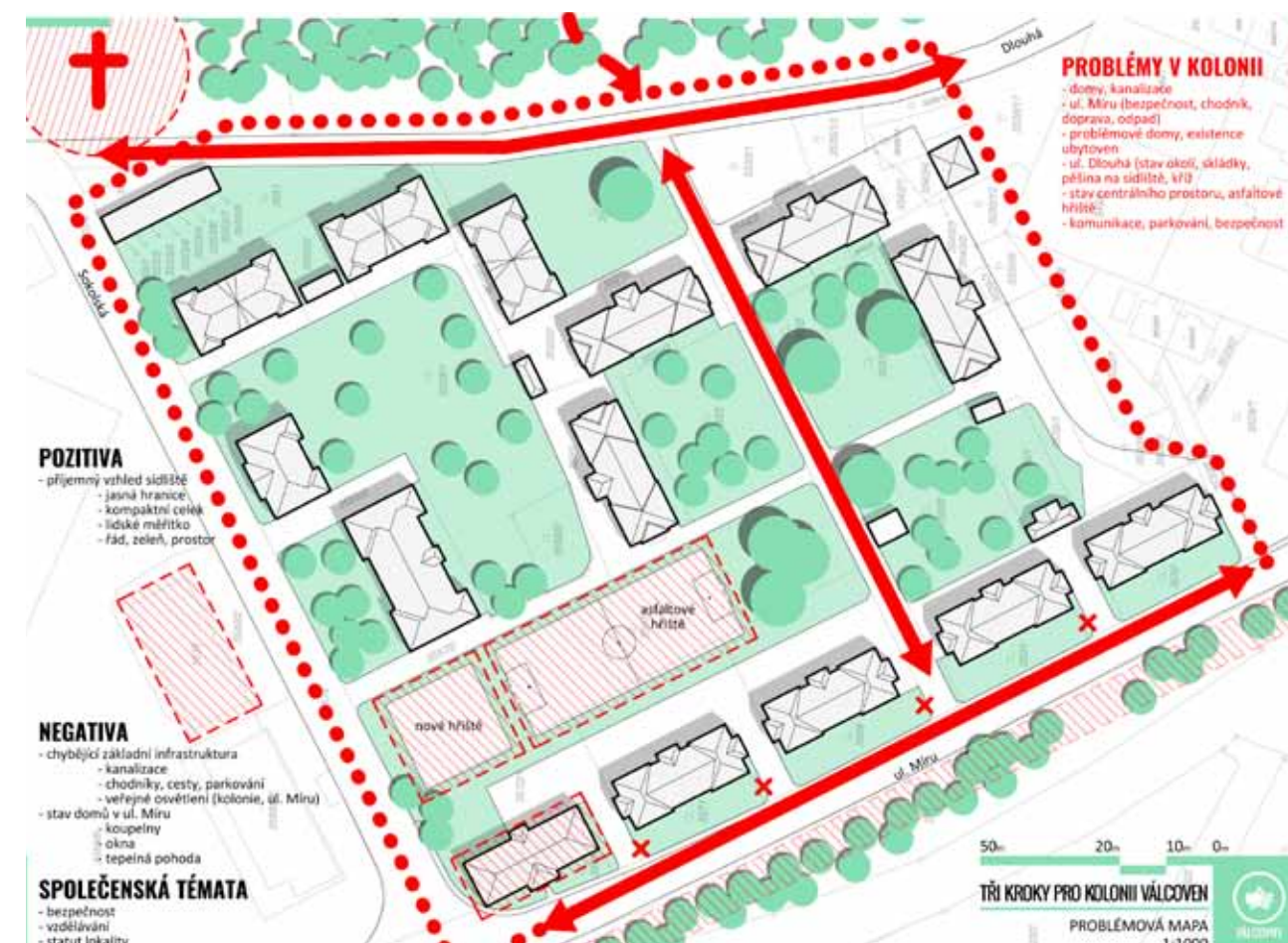
Všichni společně nejsou spokojeni v první řadě s kvalitou vozovek, chodníků a se stavem veřejného osvětlení.

Obyvatelé vyjadřují zájem spolupracovat a různými formami se podílet na zlepšení stavu v kolonii. Spektrum možností je velmi široké od společných diskusí přes vyjednávání s úřady, občasnou brigádu až po možnost některých se pravidelně na péči o okolí podílet. Jen menší část obyvatel nemá zájem podílet se na vylepšení prostředí vůbec a je potřeba i s touto pasivní částí obyvatel počítat (ale dotazník vyplnili ☺).

Závěry z dotazníku potvrzují informace získané od obyvatel kolonie jiným způsobem (v diskusích, při plánovací hře), a nejsou ani v rozporu se závěry, které lze odvodit pečlivým pozorováním přímo na místě.

TŘETÍ KROK – PLÁNOVACÍ PODKLAD

Z materiálů a informací nashromážděných během všech setkání je připravena mapa se zakreslením požadavků a možností v území, součástí je soupis včetně etapizace a možnosti realizace (vlastními silami obyvatel, s příspěvkem města, s projektovou podporou atd.).

PROBLÉMOVÁ MAPA – SOUPIS PROBLÉMŮ

Mapa zobrazuje hodnocení pozitivních a negativních prvků v území a soubor zjištěných problémů, se kterými jsme pracovali během průběhu workshopu s místní komunitou v lokalitě kolonie Válcoven.

POZITIVA

– kladné stránky, na kterých se dá dále stavět:

Celkově **příjemný vzhled** sídliště a příjemné **urbanistické uspořádání** v souladu se současnými trendy při koncipování kvalitního bydlení v okrajové části města. Urbanisticko-architektonické řešení kolonie podporuje a umožňuje dobré sousedské vztahy a přiměřenou sociální kontrolu prostoru. Území má **jasné hranice**, které ho vymezují, a tvoří **kompaktní, charakteristický, přehledný prostor** s jednoduchou orientací. V uspořádání budov panuje řád a do jisté míry lze odlišit **prostory veřejné, poloveřejné a polosoukromé**. Soukromé venkovní prostory (pozemky v soukromém vlastnictví) nejsou zatím vymezeny natolik, aby v prostoru tvořily nežádoucí bariéry.

Nejde o „anonymní“ prostor odsouzený k degradaci. Část obyvatel má silný vztah k místu a má velký zájem na jeho pozitivním rozvoji. Obyvatelé jsou ochotni podle možností k tomuto rozvoji přispět.

Historický dřevěný kříž, který stojí nad kolonií, je zajímavou historickou památkou spojenou s místními pověstmi.

NEGATIVA

– záporné stránky a nedostatky, které je nutno odstraňovat:

Největším problémem je chybějící nebo **nedostatečná základní infrastruktura** v území, na kterou jsou navázány další možnosti zvelebování. Přinejmenším v části území chybí **řádné odvedení splaškových a dešťových vod**,¹¹⁶ na které je navázána možnost rekonstrukce veřejného prostranství včetně chodníků, komunikací a parkovacích ploch a rovněž by-

¹¹⁶ Informace o základních technických parametrech území podle Studie rekonstrukce sídliště – ulice Míru, objednatel Statutární město Frýdek-Místek, zpracoval Dopravoprojekt Ostrava, 2007.

ových objektů (zejména jejich doplnění o základní hygienické vybavení). V prostoru sídliště je nedostatečné **veřejné osvětlení**, a to jak uvnitř kolonie, tak podél ulice Míru. Ulicí Míru je v současnosti vedena i **těžká nákladní doprava** a technický stav vozovky tomu neodpovídá, stejně jako stav chodníků a veřejného osvětlení této komunikace.

Obyvatele obtěžuje i stupňující se hluk z blízké železniční trati, kterou projíždí v denních i nočních hodinách vlaky nákladní i osobní včetně dopravy z továrny Hyundai.

Ulice Míru zároveň tvoří vstupní bránu do sídliště a do celé části města a pohled z ulice Míru na sídliště tvoří první dojem a statut kolonie i celé oblasti.

Nedostatečné je rovněž spojení kolonie s městem (školy, obchody, zdravotní péče, cesty do práce atd.). V místě chybí zastávka MHD a školní zařízení aspoň pro nejmladší děti, které v současnosti částečně nahrazuje centrum Pramínek (provozované Charitou ČR ve Frýdku-Místku). Pěší spojení do města je pouze po ulici Míru silně zatížené těžkou dopravou. Směrem na sídliště, kde je obchod a škola, vede pouze strmá pěší stezka lesem. **Chybí bezpečné a bezbariérové pěší propojení** do okolí i do vzdálenějších částí města.

Bytové domy na ulici Míru slouží jako městské „sociální“ byty. V domech nejsou byty vybaveny koupelnami, WC jsou na chodbách, chybí teplá voda. Praní a hygienické potřeby jsou zajištěny v budově prádelny. Topí se tuhými palivy. Domy celkově neodpovídají obvyklému standardu bydlení a vyžadují rekonstrukci, kterou podmiňuje zprovoznění kanalizace. Domy potřebují zejména doplnění příslušenství a rekonstrukci vnitřního vybavení. V souvislosti s koncepčním řešením vytápění bytů a po vyhodnocení nákladů a přínosů je možné uvažovat o zateplení obvodového pláště bytových domů.

SPOLEČENSKÁ TÉMATA

– bezpečnost, vzdělávání, statut lokality:

V místě není (podle příslušníků Městské policie) zvýšená kriminalita, ale přítomnost romských obyvatel, okrajová poloha, částečně stav některých domů (hlavně ul. Míru) a nedostatečné osvětlení a propojení vytvářejí dojem nebezpečného místa. Stav zhoršuje existence „ubytoven“, kam se stěhují obyvatelé se sociálními problémy.

Obyvatele v lokalitě podporují terénní pracovníci Magistrátu města Frýdku – Místku, pracovníci Charity Frýdek – Místek (centrum Pramínek, terénní program Rebel) a terénní pracovníci organizace Renarkon. Od března 2014 na sídlišti pracují také komunitní pracovníci Moravskoslezského kraje, kterým se podařilo propojit romské a neromské obyvatele a začít diskusi o možnostech zlepšení situace. Obyvatelé si vytvořili platformu Rada sídliště Válcoven plechu a společně začínají pracovat na zlepšení situace. Rada usiluje o to, stát se partnerem pro město a poradním hlasem

v samém začátku všech plánů určených pro jejich sídliště. Kompetence a schopnost spolupracovat její členové již osvědčili.

Na podzim 2016 se v průběhu workshopu řešily situace, ve kterých by názor Rady mohl a měl mít váhu. Obyvatelé se dozvěděli o možnosti vytvořit z objektu bývalé městské ubytovny na ulici Sokolská „sociální byty“ a obávají se, že další příchod neukotvených sociálně slabých obyvatel může křehkou situaci v kolonii zvrátit k horšímu. Dalším plánovaným projektem je návrh komunitního centra v jednom z domů na ulici Míru. Vybudování takového centra může být v sídlišti velmi přínosné a užitečné. Obyvatelé lokality reprezentované Radou mají zájem podílet se na přípravě koncepce, dávat připomínky a jednat o nejlepší podobě projektu a jeho budoucím využívání.

RIZIKA

Může dojít k narušení rovnováhy v komunitě **sestěhováním sociálně slabších občanů** do jednoho místa a tím podporování statutu „vyloučené lokality“. Sami místní obyvatelé, Romové i neromové, to takto vnímají.

Problematické se jeví i vytváření institucionálních projektů v dobré vůli sídlišti pomoci a situaci zlepšit, ale **bez diskuse a zapojení obyvatel** přímo do procesu přípravy záměru a podoby projektu. Rozhořčení pak může snadno vzniknout na obou stranách a dobrý záměr se snadno mine účinkem.

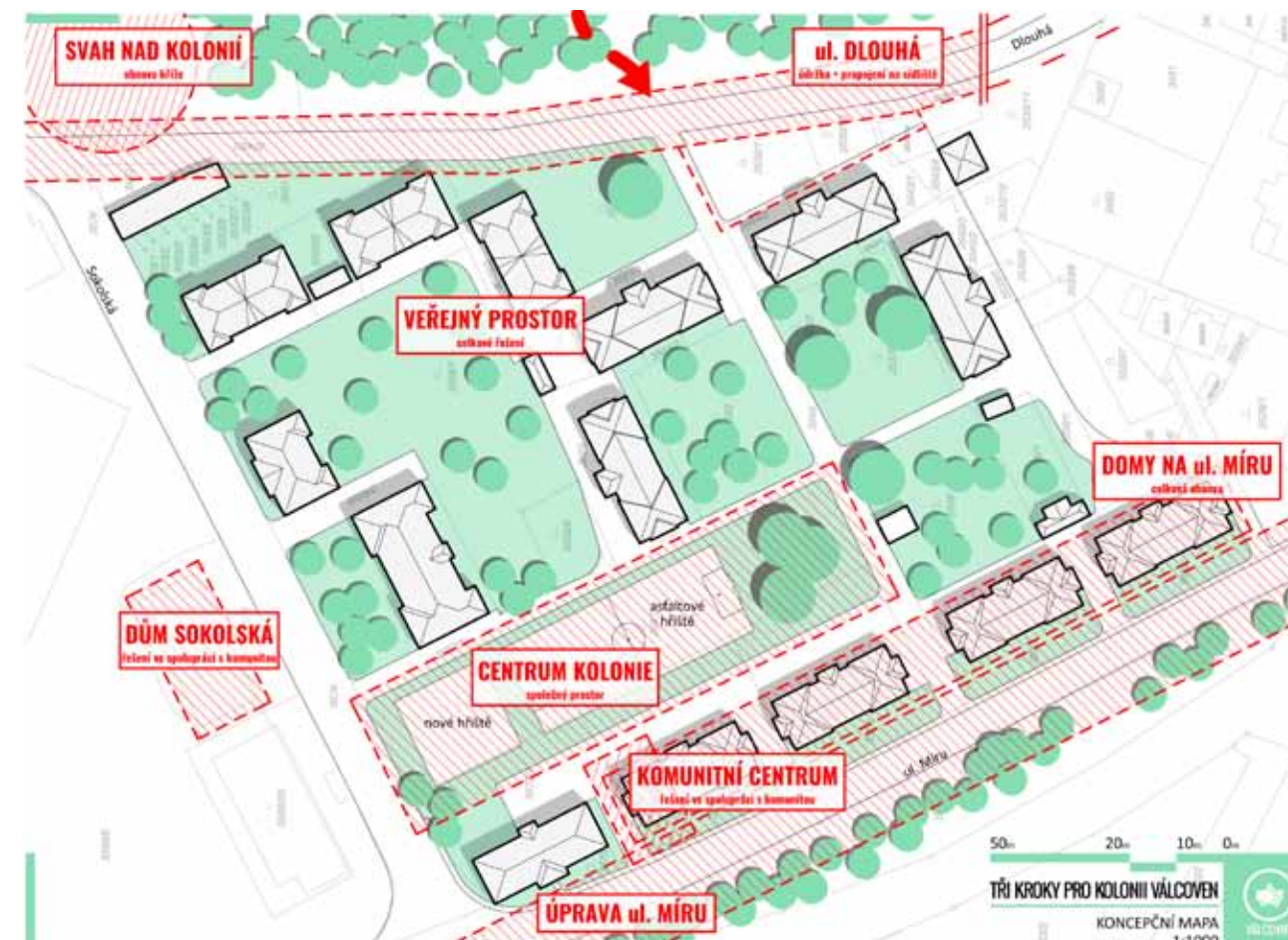
Rizikem je i příliš **technokratický přístup** k úpravám v přirozeně vzniklém a fungujícím prostředí: „V zájmovém území byla provedena výstavba opločení, hospodářských staveb a jiných zařízení, z nichž podstatná část není legální. Využití území bylo provedeno živelně a jeho vzhled není estetický.“¹¹⁷ Při posuzování živelných a neestetických spontánních zásahů je nutno postupovat velmi citlivě a vždy dát přednost zájmu obyvatel v místě, zdravému rozumu a toleranci před prosazováním unifikovaných řešení. Je nutná dohoda na technickém minimu, které chrání veřejný zájem, ale bez prosazování uniformního „estetického vzhledu“.

K rizikům lze připočítat i možnost **gentrifikace lokality**. Tato situace by mohla nastat, pokud by vylepšení a úpravy domů i prostředí neumožňovaly původním obyvatelům zůstat v jejich domovech z důvodu zvýšení nájmu a tím zhoršení dostupnosti služeb.

KONCEPČNÍ MAPA – JEDNOTLIVÁ TÉMATA K ŘEŠENÍ

Koncepční mapa obsahuje jednotlivá základní témata, která jsme během workshopu společně s obyvateli sídliště zformulovali a která se mohou stát osnovou pro další práci v lokalitě. Každé z témat zaslouží další podrobnou diskusi a hledání optimálního řešení. Bě-

¹¹⁷ Citováno podle textu Průvodní zpráva, Studie rekonstrukce sídliště – ulice Míru, objednatel Statutární město Frýdek-Místek, zpracoval Dopravoprojekt Ostrava, 2007, s. 5.

hem tohoto procesu se samozřejmě mohou objevit témata další, která přirozeně přinese život a čas. Vyjmenovaná základní témata jsou uvedena bez pořadí důležitosti, jejich naplnění závisí na podmiňujících investicích (např. vyřešení kanalizace) a dalších okolnostech.

ÚPRAVA ULICE MÍRU

Ulice Míru je obslužná místní komunikace propojující průmyslovou zónu s ulicí Revoluční. Je zatížena těžkou nákladní dopravou. Ulice tvoří hlavní přístup do sídliště i k dalším obytným částem města. Doprava může být usměrněna úpravou průjezdu (zpomalení rychlosti atd.) nebo organizací dopravy a svedením těžké dopravy jinou trasou. V každém případě by ulice měla být rekonstruována jak pro průjezd, tak pro bezpečný pěší pohyb a případně parkování. Je potřeba zvážit umístění autobusové zastávky blíže k sídlišti a doplnění linek MHD k důležitým cílům ve městě. Na ulici bezprostředně navazují předzahrádky obytných domů, které mohou být příjemným vstupním prostorem a zároveň jejich údržbu mohou zajišťovat sami obyvatelé domů. Je důležité řešit sběr komunálního odpadu tak, aby kontejnery netvořily „vstupní brány“ do vnitřního prostoru sídliště. Osvětlení tohoto prostoru vytváří pocit bezpečí a zároveň může působit esteticky. Součástí řešení má být rovněž bezpečný přechod železniční trati a soubor opatření, který sníží

obtěžování obytných domů nadměrným hlukem.

Témata projektů:

- Rekonstrukce ulice Míru (vozovka, chodníky, veřejné osvětlení, předzahrádky) s účastí zástupců Rady při přípravě projektu
- Zpomalení dopravy, možnost vyloučení těžké kamionové dopravy organizačními opatřeními
- Železniční trať a vlaková doprava – řešení bezpečného přechodu kolejí, snížení hluku z provozu (izolační okna, organizace nákladní dopravy mimo noční hodiny, omezení akustických signálů v provozu vlaků – troubení v nočních hodinách)
- Zavedení zastávky MHD v bezprostřední blízkosti sídliště a úprava linek tak, aby sídliště bylo propojeno veřejnou dopravou s cílovými body ve městě (školy, obchody, nemocnice, úřady)

BYTOVÉ DOMY NA ULICI MÍRU

Bytové domy v současnosti slouží hlavně jako „sociální“ bydlení s nízkým standardem. Byty postrádají hygienické příslušenství, teplou vodu, vytápění je lokální. Není vyřešena kanalizace. Domy nemají zateplení, vyměňná jsou jen některá okna. Domy potřebují celkovou rekonstrukci podmíněnou vybudováním kanalizace, která umožní napojení standardních hygienických zařízení pro každý byt. S rekonstrukcí souvisí i bezprostřední okolí domů, které obyvatelé využívají pro pobyt venku a komunitní život. Po archi-

tektionické stránce lze doporučit řešení domů včetně vazby na okolní pozemky (venkovní sezení, sušení prádla, komunální odpad apod.) a umírněné řešení fasád v jednotném stylu zachovávající tradiční architekturu bytových domů.¹¹⁸

Témata projektů:

- Podrobné zmapování bytové a ekonomické situace nájemníků v jednotlivých domech a vytvoření systému podpory tohoto bydlení tak, aby budoucí rekonstrukce domů umožnila bydlení s přijatelným nájemem (viz připravovaný zákon o sociálním bydlení)¹¹⁹
- Komplexní návrh regenerace bytových domů: koncepční řešení vytápění a přípravy teplé vody ekonomickým a provozně výhodným způsobem, doplnění koupelen, záchodů a kuchyní, zvukoizolační okna do ulice Míru

KOMUNITNÍ CENTRUM

Plánované komunitní centrum může místu dodat potřebný impuls a chybějící vybavení. Mělo by být od počátečních koncepcí řešeno ve spolupráci s obyvateli, protože jsou to zejména oni, kterým by centrum mělo sloužit. S výhodou by centrum mohlo obsahovat maximálně otevřené „nizkoprahové“ společenské prostory, které by obyvatelé mohli využívat co nejsvobodněji i mimo oficiální pracovní dobu centra k setkáním, oslavám a dalším společenským akcím i třeba jako sál pro cvičení nebo hodiny tance a posilovnu. Tento víceúčelový prostor by měl být situován v přízemí budovy a měl by navazovat na společenský exteriérový prostor využitelný v teplých dnech. Správu a odpovědnost za pořádek mohou převzít domovníci-preventisté i další spolehlivé osoby z řad místních obyvatel. Přestože již existuje konkrétní žádost o dotaci a přesně specifikovaný projekt, zástupci Rady jsou ochotni podílet se v dalších fázích projektu na jeho dalším zlepšení a lepším přizpůsobení reálným potřebám.

Témata k diskusi:

- Pravidelná účast zástupců Rady při dalších jednáních o projektu
- Vytvoření „nizkoprahového“ komunitního prostoru pro využívání obyvateli sídliště včetně vazby na exteriér – venkovní prostor centra, společný víceúčelový komunitní prostor ideálně ve vstupním podlaží budovy
- Provoz komunitního centra ve spolupráci s místními obyvateli – role domovníků-preventistů

CENTRUM KOLONIE – SPOLEČNÝ PROSTOR

Jako centrum kolonie a společný „neutrální“ prostor lze vnímat rozlehlou plochu asfaltového hřiště a jeho nejbližší okolí. Bylo zde již vybudováno nové hřiště pro menší děti. Hřiště je jistě vítaným zpestřením prostředí kolonie a je dětmi intenzivně využíváno. Při pozorování skutečného života oproti typovému navrhování jsou zřejmé tyto potřeby, které by mohly být v místě doplněny: zastínění aspoň části hřiště ve slunečných letních dnech (možnost pevného nebo mobilního stínění), stín mohou postupně vytvořit i vzrostlé stromy nebo popínavá zeleň na vhodné opoře; více míst k sezení; vhodnější oplocení s lepší pevností, stabilitou i estetickým vzhledem, které samo o sobě může být řešeno jako herní prvek s estetickou kvalitou, nikoliv jen utilitární plot.

Z diskusí s obyvateli vyplynulo, že v tomto společném prostoru by mělo zůstat sportovní hřiště, ale postačí menší velikost plochy, než tvoří současné asfaltové hřiště. Chybí zde stín, otevřené prostranství se v letním slunci přehřívá. Chybí možnost pro posezení dospělých i dětí venku, posezení může být řešeno jako mobilní, aby v nočních hodinách sedící společnost nerušila okolí hlukem (lze využívat přenosný zahradní nábytek, který bude mít vybudovanou plochu pro umístění, ale na noc se bude uklízet např. do zahradního domku nebo do prostoru komunitního centra). Vazba venkovního posezení může být k budoucímu komunitnímu centru nebo lze vybudovat více míst. Posezení může být kryté stříškou. Chybí venkovní cvičební prvky pro dospělé – posilovna. Toto sportoviště by mohlo být situováno u budoucí běžecké stezky nebo cyklotrasy (např. podél ulice Dlouhá ve vazbě na les). Volný pohyb psů by měl být přiměřeně usměrněn.

Témata k využití v budoucím návrhu:

- Menší plocha hřiště, zachování sportovní funkce pro děti i dospělé, doplnění o exteriérové prvky „posilovny“, vhodný vodní prvek
- Možnost různorodého venkovního posezení, zajištění vazby na komunitní centrum, prostor pro údržbu a uložení mobiliáře
- Vhodné zastínění stávajícího dětského hřiště i nově navrhovaných prostorů
- Zachování případně rozšíření zeleně
- Zachování tohoto prostoru bez vjezdu a parkování vozidel

VEŘEJNÝ PROSTOR KOLONIE

Další veřejný prostor v kolonii představují hlavně komunikace a chodníky včetně zeleně a parkovacích ploch. Obyvatelé kolonie by měli být do hledání nejlepšího řešení zapojeni od první chvíle plánování.

Je nutná organizace a zpomalení dopravy na vnitřních komunikacích v sídlišti. Vzhledem k měřítku a potřebám je vhodnější hybridní řešení („pojízdný chodník“) než striktní oddělování pěších a automobilových ploch. Šířky komunikací mohou být minimální, což pomůže bezpečnosti a sníží rychlost. Lze odlišit

základní příjezdové komunikace a plochy, které mohou zůstat zcela pro pěší. V již zmiňované dopravní studii je nově navrhováno 122 veřejných parkovacích míst, z toho 6 pro invalidy. Tento počet se vzhledem k současnému stavu jeví jako naddimenzovaný. Pro stanovení skutečné potřeby je nutno prověřit situaci (skutečný počet automobilů s určitou rezervou) a rovněž pozemkové poměry. Pro domy v osobním vlastnictví lze požadovat řešení parkování na pozemcích vlastníků, pochopitelně pro jejich vlastní potřebu. Parkování může být zčásti řešeno v garážích nebo krytých stáních situovaných na vhodných pozemcích. Pro veškeré plánování je potřeba velmi přesně vyhodnotit stav vlastnictví a využití všech příslušných pozemků a respektovat přiměřené poměry v území. Parkování by mělo být vztahováno ke konkrétním bytovým domům a budováno především tam, kde budou místa využita. I zde je vhodné v maximální míře přizvat obyvatele již ve fázi přípravy celého řešení. Oni budou jeho budoucími uživateli a jsou schopni nejlépe definovat své potřeby.

V území se dnes již nacházejí oplocené zahrady, které patří zejména k domům v soukromém vlastnictví. Pro možnost oplocení by měla existovat přiměřená regulace, která zajistí soukromí, ale nevytvoří v území zbytečné bariéry. Majetkové poměry a vymezené zahrady je nutno uvést přiměřeně do souladu a jako veřejné řešit pozemky, které jsou v majetku města.

Témata k využití v budoucím návrhu:

- Podrobné zmapování stávající technické infrastruktury, vhodný koncepční návrh na doplnění, zejména kanalizace
- Podrobné zmapování vlastnických vztahů k pozemkům v území vzhledem k navazujícímu návrhu
- Jednoduchá kostra obslužné dopravy včetně parkování v přiměřeném počtu přímo ve vazbě na jednotlivé bytové domy
- Spolupráce se soukromými vlastníky, kteří se mohou přiměřeně finančně podílet na řešení příjezdu a parkování k vlastním nemovitostem

ULICE DLOUHÁ

Ulice Dlouhá vede podél lesa Na Lipině a po úpravách by se mohla stát procházkovou trasou a cyklostezkou propojující kolonii se sídlištěm a městem. V současnosti je ulice neudržovaná, tvoří ji v místě kolonie mlatový povrch a pěšina v trávě. Chybí osvětlení a dohled – v místě vznikají černé skládky odpadu různého druhu (odpad ze zahrádek, vyřazené předměty, odpadky atd.). Nasvícení a instalace kamerového systému by mohly zabránit ukládání odpadu a zvýšení bezpečnosti. Místo má vysoký potenciál propojit sídliště, kolonii a případně i okolí řeky Ostravice a vytvořit odpočinkovou a sportovní trasu, pokud dojde ke kultivaci a pravidelné údržbě okolí cesty a propojení směrem k sídlišti chodníkem v lese.

Témata projektů:

- Veřejné osvětlení, zamezení černých skládek (ka-

merový dohled, omezený vjezd)

- Úprava ulice jako procházkové a běžecké trasy případně cyklostezky
- Propojení přes les se sídlištěm pohodlnější pěší cestou, možnost protáhnout propojení až k řece Ostravici

SVAH NAD KOLONIÍ A KŘÍŽ

Nad ulicí Dlouhou se vine svažité území porostlé lesem. V minulosti to byl tzv. panský les, zvaný též Lipina, Na Lipině nebo Vojenčok. Pruh lesa prochází téměř od centra města až do Lískovce a doprovází tok řeky Ostravice. Je to zajímavý přírodní a krajinný prvek, přestože není veden jako významná součást ekosystému. Les není udržován a v některých partiích je zarostlý houštím. Podle vzpomínek pamětníků se v některých dnes zarostlých partiích nacházely louky, kde se pásli dobytek. Děti z kolonie v minulosti les využívaly jako přirozené sportoviště a místo ke hrám. V lese se v blízkosti kolonie nachází historický dřevěný kříž doprovázený dvěma vzrostlými stromy. Podle pověsti je zde kříž na památku pohřbených švédských vojáků ze třicetileté války (tj. od 17. století!). Podle nálezu kosterních pozůstatků lze usuzovat, že zde v minulosti hřbitov skutečně byl. Místo má jednoznačně dlouhou kulturní historii a mělo by být znova zpřístupněno, kříž obnoven a okolí kultivováno. Kříž je symbolicky možné vnímat jako strážce území kolonie a připomínku významu tohoto místa a jeho historie.

Témata projektů:

- Výzkum a zjištění dalších podrobností o historii kříže
- Archeologická sonda k potvrzení existence hřbitova
- Odborné zrestaurování kříže
- Úprava okolí kříže a přístupu k němu včetně propojení se sídlištěm na kopci
- Informace veřejnosti a zařazení do souboru drobných sakrálních památek na území města Frýdek-Místek
- Založení tradice dětských „průvodů světylek“ ke kříži

DŮM NA SOKOLSKÉ

Stávající neudržovaný dům na protější straně ulice Sokolské má být podle dostupných informací využit jako „sociální bydlení“. Stávající obyvatelé kolonie mají obavy z ubytování dalších nízkopříjmových skupin obyvatel a prohloubení sociálního vyloučení jejich sídliště koncentrací těchto osob do jednoho místa. V tomto postupu vidí riziko při jejich vlastním úsilí o povznesení sídliště cestou od vyloučené lokality ke Kolonii Válcoven jako příjemnému místu pro život. Rada válcoven plechu by měla být respektována a zapojována jako partner při jednáních o dalších plánech v jejich bydlišti.

Témata k diskusi:

- Zapojit Radu sídliště Válcoven plechu do přípravy projektu využití objektu

¹¹⁸ Citováno podle textu Průvodní zpráva, Studie rekonstrukce sídliště – ulice Míru, objednatel Statutární město Frýdek-Místek, zpracoval Dopravoprojekt Ostrava, 2007, s. 5.

¹¹⁹ „Sociální bydlení v součinnosti s další politikou sociální integrace by mělo nejen zajistit důstojné a cenově dostupné bydlení, ale ve výsledku i svým charakterem redukovat následky sociálního a hospodářského vyloučení.“ Cit. dle MPSV <http://www.mpsv.cz/cs/20559>

ZÁVĚREČNÁ PREZENTACE PŘEDSTAVITELŮM MĚSTA FRÝDEK-MÍSTEK

Před termínem prezentace se sešli v pátek 6. ledna v Pramínku zástupci Rady, komunitní pracovníci a architektka Eva Špačková, která představila připravený obsah prezentace. Proběhla živá diskuse, během které se upřesnily dílčí detaily obsahu prezentace. Zástupci Rady si domluvili postup modelování celé akce a stanovili si cíle, kterých chtějí na připravovaném setkání dosáhnout.

Ve čtvrtek 12. ledna 2017 od 9 hodin proběhla v zasedací místnosti na Magistrátě města Frýdku-Místku závěrečná prezentace výstupů z plánovacích komunitních workshopů, které probíhaly v rámci projektu Tři kroky pro kolonii Válcoven s obyvateli sídliště Válcoven plechu v období od srpna 2016 do ledna 2017.

Prezentace se zúčastnil primátor města Frýdku-Místku Michal Pobucký, náměstci primátora Jiří Kajzar a Pavel Machala, zastupitel Libor Koval, hlavní architektka města Milada Baumannová, za Odbor správy obecního majetku Hana Kalužová a Ludmila Potašová, za Oddělení sociální prevence Rostislav Hekera a Miroslav Honěk, za Odbor bezpečnostních rizik a prevence kriminality Tomáš Václavík a Ivan Žurovec, za Krajský úřad Peter Hančín, za Technické služby FM Michal Rylko, za Odbor školství, mládeže a tělovýchovy Martin Sysala, komunitní pracovníci Hana Žurovcová a Jakub Neubauer. Radu sídliště Válcoven plechu reprezentovali Jana Šponiarová, Jana Bongilajová, Ivan Bongilaj a Zdenka Benešová, za obyvatele sídliště zde byl pan Parčíš. Cílem závěrečné prezentace projektu bylo seznámit

vedení města a další důležité participující subjekty s obsahem výstupů z architektonických workshopů, které probíhaly na území sídliště Válcoven s místními obyvateli.

Struktura setkání byla vymezena 30 minutami pro samotnou prezentaci a další hodinu probíhala diskuse zúčastněných zástupců nad daným tématem.

V prezentaci autoři workshopu Eva Špačková a Tomáš Čech seznámili všechny posluchače s podrobnostmi týkajícími se průběhu workshopů. Samotné workshopy v sídlišti byly dva. První z nich měl strukturu menšího setkání členů Rady sídliště Válcoven plechu a dalších aktivních obyvatel, architektů a komunitních pracovníků. Cílem prvního setkání byla identifikace nejvýznamnějších problémů, seznámení architektů s lokalitou, ale také s místními obyvateli a jejich názory a potřebami.

Druhý workshop zapojil do plánování mnohem více obyvatel formou urbánní hry „Osm hrdinů pro kolonii Válcoven“, prostřednictvím které na sebe jednotliví obyvatelé přebírali role: primátora města, komunitních pracovníků, členů Rady sídliště Válcoven plechu, zástupců magistrátu. Cílem hry bylo koncepčně pojmut všechny problémy a uvědomit si aspekty pohledů na lokalitu prismaticem různých subjektů, které vůči ní vstupují do vztahu. Třetí a poslední částí těchto workshopů byl souhrn získaných poznatků do problémové a koncepční mapy s vyznačením hlavních témat dalšího možného rozvoje sídliště. S poslední fází spolupráce souvisí také vypracování podrobné závěrečné zprávy k projektu.

Konkrétní podněty z diskuse nad závěrečnou prezentací:

Primátor města Michal Pobucký uvedl, že se z prezentace nedozvěděl nic nového, až na **informaci o kříži**, který má souvislost s třicetiletou válkou a švédskými vojáky. Připomenul dlouhodobou spolupráci města s Radou a ocenil její činnost a význam v celé věci. Také uvedl, že by bylo potřeba vypočítat, o kolik by se zvýšily nájem v městských domech po provedení rekonstrukce, zda by obyvatelé byli schopni zvýšený nájem hradit. Také řekl, že si zástupci magistrátu budou muset sami sjednat schůzku k prodiskutování budoucnosti celé lokality a ke zvážení jednotlivých kroků. **Členům Rady sídliště Válcoven plechu poradil, aby své požadavky s uvedením priorit jednotlivých témat sepsali a předali přímo jemu a celému vedení města.**

Náměstek primátora Jiří Kajzar uvedl, že představitelé města **ubytovny ve městě nechtějí** a snaží se je postupně zrušit. Přišel s námětem, aby se vytipoval v ulici Míru jeden dům, u kterého by se začalo s napojením na kanalizaci a budováním koupelen a záchodů v bytech, a který by sloužil jako **vzorový příklad pro ostatní**. Přišel rovněž s myšlenkou, že by se soukromí vlastníci nemovitostí mohli podílet na **spolufinancování** úprav, které se týkají jejich domů, například napojení na kanalizaci.

Hlavní architektka města Milada Baumannová uvedla ze svých zkušeností, že pokud se opraví špatné domy, **přirozeně dojde k přesídlení problémových obyvatel**. Dalo by se to považovat za jakousi možnost, jak vyřešit problémovou situaci. Pan Koval však v této souvislosti reagoval na to, **kam by tito lidé šli** (pro-

blém by se tím pouze přesunul do jiné části města).

Paní Kalužová z Odboru správy obecního majetku konstatovala, že od obyvatel z ulice Míru evidují velkou míru **dluhů za nájem**. Zamýšlela se tak nad tím, proč nájem neplatí, když na ně dostávají dávky. Na dotaz paní Šponiarové, proč město nemá s nájemníky sepsáno zasilání dávek přímo na účet města, uvedla paní Kalužová, že k tomu potřebují souhlas nájemníků, a ti ho ne vždy jsou ochotni dát. Paní Potašová uvedla, že i když lidé mají možnost využívat byty s lepšími podmínkami, díky jejich finanční náročnosti tyto možnosti ignorují a používají levnější formy, např. vytápění. Pokud došlo k přestěhování obyvatel z ulice Míru do jiných, lepších bytů, postupně se vracejí z různých příčin – neshody se sousedy, jiný styl života apod. **Všichni zúčastnění zástupci magistrátu města se shodli na tom, že jedině v lokalitě ul. Mírová dochází k devastacím bytů v tak vysokém měřítku.**

Pan Rostislav Hekera z Oddělení sociální prevence hovořil o chystaném projektu, jehož cílem je **prevence bezdomovectví**, podrobně Radu seznámí s jeho obsahem na samostatné schůzce, kterou je třeba dojednat. Hlavním smyslem tohoto projektu bude podpora bydlení, hlavně pro obyvatele ubytovny na ulici Palkovické ve Frýdku-Místku, která se ruší. Počítá se také v menším měřítku s podporou bydlení na ulici Míru.

Cílem všech vzdělávacích workshopů bylo zapojit obyvatele do modelové plánovací činnosti prostřednictvím spolupráce s architekty. Závěrečná prezentace měla také poukázat na nutnost spolupráce Magistrátu města Frýdku-Místku s lokální skupinou

Společná prezentace v zasedací síni radnice ve Frýdku-Místku

Diskuse s představiteli města

aktivních obyvatel Rada sídliště Válcoven plechu a měla ověřit schopnosti obyvatel takové setkání připravit a v diskusi s představiteli města formulovat svoje názory. Tato zkušenost je pro obyvatele velmi cenná a mohou jí využít v přípravě dalších jednání, která v budoucnosti povedou.

ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ PRŮBĚHU A VÝSLEDKŮ WORKSHOPU

Kolonie Válcoven v minulosti prožila období rozmachu a prosperity i horší časy a pokles. Jako každá životaschopná společnost usiluje v současnosti s přispěním vlastní pozitivní energie i za podpory z vnějšku o nový vzestup a změnu statutu tohoto tradičního místa pro život.

Místní obyvatelé s pomocí komunitních pracovníků vytvořili aktivní skupinu obyvatel, která si říká **Rada sídliště Válcoven plechu**. Ve skupině spojili síly romští i neromští občané a prokázali schopnost formulovat svoje potřeby a názory a být partnerem při vyjednávání a plánování. Lidé v kolonii jsou podle svých schopností a možností ochotní přispět ke zvelevení a rozvoji místa, kde bydlí a chtějí se tam cítit dobře.

Během workshopu, který probíhal od srpna 2016 do ledna 2017, se podařilo upřesnit možnosti a téma, kterým by se v lokalitě měli a mohli dále věnovat jak místní obyvatelé, tak představitelé politické reprezentace a jednotlivých správních odborů města Frýdek-Místek i dalších dotčených organizací. Obyvatelé si ověřili možnosti vyjednávání s představiteli města a prezentovali se jako spolupracující a aktivní společenství.

Text je zpracován podle závěrečné zprávy k projektu Tři kroky pro kolonii Válcoven, 2017. Zkráceno a upraveno.

OSM HRDINŮ PRO KOLONII VÁLCOVEN

PODROBNOSTI K PLÁNOVACÍ HŘE

ROZDĚLENÍ ROLÍ

Hráči si rozdělí role losováním. Rozdělí se do skupinek podle role, kterou budou ve hře zastupovat.

UVAŽOVÁNÍ

Všichni hrdinové jsou seznámeni se svými rolami. Ve svých týmech formulují představy a cíle. Hledají odpověď na základní otázku: **Jaká má být kolonie? Jak se má měnit?**

PŘESVĚDČOVÁNÍ

Po definování vlastních představ je třeba je veřejně představit, seznámit s nimi ostatní. Každý hrdina má několik vět, aby popsal svou „*Vizi pro Válcovny*.“

AKCE

Všichni se znají a všichni znají své názory. Nyní všichni zástupci jednotlivých rolí postupně učiní jeden krok. Svě rozhodnutí musí všichni přijímat se zodpovědností vůči těm, kteří hráli před nimi, i těm, kteří budou hrát teprve po nich. Cílem je dosáhnout spokojenosti všech, tedy splnit maximum sdíleného a poctivě rozsoudit maximum sporů.

JEDNOTLIVÉ ROLE HRDINŮ:

- Starosta města
- Úředník
- Obyvatel kolonie
- Komunitní pracovník
- Člen Rady Válcoven
- Obyvatel Frýdku-Místku
- Zastupitel města
- Obyvatel kolonie
- Architekt

ZHODNOCENÍ

Každý z hráčů může zhodnotit průběh hry. Má prostor komentovat celý proces, kvalitu spolupráce i kroky svých kolegů. Co by změnil? Hrál by jinak? Učinil by jiné rozhodnutí?

CHARAKTERISTIKA ROLÍ HRDINŮ STAROSTA

Je zodpovědný za celé město. Musí se starat o rozvoj kolonie a stejnou pozornost musí věnovat i všem ostatním částem města. Jeho úkolem je nalézt rovnováhu. Volí ho zastupitelé, a tak je potřeba, aby je přesvědčil o správnosti svých kroků.

Plánovací hra

Plánovací hra v hasičském stanu

Úkolem starosty je stanovit **3 základní hodnoty**, které mají charakterizovat kolonii Válcovny. Musíte zohlednit zájmy celého města, nejen místních obyvatel kolonie Válcoven.

ÚŘEDNÍK

Je zodpovědný za plnění cílů, které má starosta. Zároveň zná všechna omezení a má zkušenosti s případnými problémy, které mohou nastat.

Úkolem úředníka je navrhnout 5 projektů, které by kolonii prospěly. Musí být v souladu s předchozími hodnotami, které nastavil starosta.

OBYVATEL KOLONIE

V kolonii je každý den. Všechno zažívá na vlastní kůži. Může posoudit, které projekty budou přínosné a které ne. Je to volič.

Úkolem obyvatele kolonie je posoudit projekty, které navrhl úředník a podpořit svým poradním hlasem 3 z nich, a navíc má možnost navrhnout 1 nový. Zohledňuje své potřeby. Poté, co zastupitel rozhodne, které projekty se budou realizovat, přispěje svými názory k jejich konkrétní podobě. Z jeho poznámek vyjde architekt při svém návrhu.

KOMUNITNÍ PRACOVNÍK

Má přirozený zájem o kolonii a její obyvatele. Pravidelně se s nimi setkává, prakticky denně zde pracuje

a dobře kolonii i její obyvatele zná. Chce přispět, chce pomoci.

Úkolem komunitního pracovníka je posoudit projekty, které navrhl úředník a obyvatel, a zohlednit při tom své potřeby a názory. Může svým poradním hlasem podpořit 3 z nich a navíc má opět možnost navrhnout 1 nový. Zohledňuje své potřeby.

ČLEN RADY VÁLCOVEN PLECHU

Je nadšený a má chuť pracovat. Rád by vlastními dobrovolnými silami přispěl k rozvoji místa, kde žije. Zná názory svých sousedů.

Úkolem člena Rady je posoudit projekty, které navrhl úředník, obyvatel a komunitní pracovník, a podpořit svým poradním hlasem 3 z nich, a navíc má možnost navrhnout 1 nový. Ten musí být nezávislý na finančních zdrojích, takže jej musí realizovat vlastními silami nebo s něčí pomocí. Zohledňuje své potřeby.

OBYVATEL FRÝDKU-MÍSTKU

Slyšel o dění v kolonii. Dlouho zde nebyl a vlastně nikdy si místo pořádně neprohlédl. Jde se sem podívat, aby viděl, jak kolonie vypadá. Chápe potřebu místo změnit, ale zajímá se i o jiná místa ve městě.

Úkolem obyvatele Frýdku-Místku je posoudit projekty, které navrhl úředník, obyvatel, komunitní pracovník a člen Rady, a podpořit svým poradním hlasem 3 z nich. Zohledňuje své potřeby.

Listopadový workshop a první sněh

ZASTUPITEL

Zná vývoj projektu, zná klíčové hodnoty, které nastavil starosta. Musí zhodnotit projekty a možnosti. Je zodpovědný všem obyvatelům města.

Úkolem zastupitele je posoudit předchozí náměty a názory. Musí se rozhodnout s ohledem na celé město a všechny obyvatele. Svým hlasem rozhodne o realizaci 3 projektů. K poradním hlasům může, ale nemusí přihlížet.

ARCHITEKT

Dostane za úkol realizovat tři projekty. Musí vymyslet jejich „podobu“. Chce splnit všechna přání svých spoluhráčů.

Úkolem architekta je dát projektům finální podobu. Na základě názorů obyvatel navrhne, jak projekty realizovat.

MĚSTO A NADĚJE JAKO STAV DUCHA

Od dob Jericha je město nejvyspělejším kulturním i technickým systémem, který lidstvo vytvořilo a průběžně jej proměňuje a zdokonaluje. Přes všechny nářky a kritické výhrady je organismus města dlouhodobě a trvale pro čím dál větší počet lidí domovem, pracovištěm, místem odpočinku, zábavy, navazování kontaktů, poznávání i příležitostí a nadějí. Město je také předmětem trvalého dohadování a hledání společných řešení. Přes všechny jednotlivé individuální požadavky a nároky je nutná kultivace a rovnováha, která umožňuje zachování kvality prostředí pro všechny obyvatele. Vždyť životní prostor města sdílíme všichni společně.

Předložené příklady prací ve čtyřech kapitolách představují výběr možností, jak může architekt v praxi, ve škole i ve společnosti reagovat na jednotlivé výzvy prostředí města vytvořeného v uplynulých sedmdesáti letech. Příklady představují spíše evoluční vize a přístupy opatrné, záchovné a pečovatelské více než revoluční. Ostrava-Poruba i soudobá Karviná jsou místa, která pomáhala vytvořit poválečné revoluční modernistické plánování popoháněné představou zářivé komunistické budoucnosti. Města minulosti v regionu měla ustoupit těžbě uhlí a průmyslu a nahradit je měla nová pokroková města představující ideální prostředí pro pracujícího člověka. Architekti dostali příležitost naplnit si sen o ideálním moderním městě.

Jako většinu velkých záměrů, i tento se podařilo uskutečnit a dokončit jen částečně. Vznikly části nových měst a teď žijí vedle těch původních, historických, která přežila plány na totální likvidaci a postupně se vzpamatovávají. Úkoly architektury v tomto prostředí dnes vidím v zabydlení, doplnění a propojení stávajících struktur a ochraně městkosti a městkého způsobu života. V nových městech je pochopení a dotvoření obrazu města obzvláště důležité, protože nedlouhá historie a odér budování socialismu a sídlištní architektury vede snadno k pocitu, že toto prostředí postrádá jakoukoliv vyšší hodnotu a je proto jedno, jak je s ním dál nakládáno.

Hledání kvality a její rehabilitace i v prostředí architektury s krátkou historií je pro mě pojítkem pro všechny představené práce. Vycházím z teoretického výzkumu, poznání a identifikace kvalit staveb i jejich autorů a hledám způsoby, jak rozvíjet prostředí města s péčí o stávající hodnoty bez degradace minulých vrstev.

V kapitole o Porubě považuji za důležité propojení výzkumu a znalostí o vzniku a vývoji tohoto města s projekty, které bydlení v této městské části rozvíjejí pro současné požadavky. Kvalitní prvky vidím jak v pro-

středí městské čtvrti, tak i v architektuře jednotlivých domů a dokonce i v jejich vnitřním řešení a detailech původního interiéru. V teoretické rovině je dodnes patrný rozdíl ve vnímání a přijímání architektury *sorely* mezi obyvateli této čtvrti a odbornou veřejností. Z výzkumů i vlastní zkušenosti můžu doložit, že srozumitelná urbanistická kompozice a typologická pestrost prostorů s rozeznatelnou hierarchií rušných hlavních ulic s obchodním parterem a klidových vnitřních dvorů je pro bydlení velmi příjemná. V tomto prostředí se navíc i v současnosti velmi snadno jednoduchými prostředky dá dosáhnout splnění dnešních požadavků na prostory pro novou občanskou vybavenost i bydlení. Dokládám na příkladech, že i městský byt, který navíc vznikne rekonstrukcí ve stávajícím bytovém domě, může splňovat vysoké požadavky na bydlení. Je pochybné se domnívat, že kvalitní bydlení může dnes poskytnout jen rodinný dům za městem nebo nanejvýš současná developerská bytová výstavba. Podporou přestaveb bytů ve městě lze udržet pestrou sociální strukturu a do jisté míry i zpomalit trend odchodu části obyvatel měst do satelitů. Studentské projekty mohou s ještě větší odvahou poukázat na možnosti úprav městského prostředí a stát se tak inspirací pro další úvahy o kultivaci zanedbaných míst nebo veřejného prostoru. Studenti se zároveň učí poznávat důvěrně prostředí, ve kterém se pohybují v průběhu studia architektury. Srovnáním původních plánů města s jeho současnou podobou se mohou seznámit s možnostmi architektury a urbanismu a jejich dlouhodobými nebo naopak efemérními důsledky.

V části věnované Karviné se zaměřuji na výzkum, zhodnocení a příležitosti panelové výstavby a sídliště. Ve vztahu k panelovým sídlištím je dodnes patrné pohrdání touto etapou architektury a urbanismu. Mluvit o hodnotách paneláků a sídlišť nebylo dlouho populární. V reakci na nespokojenost s podobou sídlišť, o které se vedla v období 80. let již opatrná diskuse, vznikaly různé plány, jak ze sídliště udělat znovu tradiční město. Jak jeden takový případ návrhu „nového centra“ pro karvinské sídliště Hranice dopadl, ilustruje výzkum osudu jedné konkrétní architektonické soutěže na toto téma, která proběhla na začátku 90. let. Ze sídliště se tradiční město dodnes nestalo, původní obchodní a společenské centrum roky skomíralo a v místě určeném pro nové centrum stojí supermarket otočený zády ke zbytku sídliště. Tento příklad dokládá rizika procesu vstupu nových intervencí do sídliště bez pochopení a vazby k celku a stávajícím hodnotám. Představa, že něco „nové“ přijde a jaksi automaticky zhodnotí původní strukturu, aniž by došlo k účinnému a citlivému propojení starého a nového, je stálý problém a omyl městského rozvoje.

V návrhu urbanistické studie úpravy veřejných prostorů sídliště Karviná-Hranice jsem si ověřila limity nových vstupů do stávající struktury nepravidelné geometrie sídliště z konce 60. let 20. století. Součástí práce byl i anketní průzkum, který zjišťoval požadavky a přání obyvatel a jejich spokojenost s životem na sídlišti. Obyvatelé zejména oceňovali rozlehlost zelených ploch mezi bytovými domy a nijak nepreferovali proměnu sídliště do podoby klasického města. Na tomto principu byl založen návrh, který akcentoval kvalitativní úpravu vnitřního pěšího parkového prostoru sídliště a jen minimálně vymezil prostory pro další možnou výstavbu. Návrh tak dotahuje původní urbanistickou představu o bydlení v zeleni a nemění urbanistický záměr rozvolněné zástavby.

Při regeneracích a zateplování bytových panelových domů dochází ke znehodnocování fasád jednotlivých domů používáním nevhodných barev a vzorů a tím se rozpadá i vizuální propojenost a systém dominantního a podružného, které sídliště jako urbanistické celky měla. Tomu měly předejít koncepční studie, které určovaly vhodnou barevnost s ohledem na celek. Jejich pozitivní vliv se projevil, ale trvalý tlak na indivi-

duální výtvarný projev při návrhu barevnosti fasády svědčí o nízké kvalitě jednotlivých projektů, nepoučenosti investorů a obtížné vymahatelnosti jakékoliv koordinace.

Při určování strategií rozvoje města nelze dnes už opomíjet názory veřejnosti. K odpovědnosti architektonické profese patří i pomoc při hledání základní shody při společném sdílení městských vizí. Jednostranný kvantitativní rozvoj města vede k fragmentizaci a ztrátě kvality prostředí jako celku. Architektonické kompetence mohou být pro komunitu v takovém případě velmi přínosné. K projektu alternativního umístění záměru porubského vědecko-technologického parku jsem se dostala po vystoupení na veřejné diskusi primátora města a rektora VŠB-TUO jako iniciátorů výstavby na jedné straně a obyvatel Poruby nespokojených s plánem využít pro stavbu lesopark Myslivna na okraji města na straně druhé. Musela jsem jako nespokojená občanka Poruby a architektka reagovat na argumenty zastánců výstavby na Myslivně, kteří obhajovali záměr s tím, že neexistuje v Ostravě jiné vhodné místo. Z odborného pohledu považuji tento argument za zcela nesmyslný a v demokratické spo-

lečnosti za neúnosný. Na výzvu nabídnout alternativní umístění jsem sestavila tým spolupracovníků, kterému se podařilo vyhledat okruh lokalit, které měly vlastnosti potřebné pro projekt a zároveň svým umístěním doplňovaly město v jeho hranicích, místo aby expandovaly za jeho dnešní okraj. Synergicky by se tak mohl spojit přínos ekonomický i urbanisticko-architektonický. V průběhu práce na projektu jsme pravidelně zvali na setkání pracovní skupinu zainteresovaných osob, kdy měli všichni možnost vyjadřovat se k postupu projektu. Závěrečná prezentace proběhla veřejně před desítkami zájemců z řad veřejnosti. Tezi, že Myslivna není jedinou výlučnou lokalitou pro tento záměr, jsme obhájili. Od dalšího postupu projektu vědecko-technologického parku v prostoru lesoparku bylo (prozatím) upuštěno. Je škoda, že tento otevřený způsob přípravy se zatím u velkých městských záležitostí běžně nepoužívá.

Čtvrtou kapitolu této práce jsem věnovala projektu, ve kterém jsem využila svoje zkušenosti architektonické i pedagogické a komunitní. V rámci projektu vzdělávacího workshopu Tři kroky pro kolonii Válcoven jsme pracovali s komunitou obyvatel bývalé zaměstnanecké kolonie Válcovny ve Frýdku-Místku. Místo bylo označeno jako „vyloučená lokalita“, protože část obyvatel tvoří sociálně slabší Romové. Je zde ale i skupina obyvatel, kteří si některé domy v privatizaci koupili. Všichni dohromady mají zájem, aby se místo zbavilo nelichotivé pověsti a aby se prostředí kolonie pozvedlo ve prospěch všech obyvatel. Po stránce architektonické se jedná o prostředí s velmi příjemným měřítkem a domáckou atmosférou, s příjemnými prostory mezi domy, situované u hranice lesa. Schází infrastruktura a domy v majetku města jsou dlouhodobě neudržované, takže kvalita bydlení je v nich hluboko pod běžným standardem. Během naší práce společně s komunitními sociálními pracovníky se podařilo v diskusích zformulovat základní požadavky na úpravy v území, které v závěru obyvatelé kolonie představili nejvyšším zástupcům města Frýdek-Místek v čele s jeho starostou. V tomto projektu jsme mimo jiné využili principu architektonické plánovací hry, která umožňuje modelovou diskusi a vyjednávání o společných požadavcích a prioritách.

Všechny čtyři kapitoly ukazují práci na úkolech pro konkrétní město a místo. Jednotlivé projekty se liší měřítkem, tématem i způsobem zpracování. Společné mají jemné a opatrné zacházení s městským prostředím a snahu o péči o jeho stávající hodnoty a kultivaci veřejného prostoru. Nesdílím nadšení pro „městské zásahy“, které invazivně vnášejí intervence do městského prostoru bez ohledu na studium historického kontextu a pečlivou (a skutečnou) diskusi s budoucími uživateli. Riziko takto mířených zásahů je vysoké. Mohou minout cíl nebo naopak trefit do srdce. Pokud živý organizmus města dostává jednotlivé zásahy, padá nakonec mrtev k zemi. Zejména moderní města potřebují pochopení a péči, trpělivost a základní shodu na podobě budoucího vývoje.

V demokratické společnosti je nutno stále hledat harmonii mezi svobodou a regulací. Naději vidím v jistotě, že tato práce má dlouhodobě smysl, bez ohledu na to, jak to v této chvíli zrovna vypadá. Přála bych si, aby se to moji studenti učili a věřili poslání své práce.

SOUPIS BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

- Česko. Zákon č. 183/2006 Sb. *zákon o územním plánování a stavebním řádu ve znění pozdějších předpisů* (stavební zákon).
- Dopravoprojekt Ostrava: Studie rekonstrukce sídliště – ulice Míru. Objednatel Statutární město Frýdek-Místek, 2007.
- Fendrych, T. - Undruh, R.: *PANEL SCAN 2009. Závěrečná zpráva Studie stavu bytového fondu panelové zástavby v ČR*. Praha: SFRB, 2006.
- Goryczková, Nad'a – Vymětalová, Martina: *Poválečná totalitní architektura a otázky její památkové ochrany*. Ostrava, SPÚ, 2002.
- Halík, Pavel: Česká urbanistická tvorba po druhé světové válce. In: *Česká architektura 1945-1995*. Praha, Obec architektů, 1995.
- Halík, Pavel: K architektuře socialistického realismu. In: Goryczková, Nad'a - Vymětalová, Martina. *Poválečná totalitní architektura a otázky její památkové ochrany*. Ostrava, SPÚ, 2002.
- Havel, Václav a Hvizďala, Karel: *Dálkový výslech: rozhovor s Karlem Hvizďalou*. Praha, Melantrich, 1990.
- Horová, Anděla (ed.): *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha, Academia, 1995.
- Charta evropského plánování. In: příloha časopisu *Urbanismus a územní rozvoj 1/2015*.
- Ivánek, Jakub - Smolka, Zdeněk (eds.): *Kulturně-historická encyklopedie českého Slezska a severovýchodní Moravy*. Ostrava, Ústav pro regionální studia Filozofické fakulty Ostravské univerzity, 2013.
- Kramerová, Daniela – Skálová, Vanda (eds.): *Bruselský sen: československá účast na světové výstavě Expo 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60 let*. Praha, Arbor vitae, 2008.
- Kubečková, Darja a kol. *Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti VSB – TU Ostrava na období 2016-2020*. Ostrava, VŠB-TUO, 2015.
- Kuča, Karel: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, Libri, 1997.
- Lexa, Jiří: *Odkazy porubských kronik*. Ostrava, Montanex, 2007.
- Lipus, Radovan: *Scénologie Ostravy*. Praha, KANT, 2006.
- Meduna, Vladimír: *Nová Ostrava. Architektura ČSR X*, 1951.
- Nový, Otakar – Vorel, Čeněk: *Poruba po deseti letech. Architektura ČSSR XXI*, č. 10, 1962.
- Pilát, Karel: *Výstavba vzorných sídlišť a jejich poslání. Architektura ČSR VII*, č. 6-7, 1948.
- Prohlášení akčního výboru architektů ČSR o nové organizaci architektonické práce, úvodník. *Architektura ČSR VII*, 1948, č. 3.
- Sedláková, Radomíra: *Sorela, česká architektura padesátých let*. Praha, Národní galerie, 1994.
- Sedláková, Radomíra: *Karel Prager*. Praha, Titanic, 2013.
- Starý, Oldřich: Poznámky k zahraniční tvorbě obytných domů. *Architektura ČSR IX*, č. 7-8, 1950.
- Stejskalová, Lucie: *Městské strategie, atraktivita a kvalita života*. In: *ERA 21*, 2014/02.
- Strakoš, Martin: *Nová Ostrava a její satelity. Kapitoly z dějin architektury 30. - 50. let 20. století*. Ostrava, NPÚ, 2010.
- Strakoš, Martin: *Nová Ostrava a její satelity. Stavba 10*, 2003, č. 3 a č. 4.
- Strakoš, Martin: *Po sorele brusel, kov, sklo, struktury a beton*. Ostrava, NPÚ, 2014.
- Strakoš, Martin: *Průvodce architekturou Ostravy*. NPÚ Ostrava, 2009.
- Strakoš, Martin: Exkurze pro účastníky semináře *Poválečná totalitní architektura a otázky její památkové ochrany* (19. 9. 2002). In: *Sborník příspěvků*. Státní památkový ústav v Ostravě, 2002.
- Špačková, Eva: *Podkrovní vestavba bytu v Ostravě-Porubě, výhody a rizika*. In: Kolektiv autorů: *Konference střešní nástavby a vestavby, sborník příspěvků*. Ostrava, Sekurkon, 2007.

PRAMENY A ZDROJE

Špačková, Eva: Sídliště na přání: představy obyvatel o veřejném prostoru v sídlišti Karviná-Hranice. In: Kolektiv autorů: *Lidé a prostor v perspektivě*. FAST VŠB-TUO, Ostrava, 2010.

Špačková, Eva: Potřebuje sídliště centrum? In: Peřínková, M. a kol. *Architektura a urbanismus 2. poloviny 20. století*. FAST VŠB-TUO a Gasset, Ostrava, 2012.

Špačková, Eva: *Bydlení Poruba 2011. Katalog ze studentského workshopu*. Ostrava, VŠB-TUO, 2012.

Špačková, Eva a kol.: *Návrh alternativního umístění VTP v Ostravě*. Závěrečná zpráva k projektu, 2016.

Špačková, Eva: Vize socialistického města na příkladu Nové Ostravy. In: *Architektúra & Urbanizmus. 2016/1-2. Časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu*. Bratislava: ÚSTARCH SAV, 2016.

Špačková, Eva - Čech, Tomáš: *Tři kroky pro kolonii Válcoven. Komunitní vzdělávací a plánovací workshop*. Závěrečná zpráva. Ostrava, 2017.

Špačková, Eva - Čech, Tomáš: *Koruna pro Porubu. 4. mezinárodní studentský workshop*. Závěrečná zpráva. Ostrava, FAST VŠB-TUO, 2018.

Šťastná, Marie: *Socha ve městě. Vztah architektury a plastiky v Ostravě ve 20. století*. Ostrava, Ostravská univerzita 2008.

Šťastná, Marie: *Porubské sochy a plastiky*. Statutární město Ostrava – městský obvod Poruba, 2014.

Švácha, Rostislav – Platovská, Marie: *Dějiny českého výtvarného umění V 1939/1958*. Praha, Academia 2005.

Švácha, Rostislav: *Le Corbusier*. Praha: ODEON, 1989.

Úvodník. *Architektura ČSR VII*, č. 2, 1948.

Tryzna, Miroslav: Typ a architektura. *Architektura ČSR IX*, č. 5-6, 1950.

Zarecorová Elman, Kimberly: *Utváření socialistické modernity. Bydlení v Československu v letech 1945-1960*. Praha: Academia, 2015.

Zarecor Elman, Kimberly – Špačková, Eva: Czech paneláks are disappearing, but the housing estates remain. In: *Architektúra & Urbanizmus XLVI*, Bratislava: ÚSTARCH SAV, 2012, 3-4.

Archivy institucí:

Archiv společnosti Residomo s.r.o. (dříve RPG)

Archiv odboru stavebního a životního prostředí statutárního města Karviná

Soukromé archivy:

Archiv Evy Špačkové

Archiv manželů Bučkových

Digitální zdroje:

www.lesoparkporuba.cz

<https://vtp.ostrava.cz/>

Vláda ČR. Politika architektury a stavební kultury. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/98015a2c-08e9-4ce1-8cf1-8dbc84c78e2d/2015_IV_17_Politika_architektury_a_stavebni_kultury_Ceske_republiky.pdf?ext=.pdf

Aktualizovaný strategický plán města Ostravy 2009-2015, dostupné z: <https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/ke-stazeni/strategicky-plan-rozvoje-mesta/strategicky-plan-2009-2015/aktualizovany-strategicky-plan-rozvoje-statutarniho-mesta-ostavy-2009-2015>

Prezentace primátora Ostravy Tomáše Macury. Dostupné z: https://vtp.ostrava.cz/images/Doc/Zastupitelstvo_26.11.pdf

https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/projekty-mesta-ostavy/projekty-mesta-ostavy/copy_of_vedeco-technologicky-park-ostava

<https://vtp.ostrava.cz/proc-rozsirovat-vtp>

<http://fajnova.cz/inspirace/>

Mapa sociálně vyloučených lokalit v ČR: Popis stavu lokality dle výzkumu z roku 2006, dostupné z: https://www.esfcr.cz/mapa/int_ms14_3.html

PROFIL AUTORKY

Eva Špačková

Eva Špačková vystudovala Fakultu architektury VUT v Brně v roce 1987. Doktorský program na FAST VŠB-TU Ostrava ukončila v roce 2013 obhajobou disertační práce s názvem Metoda architektonické soutěže jako nástroje plánování veřejného prostoru. Je členkou České komory architektů a proškolenou porotkyní a organizátorkou architektonických soutěží. Od roku 2006 začala externě učit na nově založené katedře architektury Fakulty stavební VŠB - TU v Ostravě, od roku 2008 jako interní odborná asistentka. Byla tajemnicí katedry a ve druhém volebním období je členkou Akademického senátu FAST. Souběžně vede vlastní architektonickou praxi. Věnuje se odborné i osvětové publikační a vzdělávací činnosti v oboru architektury a urbanismu, zaměřuje se na architekturu 2. poloviny 20. století. Zajímá se o využití metod participativního plánování a principů hry ve výuce, při zprostředkování architektonických témat široké veřejnosti i v projekční praxi. Zabývá se přípravou a hodnocením architektonických soutěží, dlouhodobě spolupracuje se Společností Petra Parléře. Na VŠB-TUO se v současnosti věnuje výzkumu výtvarných děl a architektury v univerzitním areálu a přípravě univerzitního muzea.

Ing. arch. Eva Špačková, Ph.D.
Katedra architektury, Fakulta stavební, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava
eva.spackova@vsb.cz
<http://home1.vsb.cz/~spa184/>

SEZNAM PUBLIKACÍ

MONOGRAFIE recenzované

Špačková, Eva, Šťastná, Marie a Ivánek, Jakub. **Univerzita a umění. Umělecká díla ve veřejném prostoru VŠB-TUO / Art on Campus. The Public Art Collection at VŠB-TUO.** Ostrava: VŠB-TUO, 2017.

Špačková, Eva. **Architektonická soutěž a veřejný prostor. Příběh soutěže o Cenu Petra Parléře 2002-2014.** Praha: Gasset, 2014.

Popelová, Lenka, Špačková, Eva (eds.) **Svět architektury a divadla. Architekt Ivo Klimeš.** Praha: Grada, 2014.

Kapitola v knize

Špačková, Eva. **Prokletý básník betonu, slunce a oblohy (architekt Jaroslav Vaculík).** In: Gintel, Allan (ed). *Zahrady pozemských radostí.* Praha: Gasset, 2018, v redakční přípravě.

ČLÁNKY recenzované

Ivánek, Jakub, Špačková, Eva. **Sochař Vladislav Gajda a jeho dílo pro Vysokou školu báňskou.** In: *Ostrava 32, příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska.* Odevzdáno do tisku.

Špačková, Eva. **Vize socialistického města na příkladu Nové Ostravy.** In: *Architektúra & Urbanizmus.* 2016/1-2. Časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu. Bratislava: ÚSTARCH SAV, s. 18-37.

Špačková, Eva. **Mass Prefabricated Housing Construction in Private Ownership in the Czech Republic.** In: Kubečková, Darja (ed.). *Contemporary Problems in Architecture and Construction.* Pfaffikon, Switzerland: Trans Tech Publications, 2014, s. 692-697

Špačková, Eva. **The Architecture And Sculpture of the 20th Century (On Example of the Campus of the Technical University of Ostrava).** In: *Nowoczesność w architekturze. System – Structure – Neighborhood.* Gliwice, Polsko: Wydział architektury Politechniki slaskiej w Gliwicach. 2014, s. 101-110

Špačková, Eva. **Architektonická soutěž v procesu plánování podoby veřejného prostoru. Limity, možnosti a competence.** In: Holubec, Pavel (ed.) *Perspektivy území II. Hranice a rozhraní.* Praha: ČVUT, 2013, s. 79-90.

Zarecor, Kimberly, Špačková, Eva. **Czech Paneláks are Disappearing, but the Housing Estates Remain.** In: *Architektúra & Urbanizmus.* 2012/3-4. Časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu. Bratislava: ÚSTARCH SAV, s. 288-301.

Špačková, Eva. **Does a Housing Development Need a Center?** In: *Nowoczesność w architekturze. Transformacja – Technologia – Tożsamość.* Gliwice, Polsko: Wydział architektury Politechniki slaskiej w Gliwicach. 2012. s. 129–137.

Pešek, David, Fialová, Bohdana, Špačková, Eva. **Feedback for Urban Planning and Solutions.** In: SCHRENK, M., POPOVICH, V. V., ZEILE, P., ELISEI, P. (eds.) *Re-Mixing the City. Towards Sustainability and Resilience? Proceedings of 17th International Conference on Urban Planning, Regional Development and Information Society.* Schwechat-Rannersdorf: CORP–Competence Center of Urban and Regional Planning, 2012.

OSTATNÍ PUBLIKACE

Špačková, Eva, Čech, Tomáš. **Koruna pro Porubu. 4. mezinárodní studentský workshop.** Závěrečná zpráva. Ostrava, FAST VŠB-TUO, 2018.

Špačková, Eva, Čech, Tomáš. **Adventures of Architecture in Ostrava/Extraordinary Ways of Housing in the City.** Mezinárodní letní škola architektury 2017, katalog. Ostrava: VŠB-TUO, 2017.

Špačková, Eva, Čech, Tomáš. **Tři kroky pro kolonii Válcoven. Komunitní vzdělávací a plánovací workshop.** Závěrečná zpráva. Ostrava, 2017.

Špačková, Eva. **Bařova města.** Recenze. *ARCH o architektúre a inej kultúre.* Bratislava, Eurostav, 2017/9, s. 75.

Špačková, Eva a kol.: **Návrh alternativního umístění VTP v Ostravě.** Závěrečná zpráva k projektu, 2016.

Špačková, Eva. **Architektonická soutěž.** *ASB: architektura, stavebnictví, byznys.* 2014/3, s. 12-15.

Špačková, Eva. **Soutěž o Cenu Petra Parléře.** *ASB: architektura, stavebnictví, byznys.* 2014/4, s. 28-31.

Špačková, Eva. **Súťaž prinášajú mestám výhodné riešenia.** *ASB: architektúra, stavebníctvo, biznis.* 2014/10, s. 74-75.

PROFESNÍ ČINNOST

Špačková, Eva. **Architektúra v premenách času**. ASB: architektúra, stavebníctvo, biznis. 2014/11-12, s. 101.

Špačková, Eva. **Architektura nova a krásná**. In: *Půvab renesance*, 4. konference o intenzivních formách všestranné výchovy a úpadku všeobecné vzdělanosti. Praha: Gasset, 2014, s. 24-27.

Špačková, Eva. **Proměny architektury 2. poloviny 20. století**. Praha: Gasset, 2012

Špačková, Eva. **Potřebuje sídliště centrum?** In: Peřínková, M. a kol. *Architektura a urbanismus 2. poloviny 20. století*. FAST VŠB-TUO a Gasset, Ostrava, 2012.

Špačková, Eva. **Architektura: seznamte se, prosím**. In: *Dlouhá cesta – nové objevy*. Konference o k 40. Výročí střediska pro výchovu v přírodě u Lipnice nad Sázavou. Praha: Gasset, 2012, s. 43-44.

Špačková, Eva. **Na křídlech vítězství. (2460 let historie architektonického soutěžení aneb co všechno se může stát, když soutěží architekti)**. [Online] dostupné z: <http://www.cenapp.cz/userdata/konference-seminare/o-krase-a-rozpadlosti-mest/-packova-na-kridlech-vitezstvi.pdf>

Špačková, Eva. **Bydlení Poruba 2011. Katalog ze studentského workshopu**. Ostrava: VŠB-TUO, 2012.

Špačková, Eva: **Sídliště na přání: představy obyvatel o veřejném prostoru v sídlišti Karviná-Hranice**. In: Kolektiv autorů: *Lidé a prostor v perspektivě*. FAST VŠB-TUO, Ostrava, 2010.

Špačková, Eva: **Zahrady v krajině střech**. In: Kolektiv autorů: *2. konference střešní nástavby a vestavby, sborník příspěvků*. Ostrava, Sekurkon, 2008.

Špačková, Eva: **Podkrovní vestavba bytu v Ostravě-Porubě, výhody a rizika**. In: Kolektiv autorů: *Konference střešní nástavby a vestavby, sborník příspěvků*. Ostrava, Sekurkon, 2007

VÝZNAMNÉ VÝSTAVY

Špačková, Eva. Výstava **Příběh soutěže o Cenu Petra Parláře**. Spolupráce grafik Aleš Luzar. Praha, Galerie Jaroslava Fragnera, 2015

Goryczka, Tadeáš, Němec, Jaroslav, Špačková, Eva. Výstava **Ivo Klimeš, architektura a divadlo**. Výstavní síň Sokolská 26, Moravská Ostrava, repríza Městského divadlo Most, 2015.

Od 2007 Členka České komory architektů, poř. č. 3436, pro obor Architektura

SOUKROMÁ ARCHITEKTONICKÁ PRAXE

2006-2017 Špacek projekt s.r.o., jednatelka

od 1994 Ing. arch. Eva Špačková, fyzická osoba OSVČ (projektová činnost ve výstavbě)

1988-1991 Dřevovýroba Ostrava, projekce

1987-1988 UP závody Bučovice, projekce

VYBRANÉ PROJEKTY A REALIZACE

2018 Koncepce využití území – Karviná-Nové Město (územní studie)
Stavební úpravy rodinného domu v Rychvaldě
Interier Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě
Interier logopedické ambulabce v Ostravě

2017 Alternativní návrh umístění VTP v Ostravě
Stavební úpravy a interier bytu v Ostravě-Porubě

2016 Interier zdravotnického zařízení Medic-Office Ostrava
Interier logopedické ambulance Ostrava

2012-2015 Rodinné domy v Horní Suché (studie, interier)
Bydlení v Kovárně (přestavba rodinného domu)

2010 Rodinný dům Krásné Pole
Přestavba rodinného domu Havířov

2009 Ordinace zubního lékaře Ostrava

2008 Městské informační centrum Karviná – návrh interiéru
Revitalizace sídliště Karviná-Hranice
Ústřední knihovna VŠB – stavební úpravy výpůjčního oddělení a studovny včetně interiéru

2007 Studie řešení fasád podél Tř. 17. listopadu Karviná
Adaptace půdních prostor na byty RPG Ostrava

Přestavba rodinného domu Třebovice včetně interiéru

2006 Studie areálu letního koupaliště a plážového baru v Karvině

2005 Urbanistická studie Karviná-Ráj
Demonta T – administrativní budova Ostrava
Optomont – nástavba a stavební úpravy administrativní budovy
Rodinný dům Hať
Rodinný dům Sedlnice

2004 Přestavba podkroví v Ostravě-Porubě (vlastní byt)
Ortoklinika Petřvald – interier lůžkové části
Rodinný dům Janovice
Rodinný dům Karviná-Ráj
Rodinný dům Trojanovice – přestavba a interier

2003 Hotel STARS Karviná – stavební úpravy ubytovací části a interier
Plavecký bazén Karviná – stavební úpravy šatnové části
Park u Slezské university v Karvině

2002 Zástavba rodinnými domky Karviná (využití bývalého zahradnictví v zámeckém parku) ulice řadových a atriových domů

Rodinný dům Ludgeřovice
Urbanisticko-architektonická studie – regenerace panelového sídliště Karviná-Ráj
Urbanisticko-architektonická studie – regenerace panelového sídliště Karviná-Mizerov

2001 Urbanisticko-architektonická studie – regenerace panelového sídliště Karviná-Hranice
Ortoklinika Petřvald – interier operační, ambulanční a rehabilitační části

